

Διογυσίου Σολωμοῦ

Ἄπαντα

Τὰ εὕρι σκόμενα

Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ

200

GRVER-00691

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

№ 30

Α Π Α Ν Τ Α

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΙΧ. Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ Α. Ε.
ΣΤΑΔΙΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
Αρ. Εισ. 32901

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Α Π Α Ν Τ Α

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ

Ν. Αιχμανισμός

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθμός Εισαγωγής: 32901

Ημερομηνία: 21-11-78

Τόπος: 000 Ζηάνη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΙΧ. Γ. ΣΑΒΒΙΔΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

D. Solomoni

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΟΛΥΛΑ

Zugleich voll Form und voll Fülle, zugleich philosophirend und bildend, zugleich zart und energisch, sehen wir sie (die Griechen) die Jugend der Phantasie mit der Männlichkeit der Vernunft in einer herrlichen Menschheit vereinigen.

SCHILLER

I

Διονύσιος Κόμ. Σολωμός, υἱὸς τοῦ Κόμ. Νικολάου Σολωμοῦ, καὶ τῆς Κυρίας Ἀγγελικῆς Νιζλή, ἐγεννήθηκε εἰς τὴν Ζάκυνθο, τὴν 8 Ἀπριλίου 1798. Οἱ πρόγονοί του εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Κρήτη, ταῖς ἀρχαῖς ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐσυναριθμήθησαν εἰς ταῖς σημαντικώτεραις οἰκογένειαις τοῦ τόπου. Ἐννεαστῆς ἔχασε τὸν πατέρα του, καὶ ἔμεινε, μὲ τὸν ἀδελφόν του, Κομ. Δημήτριον, κληρονόμος πλουσίας περιουσίας· δῶρο τῆς τύχης πολύτιμο, ὅταν τὰ γενναιότερα φυσικὰ δῶρα ἐκινδύνευαν νὰ μείνουν ἀκαρπα εἰς αὐτὴν τὴν ἀφώτιστη γωνίᾳ τῆς Εὐρώπης. Οἱ εὐκατάστατοὶ τῶν Ἑπτανησίων, — καὶ εὐτυχῶς ὄχι ὀλίγοι ἐντρέποντο τὴν ἀμάθεια, — ἔστελναν μικρὰ τὰ παιδιὰ τους εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἰταλίας· κέντρο φωτισμοῦ εἰς αὐτοὺς προτιμότερο, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς ἰταλικῆς γλώσσας, ἣ ὅποια εἶχε καταστηθῇ, καὶ ἦταν ὥς ἐπὶ τοῦδε, ἡ ἐπίσημη

καὶ φιλολογικῇ τῆς Ἑλτανησιακῆς κοινωνίας. Καὶ εἰς τὴν Κέρκυρα, τὸ ξένο αὐτὸ στοιχεῖον, σχεδὸν ἄγνωστο εἰς τὸ πλῆθος, ἐπλημύρισε ταῖς ἀνώτεραις τάξεσι τῆς πολιτείας· ἐνθ' εἰς τὰ ἄλλα νησιά, δὲν ἐφθάσε νὰ καταστήσῃ καθημερινὸ οὔτε εἰς τὸ στόμα τῆς ἀριστοκρατίας· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ, μάλιστα εἰς τὴ Ζάκυνθο, ἀπὸ τὰ ἰταλικὰ γραμματα ἄρχισε ἡ παιδομαθία. Ἰταλὸς ἦταν καὶ ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ Ἀββᾶς Σάντος Ρώσσης, πρόσφυγας εἰς τὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὴν Κρεμώνα, ὅπου ἐδίδασκε τὴ ρητορικὴν. Ἡ ἀρετὴ, καὶ τὸ σοβαρὸν, ἀλλὰ φιλόστοργον, ἦθος τοῦ προκομμένου ἀνδρός, ἦταν ὁ μόνος φραγμὸς εἰς τοῦ νέου τὴν ὀρμητικὴν καὶ φιλελεύθερον ψυχὴν, ἡ ὁποία πρῶτον ἐδειξε τὰ ἀξιολογώτερα στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος. Ζωηρότατος καὶ πρόσχαρος ἐξεθύνει μισούμενος τὰ ἀξιογέλαστα ἰδιώματα τῶν ἄλλων, ὅσα τὰ ἐπαρτηροῦσε, καθὼς ἐβλέπε καὶ ἐθαύμαζε τὰ καλά, καὶ εἶχε ζωηρὸν τὸ αἰσθημα τῆς φιλίας· συμπαθὴ τῆς τῆς· μικρῆς τὸν ἡλικίας τὸν εἶδε νὰ κλαίῃ θεοῦ τὸν θάνατον ἐνδὸς ὀμηλίκου του, καὶ νὰ φιλήσῃ τὸ χεῖρ ἐνδὸς ἄλλου, ὁ ὁποῖος εἶχε πράξει ἕνα εὐεργέτημα· καὶ εἰς τοῦτο ἐπροσκονίζετο ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος εἰς ὅλην τὴ ζωὴν του δὲν ἔκρινε ποτὲ τὴν κεφαλὴν εἰς ἄλλο ἀνθρώπινον ὕψος· εἰμὴ τῆς ἀρετῆς.

Αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός, αὐτὴ ἡ γλυκαιοθησία ἀνταναχλοῦσαν καθαρὰ εἰς τὰ παρθενικά πιδέματα τοῦ μικροῦ Σολωμοῦ, ὡς σώζονται ἀκόμη εἰς μίαν εἰκόνα τὸν ζωγραφημένην προτομὴν περᾶσι εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αὐτοῦ τὸν ἔστειλε (1808) δεκαετῇ ὁ ἐπιτροπὸς τοῦ Κόμ. Μεσαλᾶς, μὲ τὸν διδασκάλον του, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Ρώσσης τὸν ἄφησε εἰς τὴ Βενετία, εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ κοντὰ του, βλέποντας πραγματικῶς ἀπὸ τὰ παράπονα τῶν διδασκάλων, ὅτι ἦταν ἀδύνατον νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ σχολείου ὁ νέος ἤδη μαθημένος νὰ μὴν αἰσθάνεται ἄλλον χαλινὸν εἰμὴ τῆς ἀγίτης. Εἰς τὴν Κρεμώνα ἐπρόκειτο θάνατα εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ ἤκουσε τὰ μαθήματα τοῦ καθηγητῆ Πίνη· αὐτοὺς τοὺς δύο διδασκάλους τοὺς ἐμελετοῦσε συχνὰ μὲ σέβας καὶ μὲ εὐγνωμοσύνη ὁ Σολωμός, καὶ ὡς δεῖγμα αὐτῶν τῶν σταθερῶν αἰσθημάτων του, ἔστειλε (1850) τοῦ Πίνη τὸ ἐπίγραμμα Μικρός Προφήτης, καὶ ἐχώρησε ὅτι ὁ ὑπεργηγρὸς διδασκαλὸς του

ἀναγνώρισε εἰς ἐκείνην τὴν συνοπτικὴν εἰκόνα τὴν ποιητικὴν τοῦ δόναμι.

Ἀπὸ τὴν Κρεμῶνα ἐπέβασε εἰς τὴν Παβία, νὰ συμπληρώσῃ ταῖς σπουδαῖς του· ἀλλὰ οἱ σχολαστικοὶ τόποι ἦταν ἀσυμβίβαστοι μὲ τὴ φύσιν τοῦ πνεύματός του· ὅθεν ἔλεγεν ὁ ἴδιος ὅτι ἀπὸ μόνον ἀγαθασόνην τοὺς οἱ καθηγηταὶς τοῦ ἐδῶσαν τὸν στέφανον τῆς νομικῆς σχολῆς, τὸν ὁποῖον αὐτὸς οὔτε εἶχε ζητήσῃ, οὔτε ποτε μετὰ ταῦτα ἐθεώρησε ὡς ἐδικόν του. Ἦδη τὸν εἶχε ἀρπαξεί ὅλον ἡ ποίησι, πρὸς τὴν ὁποία μικρόθεν αἰσθανθῆκε σφοδρὰ τὰ πρῶτα ὀρμήματα τῆς ψυχῆς του. Προτοῦ ἀκόμῃ μεταβῆ εἰς τὴν Ἰταλία, μίαν ἡμέραν ἐνθ' ἐπεριδιάβαζε εἰς τὴν ἐξοχὴ μ' ἑνὶν ὁμήλικόν του, καὶ ἔξαφνα ἀκούσθηκε τὸ λαλημα μιᾶς φλογέρας, ἀστράψε εἰς τὴ φαντασίᾳ του ἡ ἐξωτερικὴ φύσις μ' ὅλη τὴν ἡμέρην χάρι· πόχει εἰς τὸ μητρικὸν νησί του, τόσον ὥστε ἐγέρισε πρὸς τὸν σύντροφόν του καὶ τὸν ἐρώτησε· «Τί αἰσθάνεσάι;» «Τίποτε» τοῦ ἀποκαίθηκε ἐκεῖνος· ψυχρότης, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἐμᾶλλε ν' ἀπαντήσῃ συχνὰ εἰς τὸ δρόμον τῆς ζωῆς του, ὅταν ἐξητοῦσε εἰς ταῖς ἄλλους ἐνθουσιασμών ἀνάλογον μὲ τὴ φλόγα τῆς καρδιάς του. Τοιοῦτοτρόπως ἐπρωτάκουνσε τὴ μεσημεριώδη φωνή, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ φύσις σιγανὰ προσκαλεῖ τὸν γεννημένον ποιητὴν εἰς ταῖς ἀγναῖς ἀγκαλίας τῆς νὰ γένῃ ὁ καλῆτερος αὐτῆς ἐρημνευτῆς. Μὲ ὅμοιαν ἐτοιμότητα ἀνοίξε ὁ νοδὸς του εἰς τὰ κάλλι τῆς Τέχνης· καὶ μίαν ἡμέραν ὁ διδασκαλὸς του ἔμεινε ἐκστατικὸς, βλέποντις τον, ἐνθ' ἐπαναλαμβάνε τὸ μάθημα του, μὲ ἐμφωχωμένη καὶ ἀρμόδια, ἀλλ' ὄχι μιμητὴ, χειρονομία, νὰ ξεστηθῇ τοῖς στίχοις τοῦ Βιργιλίου, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν πατροπαράδοτον προφητείαν τῶν Ἰταλῶν σώζον βέβαια πολὺ τῆς ὑψηλῆς ἀρμονίας τους. Τὰ πρῶτα γυμνάσματα του εἰς λατινεὶκὸς καὶ ἰταλικὸς στίχους ἐφαίνοντο τῶσον ἀνώτερον τῆς ἡλικίας του, ὥστε ὁ διδασκαλὸς του τοῦ ἔλεγε· *Grecor, tu farai dimenticare il nostro Monti.*

II

Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἠμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ ὁ τρίτος λαμπρὸς αἰὼνας τῶν ὁραίων γραμμάτων εἰς τὴν Ἰταλία. Τὴν ποίησιν ἐξαιρέτοις, ἡ ὁποία εἶχε καταντήσῃ ἀνρχος μηχανισμοῦ εἰς τὰ χεῖρα τῶν στιχουργῶν, ἀνῳρθόσαν πρῶτον ὁ Παρίνης καὶ ὁ Ἀλφιερός, οἱ ὁποῖοι καὶ οἱ δύο δὲν ἐπρό-

δωσαν ποτέ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς Τέχνης. Κατὰ τοὺς ὁ Μόντης μὲ τὸ ἐξάισιο παράδειγμα του ἀνάστησε τὴν μελέτη τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Πετράρχη, ἐνῶ τοῦ πρώτου τὸ ἀθάνατο ποίημα ὀλίγο ἐσπουδάζετο, καὶ τοῦ δευτέρου τὰ τεχνικώτατα ἔργα παρεννοημένα δὲν ἐχρησίμευαν εἰμὴ ὡς τύπος εἰς ἀνόητα μιμήματα. Ἡ Ἰταλία τότε καθ' ἡμερῶδες ἀντηχοῦσε ἀπὸ νέα ὄσμητα, ὅπου ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὄφος ἐξαναφαίνοντο ἀγνὰ, ἐλευθέρη πλέον ἀπὸ τὸν γαλλισμὸν, ὁ ὁποῖος πολὺν καιρὸ τὰ εἶχε παραμορφώσει, ὁ ρυθμὸς μουσικώτατος καὶ καινοῦρος, μάλιστα εἰς τὸ ἀνομοιοκατάληκτο ἐνδεκασύλλαβο μέτρο, τόσο λαμπρὰ τελειοποιημένο μὲς τὰ στιχουργήματα τοῦ Παρὶνη, τοῦ Φόσλου, τοῦ Μόντη καὶ τοῦ Πινδεμόντη. Καὶ εἰς τὴν ἀπορφύσσει τῆς καλαισθησίας ἐσυνέργησε ἴσως ὅχι ὀλίγο ἡ πρωτόπλαστη ὁμηρικὴ ποιησι, ἡ ὁποία, εἰς τὴν ἀπλὴν περὶ μετὰφρασι τοῦ Καισαρῶτη, ἔχεινε κοινῶς καταληπτή, καὶ εἰς τὴν ἐμμετρον τοῦ Μόντη (κατόρθωμα ἴσως μοναδικὸ εἰς ὅλη τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων) ἐφάνηκε ἰταλική, διχῶς νὰ πειραχθῶν πολὺ τὰ πρωτότυπα κάλλι τῆς. Ἄν κανένας τότες ἔρριχνε μία ματιὰ εἰς τὸν ἐπίλοιπον φιλαλογικὸν κόσμον, βέβαια δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἴδῃ τὸν ποιητὴ μας ἄλλου παρὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ ξετυλίξῃ ταῖς σπάνιας δυνάμεις, ὅπου εἶχε λάβει πλουσιοπάροχα ἀπὸ τῆ φύσι. Ἀνθίς ἀληθινὰ εἰς τὴ Γερμανίαν ἡ ποιησι μὲς τὰ συγγράμματα τοῦ Γόεθ καὶ τοῦ Σχίλλερ, τὰ ὅποια ἀργότερον ἐμελλαν νὰ ἐνεργήσουν τόσον καρπύφωρα εἰς τὸν ἑλληνικώτατον νοῦν του, ἀλλ' ἂν τὸ φιλέρευνον πνεῦμά του θὰ ἀναπαύετο προθυμότερα εἰς ἐκεῖνον τὸν γερμανικὸν αἰθέρα, ἢ τραχύτης ὅμως τῆς γλώσσας, καὶ τὸ ὀλίγον τι νεφελώδες τῆς μορφῆς, ἥθελε κατ' ἀρχὰς πειράξουν τὴ λεπτότητα αἰσθησῶν του, μὲ τὴν ὁποία δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὁμοιωθῇ τίποτε καλλήτερον παρὰ τὸ γλυκὸ ἦθος τῆς μεσημβρίας.

Μέσα εἰς τόσῃν ἁρμονίαν, εἰς τὴ γῇ, ὅπου ἡ φαντασία ζωογονεῖται ἀκατάπαυστα ἀπὸ κίθζε λογῆς ἀριστοτεχνήματα, ἐπέρασε τὰ πρῶτα νειάτα του ὁ Σολωμός, ἐμμεγέθησε ἀπὸ τὴν ὠραιότερην γλῶσσαν τοῦ κόσμου, καὶ παρ' ὀλίγον ἐμπήκε εἰς τὸν λαμπρὸν κύκλον, ὅπου ἔλαβε τόσον ἔξοχον θέσιν ὁ συμπατριώτης του ὁ Φύσκολος. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ χουσοκέντητο ἔνδυμα, αἰσθάνετο ὁ νέος Σολωμὸς ὅτι ἡ Τέχνη, μάλιστα εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Μόντη, δὲν ἐπαράστανε τὴν ἡψηλὴν ἰδέαν τῆς, ὅπως δεῖχεται ἐνσαρ-

κωμένη εις εκείνα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Δάντη, καὶ τοῦ Σέι-
πην. Εἰδοσκόμενος εἰς τὸ Μιλάνο ἐγνώρισε τὸν Μόντη,
καὶ τὸν ἐβλεπε συχνά. Ἐπείραζε τὸν περιφημον ποιητὴν ἢ
κριτικὴν τόλμην τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος, μ' ὅλον ὅτι εἰλικρι-
νῆς θαυμαστῆς του, δὲν ἐδίσταζε ὅμως ποτὲ νὰ τοῦ φανε-
ρῶσιν τὴ γνώμην του. «Δὲν πρέπει τινὰς νὰ συλλογίζεται
τόσο» τοῦ εἶπε ὁ Μόντης ἐρεθισμένος, ἐνῶ ὁ Σολωμὸς
ἐριμύενως ἕνα χωρίον τοῦ Δάντη, «πρέπει νὰ αἰσθάνεται,
νὰ αἰσθάνεται». Πρέπει πρῶτα μὲ δύναμι νὰ συλλάβῃ
ο νοῦς, ἀπάντησε εὐθύς ὁ νέος ποιητής, καὶ ἔπειτα ἡ καρ-
διὰ θερμὰ νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ὁ νοῦς ἐσυνέλαβε.

Στενότερην σχέσιν ἔλαβε ὁ Σολωμὸς μὲ ἄλλους δύο ἰτα-
λοὺς φιλολόγους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀνταγάπησαν καλῶτερα
παρὰ ὁ Μόντης. Ὁ ἓνας ἦταν ὁ Ἰωάννης Τόρτης, μαθητὴς
τοῦ ἀγαθοῦ Παρίνη, ὑπέρμαχος τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία, ἐναν-
τίον εἰς τὴ γνώμην καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ Μόντη, ἐξώ-
ριζε ἀπὸ τὴν νέαν ποίησιν τὴν παλαιὰ μυθολογία. Ὁ ἄλλος,
Ἰωσήφ Μοντάνης, Κρεμωνιάτης, νοῦς κριτικώτατος, ἐχθρὸς
τῆς ξερῆς σχολαστικότητος, θερμῶς ἀπὸ φιλοσοφικαῖς
μελέταις, εἶχε κατ' ἀρχὰς ἀσπασθῇ τὴν ποίησιν, ἀλλὰ αἰ-
σθανόμενος ὅτι ἐκινδύνευε νὰ παρενοήσῃ τὴ διάθεσιν τοῦ
πνεύματός του, ἐγκαίρως ἐδόθηκε ὅλος εἰς τὴν κριτικὴν, καὶ
εἰς αὐτὴν εὐδοκίμησε. Περὶ αὐτοῦ λέγει ἀνώνυμος βιογρά-
φος του ὅτι ἐφύλαξε ἀμύλην τὴν ἄδολην καὶ γενναίαν ψυ-
χὴν του σταθερῶς εἰς τὰ φρονήματά του, ἐθεωροῦσε ὅτι
ἦταν τὸ ἄκρον τῆς κατασχόντης νὰ κατασταίνῃ τινὰς τὰ
γοῦρματὰ ὄργανα ἀνανδρῆς δουλείας, ἢ μανικῆς ἀκολα-
σίας. «Ὅθεν μὲ ἀλήθεια ἐχάραξε εἰς τὸν τάφο του ὁ Π.
Ἰορδάνης. «Εἰλικρινῆς καὶ θερμὸς ἐραστὴς τοῦ Ἀληθοῦς
καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, πρὸς τὰ ὁποῖα εἶχε πάντοτε προσηλωμένο
τὸ εὐγενικὸν τοῦ πνεύμα, καὶ μελετώντας καὶ γράφοντας.»
Μὲ αὐτὰ τὰ ὥραία ἠθικὰ προτερήματα, κατὰ δυστυχίαν
παρὰ πολὺ σπάνια ὡς καὶ εἰς ταῖς πλέον φιλελεύθεραις
πολίτευσιν, συμπαθοῦσε φρενικὰ ὁ Σολωμὸς, ὁ ὁποῖος νέος
ἀκόμη εἶχε παρόμοια φρονήματα. Τὸ μαρτυροῦν τὰ ἀζό-
λoutha πολῦτιμα λόγια, ὅπου σώζονται εἰς ἓνα ἄμορφον σχε-
διάσμα ἐπιταφίου λόγου, τὸν ὁποῖον, αὐτὸς εἰς τὴν Ἰταλία
εὐρισκόμενος, ἐξεφώνησε, ὡς φαίνεται, πρὸς τοὺς συμμα-
θητάς του. «Νέοι συμμαθηταὶδες! μάθετε τὴν ἐπιστήμην
καὶ τὴν ἀρετὴν, δίχως νὰ ὑπερηφανεύεσθε» καὶ δὲν διὰ ὅπε-
ρηφρηνεῖσθαι, ἀν ἀληθινὰ μάθετε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν
ἀρετὴν. Ἀλλὰ μὴ παραχμηνλώσετε ποτὲ τὴν κεφαλὴν, διότι

·θα εὐρεθῶν πολλά ἄτιμα καὶ ἀχρεῖα χεῖρα ἔτοιμα νὰ σῆς τὴν πλαγίωσιν. Ἄν πάλι τολμήσουν οἱ ἄνδρες νὰ σῆς ὕβρις, γὰρ νὰ σκεπασθῶν τοὺς πολλοὺς φρόνους, οἱ ὅποιοι φροναίνοντες μετὰ τὴν ψυχὴν τοὺς, τότε, καὶ, σηκώσετε τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν δυνάμιν πῶχει, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι θὰ πέρῃ εὐθὺς ἐκείνη ἢ αὐθάδεια, ἐπειδὴ εἶναι μικροψυχὴ αὐθάδεια.

Μετὰ αὐτὰ τὰ φρονήματα, τὰ ὅποια ἐφώτισαν σταθερὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἔως τὴν ὑστερὴν ὥρα, ἐπέστρεφεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν πατρίδα του (1918). Βαρβαρὸς, ὡς εἶπε ὁ ἴδιος εἰς ἓνα ἰταλικὸν ποίημα του, αὐτὸς εἶχε πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἰταλίας, καὶ τὸ ἄφινε πλουτισμένος μετὰ τὸ ἄνθος τῆς ἰταλικῆς σοφίας. Ἡ ἴδια εὐγνωμοσύνη, τὴν ὅποιαν ἔδωκε θερηκευτικῶς πρὸς τοὺς παλαιούς διδασκαλοὺς του, ἦταν, μετὰ τὴν γενναίαν ψυχὴν του, χρέος θεοῦ καὶ πρὸς τὴν γῆν, ὅπου ἐπρωτογενώρισεν τὸ Ὄριον καὶ τὸ Ἀληθές· χρέος, τὸ ὅποιο δὲν ἐξεπλήρωνε μετὰ ἀδειανὰ λόγια, ἀλλὰ, ὅσας φορές ἐτύχε, μετὰ ἔργα, καὶ μετὰ ἐδωκενῆματα, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐκάλυψε ἢ μυστικότης τῆς φιλοanthropίας του. Καὶ τότε, ὡς λέγεται, ἐμελετοῦσε νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ νὰ ἐγκαταστήθῃ ἐκεῖ· ἀλλὰ ἐάν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἡ βασιστεύουσα ἐπρεπε νὰ τὸν ἀποσπᾷ γιὰ πάντα ἀπὸ ταῖς μητρικαῖς ἀγκυλαῖς, καὶ ὁ φωτισμένος νοῦς του ἐβλάπτε εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ πολιτικὴν καταστάσιν τοῦ τόπου του μετὰ ἐρημίας, ὅμως τὸ πνεῦμα ἐκείνου, τὸ ὅλοιο μυστικὸν ἀναφύετο κατὰ ἑλληνικὴν καρδίαν, προσηνυτικὸν τῆς ἐθνικῆς νεκρανίστασις, δὲν εἶδεν ὅτι εἰμὴ ἐνεργητικώτατα νὰ τὸ ἀκούσῃ ἢ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ μετὰ διότι αὐτὴ, μετὰ τὴν ξενὴ ἀνατροφήν, μετὰ τὴν δυνάμιν ὅπου ἔχουν ἢ πρῶταις ἐντόπισσας, ἐσώζετο ἑλληνικώτατη· παραδεδειγμέναι οὐκ πρῶτο, ἀλλὰ σημαντικώτατα, τῆς θαυμασιότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀτομικότητος, ἢ ὅπου δὲν προδίδει τὸν ἑαυτὸν τῆς οὔτε εἰς τὴν δυνάμιν τῆς βίας, οὔτε εἰς τὴν χάριν τῆς ξένης μορφῆς. Καὶ εἰς τούτῃ τὴν ὑστερὴν περιστασίαν εὐρισκόμενος, λαμβάνει ἀεὶ ἄθεον τὰ ξένα στοιχεῖα, συγχωνεύοντας τα μετὰ τὰ ἑδνικά του, ὅσον ἀρκεῖ ὅπως τούτα ἐκτελεθῶν τελεσιότερα. Καὶ αὐτὸ ἔκαμε ὁ Σολωμὸς· τὸ ἐνδοξόν καὶ ἔτοιμον στάδιον, τὸ ὅποιο ἐβλάπτε ὑπὲρ τὸν εἰς τὰ ἰταλικά γραμματα, θεληματικῶς ἐπαραιτήσῃ· ἀλλὰ αὐτὴ ἢ πείρα του μετὰ ξένης ἡλικιωμένης φιλολογίας, τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἐγνώρισεν λαχταριστὴν εἰς τὰ χεῖλη τῶν συγγραφέων τῆς, εἰς τὴν ὅποιαν ἢ μαλακότης καὶ ἡ δυνάμιν

ἡ ἐλαφρότης καὶ ἡ βαθύτης, συνυπάρχουν ἀξιολογώτερα παρὰ εἰς ταῖς ἄλλαις νέαις φιλολογίαις, ὅπου δὲν ἔχουν ὕλη ὁμοίως εὐκολομύθοφωτη, αὐτὴ ἡ καλλιτεχνικὴ τοιβή του, λέγω, ἐστάθηκε βοήθημα μεγάλο ὄχι μόνον, ἀλλὰ, στοχάζομαι, ἀναγκαῖον, εἰς τὴν προῖμη ἀναπτύξει τοῦ μορφωτικοῦ πνεύματος, μὲ τὸ ὅποιον ὁ Σολομός μεγαλύνοντα ἐτοίμизετο νὰ καλλιεργήσῃ γλῶσσαν πνιμμένην εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμάθειας καὶ τῆς δουλείας.

III

Ἀφοῦ μὲ τὸν Θεόκριτο συναπέθανε τὸ πρωτότυπο ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὅποιον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε τόσο πλούσια τὴν οὐσία του, ὥστε ὀχτὼ αἰῶνες μολὶς ἐστάθηκαν ἀρκετοὶ ὅπως φανερωθῇ ὅλο μὲς τὰ πολύμορφα λάμπρὰ τοῦ ἔργου ἀφ' οὗ, μὲ τὸν ἀφανισμό τῆς πολιτικῆς αὐτονομίας, ὁ νοῦς ἐκαταφυγε ὅλος εἰς τὴν σκεπτικὴν ἐρευνα, καὶ ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ κόσμου ἡ σοφία ἀποσύρθηκε εἰς τὰ σπουδαστήρια· ἔπαυσε ἡ Τέχνη νὰ χόρῃ ταῖς ζωηφόραις πηγαῖς τῆς μὲς τὰ σπλάχνα τῆς κοινωνίας, καὶ μεσ' ἀπ' αὐτὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀμύροφωτην ὕλην καθημερινῶς βαθύτερο χάσμα ἐχώριζε τὸ πλῆθος καὶ τοὺς λογίους, οἱ ὅποιοι προσηλωμένοι εἰς τὰ ἀθάνατα ἀριστουργήματα τῶν προγόνων ἐπροσπαθοῦσαν νὰ φυλάξουν ἀκέραιους τοὺς τύπους τοῦ περασμένου, καὶ μάλιστα τὴ γλῶσσαν, δηλαδή τὸν τύπον εἰς τὸν ὅποιον ὅλοι οἱ ἄλλοι συγκεκριαλιόνονται. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ ἕνα μέρος, εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα ὁ φιλολογικὸς νοῦς ἐκατέβηκε, εἰς τὸ πολυχρόνιον διάστημα τῆς δουλείας, ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς τυπικῆς καὶ νόθης γραμματολογίας, ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς καὶ Ρωμαϊκοὺς καιροὺς, ἕως εἰς τὴν ἀρῆσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, — ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὁ ἀληθμονημένος λαὸς, γιγρίζοντας εἰς τὴ φῶσι, ἐδιάλυε τὸν σοφὸν ὀργανισμό τῆς ἀρχαίας φωνῆς, καὶ ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῆς, καὶ ἀπὸ ξένα στοιχεῖα, ἐμόρφωνε τὴ νέα, μὲ σιγανὴν ἀδιάκοπην ἐργασία προσδεύοντας, ἕως ὅπου ἡ καινούρια μορφή ἀνέβηκε καὶ ἐκυρίεψε ὅλαις ταῖς τάξεσι τῆς κοινωνίας. Καὶ ἐνόσφ τὸ ἔθνος ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχεν ὑπαρξί, οἱ γραμματικιστὰι ἠμποροῦσαν νὰ μείνουν, καὶ ἐρεῖναν, ἀδιαφοροὶ εἰς τοῦ δημοτικοῦ πνεύματος τὴν ἐνέργειαν· ἀλλὰ μολὶς ἐχάραιεν γιὰ τὸ ἔθνος ἕνα παρὸν, καὶ ἕνα μέλλον.

οἱ λόγοι αἰσθάνθησαν τὴν ἀνάγκη ν' ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ τὴν ἀντικεινὴν ἀρχαιοτροπία τῆς γραπτῆς γλώσσας, καὶ νὰ τὴν τροπολογήσῃν ὥστε νὰ γένῃ δεχτὴ εἰς τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως θέτοντας ὡς βάσι τῆς γραπτῆς πάντοτε τὴν ἀρχαία, καὶ ὅχι τὴ ζωντανὴ φωνή, ἔπρεπε τὸ ἀπροσδιόριστο σύστημα νὰ τοὺς καταφέρει, ὕστερα ἀπὸ πολυδιάφορα σκοντάγματα, ἀνεπαισθήτως εἰς ἐκείνην τὴν πρώτη νεκρὴ μορφή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μεταβίαις εἶχαν ξεκολληθῇ, ὅταν ἐπροσπάθησαν νὰ συγχοινωνήσαν ζωντανὰ μὲ ὅλα ἀξεχώριστα τὰ μέρη τοῦ ἔθνους.

IV

Εἰς τὴ σχολαστικὴ παράδοσι τῆς γραπτῆς γλώσσας ξένος ἦταν ὁ Σολωμός, γιὰ τὴ φιλαλαγικὴ κατὰστασι τοῦ τόπου του, καὶ ξένος ἔπρεπε νὰ μείνῃ πάντοτε. Ἡ ἀγνὴ ποιητικὴ του διάθεσι, ἀφιλιώτη πάντα μὲ τὴ σχολαστικότητα, ἔπρεπε νὰ ἀσπασθῇ τὴν ἄλλη πᾶγκοινὴν παράδοσι τῆς ομιλουμένης, εἰς τὴν ὁποίαν ἔρρεον ἀκόμη μία καθαρή φλέβα ἑλληνισμοῦ. Ἡ ποιήσι, ἡ ὁποία δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀναπνῇ παρὰ εἰς ταῖς ἀγκάλας τῆς φύσεως, δὲν στέργει ἄλλο ὄργανον εἰμὴ τὴ ζωντανὴ φωνὴ μὲ τοὺς τόπους τῆς, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ λυγροιστὴ καρδιά τῆς κοινωνίας· οὔτε ἄλλην πρέπει νὰ παραδεχθῇ ὁ περὶ λόγος, ἂν δὲν θέλῃ νὰ καταστήσῃ ξερὸς λογικὸς μηχανισμὸς, ἱκανὸς, ὥσάν τὰ μαθηματικὰ σχήματα, νὰ ὑπερηφανῇ τὸ νοῦ, ἄφωνος ὅμως καὶ ἀκαρπας πρὸς τὴν κοινωνία, τῆς ὁποίας εἶναι καλεσμένος νὰ χαρίσῃ τὰ καλὰ τοῦ φωτισμοῦ. Αὐτὸν τὸν δρόμον ἀκολούθησαν ὅσαις φιλολογίαις εὐτόχησαν νὰ εὑρουν εἰς τὸ ἔθνος γλώσσαν ἐπιδεχτικὴν νὰ καταστηθῇ μεταδότρια τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς σοφίας. Καὶ τέτοια φαίνεται ἡ ἀπλὴ μας μεσινὴ μεταξὺ τῆς γραμματικῆς πολυτυπίας τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ τῆς ἀπλότητος τῶν νεωτέρων, μὲ ταῖς ὁποίαις ἐσυμμορφώθηκε, φαίνεται προωρισμένη νὰ δεχθῇ μέσα τῆς καὶ νὰ συγχωνέσῃ ὅ,τι σώζεται ἀφθαρτο εἰς τὴν κληρονομία τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ὅ,τι ἔβγαλε ὁ νέος ἐκρωπαῖος κόσμος ἐκφραστικώτατη, ἐπειδὴ ὅσο βαρύτερα ἦταν πλακωμένο, τόσο ἐβαθύνετο τὸ αὐτόνομο ἑλληνικὸ πνεῦμα, τόσο ζωντανότερα ἡ φύσι μὲ λυτρηαῖς βαφαῖς

ἐντυπώνετο μὲς τῇ φαντασίᾳ καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ λαοῦ, καθαρισμένα εἰς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.

Με τὴν αὐτομόρφωτὴ αὐτῇ γλῶσσα ἐσυγγένευε ὁ ποιητικὸς νοῦς τοῦ Σολωμοῦ, καὶ αὐτὸς ἄρχισε νὰ τὴ μελετήσῃ, ἅμα ἐπέστρεψε εἰς τὴν πατρίδα του, ὥστε εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἐπῆρε τὸ πνεῦμα τῆς, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ ἔθνηκ' ἀγαπούδια, τὰ ὅποια ἤδη ἐφρόντισε νὰ συνάξῃ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ὁ ἐνθουσιασμένος ἐκεῖνος ἐρμηνευτὴς τῶν ποιητικῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν νεωτέρων, ἐκλίνε προθύμα τὸ αὐτὶ εἰς τὰ αὐτοσχεδιάσματα ἐνὸς τυφλοῦ γέροντος ὁποῦ ἔξοισε εἰς τὴ Ζάκυνθο μὲ τὸ τραγοῦδι· ἐδυνάμωσε μὲς τὴν ψυχὴ τοῦ νέου ποιητῆ τὸ θάρρος του εἰς τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους, ὅταν ἐτόχαινε ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ ἀτεχνὸ στόμα τοῦ φτωχοῦ Νικολάου στίχους γενναίους καθὼς εἶναι οἱ ἐξῆς, ἀπὸ μίαν περιγραφὴν πυροκαϊᾶς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα·

Ὁ Ἅγιος Τάφος τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος δὲν ἐζάγῃ·

Ἐκεῖ, ποῦ βγαίνει τ' Ἅγιο Φῶς, ἄλλη φωτιά δὲν πάει.

Ἀπὸ παρόμοιαις λιμπραῖς ἀχτίνες, ἡ ὁποία ἀκόρπαις ἀστράφτουν ἀπὸ τὸ ἀκαλλιεργητὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ἐπροσπαθοῦσε ὁ Σολωμὸς νὰ συνθέσῃ τὸ φωτεινὸν στοιχείον, ὅπου ἐμείλλε νὰ στήσῃ τὰ ποιητικὰ του πλάσματα. Καὶ ἐμετροῦσε τὴ μεγάλη δυσκολία τοῦ κατορθώματος, ἐμβαίνοντας εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ ἐξωτερικὰ βοηθήματα μικρὰ ὅσων ἦταν μεγάλη ἡ ἐσωτερικὴ του ἀνδρεία. Προδρόμοι τοῦ Σολωμοῦ, εἰς τὴ ρητὴ διαμαρτυρῇ ἐναντίον εἰς τὸ πολυχρόνιον σῶστημα τῆς γροπτῆς γλώσσας, εἶχαν ἐβγῇ κυρίως ὁ Χριστόπουλος καὶ ὁ Βηλαρᾶς ποιητὴς ὁ πρῶτος· τεχνικώτερος στιχουργὸς ὁ δεύτερος· ἀλλὰ καὶ οἱ δύο, ἀμέτοχοι τῆς φιλογερῆς ποιητικῆς ὁρμῆς, ἡ ὁποία ἐπρωχεν τὸν Σολωμὸν πρὸς τὴν ὑψηλότερην σφαῖρα τῆς φαντασίας, δὲν ἐδυνάθησαν νὰ ὑψώσῃν τὴ γλῶσσα εἰς τὴ σεμνοπρέπειαν τῆς Τέχνης· ὅθεν στερημένος ἀπὸ μεγάλα παραδείγματα, ὅταν εἰς τὰ πρῶτα ἀλλοελληνικὰ γυμνάσματά του (*) εὗρισκε τὴν ὕλην ἀνυπόταχτην εἰς τὴ δύναμι τῆς μορφῆς, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἴδια

(*) Τέτοια πιθανὸς εἶναι ἡ δύο Μετάφρασεις ἀπὸ τὸν Μεταστάσιον, Ἡ Ἀν ο ι ξ ι καὶ Τ ὁ Κ α λ ο κ α ι ρ ι, καὶ ἡ Ὠ δ ἡ εἰς τ ῇ Σ ε λ ῆ ν η.

τὸν Μεγάλον, τὸν ἔκανε ν' ἀμφιβάλλῃ, ἂν τῶντι ἦταν
καλεσμένος ἀπὸ τῆ φύσι εἰς τὸ σοβαρὸν ἔργο, ὡς ἦδη
τὸ ἐννοῦσε, τῆς ποιητικῆς. Τοῦτου σῶζεται εἰς τὰ ἰδιό-
γραφα του μία μαρτυρία, τῆς ὁποίας ἐφύλαξα θέσιν ἀρ-
μοδιώτερη ἐδῶ, διότι χαρακτηρίζει τὰ πρῶτα βήματα τοῦ
ποιητῆ μας. Φαντάζεται ὅτι εἰς τὴ μονάξια θ' ἀκούσῃ τὴ
φωνὴ τοῦ Ὁμήρου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν παρουσίαν του διὰ
μιάς ἐμψυχώνει τὴν ἀναίσθητη φύσιν.

Κάθε ρεῖθορο ἐρωτημένο,
Κάθε αὔρα καθαρή,
Κάθε δέντρο ἐμψυχωμένο,
Μὲ τὸ φίλιφλισμα ὁμιλεῖ·

Κι' ὅπου πλέον μοναχιασμένοι
Εἶναι οἱ βράχοι σιγαλοί,
Μῆνιν αἶδε, θὲ ν' ἀκούσῃς
Νὰ σοῦ ψάλλῃ μία φωνή·

Καὶ σὺ ἀκόλουθα τὸν στίχο,
... γιὰ νὰ ἰδῇς,
Ἄν γνωρίζῃ τὴ φωνὴ σου
Ὁ τυφλὸς ὁ ποιητής.

Μὲ τόσας δυσκολίας ἀγωνιζόμενος ὁ Σολωμὸς δὲν
ἐδείλιαζε, καὶ τρεῖς χρόνους μοναχὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν
του ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἔγραφε τὴν Τρελλὴ Μάνα, καὶ πολὺ
πιθανῶς τὰ Δύο Ἀδέλφια (*). Εἶχε παύσει νὰ συγγράφῃ

(*) Λάμπρος Ἀποσ. XVIII καὶ XIX. Ὅτι τὸ ἔτος
1822 ἦδη εἶχε σχεδὸν τελειοποιήσει τὸ πρῶτο, ἐξάγεται
ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἐπιστολῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ
Κύρ. Λοδοβίκος Στράνης ἀφιέρωνε τοῦ Φόσκολου τὰ ἰτα-
λικά αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Σολωμοῦ (τῇ 15 Ἰαν. 1822).

.... Del resto l' amico non fa uso della poesia ita-
liana che estemporaneamente per far piacere all' amil-
cizia, e pone ogni sua cura nel formare la lingua
greca moderna; la qual opera si aspetta da tutti

εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποία, μόνον ὡς ξεφάν-
τωσι καὶ γὰρ νὰ καμῇ χάρι τῶν φίλων του, αὐτοσχέδιζε
ἀκόμη μὲ θαυμαστὴν ἐτοιμότητα. Τὸ πνεῦμά του φυσικὰ
αὐτεξούσιο καὶ ἀναπαυμένο εἰς τὸν ἐθνισμό, εἶχε ἤδη
χωρισθῇ τὴν ξένη φιλολογία ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦταν θρεμ-
μένο. Ἡ ποίησι τῶν συγχρόνων του Ἰταλῶν, ἀν' ἐξαιρεθῇ
ὁ Μανζώνης, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε ἄξιους συνεργοὺς εἰς
τὴν φιλολογικὴν ἀναμόρφωσι, εἶναι ἓνα λαμπρὸ ξαναῦ-
φισμα τῆς λατινικῆς τέχνης· ὁ ἴδιος ὁ Σολωμός ἦταν ὁ-
παδὸς ἐκείνης τῆς σχολῆς, ὡς πρὸς τὸν χαραχτῆρα τῆς
μορφῆς καὶ τοῦ ὕψους· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, φαίνε-
ται, μὲς τὰ ποιητικὰ του Ἰταλικά δοκίμια ἐκείνης τῆς
ἐποχῆς, μία σεμνότες ὅλη ἐλληνικὴ. Ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἠμπο-
ροῦσε νὰ φινερωθῇ μὲ ἀνάλογη καθαρότητα, παρὰ εἰς
μία γλῶσσαν, ὥσάν τῇ δικῇ μας, ἡ ὁποία σώζει ἀκόμη
ἀνέγγιχτα τὰ φυσικά της κάλλη. Καὶ τῶντι εἰς τὰ δύο
προεξηγμένα ἐλληνικά ποιήματα αἰσθάνεσθαι τὴν δροσερὴν
πνοὴν ἢ ὁποία ζωντανάζει τὰ πρωτόπλαστα ἔργα τῆς φαν-
τασίας. Εἰς τὰ Δύο Ἀδέλφια ὁ ποιητὴς ἐπαράστησε τὴν
ιδέα τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία πρώτη φορὰ ἀπλόνει τὴ φο-
βερὴ σκιά της εἰς μίαν ἀμέριμνη καὶ παρθενικὴ ψυχῇ·
καὶ ἐνθ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ μὲ θαυμαστὴ βαθμολογία, ἡ
ἀπλότης τοῦ τρόπου εἶναι τέτοια, ὥστε κινδυνεύει νὰ μὴ
δεχθῇ ὅλο τὸ ὄρατον τοῦ ποιήματος· ὁποῖος δὲν ὑψωθῇ
εἰς τὴν ἀγνὴ τῆς ψυχῆς διάθεσι, ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὸ
ἐβγήκε καθαροστάλαχτο. Καὶ ἀν' ἐδῶ ἡ Τέχνη ἐνίκησε τὸν
δύσκολον ἀγῶνα νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἀμίμητην ἀθρότητα
καὶ χάρι τῆς παιδικῆς ἡλικίας, μὲ ὁμοίαν ἀληθεῖα ἐδυ-
νήθηκε, εἰς τὴν Τρελλὴ Μάνα, νὰ εἰκονίσῃ τὰ σφοδρό-
τερο καὶ βαθύτερο τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων, τὴν μη-

quelli che son teneri dell' onor nazionale, con pre-
mura impaziente d' ogni ritardo. Intanto abbiamo
ascoltato in questo idioma e l' ottava e la terzina e
lo sciolto in maniera, che ci fa rammentare i Clas-
sici; e presto vi manderò la Madre Piazza, lavoro ori-
ginale, del quale le strofe da lui cantate furono sem-
pre accompagnate da lagrime.

Rime improvvisate del N. Sig. Conte Dionisio Sa-
lomon. Corfù 1822.

τριζήν ἀγάπη. Ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἐμψυχόνηται ὁ ποιητὴς νὰ τοιμήσῃ τὰ γενναιότερα πετάγματα τῆς λυρικῆς καὶ ἐνθ' αὐτὸ παρουσιάζεται ἀκλόνητο μὲς τὴν τρικυμία τῆς τρέλλας, σμίγονται ἀβίαστα μὲ ταῖς πλεον τρομαχτικαῖς ἢ πλεον χαριτωμέναις εἰκόνες. Καὶ εἰς τοῦτο τὸν ὠδηγοῦσε ἡ φυσικὴ τὸν καλαισθησία, πρὶν ἀζομῇ ἡ ὑψηλὴ κριτικὴ τὸν δόναμι εὐρὴ τὸν κανόνα, ὁ ὁποῖος σώζεται γραμμένος εἰς τὰ μεταγενέστερα ἰδιόγραμμα: «Ἀκολούθησε σταθερὰ τοῦτο Ἀναμεσα εἰς τὰ τρομερὰ ἢ λυπηρὰ πράγματα, σφιχτὰ δεμένα, μὴ ἀπλούστατη μικρὴ κοντυλιὰ τερπνὴ (ἢ ἀντίστροφον), καθὼς ἡ εἰκόνα τοῦ μικροῦ χλοοῦ βάτου εἰς τοὺς ἀπειροὺς ἄμμους τῆς Ἀφρικῆς».

V

Τὸν ἴδιον χαρακτήρα τῆς Τέχνης, ἡ ὁποία ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ φύσιν, ἔχουν καὶ τὰ ἄλλα ποιητικὰ του γυνάσματα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Ὁ θάνατος τῆς Ὁρφανῆς, ὁ θάνατος τοῦ Βασκοῦ, ἡ Εὐδωκομή, ἡ Ζαν-δούλα, ἡ Ψυχούλα, τὸ Αἶμα γούλα, καὶ ἡ Σιά τοῦ Ὁμήρου. Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι ὁ Σολωμὸς καθημερινῶς ἐμψυχόνητο ἀπὸ τοὺς πνευματώδεις φίλους του, πρὸς τοὺς ὁποῖους τότε συνηθούσε νὰ ἐκφωνῇ εὐθὺς τὰ συνθέματά του, οἱ διαταγμοὶ του ὅμως δὲν ἐπαναί, διότι ἡ τριβὴ του εἰς τὴ γλώσσα, μάλιστα τότε, δὲν ἀναλογόυσε μὲ τὸ πλοῦτος τῆς φαντασίας του. Ὅθεν ὅταν (περὶ τὰ τέλη τοῦ 1822) ὁ Τριζοῦπης ἐφθάσε εἰς Ζακύνθο, καλεσμένος ἀπὸ τὸν αἰγιμαστον Λόρδ Γουίλφροδ, καὶ ἐπεσκέφθηκε τὸν Σολωμό, ὁ ποιητὴς δὲν τοῦ ἐξεφώνησε τοὺς ἀπασπαστικὰς στιχοὺς του, ἀλλὰ τὴν ἰταλικὴν Ὁδὴ Per Prima Messa, τὴν ὁποίαν εἶχε συνθέσει ἀκόμῃ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ἰταλία. Ὁ Τριζοῦπης τοῦ ἐπαράτησε ὅτι ὁ προσορισμὸς του ἦταν, ὅχι νὰ λαβῇ μίαν λαμπρὴ θέσιν εἰς τὸν ἰταλικὸν Παρθναῖον, ἀλλὰ νὰ ἐβρῇ θεμελιωτὴς νέας φιλολογίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτα τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ὡσάν ἐνὸς ἀποσταλμένου τῆς κοινῆς ἀγωνιζομένης μητρὸς πρὸς τὸ καλῆτερον ἀπὸ τὰ τέκνα τῆς, ἀνταποκρίνοντο εἰς τὴ διάθεσιν καὶ εἰς τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Σολωμοῦ, ὥστε γιομάτος θάρρους ἐξακολούθησε τὴ μελέτη τῆς μητρικῆς καὶ γλώσσας, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Τρι-

κοιτῇ καὶ ὅσον καιρὸν ὁ νέος φίλος του ἔμεινε εἰς τὴ Ζεφυρθεοῦ ἦταν ἀχώριστοι, καταγινόμενοι ἀδικόσοι εἰς τὴν ἀπλῇ, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγον, εἰς τὴν ἀρχαίαν. «Παρατήρησ'· τοῦ εἶπε ὁ Τριχοῦτης· ὅτι ὅσο προκοβείς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τόσο ἀπλούστερα γράφεις, ὅταν συνθέτῃς εἰς τὴν ὀμιλουμένην.» Τοῦτο σημαίνει, ἀπεργόθηκε ὁ Σολωμός, ὅτι ἐννοῶ καλῆτερον καὶ τὴ μία καὶ τὴν ἄλλῃ.

Καὶ πραγματικῶς ἡ προσδότης τὸν εἰς τὴ γλῶσσα φαίνεται ἀπίστευτη, ἂν σκεφθῇ τινὰς ὅτι τότε (τὸν Μάϊον 1823) ἔγραψε, εἰς τὸ διάστημα, ὡς λέγεται, ἐνὸς μηνὸς, τὸν Ὑμνον εἰς τὴν Ἑλευθερίαν. Καὶ πρῶτον, ἂν ἦναι ἀληθινόν ὅτι ὁ καθαρὸς Ἑλληνισμὸς στέκεται εἰς τὴ ζωντανή φωνή, εἰς τὸ σεμνὸν κάλλος τῆς μορφῆς, καὶ εἰς τὸ ξάστερον βάθος τοῦ λόγου, βέβαια τοῦτο τὸ ποίημα ἐβγαίνει ὡς ὁ πρῶτος γνήσιος καρπὸς τῆς Ἑλληνικῆς φαντασίας, ὅστερ' ἀπὸ εἰκοσι αἰῶνες τοῦ μαρasmus τῆς. Αὐτὸς ὁ ἀσχετὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ αἵματος ἔλαμψε ἤδη εἰς δύο γενεαὶς ἀνθρώπων μὲ φῶς ἀθάμπετο καὶ παρηγορητικόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον καταβαίνει εἰς κάθε γενναία ψυχὴ τὸ θάρρος εἰς τὰ μέλλοντα καλὰ καὶ ὁμορφα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὸν Ὑμνον, ὁ Σολωμός ἔδειχνε ὅτι ἤδη ἦταν ἱκανὸς νὰ συνιῇ τὸ ἔπος τὸν κατὰ τὰ διαφορετικὰ ποικίλιν ἀντικείμενα. Ἐπικρατεῖ, μὲ ἀμύμητον ἀπλότητα, ὁ ἐλεγειακὸς χαρακτήρας εἰς τὸ προσήμιον (Στρ. 3—14), ὅπου ὁ ποιητὴς ἐνθυμίζει τὸ περασμένον καὶ κανονικὸν τὸ ἔκαμε, διότι δίχως τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα, δίχως τὴν ὑπομονὴ μὲς τὰ πολυχρόνια παθήματα, δὲν ἐννοεῖται ἡ ἐκταταμένη ὁρμὴ τοῦ αὐτόνομου Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπου παρουσιάζεται εἰς τὴ φαντασίαν τοῦ ποιητῆ βγαλμένο ἀπὸ τὰ ἱερὰ κόκκαλα τὸν προγόνων, μὲ τὴν ἀκονισμένη σωμαίαν, καὶ μὲ τὸ μάτι ὅπου μὲ βία μετροῦει τὴ γῆ, ὡς νὰ ἐθαυροῦσε ὅτι γλῆθοι θὰ τὴν κάμῃ ὀδὴν του. Μὲ τὸν λυρικὸν ἐνθουσιασμόν, ὅπου ἐμφυγόνει ὅλο τὸ ποίημα, ἐνόνεται ἡ ἐπικὴ σεμνοπρέπεια εἰς τὰ διάφορα μεγάλα ζωγραφήματα τεχνικὰ δεμένα εἰς τὴ μάχη καὶ εἰς τὸ πάρος τῆς Τριπολιτσᾶς (Στρ. 35—73), ὅπου ἡ εἰκὼν πλουσιοπάροχα χυμέναις ἐνθυμίζουν τὴν ὁμηρικὴν ἀφθονίαν· εἰς τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς Κορίνθου (74—89), ὅπου λάμπουν τὰ τεραντότερα χρώματα, μάλιστα εἰς ἐξείναις ταῖς στροφαῖς (83—85), ἡ ὁποία μὲ θαυμαστὴ χάρι καὶ μαλακότητά εἰκονίζουν τὰ καλὰ τῆς ἐλευθερίας· εἰς τὴ μάχη, καὶ εἰς τὸ φουσκῶμα τοῦ Ἀχελώου (104—121), ὅπου ὁ ἄρκος λυγρὸς κορυφώνεται εἰς τὰ

ὕψηλότετο κίνημα τῆς κατάρσεως (111—115), τὸ ὁποῖον μὲ τὴν σοβαρώτατην ἔκφρασι τολμηρὰ ἐνώνει τὴν πιკρὴν εἰρωναίαν (114).

Ὁ γενικὸς ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἔθνους ἐδέχθηκε τὸ σοφὸ καὶ ἁρμονικώτατον ἄσμα· κ' ἔμειναν ἀτελεσφόρητα, καὶ ἔως τὰ σήμερα περιορισμένα εἰς τὸν σχολαστικὸν κύκλον ὅπου ἐγεννήθησαν, τὰ παλαιὰ ὅτι ἡ γλῶσσα ἦταν γυμνασία καὶ ἡ στιχομεγία σφαλμένη. Ἄν ἦταν ποτὲ δυνατόν ἡ φωνὴ τῶν σχολαστικῶν νὰ κλονήσῃ τοῦ Σολωμοῦ τὰ θάρρους εἰς τὸ δρόμο, τὸν ὁποῖον καθαρὰ τοῦ εἶχε χαράξει ὁ φωτισμένος νοῦς του, ἤλθε ἐγκαίρως νὰ τὸν ἐμψυχώσῃ ἡ γνώμη ἐνὸς ἀκούου φιλολόγου τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος, ἐκεῖνο τὸ ἔτος 1824, ἐδημοσίευσεν τὰ ἔθνηκα μας τραγούδια. Μὲ ἐκεῖνο τὸ γυμνασμένον πνεῦμα, ὁποῦ τὸν ὠδήγησεν ἀσφαλῶς εἰς ὅλαις ταῖς ἱστορικαῖς του ἐρευναῖς, ὥστε θεωρεῖται, μὲ ἄλλους ὀλίγους, θεμελιωτὴς νέας ἱστορικῆς μεθόδου, ὁ Φωριέλ ἐγνώρισεν τῇ φύσει τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, καὶ εἰς τὰ ἀξιόλογα Προλεγόμενα τῆς Συλλογῆς, ἐκήρυττε ὅτι αὐτὴ ἡ γλῶσσα εἶναι μία καὶ ἔχει ἤδη στέρεον καὶ ὁμοιοειδῆ χαραχτήρα, ὅτι εἶναι ἡ ὁραιότερη τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἡ ἐπιδεχτικώτερη νὰ τελειοποιηθῇ· καὶ ἐσυμβαύλευε τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους μας νὰ καταλάβουν ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δόξα του εἰς τὸ ἔξῃς στέκονται εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦ παρόντος, καὶ ὅχι εἰς τὸν ἀνοιφέλετον ἀγῶνα νὰ γνωρίσιν εἰς τὸ περασμένον. (*) Καὶ ἐνῶ ἀπὸ ἓνα μέρος, αὐτὴ ἡ ἀμερόληπτη φωνή, ἐρχόμενη ἀπὸ τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ἦταν μέγα παρηγόρημα γὰρ τὸν ποιητὴ μας, ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡ πολύτιμη ὅλη ἐκείνης τῆς Συλλογῆς, — ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα, τὰ φρονήματα, τὰ ἥθη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ὅπως αὐτὴ σώζεται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ἐφύλαξε καλύτερα τὸν χαραχτήρα της, — ἔγεινε ἀντιζείμενο σοβαρῆς, σταθερῆς, καὶ βυθυσίας μελέτης εἰς τὸ φιλέρεον πνεῦμα τὸν ὅλη ὁμως, ἡ ὁποία δὲν ἔμελλε νὰ ξαναφανῇ ἀπαράλλαχτη μὲς τὰ ποιήματα του, καθὼς στοχαζόνται ὅτι ἔπρεπε ὅσοι θεωροῦν ἔθνηκα τὴν ποίησιν τότε μόνον, ὅταν παθητικῶς ξαναδίνει τὰ φρονήματα, τὰ

(*) Fauriel, Chansons Populaires, Discours Préliminaire.

ἦθος, καὶ τὸ ἦθος τοῦ λαοῦ. Αὐτὰ ὁ Σολωμός ἤθελε τὸ ὀνομάσαι παροδημῆτα.

Ὁ Ὕμνος ἐτυπώθη εἰς τὸ Μεσολόγγι, τὸ ἀκόλουθον ἔτος (1824)· καὶ ὅταν ὁ Τρικαύπης ἐπῆγε νὰ τὸν ἀναγνώσῃ ἀκόμη ἀνέκδοτον τοῦ Λόγδ Μπίρρον, ὁ μέγας ποιητὴς εἶχε ἤδη κλέσει τὰ μῦθια. Πόσο δὲ ἐνθουσιάζετο ὁ γενναῖος νὰ ἴδῃ, σιμᾷ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησι, τὰ φαινεῖνά χαράγματα τῆς γέας Ἑλληνικῆς Τέχνης! Ἡ γνώμη του βέβαια θὰ ἐμφύζονε τὸν νέον ποιητὴ μας, τοῦ ὁποῖου εἰλεψαν κατὰ δυστυχίαν παρόμοιαις ἐμφύζουσας. Ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου ἀνδρός εἰς ταῖς ἀγκυλαῖς τῆς ἀγονιζομένης Ἑλλάδας, ἐμπνευσεν εἰς τὸν ψαλτὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἑναν δευτέρου ὕμνου. Σιμᾷ εἰς τὸν σκοπὸ νὰ δοῇ τὴν εὐδωγίαν, καὶ ἐνταυτῷ τὰ νέα θαύματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας, ἀπόβλεπε ὁ ποιητὴς καὶ εἰς τὸ ἄλλο τέλος, νὰ νοιθετήσῃ τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε ἐξ αἰτίας τῆς διχόνοιας τῶν ἀρχηγῶν του· νὰ συγματούσῃ τὴν πολιτικὴν τὸν δυνατῶν τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι ποτε εἶχαν κατατρέξει. Πότε προδώσει, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδας. Τοῦτοι οἱ διαφορετικοὶ σκοποὶ ἐβλαψαν τὴν ἐνότητά τοῦ συνθέματος, καὶ ἐθόλωσαν τὴν καθαρὴν πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως· ὅθεν εἰς κάποια μέρη αὐτοῦ τοῦ ποιήματος λείπει ἐκείνη ἡ θερμότης, ὅπου χαρακτηροῖζει τὰ κρυφώτερα συγγράμματα τοῦ Σολωμοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ μέρη φαίνονται πλέον ἀδύνατα παραβαλλόμενα μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὰ ὅποια αὐτὸς δείχνεται με ἀκέραια τὴν ποιητικὴν του δύναμι. Τέτοια ἐξόχως εἶναι· Ἡ μάχη τῶν Χριστουγεννίων (Στρ. 52—59), περὶ τῆς ὁποίας δικαίως ὁ Τερτσέτης εἶπε: Αὐτοὶ οἱ στίχοι θὰ 'ναι ἡ ἀναγνώσις τῶν μεταγενεστέρων.—Ὁ μεγαλόφυχος ποιητὴς ὅπου ἀγνιστεύει τὴν οὐδωροτὴν ὅρη τῆς Ἑλευθερίας, καθὼς ὁ ἀετὸς τὸν ἥλιον (50—52)· καὶ ἐκείνη ἡ ἐνθουσιασμένη σειρὰ (99—120), εἰς τὴν ὁποίαν ζωγραφίζονται πρῶτα ἡ Σουλιάτισσις, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ μέγας ποιητὴς συμμέσος στοχαστικὰ εἰς τὸ μνῆμα τοῦ μεγάλου ἥρωος τῆς ἀναστημένης Ἑλλάδας. Τοῦτῃ ἡ ὑστερὴ θέσι, καὶ τὸ ἐπιγράμμα Ἡ Καταστροφὴ τῶν Παρῶν, γραμμένο πιθανῶς εἰς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ (1825), εἶναι ἀπὸ τὰ σπάνια παραδείγματα, τὰ ὅποια δείχνουν ὅτι, ἐάν εἶναι πολὺ δύσκολο, ἀδύνατο ὅμως δὲν εἶναι εἰς τὸν ἀληθινὸν ποιητὴ νὰ φανερώσῃ μὲ ἁπλᾶς καὶ δημοτικαῖς μορφαῖς τὰ πλέον διαλεχτὰ ἐκπενήματα τῆς φαντασίας.

VI

Αὐτὴ ἡ δημοτικότης, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς μας καθημερινῶς ἐρριζώνει περισσότερον, ὅσο βαθύτερα ἐδέχεται τὸ πνεῦμα τῆς ζωντανῆς φωνῆς τοῦ ἔθνους του, ἐφάνηκε λαμπρὰ εἰς τὸ Τραγοῦδι, Ἡ Φαρμακωμένη, γραμμένο τὸ 1826. Μία Ζακυνθινὴ νέα, ἡ ὁποία ἀγαποῦσε τὴν ποίησιν καὶ τὴ μουσικὴν, καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Σολωμὸς εἶχε σχέσιν ἀγνῆς φιλίας, καὶ συχνὰ εὐτυχοῦσε νὰ τὴν ἀκούσῃ νὰ τραγουδᾷ τὰ ποιητικὰ του δοκίμια, ἐρωτεύθηκε εἰς ἕναν νέον ξένον, καὶ, φοβούμενη μήπως ἀπὸ τοῦ πάθους τῇ σφοδρότητι κινδυνέψῃ ἢ τιμὴ τῆς, ἐφαρμακώθηκε. Ὁ ποιητὴς τὴν ἔκλαψε μὲ δάκρυα θερμὰ, τὰ ὁποία ἐπῆραζαν ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν πρὸς τὴν καταλαλιὰ τοῦ κόσμου, ὁποῦ ἐκατάτροχε τὴν κόρη καὶ ζωντανὴ καὶ πεδαιωμένη ἐβγήκε εὐθὺς ὑπερμάρχος τῆς ἀθωότητος ἐναντίον εἰς τὴν ἀδικιοκρασίαν τῶν ἀνθρώπων, μὲ θῆρος, νὰί, ἀλλὰ μὲ προδότητα, μὲ σοβρὶνὸν πένθος, σεμνὸν ὡπὴν τὴν παρθένα, τὴν ὁποίαν ἐθρηνοῦσε. Τὸ ἀκυλλώτιστον ὄφρα, ἡ ἀπλοῦστατη μελωδία τοῦ στίχου, ἡ δημοτικώτατη φωνή, εἰς τοῦτο τὸ τραγοῦδι, εἶναι διαφανέστατα ἐνδύματα τῆς ἠθικῆς καὶ ποιητικῆς ἀλήθειας· καὶ τίποτε ἄλλο δὲν ἡμπορεῖ καλῆτερα νὰ δείξῃ πόσον εὐκόλῃ ὁ ποιητὴς μας ἐπετιόσσε εἰς τὰ ὄψη, πόθον ἐλεύθερα ἀνίστατο εἰς αὐτὰ, παρὰ ἢ μετὰβῃσι. Θὰ ξυπνήσῃ τὴν ὕστερον μέρα, ὅπου, δίχως νὰ ἀλλῇξῃ τόνο, παρασπῖνει τὴν παρθένα, ἡ ὁποία θαρρετὰ ἀγγαντεύει τὴν ὄψιν τῆς Θεῆας Δικαιοσύνης. Τὸ Τραγοῦδι, ἐνῶ κἔσπληνονε ὅλους τοὺς ὅρους τῆς Τέχνης, ἐπαίτηζε τέλειαν καὶ τὸν κοινωνικὸ σκοπὸν τοῦ ὁ ποιητῆς, ἔως ταῖς ὕστερας ἡμέραις τῆς ζωῆς του, ἐθιμίζον ἀκόμη μὲ συγγίνην πῶς, ἅμα ἐνυαλοφώρησαν οἱ στίχοι, ἄνθρωποι· μικροὶ μεγάλοι ἔστρεψαν ἐνθουσιασμένοι νὰ τὸν συγχαροῦν ὅτι, ἀντὶ τῆς κωλολογίας, εἰς ὅλα τὰ στόματα ἀντηχοῦσε τὸ ἠθικώτατον ἥμισυ του.

Ἡ διάνοσις αὐτῆ τοῦ ποιητικοῦ τοῦ πνεύματος νὰ ἐνεργῇ ἅμα, ὡς ἠθικὸς διορθωτὴς, εἰς τὴν κοινωνίαν, διάθεσι, τῆς ὁποίας δὲν ἔλαττε εἰμὴ ἕνας πλατύτερος κοινωνικὸς κύκλος, γιὰ νὰ γεννήσῃ ἔργα ἄξια τοῦ παλαιοῦ Κοινωνικοῦ μας, ἐβγήκε μὲ τρομερὰ γόρυτα εἰς τὴ Σίτυον, τὴν ὁποίαν ἔκλαψε περὶ τοῦ εἰς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ (1823 ἢ 1827),

•Τὸ "Ονειρο". Τοῦ αἰσχροῦ καὶ ἀρπαγῆς ἀνθρώπου ὁ πολυτελὲς ἐνταφιασμός ἀναγε την ἀγανάκτησιν μετὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Σολωμοῦ, καὶ εὐθὺς τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐδιαδόθηκε εἰς πολυαριθμὰ ἀντίγραφα τὸ ἐπιτάφιο ἐκεῖνο ποίημα· αὐτοσχεδίασμα, τὸ ὁποῖον, ὡς ἡ Φαρμακωμένη, ἐπέζησε εἰς τὴν πρώτην ζωηρότατην ἐντύπωσιν τὴν ὁποῖαν ἐπροξένησε. Καὶ ἐνῷ σήμερον θαυμάζεται ὡς ἀριστοῦργημα τῆς σοβαρῆς Σατυρικῆς, οἱ σύγχρονοι συμπολίταις του αἰσθάνοντο εἰς αὐτὸ ὁλοζώντανήν τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς, καὶ ὠμολογοῦσαν ὅτι ὁ δίκαιος θάνατος δὲν εἶχε παρὰσφύρει τὸν ποιητὴν εἰς τὴν παραμικρὴν παραμόρφωσιν ἢ ὑπερβολήν.

Τοῦ ἄλλου εἰδους τῆς Σατυρικῆς, τοῦ γελαστικοῦ, εἶχε ἤδη ὀφείλει δείγματα ὁ Σολωμός, τὰ ἐλαφρὰ αὐτοσχεδιάσματα. •Τὸ Ἱατροσυμβούλιον καὶ ἡ Πρωτοχρονία, ὅπου πλαστικώτατα παρασταίνεται, μετὰ τὰς πλεονάζουσας καὶ φανταστικαῖς μορφαῖς, ἡ ἀξιογέλαστη φιλαντία, εἰς τὸ πρόσωπο τοῦ Ροῖδη.

VII

Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν (1826) ὁ Σολωμός ἔγραψε τὸν •Λάμπρον, ποίημα τὸ ὁποῖον εἶχε ἤδη προσχεδιάσει σύγχρονα μετὰ τὸν Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν. Καὶ τοῦτον τοῦ συνθέματος ἠθικὸς ἦταν ὁ ἐξωτερικὸς σκοπός, μὲ μέρη ὅπου ἐκινεῖτο ὁ ἐθνικὸς ἀγὼνας. Καὶ ἐνῷ ἐκινεῖτο ὁ ποιητὴς εἰς αὐτό, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὕστερον ἀπὸ ἀθάναια ἀνδραγαθήματα, ἐκόντεν νὰ καταποντισθῇ ἀπὸ ταῖς ἀγνῆταις καὶ πολυαριθμαῖς δυνάμεσι τοῦ βαρβαρικοῦ. Ὁ ἡρωϊσμός μετὰ τὰ βάθη τῆς συμφορᾶς, ἄνθρωπος εἰς τὴν πολιτοκράτειαν Μεσολογγίου, ἀντιτυποῦσας εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητῆ μας καὶ βέβαια αὐτὸς δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἦναι ὁ ὕστερος εἰς τὸ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν συμπάθειάν του πρὸς τὴν ὕψηλὴν πολυθρήνητην τραγωδίαν, ὅπου ἐξετυλίκετο εἰς τὴν ἐκεῖ ἀντίκρουσιν στερεὰ. Αὐτὴ τὴ συμπάθεια, ἡ ὁποία τότες ἐτίμησε τόσο τὰ ἐθνικὰ φρονήματα τοῦ Ζακυνθινοῦ λαοῦ, καθὼς προηγήθη καὶ εἰπετα ἐδοξάσθησαν πολλὰ παῖδιά του θναυζόμενα γὰρ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδας, δὲν δύναμαι καλῆτερα νὰ τὴ μαρτυρήσω παρὰ μὲ ταῖς ἐξῆς ὀλίγαις γραμμαῖς

σχεδιασμέναις ἀπὸ τὸν ποιητὴ σύγχρονα μὲ τὰ συμβάντα (*) :

1. Καὶ ἐσυνέβηκε αὐταῖς ταῖς ἡμέραις ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἐπολιορκούσαν τὸ Μεσολόγγι καὶ συχνὰ ὀλημερυνῆς, καὶ κάποτε ὀληνυχτῆς ἔτρεμε ἡ Ζακυνθὸς ἀπὸ τὸ κινῶνισμα τὸ πολὺ.

2. Καὶ κάποιαις γυναῖκες μεσολογγίτισσαις ἐπερπατοῦσαν τοιγύρου γυρεύοντας γιὰ τοὺς ἄντρες τοὺς, γιὰ τὰ παιδιὰ τοὺς, γιὰ τ' ἀδελφιά τοὺς, ποῦ ἐπολεμοῦσαν.

3. Καὶ ἔς τὴν ἀρχὴν ἐντροπόντανε νὰ ἔβγουνε, καὶ ἐπροσμένανε τὸ σκοτάδι γιὰ ν' ἀπλώσουν τὸ χέρι, ἐπειδὴ δὲν ἦταν μαθημέναις.

4. Καὶ εἶχανε δούλους, καὶ εἶχανε ἄς πολλαῖς πεδιᾶδες γίδια, βοῦδια, καὶ πρόβατα πολλὰ.

5. Καὶ ἀκολούθως ἐβιάζοντανε καὶ ἐσπυνοτηρόζανε ἀπὸ τὸ παραιδεῖν τὸν ἥλιο, πότε καὶ βασιλέψῃ, γιὰ νὰ ἔβγουνε.

6. Ἀλλὰ ὅταν ἐπερισσέψανε ἡ χορίαῖς, ἐχάσανε τὴν ἐντροπὴν ἔτρεχανε ὀλημερυνῆς.

7. Καὶ ὅταν ἐκουραζόντανε, ἐκαθάντανε ἔς τ' ἀκρογιάλι, καὶ συχνὰ ἀσηκόνανε τὸ κεφάλι, καὶ ἀκούανε, γιὰτὶ ἐφοβόντανε μὴ πέσῃ τὸ Μεσολόγγι.

8. Καὶ ταῖς ἔβλεπε ὁ κόσμος νὰ τρέχουνε τὰ τριστατά, τὰ στανοδοροῦμα, τὰ σπῖτια, τὰ ἀνώγεια, καὶ τὰ χαμιώγεια, ταῖς ἐκκλησίαις, τὰ ξωκκλήσια, γυρεύοντας.

9. Καὶ ἐλαβαίνανε χρήματα, πανιὰ γιὰ τοὺς λαβωμένους.

10. Καὶ δὲν τοὺς ἔλεγε γάνενας τὸ ὄχι, γιὰτὶ ἡ ρώτησες τῶν γυναικῶν ἦταν ταῖς περισσότεραις φοραῖς συντροφειμέναις ἀπὸ ταῖς κανονιαῖς τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε ἀποκάτου ἀπὸ τὰ πόδια μας.

11. Καὶ οἱ πλέον πύμπτωχοι ἐβγάνανε τ' ὀβολάκι τοὺς, καὶ τὸ δίνανε, καὶ ἐκάνανε τὸ σταυρὸ τοὺς, κυττάζοντας κατὰ τὸ Μεσολόγγι καὶ κλαίοντας.

Εἰς τοῦτο τὸ κομμάτι φαίνεται ἀπλᾶ χαρτζιμένη ἡ τοτσηνὴ διάθεσι τοῦ πνεύματός του ἥδη ἐσχεδίαζε τὸ ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐμελλε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἦναι τὸ κυριώτερο ἔργο τῆς ζωῆς του, «Οἱ Ἐλευθεροὶ Πολιορκημένοι», καὶ

(*) Τοῦ πεζοῦ αὐτοῦ ἀπλοελληνικοῦ σχεδιάσματος δὲν ἐδυνήθηκα νὰ σώσω τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ ἐκδιδόμενον ἀπόσπασμα.

σύγχρονα με τὸ πᾶσιμα τοῦ Μεσολογγίου ἐγράφησαν ἢ πωλούμεναι στροφαῖς τοῦ Α' Σχεδιασματος.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος (1827) ἀπέθανε εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ ἐνδοξὸς συμπολίτης του, ὁ Φόσκολος. Ἄμα ἐφθασε εἰς τὴ Ζάκυνθο ἡ εἰδήσις, ὁ Σολωμὸς ἐπόνθησε εὐθύς, καὶ ἐξεφώνησε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Λατίνων τὸν ἐπιτάφιον ἐκείνον λόγον, ὅπου ἡ ρητορικὴ τοῦ δυνάμι δὲν φαίνεται κατώτερη τῆς ποιητικῆς. Τόσου μεγάλῃ ἐντόπωσιν ἔκαμψε εἰς τὸ ἀκροατήριον, ὥστε τὸ ἱερόν τοῦ τόπου δὲν τοὺς ἐβάσταζε νὰ ἐκφράσῃν τὸν ἐνθουσιασμόν τοὺς με ζωηρά χειροκροτήματα. Καὶ ἂν ἡ ὠραιότης τοῦ Λόγου μαγεύει καὶ τὸν ἀπερόληπτον ἀναγνώστη, οἱ ἀκροαταῖς τοῦ ἐδοκίμαζαν καὶ ἓνα ἄλλο αἰσθημα σπάνιον· ἐπειδὴ, ἐνῷ ὁ Σολωμὸς, ἐγκωμιάζοντας τὸν ἔσοχον ἄνδρα, ἐπαρουσιάζετο καὶ αὐτός, θερμὸς ἐνθουσιαστής τῶν γραμμάτων, ἀκροῦς ζηλωτὴς τῶν ὑψηλῶν χρεῶν τοῦ φιλολόγου, θανάσιμος ἐχθρὸς τῆς ὑποκρισίας, τῆς μικροσοφίας, καὶ τῆς ψευδοσοφίας, —οἱ συμπατριῶταις του ἐγνώριζαν ὅτι ἐκεῖνα τὰ λόγια δὲν ἦταν ρητορικαὶς ὑπερβολαίς, ἀλλὰ τὸ καθαρὸ ζεθόμισμα τῆς ἀγαθῆς καὶ φιλοεργῆς ψυχῆς του.

VIII.

Ἐντοσούτω ὁ Σολωμὸς αἰσθάνετο τὴν ἀνάγκη νὰ ἀριεθῇ ὅλος εἰς τὴ μελέτῃ τῆς Τέχνης, καὶ ἐπειδὴ εἶλεπε ὅτι εἰς τὴν πατρίδα του, ἀνάμεσα εἰς πολλαῖς σχέσεσι καὶ συγγενικαῖς καὶ φιλικαῖς, ἦταν δύσκολο γι' αὐτὸν νὰ ἀπομονωθῇ ὅσον ἤθελε, ἐπέρασε (1828) εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἐγκαταστήθηκε, καὶ ἐμελλε νὰ τελειώσῃ ταῖς ἡμέραις του. Ἄμα ἐφθασε αὐτοῦ, ἐπῆγαν νὰ τὸν χαιρετήσῃν οἱ Καθηγηταὶ τῆς ἡδὴ ἀπὸ τὸν Λόρδ Γουίλφορντ συστημένης Ἀκαδημίας, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἓνας, ὁ Βάμβας, τὸν ἐπαρακίνησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐλευθερωμένην Ἑλλάδα, μετὰ ταῦτα τὰ λόγια· «Ἐπάλατε τὸν ἐνδοξον ἀγῶνα τῆς, ὑπάγετε τώρα νὰ φιλήσετε τὴν ἱερὰν αὐτῆς γῆν.»

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἔλαβεν ἀφορμὴ νὰ ἐνβαθύνῃ εἰς μίαν ἀπὸ ταῖς ὠραιὰς Τέχνας, τὴν ὁποίαν ἀγαποῦσε καὶ ἐννοοῦσε ὅτι ὀλιγώτερο παρὰ τὴ δικήν του. Ἐγνώρισε τὸν ἔσοχον Κερκυραῖον Μουσικοδιδάσκαλον, Νικόλαον Μάνταρον, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη μελοθετήσῃ τὴν «Φαρμακωμένην». Τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς ἡ στενὴ συγγένεια, τῆς ὁποίας λαμπρὸν παραδειγμα, καὶ ἴσως ἄκρον, ἦταν τὸ ἰδιαί-

τερο ποιητικό πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ, ὁ πρὸς τὴν Τέχνην ὑψηλὸς ζήλος, ὁποῦ διακρίνει τὸν Μάντσαρο, ἐμόρφωσαν μεταξὺ τούτῳ ἐκείνῃ τῇ θερμῇ φιλίᾳ, ἥ ὁποία ἀναπτύσσεται ὁμοίως εἰς τὴ συγκοινωνία τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας. Ὁ μουσικὸς ἐμέτρησε διὰ μιᾶς τὸ ὕψος τοῦ ποιητῆ, ἐνόησε τὰ πλασματὰ του, καὶ δὲν ἄργησε νὰ χαρίσῃ εἰς τὸ ἔθνος του τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ μουσικὸ καλλιτέχνημα. Τὸν Ὑμνον εἰς τὴν Ἑλευθερίαν. (*) Τὸ πλοῦτος τῆς ποιητικῆς ὕλης ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς τὸν Μάντσαρο, νὰ δείξῃ καὶ αὐτὸς τὴν μουσικὴν του δύναμι, εἰς τὰ εἰκοσιτέσσερα κομμάτια ὁποῦ συνθέτουν τὸ πόνημα του, εἰς τὰ ὁποία μὲ ἀνάλογον ἀρμονία συνοδεύει τὰ διαφορὰ ποιητικὰ φαντάσματα, ἀλλάζοντας ἀρμόδια τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰ μελωδήματα, ἀπὸ τὸν μαλακώτερον ἕως τὸν αὐστηρότερον χαρακτήρα. Εἶπα ἑλληνικὸ τὸ σύνθεμα, διότι ὁ Μάντσαρος, μ' ὅλον ὅτι μορφωμένος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅμως εἰς τὰ περισσότερά του πόνηματα, καὶ ἐξόχως εἰς τὸν Ὑμνον, ἐπλάσας, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τῇ δημοτικῇ μουσικῇ, ἓνα νέον εἶδος, τοῦ ὁποίου τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ καθαρὴ ἀπλότης καὶ ἡ θερμότης ἰδια τῆς Ανατολῆς. Καὶ ἐνῶ ὁ μουσικὸς ἐμψυχόνητο εἰς τὴ μελέτη τῆς τέχνης του ὑπὸ τὸν ποιητῆ, τοῦτος πάλι καθημερινῶς οἰκειόνητο περισσότερο εἰς τὸν μυστηριώδη αἰθέρα τῆς, καὶ εἰς ὀλίγο διαστήματι καιροῦ, δίχως νὰ τῇ

(*) Ἡ μουσικὴ τοῦ Ὑμνου εἶναι συνθεμένη εἰς δημοτικὰς χοροὺς, μὲ τέσσερας φωνὰς, καὶ θεορδεῖται εἰς τὴν Ἑπταήνησιν ὡς ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος. Τὴν ἰδίαν ὕλην ἐσάνθησε ὁ Μάντσαρος in stile fugato, εἰς 16 κομμάτια, καὶ τὴν ἀφιέρωσε τῆς Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐτίμησε μὲ τὸν ἀργυρεὺν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος. — Τὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, ὅσα ἐμελοθέτησε ὁ Μάντσαρος, εἶναι τὰ ἐξῆς: Ἡ Φαρμακωμένη, Ἡ δύο πρώταις στροφαῖς τοῦ Ὑμνου εἰς Μπαῖρον, Ἡ Ἀγγόδρα, Ἡ Ξανθοδρα, Ἡ Εὐρυκδμή, Ἀκου ἐν ὄνειρο ψυχῇ μου, Στὴν κορυφῇ τῆς θάλασσης (Λάμπρ. Ἀπόσπ. XXXII), Φωνοῦλα μέπει κραμέκραζει (Λάμπρ. Ἀπόσπ. XXV. Παράλλ.), Ἀπὸ τὸ θρόνον τ' Ἀπλαστον, καὶ τὸ, Ἀνθιαθ υμοῦ μ' ἐπέφτανε κτλ. (Ῥδή τοῦ Πατριάρχ. Στρ. 7).

μάθη ἐπιστημονικῶς, ἔφθασε νὰ μαντεύῃ τοὺς βαθύτερους συνδυασμοὺς τῆς.

IX

Ἡ ἔλλειψη τῶν σημαντικωτέρων χειρογράφων ματαιώνει πάντα περισσότερο τὴν προσπάθεια νὰ ἀκολουθήσουμε τὸν ποιητὴν εἰς τὴν ἀδιάκοπὴν πρόοδο τοῦ πνευματοῦ του· αὐτὴ ἔμεινε μυστήριον γιὰ ὅλους, ἐπειδὴ ὁ Σολωμὸς δὲν ἔδειχνε πλέον κανενὸς τὰ συγγραμματα του καὶ σημαντικὴ ἀπόδειξι αὐτῆς τῆς ἀλήθειας εἶναι τὸ Ἀνέκδοτον Ἀπόσπασμα «Ὁ Κρητικὸς», τὸ ὁποῖον ἐφάνηκε τῶντι ἡδρεμα εἰς τοὺς πλέον ἐγκαρδίους φίλους του. Μόνον ὁ λίγον καιρὸ ἀφοῦ ἔφθασε εἰς Κέρκυρα ἔγραψε καὶ ἔδημοσιεψε χειρόγραφον (1829) τὴν Ὠδὴ τῆς Μοναχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία φαίνεται ὅτι κανένα ποιητικὸ ὄφρος δὲν τὸν ἐδείλνατε. Ὅταν ἡ Τέχνη τολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ θρησκευτικοὺς στοχασμοὺς, κινδυνεύει πολὺ νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καὶ νὰ φανῇ μικρὴ σιμὰ εἰς τὸ βαθὺς τῆς ἀποκαλυμμένης ἀλήθειας. Ὁ Σολωμὸς ἐβγήκε ἀξιολόγητος ἀπὸ τὴ δύσκολη θέσι, καὶ ἐδυνήθηκε, σιμὰ εἰς τὴν ἀγνότητα τῆς παρθενίας, πλαστικῶς νὰ παραστήσῃ τὰ πλέον μυστηριώδη νοήματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν θεϊαν ἀγάπην τοῦ Θεανθρώπου πρὸς τὸ πλάσμα του, εἰς τὴν ἀρχέτυπὴν χαριτωμένην εἰκόνα τῆς νεκρωμένης Νύμφης τοῦ Χριστοῦ (Στρ. 11, 12), τὴν Πλάσι (Στρ. 8, 9), μυστήριον, τοῦ ὁποίου ὁ Χριστιανὸς ποιητὴς ἀντιπαράθετει ὡς ἐξήγησι τὸ ἄλλο μυστήριον, τὴν Ἀνάστασι, εἰς ἐκείναις ταῖς δύο στροφαῖς, ἡ ὁποία δὲν θά μείνῃ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ παραδείγματα τοῦ Ὑψους, σπάνια καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ποιητάδες.

X

Τοιοιουτρόπως ὁ Σολωμὸς ἐξακολουθοῦσε μὲ θάρρος τὸ ποιητικὸν του στάδιον, ὅταν ἀπὸ τῆ γαλήνῃ τῆς ἀπλῆς καὶ φιλανθρωπικῆς ζωῆς του με βία τὸν ἄρπαξε μία δίκη (1833), σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦταν νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ ὅλην τὴν κατάστασιν του. Καὶ κατὰ δυστυχίαν, εἰς τὰ πέντε ἐτη ὅσῳ ἐδιάρκησε ἡ χρυσολογία, ἔτριψε μέρος τοῦ πολυτίμου καιροῦ του, γιὰ ν' ἀντιπράξῃ εἰς τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν του· μετ' ὅλον ὅτι ἠσπάζετο ὁ νοῦς του εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅσῳ εἶχε πύρει, ἂν ἐτίχαινε νὰ χάσῃ τὴν ὀλίκην ἀνεξαρτησίαν, νὰ ἐγκαταστήθῃ εἰς Παρίσιον, καὶ νὰ

φυλαχθῇ ἀπὸ τὴν ἐσχάτην ἀνάγκη, ὅχι ἐμπορευόμενος τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος του, ἀλλὰ μεταφράζοντας εἰς τὴν ἰταλικὴν νεοφανῇ γαλλικὰ συγγράμματα. Τοῦτῃ ἡ μεγάλη μεταβολή, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ, δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ καταφεύγῃ συχνά εἰς τὸν κόσμον τῆς φαντασίας· ὅθεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν (1833), ἔγραψε τὴν «Φαρμακωμένην» ἔς τὸν «Ἄδην», καὶ ἐτελειοποίησε ἓνα μέρος τοῦ «Λάμπρου», καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν (1834), γιὰ νὰ ἐμφανίσῃ τὴν «Αὐτολογίαν», περιοδικὸ φύλλον συστημένον ἀπὸ τὸν λόγιον καὶ φιλελεύθερον ἄρραστή, Λόρδ Νουγντ.

Εἰς τὰ δεκάξι ὀκτάστιχα τοῦ «Λάμπρου», ὁ Σολωμὸς εἰδείχε εἰς τὸ ἔθνος του ὅτι ἡ ἀπλὴ γλῶσσα δύναται νὰ ἐκφράσῃ μὲ θαυμαστὴν σφοδρότητα καὶ συντομία τὰ παθητικώτερα καὶ πλέον ἀπόκρυφα αἰσθήματα. Ἡ γυναικεία, ἀλλὰ μάταιη, ἀντίστασις τῆς θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τοὺς ἠθικοὺς νόμους δὲν ἐπαρρηστήθηκε ἴσως ποτὲ εἰς εἰκόνα τρομερώτερη ἀπὸ τοῦτῃν τοῦ «Λάμπρου»· καὶ δικαίως ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς τὴν σύγκρισιν μὲ τὴν Λαίδν Μάιβελ τοῦ Σέϊκσπιερ—ὥς καὶ τοῦτῃ με φοικτὴν ἀνδρεία καταπλακόνει τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, τόσον ὥστε ὁ ποιητὴς δὲν δύναται ἀλλέως νὰ ἐσκεπασθῇ τὰ σπαραγμένα φυλλοκαρδία τῆς εἰμῇ ἀφαιρῶντας τῆς, εἰς μίαν φυσικὴν ἀνωμαλίαν, τὴν ἐλευθερίαν.—Ὡς πολυσήμαντην ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὅσο καταστρέφει τὸν ἑαυτὸ του, ἔστησε ὁ Ἕλληνας ποιητὴς τὴν ταπεινὴν ψυχὴ τῆς γυναικὸς, ἥ ὁποία μὲ τὰ θεῖα ὁρμήματα τῆς ἀγάπης ἐννοεῖ τὴ δύναμιν τῆς χάριτος, καὶ τελεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸ τῆς τὸ ἀπειρο μυστήριον τῆς μετανοίας· ὑψηλὴ θέσι, μὲ τὴν ὁποίαν ἀναλογεῖ ὁ τολμηρότατος λυρισμὸς καὶ τὸ καθαρῶτατο ὕμνος. (α)

(α) Ἀγνοῶ ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμε τότε τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Λάμπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὅσην ἔπρεπε νὰ περιμείγῃ ὁ ποιητὴς, ὅχι βέβαια, ἂν θὰ χρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν μὴ ἔξαντλῶσι τῶν στίχων· μόνον εἰς τὸν Ἑλληνα ἔκινον τὸν «Παρθένον» τοῦ κνρ. Χαντσερλ (Ἀθήναις 1840) ἐφάνηκε τὸ Ἀπόσπασμα, *laniatum corpore toto*
 et lacerum crudeliter ora,

Ora manusque ambas, papulataque tempora raptis
 Auribus, et truncas inlucido vulnere mares.

Διηροῦς Κεντρίου, ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Βέρουσιος.

Ὡς πρὸς τὸ ὅλο τοῦ ποιήματος, τοῦ ὁποῖου εἶχε τελειοποιήσει διάφορα μέρη, τὸ εὐρισκόμενον χειρόγραφον δὲν μῆς θέτει εἰς κατὰστασις νὰ κρίνουμε. Τὰ σωζόμενα κομμάτια, καὶ ἑξαιρέτως τὰ Ἀποσπ. XX καὶ XXVI, δείχνουν, αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἤξευρε μὲ τὰ ἀπλούστερα μέσα νὰ ἐκφράσῃ τὸ δεινότερον πάθος.

Μὲ ὅλον τοῦτο ἔλεγε: Ὁ Λάμπρος θὰ μείνῃ Ἀπόσπασμα. Καὶ ἂν δὲν σφάλῃ, ὁ νοῦς του, ἤδη τραβηγμένος ἀπὸ μίαν ἀνώτερον θεωρίαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ποιητικῆς, ἀφινε ἀτελεῶτο ἐκεῖνο τὸ πόνημά, ὡς, εἰς τὴ γνώσιν του, κατώτερον ἀπὸ τὴν θέσιν, ὅπου ἀρέσκει νὰ ὑψωθῇ ἡ Τέχνη, ἂν θέλῃ νὰ ἦναι εἰς ὅλη ἀληθινή. Ἐπειδὴ καθημερινῶς ἐμορφώνετο εἰς τὸ πνεῦμα του μία ἰδέα τοῦ ποιητικοῦ ἔργου ὑψηλότερη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλ' ἐπειτα νὰ ἀναπαυθῇ μὲ ὅλως ταῖς δυνάμεις τοῦ νοῦς καὶ τῆς φαντασίας, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνάβρυσσε ἡ σεμνοπρέπεια τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὅφους, καὶ ὁ νέος μεγαλοπρεπὴς πολὺμορφος ὁρμηδὸς τοῦ στίχου εἰς τὰ δεκαπεντασάββατα ποιημάτων του. Καὶ ἔδοι ἀρμόζει ἡ παρατήρησις, ὅτι ἡ γλώσσα λεγροῖται ἴσως μὲ τὴν ποιητικὴν του, εἰς βαθμὴν ἐπαισθητὴν ἀπὸ τὸν ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, ἕως τὸν Ἀμάρτυρα, καὶ ἀπὸ τοῦτο ἕως τὰ ὑπερῶνα τῶν ποιήματά, καὶ αὐτὰ, εἰς συγγραφὰ σχεδὸν ἀνιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀποδεχνέται τὴν ὁρθότητα τῆς θεωρίας αὐτῆς, ὅχι ἀπὸ τὴ μηχανικὴ προσέγγισις εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ὁργανικὸ ζετύλιγμα τῆς νέας, δόξαται νὰ μορφωθῇ ἡ φιλολογικὴ μας γλώσσα. Καὶ εἰς τοῦτο τὸ ἔργον ὁ Σολωμὸς ἦταν ἀκόλαστος, σφοδρὸς παρατηρητὴς, μὲ τὸ ἀκόρητον λεπτὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθημα, ἀρπάζει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ζωντανῆς φωνῆς, εἰς ἀκείναις ταῖς φράσεσι, ταῖς ὁποίαις περιβλέπουν ὅσοι δὲν ἐπ' ἔχρησαν, ἂν ἔχουν τοῦτο τὸ σπαινωτάτου φυσικὸ χάρισμα, καὶ ταῖς ἐβρίσκει, ὡς ἔλεγε, εἰς τὴ διπλῇ κολυμπήθρα τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας.

Ἀρχὴ τῆς νέας ποιητικῆς ἐποχῆς του θὰ θεωρῇται,

τὰ ὀκταστίχα ὁ Ἐκδότης τὰ ἐκατάστιχα ἐξάστιχα, ἀφαιρέσει διόκληρις στροφαῖς, ἀλλάξει στίχους, καὶ τὸ ἔβαλε εἰς τὸν Πρωτασπὸν του ὡς ἔργον τοῦ Σολωμοῦ! Τέτοιος ἀνάκρουστος βινδολισμὸς ἐπέβη εἰς τὸν φιλολογικὸν μας κόσμον ἀτιμωτός.

ἴσως, ὁ «Κρητιζός», ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγραψε σύγχρονα μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ «Λαμπρον», καὶ τοῦ ὁποῖου σώζεται μόνον τὸ ἐκδιδόμενον Ἀπόσπασμα. Ἦδη ἐζητοῦσε ὄργανο ἀρμοδιώτερο νὰ δεχθῇ τὸ πλοῦτος τῆς ρυθμικῆς, ἢ ὁποία ἦταν κλεισμένη εἰς τὴ μουσικώτατη ψυχὴ του· ὅθεν ἐβλήθη νὰ τελειοποιήσῃ τὸν πολιτικὸν στίχον, τὸν ὁποῖον ἔως τότε δὲν εἶχε μεταχειρισθῇ εἰρη εἰς ἐλεγειακὰ καὶ ἁπλὰ συνθέματα. Ἡ μελωδικώτατη στιχουργία τοῦ Κρητιζοῦ, ἡ ρομαντικὴ αὐτῆ ποίησις, ὅπου εἰκονίζεται μίᾳ τῶντι ἑλληνικῇ ψυχῇ, εἰς τὴν ὁποία συγχωρεῦνται ἡ ἀνδρεία, ὁ πατριωτισμὸς, καὶ ἡ παθητικώτατη λατρεία τῆς ἀγαπημένης γυναίκος, μαρτυροῦν τὴν εἰρήνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσώζετο ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ μας, εἰς ἐκείνη τὴν κρίσιμη ἐποχὴ τῆς ζωῆς του.

XI

Ἄλλ' ἐάν τὸ πνεῦμα του ἐβγήκε ἐλεύθερον, καὶ ἴσως δυνατωμένο, ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, ἀλλάξε ὁμοῦς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του· ἐκέρδις ἀπορασιτικῶς ἡ διὰ (1838), ἡ καρδιά του ὁμοῦς ἔμενε θανάσιμα πληγωμένη, ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνον τὸ διάστημα ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ γνωρίσῃ ὁλοερούς πολλοὺς τὸν φαινόμενον φῶλον του· ὅθεν ἀπὸ τότε ἐπετροδόθη, δίχως ὁμοῦς νὰ στήσῃ ἡ ἀθάνατη πηγὴ τῆς, ἢ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἄρα ἀγαθοπιστίᾳ του. Καὶ εἰς τὴ μονάζια τὸν ἐπαρῶχαν πάντα περισσότερον καὶ αὐτὸ καὶ ἄλλα προσωπικὰ του παιδήματα, καὶ τὸ ἀντιποιητικὸ πνεῦμα τοῦ αἵματος μας, τὸ ὁποῖον ἐξαγακτήρισεν ὁ Σχίλλερ μετὰ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἐσφύρε τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ εἰς ἕναν ὁρμόν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι φόβος μήπως αὐτὸ θὰ ἀπομακρύνεται πάντα περισσότερον ἀπὸ τὴν Τέχνην τοῦ Ἰδανικοῦ Νόμος αὐτῆς εἶναι ὡς ἀρήσῃ τὴν πραγματικώτητα, καὶ μετὰ τὴν σεμνὴν νὰ ὑψωθῇ ὅπου δὲν ἐπικρατεῖ ἡ Χρεία· διότι ἡ Τέχνη εἶναι μίᾳ θυγατέρα τῆς Ἐλευθερίας, καὶ θὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ Πνεύματος, ὅχι εἰς τὴ βίαν τῆς ὕλης. Ἀλλὰ σήμερον βασιλεύει ἡ Χρεία, καὶ εἰς τὸν τυραννικὸν ζυγὸν τῆς σέβει δεμένην τὴν ἐπεσμένην ἀνθρωπότητα. Ἡ ὠφέλεια εἶναι τὸ μέγα εἰδωλὸν τοῦ καιροῦ, τὸ ὁποῖον ὅλως ἡ δυνάμις βιάζονται νὰ ὑπηρετοῦν· καὶ ὅλοι οἱ νόες νὰ προσκυνοῦν. Εἰς τοῦτη τὴ χοντρή ζυγαρὰ κανένα βίρος δὲν ἔχει ἢ πνευματικὴν μέλιναν, καὶ κανόναν καὶ ἀντὶ τούτου ἀφαιρῶνται

ἀπὸ τὴν πολυθόρυβη ἀγορὰ τοῦ αἰῶνος. Ὡς καὶ τὸ φιλέ-
 ρευνο φιλοσοφικὸ πνεῦμα ἀρπάζει τῆς Φαντασίας μίαν
 ἐπικράτειαν κατόπι τῆς ἄλλης, καὶ τὰ ὅρια τῆς Τέχνης
 στενεύονται, ὅσο περισσότερο ἡ Ἐπιστήμη ἀπλώνει τὰ
 ὅριά της. (*) Ὅμοια ἐφρονοῦσε καὶ ὁ Σολωμός, κ' ἐφύ-
 λαξε ἀπειράχτη τὴν καθαρὴν ποιητικὴν τοῦ διάθεσι, ἀπο-
 κρούοντας, ὅσον ἐδύνατο, τὰ ἐνάντια στοιχεῖα - καὶ εἰς
 αὐτὴ τὴν ἀνάγκη τῆς φύσεως τοῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ὅτι
 δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ περάσῃ εἰς τὴν ἐλευθερωμένην Ἑλ-
 λάδα, προσισθανόμενος ὅτι αὐτοῦ δὲν θὰ ἤμπορούσε νὰ
 μένῃ ἀδιάφορος εἰς τὰ πολυειδῆ ἀτοπήματα, ὅπου πρέ-
 πει ἐξ ἀνάγκης νὰ παραστρατήσῃ ἓνα ἔθνος, εἰς ταῖς ἀρ-
 χαῖς τοῦ πολιτισμοῦ του. Ὁ Σολωμός δὲν εὐνηθοῦσε νὰ
 θεωροῖ τὰ ἐθνικὰ του φρονήματα ἄλλὰ μὲς τὸ ἅγιο
 βῆμα τῆς ψυχῆς οἰκοδομοῦσε τὴν ἀληθινὴν Ἑλλάδα-αὐ-
 τή, τὴν ὅποιαν ὁ κοινὸς ἄνθρωπος δὲν ἐκαταξιώθηκε νὰ
 ἰδῇ ποτὲ, μὲ ὅσους συμπερασμοὺς κ' ἂν μορφώσῃ ἀπὸ
 τὰ πράγματα, μὲ ὅσα ὀνειράτα κ' ἂν γεννήσῃ ἢ ἐπιθυ-
 μία του, - αὐτὴ, ποῦ εἶναι μυστήριον γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα
 παιδιὰ τῆς (Ἑλενθ. Πολιορκ. Σχεδ. Γ' Ἀποσπ. I), φανε-
 ρόνεται εἰς τὰ μάτια τοῦ ἐθνικοῦ ποιητῆ μὲ τὰ θεϊκὰ
 τῆς γνωρίσματα καὶ αὐτὸς τὴν ἀναγνωρίζει, καὶ μ' ὅλον
 τοῦτο αἰσθάνεται ὅτι δὲν δύναται ἀκέραιον νὰ τὴν ἀγκα-
 λιάσῃ ἡ φαντασία του, ἐπειδὴ, καθὼς τοῦ πολυάστρου
 οὐρανοῦ, ὅμοια καὶ αὐτῆς, πολλὰ μέρη φαίνονται καὶ
 μέρη ναι κομμμένα. Τοῦτο τὸ ἐλληνικὸ Μέλλον, τὸ ὁ-
 ποῖον ὁ Σολωμός μὲ ποιητικὸν τρόπον ἀρχέτυπον ἠθέ-
 λησε, ἂν δὲν σφάλῃ, νὰ συμβολοποιήσῃ εἰς τοὺς ἀθά-
 νατους ἐκείνους στίχους, ἦταν πρᾶγμα, εἰς τὸ ὅποιον αὐ-
 τὸς μὲ ἀλόγητον θάρρος ἐπίστευε, καὶ τοῦτο μορφεύεται
 καὶ ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἀπλῇ φράσει, ἡ ὁποία σώζεται εἰς ἓνα
 του ἰδιόγραφον: Κλείσε μέσα ἕς τὴν ψυχὴν σου τὴν Ἑλλάδα,
 καὶ θὰ αἰσθανθῇς μέσα σου νὰ λαχταροῖς κάθε εἶδος με-
 γαλείου».

XII

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀπομονώθηκε
 περισσότερο ἀπὸ τὴν ζωονίαν, ἐκαταγίνετο πάντα θερ-

(*) Schiller. Ueber die aesthet. Erziehung des Menschen 2. Briefe.

μότρεα εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν πονημάτων του, καὶ εἰς τὴ μελέτῃ τῆς φιλοσοφίας, τῆς ὁποίας ἀκολουθοῦσε τὴν πρὸς αὐτὸν εἰς τὰ μεγάλα γερμανικά συγγράμματα, καὶ ἐξοχώως εἰς τὰ θεωρητικά του Σχίσμα, ὁ ὁποῖος ἀνοίξε νέον ὁρίζοντα τῆς Ποιητικῆς. Ὁ Σολωμός τὰ ἐμελετοῦσε εἰς ταῖς ἰταλικαῖς μεταφράσεις, ὅπου τοῦ ἔκαναν πρόθυμα οἱ φίλοι του, ὡς ἀγάπης ἀνταπόδοσιν τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποῖους αὐτὸς ἀφθονα ἐχαρίζε εἰς τὸν νοῦ καὶ εἰς τὴν καρδίαν ὅσων ἐδύχηναν νὰ τὸν πλησιάσουν. Τὸ φιλέρσενον πνεῦμα του ἐκινεῖτο εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς φιλοσοφικῆς ἐρευνᾶς, εἰς ὅλα μὲ θαυμαστὴν ἐτοιμότητα, ἀλλὰ προσημότερα εἰς ἐκεῖνα τῆς Κριτικῆς, διότι εὗρισκε πλουσιοπλοῖαν τὴν ὅλην εἰς τὴ μεγάλην του πολυμάθεια τῆς παλαιᾶς καὶ νέας φιλολογίας. Εἰς τοῦτο, καθὼς εἰς καθὲ ἄλλο, ὁ νοῦς του ἐνεργοῦσε ἐλεύθερα, καὶ ἡ μαγεία τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς δὲν ἦταν ποτε ἱκανὴ νὰ τὸν πλανέσῃ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ συγγράμματος. Αἰσθάνετο ζωηρότατα τὴν ἀμήμητην ἁρμονίαν τοῦ Βιργιλίου, ὥστε ὁμοιοῦσε ὅτι ἀπὸ αὐτόν, καθὼς ἀπὸ τὸν Δαντὴ καὶ ἀπὸ τὸν Πετράρχην, ὠφελήθηκε εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ στίχου του (χάρης εἰς τὴ δύναμιν, ἴδια τοῦ μεγάλου νοῦς, νὰ εὗρῃ τὸ ὅμοιον εἰς τὰ πλέον διάφορα), καὶ μ' ἅλόν τοῦτο, ἐνῷ ἡ Κριτικὴ δὲν εἶχε ἀκόμη τολμήσει νὰ δώσῃ ἀποφασιστικῶς τὰ πρωτεία εἰς τὰ Ὀμηρικά Ποιήματα, ὁ Σολωμός εἰς αὐτὰ μόνον εὗρισκε τὸ ἀθάνατον παραδειγμα τῆς ἡρώους Τέχνης, καὶ ἐδείχεν ὅτι ὁ Λατίνος ποιητὴς εἰς τὰ ξαναπλάσματα του τὴν εἶχε παρεννοήσει, "Ἐνὰ ἀπὸ τὰ μέρη, εἰς τὰ ὅποια γίνεται νὰ συγκριθοῦν μερικώτερα οἱ δύο ποιητάδες, εἶναι ἡ Δολόνεια (Παπῶ. K.), μὲ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Νίξου καὶ τοῦ Εὐρύαλου (Αἰνείας. IX). Ὁ Σολωμός ἐδιόμαζε τὴν ὁμηρικὴν ραψῶδιαν, ὅπου ἡ ἀνδρεία καὶ ὁ νοῦς συνεννοημένα καὶ συμβοηθούμενα βγαίνουν εἰς καλὸ τέλος τὸ τολμηρὸν ἐπιχείρημα, καὶ ὡς ἀντίθετον εἰς τὰ χαρακτηριστικά αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων φαίνεται ἡ ματαιότης καὶ ἡ ὀλιγοψυχία τοῦ Δόλωνος. Εὗρισκε ἔξ ἐναντίας εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Βιργιλίου ὅτι ὁ ποιητὴς ἀλλοῦ δὲν εἶχε κατὰ νοῦν, εἰμὴ νὰ σχηματίσῃ μίαν παθητικὴν διήγησιν πάθος ὅμως, τὸ ὁποῖον καταντᾷ ψυχρῶ, ἅμα συνλογισθῇ τινὰς ὅτι ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν δύο νέων εἶναι ἡ ἄσκησις καὶ παράκαιρη ἐπιθυμία τοῦ Εὐρύαλου, νὰ φορέσῃ τὴν λαμπρὴν περισκεφαλίσαν, ὅπου τοὺς προδίδει. Ἀκόμη νέος εἶχε γράφει : "Ἡ δυσκολία, τὴν ὁ-

ποίαν αίσθίνεται ὁ συγγραφέας, (ὁμιλῶ γὰρ τὸν μεγάλον συγγραφέα), δὲν στέκει εἰς τὸ νὰ δείξῃ φαντασία καὶ πάθος, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ὑποτίξῃ αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο, εἰς τὸ νόημα τῆς τέχνης. (*) Ὅθεν εὐαίμαζε τὸ ὄψος τοῦ Αἰσχύλου, κ' ἔλεγε ὅτι ὁ μεγαλότολμος ἐκείνος νοῦς εἶχε προαισθανθῇ τὴν ρωμαντικὴν ποίησιν· ἔθεωροῦσε τοῦ Σοφοκλῆ τὰ δράματα, καλλιτεχνήματα τέλεια· ἀλλὰ συναριθμοῦσε τὸν Εὐριπίδην μὲ τοὺς πολλοὺς ποιητάδες, οἱ ὅποιοι ἀποβλέπουν εἰς τὸ πάθος, ὡς κύριον σκοπὸν, ὅχι ὡς μέσον, τῆς Τέχνης.

Ἀπὸ τὰ δύο Ὀμηρικὰ Ποιήματα ἀναγνώριζε εἰς τὴν Ὀδύσσεια, καλλίτερον παρὰ εἰς τὴν Ἰλιάδα, καθαροὺς τοὺς νόμους, ὅπου ἦρε ὁ αὐτοδίδαχτος πατέρας τῆς Παιτικῆς. Καὶ εἰς τὴν Ὀδύσσεια, ἐκρίνε ἀριστοῦργημα, τὴ ραψῶδία τοῦ Κίχλωπος, εἰς τὴν ὅποιαν, ἔλεγε, ὁ Ποιητὴς ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὴν δύναμι τοῦ νοῦς, ἡ ὅποια ἀντιπαλεῖται μὲ τὴν ἀγρία ὕλική δύναμι, καὶ κατορθώνει νὰ νικήσῃ.

XIII

Ἡ φιλοσοφικὴ μελέτη, ἡ ὅποια εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴ τὸν ἐνασχόλησε ἴσως παρὰ πολὺ, δὲν ἐμάρανε ὅμως εἰς αὐτὸν τὴν ζωηρότατην αἰσθῆσιν τοῦ πρὸς τὴ φύσιν, μ' ὅλον ὅτι φαίνεται ὡς τὸ σκεπτικὸ πνεῦμα τὴν ἀπογυμνώνει ἀπὸ τῆ μαγείας, ὅπου πνέουν τὰ κάλλη τῆς ἀνερευνήτα. Ἀπὸ ταῖς θεωρίαις, εἰς ταῖς ὁποίαις ὕφονετο ὁ νοῦς του, ἀπὸ τῆ σχεδὸν μαθηματικῆς ἀνάλυσι τῶν βαθυτέρον ἀρχῶν, τὸν ἔβλεπε πολλαῖς φοραῖς εὐκόλως νὰ καταβαίνει εἰς παιγνιδίσματα μὲ ἄκακα παιδάκια, ἢ νὰ προσηλῶνῃ τὸ βλέμμα γαλήνῳ καὶ ἐρωταμένῳ εἰς τὴν ὁραία φύσιν, ὅπου τὸν ἐπερικύκλωνε. Μακροῦ ὅμως ἀπὸ τὴν ἀσθενικὴν αἰσθαντικότητά, ἡ ὅποια φαίνεται εἰς πολλοὺς νέους ποιητάδες, τούτῃ ἢ πρὸς τὴν φύσιν συμπάθεια ἦταν εἰς αὐτὸν τὴ μυστικὴ καὶ μόλις ὁμολογημένον (**)· καὶ ὅταν εἰς αὐτὴν ἐπα-

(*) Σημ. εἰς τὸ Ποίημα εἰς τὸ θάνατο τοῦ Α. Μπαΐρον.

(**) Εἰς ἓνα τοῦ ιδιοῦ γραφο εὐρίσκεται ἡ ἑξῆς εἰκόνα·

Ἡ Τέχνη συναπλή λατρεῖται τὴν Φύσιν, καὶ τούτῃ, ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς μακρονῆς ἀγάπης, ἐβάλλθηκε γυνὴ νὰ χορεύῃ ἐμπροσθὰ τῆς. Ἐκείναις ἡ Μορφαὶς ἀντιχτύπησαν εἰς τὸν νοῦ τῆς Τέχνης, καὶ αὐτὴ ταῖς ἐμάκρυνε τῶν ἀνθρώπων.

ραδίδετο, εὐθὺς τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα εὗρισκαν ἀνταπόκρισι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ δυνάμι. Εἰς ἓνα καθαρῶτατος τῆς ἀνοίξεως δεῖλι, ἀπὸ ἐσταμάτησε νὰ θεωρήσῃ τὰ διάφορα χρώματα εἰς τὴ θάλασσαν, εἰς τὰ βουνά, καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· Κάπου λέγω γι' αὐτὰ τὰ χρώματα Ὅπου δὲν ἔχουν ὄνομα κ' ἔχουν περίοσια κάλλη.

Τέτοιαις, ἐπρόσθεσε, ἡμποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι εἶναι καὶ ἡ πολλαὶ καὶ πολυποίκιλαι δυνάμεις τῆς ψυχῆς. Ἀλλὴ ἡ μετάβασι ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς φύσεως, καὶ ἀπὸ τοῦτῃ πάλι εἰς ἐκείνα, ἦταν εἰς αὐτὸν ἀκατάπαυτη, ὥστε ἐδόνατο νὰ ὀνομασθῇ ἡ πηγή του. Ὅθεν ἡ θαυμαστὴ ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν ἔχουν εἰς τὰ ποιήματα του τὰ ἐξωτερικὰ ἀνύχα φαινόμενα, ὅχι ὀλιγότερο παρὰ τὰ μυστικώτερα κινήματα τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐνθ' ὡς πρὸς τοῦτα τὰ ὅσα οὐκ ἡλικιωμένου ἀνθρώπινος λόγος δίνει εἰς τὸν νέον ποιητὴν ὑπεροχὴ πρὸς τοὺς ἀρχαίους, καὶ τοῦτοι πάλι ὑπερετεροῦν εἰς τὰ πρῶτα, χάρις εἰς τὸ ἀκόμη παρθενικὸ τοῦς αἶσθημα, ὃ Σολωμός, μὲ ὀλίγους νέους ποιητάδες, διακρίνεται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εἰς τοῦτο, ὅτι φαίνεται ἀρχαῖος ὅταν παρασταῖν τὴν φύσιν. Ἀπὸ τὰ πρῶτα γυνάσματα τοῦ ποιητικοῦ τοῦ πνεύματος, τὰ δὲν Ἀδέλφια (Λάμπρ. Ἀπόστ. XVII), εἰς εἰς τὸ Ἔοισ' ὃ Ἐρωτας χορὸ κτλ. (Ἐλευθ. Πολιτοχ. Σχεδ. Γ' Ἀπόστ. VI), ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ ὅτι τὰ ἄτομον ἐδιάτρεξε τοὺς διαφορετικοὺς βαθμοὺς, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ περάσῃ μίᾳ φιλολογίᾳ, γὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸ ἀνθος εἰς τὴν ὀριμότητα τοῦ καρποῦ καὶ ὁμως ἡ ἐξωτερικὴ φύσι φαίνεται εἰς τὴν ὕστερην, ὅχι ὀλιγότερο παρὰ εἰς τὴν πρώτην, ἐποχὴν, μὲ ὅλη τὴ ζωηρότητα τῆς παρθενίας τῆς, γιομάτῃ θαύματα, σπαρμένη μάγια, καὶ πάντοτε σιμὰ εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Εἰς τοῦτο ὃ Σολωμός ἐμοίασε τοῦ Δάντη, ὃ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἐφέλαξε πάντοτε εἰς τὴν ποιήσιν του ἀβλαστὴ καὶ λαμπρὴν τὴν ὄψιν τῆς φύσεως κοντὰ εἰς ταῖς βαθύτερας καὶ σοφώτερας εἰκόνας τῆς ἡθικῆς φαινομενολογίας. Εἰς κανένα, ἴσως, ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἦδελ' εἴδονμε λαμπρότερα νὰ συσχεθῶν ἢ διὰ τούταις πηγαῖς, ὅθεν ποτίζεται τὸ ἀλαστιζὸ πνεῦμα, ἡ Φύσι, καὶ ὃ Ἀνθρώπος, παρὰ εἰς τὸν Πάροφρον, ἂν εἴχαμε ἀκέραιον τὸ ποίημα Ἡ μεγαλόκαρδη, εὐαίσθητη, στοχαστικὴ ψυχὴ τοῦ νέου, ἀρχαλισμένη ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς πλάσεως, λυτὰι ἐνζωλὰ ἀπὸ τοσούτους γλυκοὺς δεσμοὺς, γὰ ν'

που, προσφερόμεν εἰς τὸν ἀκαταμάχητον πύργον τῆς ἡθικῆς μας ἐλευθερίας, καὶ ἀποχτοῦμε μίαν ἀπόλυτη καὶ ἄπειρη ἀσφάλεια, ἐνῷ ἀφίνουμε ἓνα ἁπλῶς σχετικὸ καὶ προσωρινὸ ὑπεράσπισμα μέσα εἰς τὸ πεδίου τῶν φαινομένων. Ἀλλὰ μάλιστα γιὰ τοῦτο, ὅτι πρέπει νὰ μᾶς πλαισιώσῃ ταύτη ἡ φυσικὴ βία, ὅπως ἀναγκασθοῦμε νὰ ζητήσουμε βοήθεια εἰς τὴν ἡθικὴν μας φύσιν, δὲν ἠμποροῦμε νὰ φθάσουμε εἰς ταύτη τὴν ὑψηλὴ συναισθήσει τῆς ἐλευθερίας μεῖς ἄλλο παρὰ μετὰ τὸ πάθος. Ἡ κοινὴ ψυχὴ μένει ἁπλῶς εἰς τοῦτο τὸ πάθος* καὶ μέσα εἰς τὸ ὕψος τοῦ πάθους ποτὲ δὲν αἰσθάνεται ἄλλο τι παρὰ τὸν τρόμος· μὴ αὐτόνομη ψυχὴ ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος σπρώχεται νὰ μεταβῇ εἰς τὴ συναισθήσει τῆς ἄγκρας ἐνεργείας, καὶ ἀπὸ καθὲ φοβερὸ ἀντικείμενον ἡξεύρει νὰ γεννήσῃ ἓνα ὑψηλόν* (*). Τέτοιον ἦσαν ἡ θέσι, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσταινε ὁ Σολωμὸς τοὺς Ὑπεύθετους Πολιορκημένους*, ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ φανῇ ἀκέραιος ὁ ἄνθρωπος* τὸ ὕψος τῆς ψυχῆς, καὶ ἐνταυτῷ τὰ φυσικὰ αἰσθήματα εἰς ὅλη τοὺς τὴν ἀποδρότητα. Αὐτὸ τὸ σέβας πρὸς ὅλα τὰ ἰδιώματα τοῦ θεοῦ πλασματος ἀνάγκαζε τὸν ποιητὴ νὰ μὴ θυσιάσῃ μὴνενά ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ θέσῃ ὅλα εἰς μίαν ἁρμονικὴν ἰσορρομίαν γὰ παραστήσῃ πλαστικῶς τὰ παντοειδῆ ἀνθρώπινα ὁρήματα, αἰσθήματα, φρονήματα, καὶ πάθη· τὸν ἔρωτα, τὴν μητρικὴν ἀγάπην, τὸν ἐνθουσιασμό τῆς δόξας, τὴν φιλοξενίαν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὰ κάλλη τῆς φύσεως, τὴν ὥρα ὁποῦ θανάτου σκιά τὰ σκεπάζει τῶν ἀγωνιζομένων* καὶ σύγχρονα νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος ὁμοστα εἰς ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ἐναντία. Αὐτὴ ἡ αὐτονομία ἐπρεπε νὰ φανῇ ὁραία, ἀλλὰ μετὰ διαφορετικὴ μορφή, εἰς τὸν ἀνδρικό καὶ εἰς τὸν γυναικείον χαραχτήρα* καὶ ὡς κορυφὴ τοῦ ἡθικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου ἐφαίνετο* εἰς τὸ ποίημα μὴ τῶν γυναικῶν (**), τῆς ὁποίας ὁ ποιητὴς ἔδινε ἓνα πνεῦμα

(*) Schiller. Ueber das Pathetische.

(**) Ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ποιήματος δὲν ὑπάρχει, ὅχι στίχος, ἀλλ' οὔτε ἡ παραμικρὴ νύξις, εἰς τὰ εὐρισκόμενα χειρόγραφα. Καὶ ὅμως ὁ ποιητὴς τὸ θεώρουσε ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ ὀλίγα, ὡς ἔλεγε, ὅπου εἶχε ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς τέχνης του. Ἐκ μνήμης ἀνάφερα τὸ νόημα αὐτοῦ τοῦ χωρίου* καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τὴν φράσιν, δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸ βάλλω μέσα εἰς τὰ Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλευθέρων Παλιόρων καὶ νέων.

φιλέρετο, διψασμένο νά ἐννοήσῃ τι ἀπό τὰ μυστήρια τοῦ παντός. Ἀπό αὐτῇ τῇ μυστικῇ διαθέσει τῆς γυναικὸς πίνονται ὁ Πειρασμὸς ὅπως τὴν κάμῃ νά ξεκλίνῃ ἀπὸ τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ ὑψώθηκε καὶ βασιτεύεται μετὰ τοὺς ἄλλους ἀγωνιστάδες. Ἐνῶ, εἰς ταῖς ὑστεριναῖς ὥραις, ἡ γυναῖκες κλῖνεται περίσπαις, καὶ σιοιπηλαῖς, ξάφνον ἡ Μαρθα σκάει τὰ γέλια. Τότε μία ἄλλη τῆς λέει· «Τί κάνεις, ὦ καρδιογνώστρα; ἐσὺ, ὅπου δὲν σε εἶδαμε νά καλοκαρδίξῃσαι οὔτε εἰς τὸν καιρὸ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξης, τώρα γελᾷς, ἐνῶ ἐχάσαμε τὰ πάντα;» Καὶ ἡ Μαρθα· «Εἰς ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ ἐπαρουσιάσθηκε εἰς τὸ πνεῦμα μου ὁ «Πειρασμὸς, καὶ μοῦ ἔταξε νά μοῦ ξεσκεπάσῃ τὰ ἄπειρα μυστήρια τῆς πλύσεως, ἂν ἐγὼ ἑπτεργῶ ν' ἀφήσω ταῦτα τὸ χῶμα. Τοῦτο ἐκάνε ὁ Πειρασμὸς, καὶ ἐγὼ ἐκδίχησι τοῦ πῆμα».

Ὡς ἀντίθετον εἰς τὴν οὐρανικὴν γαλήνῃ, ὅπου ὤφωσε τοὺς Πολιορκημένους, ὥστε ὅλα τοὺς τὰ ἔργα, τὰ λόγια, οἱ στοχασμοί, παρομοιοῦνται μετὰ τὸ φραιότερον καὶ τερπνότερον γέννημα τῆς φύσεως «Ἐλεῦθ. Πολιορκ.» Σχεδ. Γ'. Ἀπόσπ. II. Στ. 1-3), φάνεται ἡ χαρὰ τοῦ δυνατοῦ βαρβαρόν, ὅπου μὲ ἄπονη σκληρότητα περιπατεῖ τὴν ἀδυναμία τῶν Πολιορκημένων (Αὐτοῦ. Σχεδ. Β'. Ἀπόσπ. III.), καὶ μετὰ τὸ πολεμικὸν ὕψωμα ἀναγαλλιάζει ἡ ψυχὴ του εἰς τὸν τερπνότερον ἀέρα, ἐπειδὴ εἶναι βέβαιος ὅτι γλήγορα θὰ κάμῃ δικὴν τὴν τὴν χαριτωμένη ἐκείνῃ γῇ· ἔπειτα (Αὐτοῦ. Σχεδ. Γ'. Ἀπόσπ. V.) καταφρονεῖ τὸσον τὴν ἀντίστασιν τοὺς, ὥστε δὲν εὐρίσκει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαντασίαν του ἄλλα παραδείγματα νά τὴν εἰκονίσῃ, παρὰ τὰ πλέον οὐτιδανὰ ἐνεργήματα τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου· ἀλλὰ τέλος ταπεινωμένος ἀδμονεῖ ὅτι δὲν δύναται νά καταβάλῃ τὴν ἀνδρεία τοὺς, καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἐλεῦθεροι θριαμβεῖσιν μέσα εἰς τὴν ψυχὴ τῶν ἐχθρῶν τοὺς.

XV

Μετὰ τὸ ἀρχέτυπον νόημα τοῦ ποιήματος ἐπλάσθη καὶ ἀνάλογη μορφή, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Σολωμὸς ἐδείχνετο διαφορετικὸς, ὃχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ὅπως εἶχε φανῇ εἰς τὰ ἀρχαιότερα ποιήματά του. Ὅμοιος εἰς τόσον ὕψος θεωρούμενα, αὐτὰ ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπλὰ δοκίμια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγυμνάσθησαν ἡ πολλάς ποιητικαῖς δυνάμεις του, ὅπως καθέμία φθάσῃ εἰς τὸ ἀκρο

τῆς τελειότητος. Ὁ λυρικός ἐγδουσιασμός τῶν δύο = "Ὑμνων", ἡ πολύμορφη καὶ σφοδρὴ ἔκφρασις τοῦ πάθους εἰς τὸν «Λάμπρο», ἡ πρὸς τὸ μυστηριώδες κλίσις εἰς τὴν «Μοναχίαν», ἡ ρωμαντική καὶ ἀνατολικὴ ζωηρότης, μετὰ τὴν ὁποίαν θεοποιεῖται εἰς τὸν «Κρητικὸν» τὸ αἰσθημα τῆς ἀγάπης, ἡ φανταστικώτατη πικρὴ εἰρωνεία εἰς ταῖς «Σάτυροις» καὶ εἰς τὰ «Ἐπιγράμματα», ἦταν ὅργανα ποιητικά, τὰ ὁποῖα ἐπρεπε νὰ ξαναφانوῦν σεμνοπρεπέστερα εἰς τὸ Ποίημα, καὶ ὅσων πνευματοποιημένα νὰ συμπνέουν ὅλα εἰς τὴν μόρφωσίν του. Καὶ τοῦτο φαίνεται ἴσως ἀρκετὰ εἰς τὰ εὐρισκόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Ποιήματος, καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καθὼς εἶναι βέβαιον ὅτι χάρις εἰς τὴν φύσιν τῆς γλώσσης ὁ ποιητὴς ἐδυνήθηκε νὰ ἐντόσση μὲ ὁμηρικὰ, δηλαδὴ ἀπλοῦστα καὶ φυσικὰ ὅφος, ἐλευθέρον ἀπὸ τοῦς περιεργασμένους τόπους, τὴν πνευματικώτατην οὐσίαν. Εἰς αὐτὸ εὗρηκεν ἀρμόδιον καὶ τὸν στίχο ἢ ρυθμικὴν τὸν δύναμι, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ, ἀντηχητικὴ εἰς τοὺς δύο «Ὑμνους», ἐνεργητικὴ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν «Λάμπρο», μελωδικὴ καὶ σχεδὸν μουσικωσιδὴς εἰς τὸν «Κρητικόν», ἐφθασε τὸ ἄκρον τῆς ἀρμονίας εἰς αὐτὰ τὰ ἑσπερα ποιήματά του.

Εἶχε δεῖξει τὴν ἐπιδεξιότητά του εἰς τὰ διάφορα ὁμοιοκατάληκτα μέτρα, καὶ εἰς τὸ ἀνομοιοκατάληκτον ἑνδεκάσλλαβον (*)—μέτρα τὰ ὅποια, ἂν δὲν τὰ εἶχε εὗρει εἰς τὴν ἰταλικὴν στιχουργίαν, ἦθ' ἔλε βέβαια τὰ ἐφεύρη· τόσο τὰ θέλει ἡ φύσις τῆς γλώσσης μας, καὶ τόσο φαίνεται πρωτότυπος εἰς αὐτὰ ὁ ἑλληνικὸς ρυθμὸς, μάλιστα εἰς τὸν «Λάμπρο», ὅπου τὸ ὀκτισίτιζον ὀκταστίχον βαρὺς, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει εἰς τοὺς ἰταλοὺς ποιητάδας, ἐπειδὴ ὁ χαρὰχτήρας αὐτῆς τῆς στροφῆς γενικῶς εἶναι μία ἐκμηρὴ τεραπνότης, καθὼς ἡ χαρὰχτήρην ἀρμονία εἰς τὰ τοιαῦτα ὀκτάστιχα τοῦ «Λάμπρου», Ἀπὸ. XXI. Εἰς τὸν «Κρητικόν» καὶ εἰς τὸ Β' Σχεδ. τῶν «Ἐλευθ. Πολιούργ.» ἐμεταχειρίσθη τὸν ὁμοιοκατάληκτον δεκαπεντασύλλαβον στίχον εἰς τρόπον, ὥστε αὐτὰ τὰ ἀεὶ καὶ δοκίμια θέλει μέλουν εἰς τὴν γλῶσσαν ὡς ἀξιώλογο παρὰδειγμα αὐτοῦ τοῦ μέτρου. Καὶ ἐνῶ, (τὸ ἔτος 1844), ἦταν ἤδη ἀρκετὰ προχωρημένος εἰς ταῖς «Ἐλευθεροῦς Πολιούργημένους», ἀποφασίσει νὰ μεταβάλῃ τὸ ποίημα εἰς ἀνομοιοκατάληκτον στίχον, μέτρο, τὸ ὁποῖον εἶχε ἔως τότε διατάσει νὰ παραδεχθῇ, φοβούμενος μὴ

(*) Εἰς τὴν Μετάφρασιν τῆς Σ. Ραμφιδίας τῆς Παύδος.

κταντήση μονότονον εἰς διεξοδικὸ ποιῆμα. Καὶ τῶντι ἡ ὁμοιοκαταληξία, ἀντὶ τὰ ἴσως μίαν δυσκολίαν γὰρ τὸν ποιητὴν, μετὰ τὴν πολυμορφίαν τῆς μελλίστης τὸν ἐλευθεροῦν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀδύξῃ μετὰ εἰς τὸ στίχο τὴν ἀρμονίαν, ὥστε αὐτὴ νὰ βασιτεῖται μοναχῇ τῆς, δίχως τὰ βοηθῆμα αὐτοῦ τοῦ ἤχου, τὸν ὁποῖον ὁ Μίλτων ὀνόμασε κουνδούβισμα, ὡς ἀνάξιον τῆς ὑψηλῆς στιχοποιίας. Μετὰ τὸ ὁμοιοκαταληκτο μέτρον ἐπιχείρησε ὁ Σολωμὸς καὶ μίαν ἀναπόρροον τῆς προσφθίας του. Εἰς ὅλα τὰ ἀρχαιότερα ποιήματα του, καὶ εἰς τὰ δύο πρῶτα Σχεδιάσματα τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημάτων, ἐμεταχειρίσθηκε συχνὰ τὴν συναίρεσιν τῶν διφθόγγων τῆς ὁμιλημένης (αι, εαι, αει, κτλ.), καὶ τὴ συνεκφωνήσιν τῶν συναπαικτομένων φωνηέντων (χοῖσι καλονικώτατι), μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ στιχοποιὸς δένεται νὰ ἐκτείνῃ τὸν περιορισμένον ἦχο, μέλλιστα εἰς τὰ ὀλιγοσύλλαβα μέτρα ὅχι ἰταλισμός, ὡς ἄλλοι εἶπαν διότι ἡ συναίρεσι τῶν διφθόγγων μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται βιασμένη, εἰμὴ ἐάν τῆς ἐπαρμόσουμε, ἀντὶ τῆς σημαντικῆς προσφθίας, τὴν ἀρχαίαν, δηλαδή τὴν πατροπαραδοτὴν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἡ συνεκφωνήσιν ἢ συνήρῃσιν, εἶναι συμφωνη καὶ αὐτὴ μετὰ τοὺς νόμους τῆς προσφθίας, καὶ τῆς ἀκροσπικῆς, γνωστῇ εἰς τοὺς παλαιούς, εἰς τὴ δημοτικὴν ποιήσιν τὸν Βυζαντινόν (*), καὶ εἰς τοὺς αὐτοδίδακτους στιχοποιούς τῶν ἔθνικων ἁσμάτων. Παρατηροῦμεν ὁμοίως ὅτι ὁ Σολωμὸς ἀπόφυγε τὴ διαίρεσιν καὶ τὴ χασμωδίαν, δύο ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα παραλύουν τὸν ρυθμὸ τοῦ στίχου, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνος, μετὰ τῶν τέσσεων ἐλλήνων ποιητῶν, ἐκφυλάχθηκε ὁ Βηλαρὸς, ἔξωχος εἰς τὸ καλύτερόν του στιχοποιῆμα, τὴ μεταφράσιν τῆς Βατραχομιχμηρίας. Μ' ὅλον ὅτι, ὡς ἐσημείωσα, ἡ προσφθία τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰ ἀρχαιότερα ποιή-

(*) Οἱ δημοτικοὶ στίχοι οἱ τὸ παλαιὸν μὲν τροχαϊκὸς ποδιζόμενοι, ἄρτι δὲ πολιτικοὶ ὀνομαζόμενοι.—μέτρον μὲν γὰρ αὐτοῖς πεντεκαίδεκα σύλλαβαί· οἱ δὲ πολλοὶ καὶ εἰς ἑπτακαίδεκα ἢ καὶ πλείονας αὐτοὺς ποτε παρεκτείνουσι σύλλαβας, αἵτινες, αἱ πλείους δηλαδὴ τῶν πεντεκαίδεκα, εἰ μὲν μετὰ συμφώνων λαλοῦνται, γελῶνται ὡς ἄρρυθμοι καὶ σπώπτονται ὡς πολύποδες· εἰ δὲ μόνους ἐκφωνοῦνται καθαροῖς φωνήσιν, λαμβάνουν τὸ πολύποτον ἔχουσι τὴ ταχέϊα συνεκφωνήσιν τῶν φωνηέντων, καὶ σώζεται ὁ τροχαϊκὸς ρυθμός. Εἰσάκθ. Π. Α σελ. 11.

ματὰ του εἶναι κανονιζώτατη, ὅμως αὐτὸς αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκη νὰ τεντώσῃ ἐντελέστετα τὴν ρυθμικὴν χορδὴν, ὥστε καθαροτάτος νὰ ἔβγῃ ὁ ἦχος, καὶ σύμφωνος μὲ τὸ ἀποσταλυγμένο ὄφας τοῦ λόγου, ἐποτιχέθηκε αὐτοῦ θέληται εἰς ἀδυστηρότατον κανόνα, νὰ ἀποφύγῃ, δηλαδὴ, ὅσο τὸ δυνατόν, τὴ συναιρέσει, καὶ μάλιστα τὴ συνεκφώνησιν, δίχως νὰ προσφύγῃ εἰς τὴ διαίρεσιν καὶ εἰς χασμωδία. Καὶ βέβαια εἰς τέτοιαν ἐντέλεια τῆς στιχουργικῆς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰμὴ ὁποῖος λῖβη ἀπὸ τὴν φύσιν τὸ δῶρον αὐτοῦ τῆς ἀρμονίας, (οὐσιαστικὸ μέρος τοῦ ποιητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ) καὶ γυμνάσῃ τὴν δυνάμιν του, ἐμφυχομένους ἀπὸ τὸν ἄκρον ζήλον τῆς τέχνης. Εἰς τὰ ὀλίγα ἐνδιαζόμενα ἀναμοιοκατάλητα ἀποσπασματα τῶν ποιημάτων, ὅπου ὁ Σολωμὸς ἐφάρμοσε τὸ νῦν προσφωδιστὸ σύστημα του, φαίνεται πῶς ἀπὸ τὴν τεχνικὴν πλοκὴν τῶν συμφωνῶν καὶ τῶν φωνηέντων, πῶς ἀπὸ τὰς διαφορετικαῖς φωναῖς καὶ τόνους μέσα εἰς κάθε στίχον, καὶ ἀπὸ τοὺς διαφορετικοὺς ἁρμονοὺς τοῦ κάθε στίχου, μορφώνεται ἡ ἁρμονία τῆς κάθε σειρᾶς, σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τοῦ ποιητικοῦ νοήματος, εἰς ὅλους τοὺς βαθμοὺς, ἀπὸ τῆ σοβαροῦς ἕως τὴν τρυφερότερη διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Ἐνῶ εἰς αὐτὰ ὅλα φαίνεται λαμπρὰ ὁ πλαστικὸς νοῦς καὶ ἡ πλούσια φαντασία τοῦ Σολωμοῦ, φαίνεται ἄλλο τόσο ἡ ἐλαστικότης τῆς ἀπλῆς, ἡ ὁποία εἶναι δεχτικὴ τέτοιαις ἀρμονίας, ἂν ὁρῶν ἐννοηθῶν καὶ πιστὰ τηρηθῶν οἱ νόμοι τῆς εἰς τοὺς γραμματικοὺς καὶ προφορικοὺς τύπους. Ἀλλὰ ἂν εἰς τὸ ἔργο του τὴν ἐβοηθᾷ τὸ ἀντικείμεν τῆς ὁμιλουμένης, τὸν ἐδουλόευσεν ὅμως ἡ λεκτικὴ θέλ. τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε ὅλην πρόχειρον, οὔτε ἦταν δυνατόν νὰ τὴν ἔχῃ· ὅτι ἀπάνθισεν ἀπὸ ἐθνικὰ τοιαυτοῦτα καὶ παροιμίας δὲν ἤμπορούσε νὰ ἀφύσῃ εἰς τὰ πολυειδῆ λεπτὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς τοῦ ἐπαρουσίαζε ἡ ἀγορὰ καὶ αἰσθησιὰ του. Τὸ πλοῦτος μίαν γλώσσαν τότε μόνον φαίνεται, ὅταν τὸ ξεσκεπάσῃ τὸ φωτισμένο μῆτι τῶν συγγραφέων καὶ τὸ θέσῃ εἰς τὸ ἀληθινὸν του φῶς· ὅταν μαχαριστῶς θε νὰ ᾔσῃ, ἂν γεννηθῇ εἰς τὸ ἔθνος, ἕνα ἄλλος Σολωμὸς, ὅταν οἱ λόγοι, σύμφωνα ὡς πρὸς τὴ γλῶσσαν, ἀρχίσουν νὰ ξεθάψουν τοὺς ἀρμημένους θησαυροὺς τῆς.

XVI

Εἰς τὴν ὕστερον δεκαετία τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ, σημαντικὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ (1847-1851), εἰς τὴν ὁποία προσωρινά ἐπέστρεψε εἰς τὴν ἰταλικὴν σύνθεσιν εἰς τοῦτο ἴσως ἐξωτερικῶς ἐπυνέργησαν διάφορα περιστατικά, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν εὐαισθητὴ ψυχὴ του ἐξέπλησαν ζωηρότερα τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἰταλικά του ποιήματα τὰ κυριώτερα εἶναι, τὸ Δεκατετροάστιχο εἰς Ὁρφέα, τὸ ὁποῖον ἀπεύθυνε πρὸς τὸν ἰταλὸν αὐτοσχεδιαστὴ Μπαριόνη (1847), καὶ τέσσαρα μικρὰ ποιήματα εἰς ἐνδεκασύλλαβο ἀνομοιοκατάληκτο μέτρο, «Ἡ Φαρμαζωμένη», «Ὁ Ἑλληνας πολεμιστής», (*) «Ἡ Σαλπῶ», καὶ «Τὸ Ἑλληνικὸ Καράβι». Εἰς τοῦτο τὸ ὕστερον ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐξεφώνησε ὡς θέμα πρὸς τὸν ἄλλον αὐτοσχεδιαστὴ, τὸν περιφημον Ἰ. Ρεγγίλδην, ἀναγνωρίζεται ὁ μεγαλότεχνος ποιητὴς τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων» καὶ ἐπειδὴ σῶζεται τελειοποιημένο, πρέπει νὰ θεωρητῇ δείγμα πολῦτιμο τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Σολωμός ἐσχάτως ἐργάζετο τὸ ποιητικὸν ὕψωμα· πιτυχημένο συγγώνευμα τοῦ ἐπικοῦ εἶδους καὶ τοῦ λυρικοῦ, μέσα εἰς μίαν ἀπλότητα, ἡ ὁποία μένει μοναδικὴ εἰς τὴ φιλολογία τοῦ αἵωνος. Περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν ὁ ἴδιος· «Τοῦτῃ εἶναι ποιήσι ἑλληνική· ἐνθ' εἰς τὰ ἄλλα τρία σύγχρονα ἰταλικά ποιήματά του ἀναγνώριζε περισσότερο τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰταλικῆς τέχνης» καὶ τῶντι ἡ μαλακὴ καὶ ἀποστρογγυλωμένη μορφή τους ἐξηγοῦν, μὲν φαίνεται, τὴν διάκρισιν, ὅπου ἔκανε ὁ ποιητής. Περὶ τούτου δύναται τινὰς νὰ κρίνῃ ἀπὸ τῆ «Σαλπῶ» καθὼς θέλει θαυμάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ ποίημα, καὶ εἰς τὸ Δεκατετροάστιχο εἰς τὸν Ὁρφέα, πῶς τὸ ὑψηλὸ καὶ μυστηριώδες νόημα δὲν ἔσυρε τὸν ποιητὴ ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Τέχνης του, ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτὰ ἐφεύρηκε ἀρρέτιπαις καθαφαῖς μορφαῖς ἢ πλαστικῇ του φαντασίᾳ, νὰ παραστήσῃ ἕνα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς ψυχῆς, τὴν ἀκλόμητην ἔρευναν τῆς ἀλήθειας. Ὅθεν δικαίως ἔλεγε τοῦ Σολωμοῦ ὁ Θωμαῆζος, παραβάλλοντάς τον μὲ τοὺς Γερμανοὺς· «Τοῦτοι δύνουν καὶ εἰς τὰ κοινὰ νοήματα τὴν ὅψιν τῆς βαθύτητος»

(*) Ἰδ. Σημ. τῶν Ἰταλικῶν. Σελ. 435.

ἐσὲ εὐρηκες τὸν τρόπον νὰ καταστήσῃς κοινὴ τὴν βαθύ-
τερην ἔννοιαν. Καὶ τὴν ἀξιομνημόνευτην αὐτὴν κρίσιν
ἐδονήθηκε νὰ μορφώσῃ ὁ ἔξοχος ἄνδρας καὶ ἀπὸ τὰ ποιή-
ματα καὶ ἀπὸ τὸν προφορικὸν λόγον τοῦ Σολωμοῦ, μὲ
τὸν ὁποῖον συχνὰ ἐσυναναστρέφετο, ὅλον τὸν καιρὸν τῆς
διαμονῆς του εἰς τὴν Κέρκυρα. Καὶ ὄχι μόνον τὰ ἰτα-
λικά του συνθέματα ἐθεωροῦσε γνήσια ἄνθη τοῦ Ἰταλι-
κοῦ Παρνασσοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑλληνικοὺς στίχους ἤξερε
νὰ ἐκτιμῆσῃ, καθὼς τοὺς ἀκούε ἀπὸ τὸ τεχνικώτατον στό-
μα τοῦ ποιητῆ (*), ὁ ὁποῖος μὲ τὴν καθαρώτατην προφορὰ
ἔννεο μίαν ἁρμονικώτατην ἐκφώνησι. Εἰς ἐκεῖνα τὰ πλι-
σματα τῆς γυμνασμένης Τέχνης ἐβλεπε ὁ πολυμαθὴς γλωσ-
σολόγος ξετυλιγμένην τὴν δύναμι τῆς ὁμιλουμένης, τὴν
ὁποίαν εἶχε ἤδη ἀγαπήσει εἰς τὰ ἀπλά γεννήματα τῆς
φαντασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅθεν ἀφοῦ ἀφῆσε τὴν
Κέρκυρα ἔγραφε ἀνάμεσα εἰς ἄλλα περὶ Σολωμοῦ: «Ἡ
γλῶσσα ὅπου τοῦ χρειάζεται εἶναι ἡ ζωντανή, καὶ ἡ γρα-
κικὴ γλῶσσα, ὅπως ζήσῃ εἰς τὰ γράμματα, ἔχει χρειὰ
ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος τὴν κατέχει καὶ τὴν κυριεύει καὶ
τὴν μεταχειρίζεται ὡς ὄργανον τῆς ζωντανῆς ζωῆς του».

Ἡ ἰταλικὴ σύνθεσι, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἐργα-
ζετο μὲ ἀπίστευτην εὐκολίαν, δὲν τὸν ἀπέλαβε ὅμως ἀπὸ
τὴν ἑλληνικὴν. Εἰς τὴν ἴδια ἐποχὴ (1849), αἰμὰ εἰς τὸ κυ-
ριώτερον ἔργο του, «Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», ἔγρα-
φε καὶ τὸ *Carmen Seculare*, ἀπὸ τὸ ὁποῖον, ὡς φαίνεται,
εἶναι τὰ σωζόμενα τρία Ἀποσπάσματα (Σελ. 291). Μέρος
τοῦ τρίτου ἀποσπάσματος εὐρίσκεται καὶ εἰς ἰταλικούς
ἐνδεκασύλλαβους στίχους (Σελ. 368), καὶ ὅποιος συγκρίνῃ
αὐτὰ τὰ δύο στιχογραφήματα τῆς ἰδίας ὕλης θέλει εὖρη-
σθαι ὅτι ὁ χαρακτήρας τὸν δύο γλωσσῶν ἦταν καθαρῶτα τυ-
πωμένος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ, ὥστε ὅταν ἔγραφε
ἑλληνικά ἐλευθερόνετο παντάπασιν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς
ἰταλικῆς, μ' ὅλον ὅτι εἰς αὐτὴν συνήθως ὁμιλοῦσε, καί,
ταῖς περισσώτεραις φοραῖς, ἐπρωτοσχεδίαζε τὰ ποιήματά
του. Σύντονα ἐτέλειωσε καὶ τὸν *Πόρφυρα*, καὶ ἐμελλε νὰ
τὸ δημοσιεύῃ. Πρὸς ἕναν φίλον του, ὁποῖος τοῦ ἐπαρτή-
ρησε ὅτι τὸ ἔθνος ἤθελε δεχθῇ καλῆτερα ἕνα ποίημα ἐθνικόν,

(*) Μόλις ἀκούσε ἀπὸ τὸν Σολωμὸν τὸ Ἐπίγραμμα
Μιζορὸς Πρὸς τὴν ἑλ, τὸ ἐμετάφρασε εὐθὺς εἰς ὁ-
ραίους λατινικοὺς στίχους.

ἀπάντησε εὐθύς· «Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ γὰ θεοῦ ἔθνικόν ὅτι εἶναι Ἀληθές». Ὅμοιος εἰς τὴν ἄλλην παρατήρησι, ὅτι ἤθελ' ἦναι καλὸ νὰ εὐχαριστηθῇ καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ ἔθνους, εἰσαγγέλλει, καὶ εἶπε ὅτι ἤθελε τυπώσῃ ἀγγαγιόνος καὶ ἓνα μέρος τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων».

XVII

Εἰς τὴν τρίτην αὐτὴν ἐποχὴ τοῦ ποιητικοῦ ζετυλισμοῦ του, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπῆκε ὁ Σολωμὸς μὲ τὸ γ' Σχεδιάσμα τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων» (1844), καὶ ἡ ὁποία δὲν ἦταν εἰμὴ τὸ πλήρωμα τῆς ἄλλης ὁποῦ, ἀνοίξε μὲ τὴν ποιήσιν τοῦ «Κρητικοῦ» (1833), ἀσάλευτο ἐσώζετο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τὸ θάρρος, ἀσβεστός ὁ ἐνθουσιασμός, βαθεῖα παρὰ ποτὲ ἢ πρὸς τὴν Τέχνην εὐλάβεια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιόσκοντο τὴν πρόσκαιρον ψήμην, προσηλωμένος εἰς τὸν ὑψηλὸν τύπον, τὸν ὁποῖον εἶχε εὑρεῖ ἡ ποιητικὴ του δύναμι φθασμένη εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς. Ἀλλὰ ἤδη ἀρχίζει νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τὸ πρόσκαιρον τέλος μία ἀσθένεια, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς δὲν τὸν ἐπείραζε εἰμὴ σωματικῶς, ἀλλὰ, εἰς τοὺς ὑστερήσαντες δύο χρόνους τῆς ζωῆς του, ἐθάμπωνε κάποτε τὴν λαμπρότητα τοῦ νοῦς του. Συχνὰ αἰσθάνετο ἓνα γενικὸ δέησμά, καὶ γὰρ νὰ τὸ πάσῃ, ὥστε νὰ χαρῇ πάλιν, καὶν προσωρινά, τὴ συνειθισμένην του ἀκατάπαυστην ζωηρότητα τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, ἐπρόστροχε εἰς τὰ δυνατὰ πλοῦτά, καὶ αὐτὴ ἡ κατάχρησι βέβαια αὐξήσε τὴν δύναμιν τοῦ πάθους· πολλὰς φορὰς, εἰς τὴ μέσῃ τῆς θαυμαστῆς ὀμιλίας του, ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἐπλάκονε ἓνις φοβερός στοχασμός, καὶ ἐνῶ εἶχε ἀκόμῃ ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς υἱείας, συχνά εἶπε πρὸς τοὺς φίλους του· «γλήγορα θὰ σὰς ἀφήσω». Ὅθεν δὲν ἐδυνήθηεν νὰ ἀποτελεσιώσῃ ὅλα τὰ ποιήματά του, καὶ δὲν ἐφθάσε (ἀπ' ὅσο γνωρίζω) παρὰ νὰ σχεδιάσῃ, καὶ ἐν μέρει νὰ στιχομυθῇ, ἓνα, τὸ ὁποῖο τοῦ ἐμπνευσσε ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ἡπείρου, καὶ ὁ Ἀνατολικὸς Πόλεμος, καθόσον ἡ δυτικὴ Χριστιανιστὴν ὑποστήριξε τὸν βαρβαρὸν τύραννον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἡ ἀσθένειά του, περὶ τῆς ὁποίας οἱ ἱατροὶ ἐδιαφώνησαν, (ἄλλοι τὴν ἐκρίναν τῆς καρδίας, ἄλλοι τοῦ ἐγκεφαλοῦ) δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ ἐξέρχεται καθημερινῶς, ἕως ὁποῦ, περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου 1850, καὶ ὅταν ἤδη εἶχε ὑποταχθῇ εἰς μετριώτερον διαίτα, ἐπροσβλήθη ἀπὸ ἐγ-

κεφαλαιήν συμφόρησι, καὶ ἀπὸ τότε, μ' ὅλον ὅτι ἀνέλαβε εὐθύς, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτεθῇ πλέον εἰς τὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα· καὶ γιὰ τὸ διάστημα περιῖτον δύο μηνῶν ἐπέρισε ἡσυχία, μελετῶντας καὶ συναναστροφόμενος μὲ δλίγους μεταξὺ τῶν φίλων του. Ἀλλὰ τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον προῦδεν, ὡς φαίνεται, μὲ κρυφὴν ἐνέργειαν, ἤδη ἐκανερόνετο μὲ τὰ τρομερὰ χαρακτηριστικὰ του· ἡ νυχτερινὴ ἀγρύπνια, καὶ ἡ δόσπνοια, τὸν ἀνάγκασαν νὰ προστρέξῃ εἰς τοὺς ἰατροὺς· ἡ δυνατὴ του κραυγὴ καὶ ἡ γενναία ἀντενέργεια τῆς θέλησός του ἐπέλειψαν μὲ τὴν ἀσθένειαν εἰς τρόπον, ὥστε ὀλίγαις ἡμέραις πρὶν τῆς ὑστερησῶρας του, οἱ ἱατροὶ εἶχαν λόγους νὰ ἐλπίσουν ὅτι ἠμποροῦσε νὰ ἀναλάβῃ, ἂν προσωρινά, τὴν βγεία του. Καὶ ἐνῶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλπίδα γλυκὰ ἐπαρᾶδιδοτο αὐτὸς ὁ ἴδιος, τὸν ἐκρούετο τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον, ταῖς ὑστερηναῖς ἡμέραις, φαίνεται ὅτι εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὸν ἐγκέφαλο· ὅθεν εἰς τὸ ὀχταήμερον τοῦτο διάστημα ἦταν συνήθως βυθισμένος εἰς μίαν γενικὴν ἀπονάρκωσι, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐβγαίνει κάποτε μὲ ὅλη τὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ του δύναμι, ἕως ὅπου ἐτελείωσε ἀνώδυνα, τὴν ἡμέρα 9)21 Νοεμβρίου 1857.

Ὁ θάνατός του, ἂν καὶ μὴ ἀνέλπιστος, ἐκαταθορύβησε ὅλην τὴν πόλιν τῆς Κέρκυρας· μὲ τὴν πολυκαιρινὴ διαμονήν του, ὅχι ὀλιγώτερον παρὰ μὲ τὴν φήμην τοῦ μεγάλου νοῦς καὶ τῆς σοφίας, ὁ Σολωμὸς εἶχε γένειν πρὸ πολλοῦ σεβαστὸς καὶ κοσμογλάπητος. Ὅτε τίποτε δὲν ἠμποροῦσε ὠραιότερα νὰ ἀπαντήσῃ τὸ κοινὸν αἶσθημα τῶν Κερκυραίων, παρὰ ἡ ὁμόφωνη ἀπόφασίς τῆς Ἑλληνιστικῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία εὐθύς ἐδιάκωψε τὴν πνευδρίασιν, κηρύττοντας δημόσιον τὸ πένθος· καὶ ἡ ἄλλη τῆς τοπικῆς ἀρχῆς, νὰ παύσουν τὰ δημόσια ξεφαντώματα τῆς ἀποκορῆς, νὰ μείνῃ κλεισμένο τὸ θέατρο, ὅσο τὸ ἄψιχον πῶμα τοῦ θοηνομένου ἀνδρός ἐκεῖτετο ἀκόμῃ μετὰ τῶν ζώντων. Καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς του, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ μία μυστικὴ ἀκατάπαντη πηγὴ τῆς ἀγαθοσύνης, καθαρῇ ἀντανάγκασι ἐστάθηκε ὁ ἐνταφιασμός του, εἰς τὸν ὁποῖον παρενρέθηκε ὅλος ὁ κλήρος, πολυάριθμος λαὸς ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τὰ προσέτια, καὶ ἡ ἐγχώρια μουσικὴ· δώδεκα νέοι αὐτοκάλεστοι, ἄλλοι ἐγκάρδιοι φίλοι του, ἄλλοι ἀπλῶς γνώριμοί του, ἐβαστοῦσαν, διαδεχόμενοι τὴν πολυστέναχτη τιμὴν, τὸ φέρετρο, καὶ ἐκρατοῦσαν ταῖς πτέρυγες τοῦ μαύρου νεκροζοῦ καλύμ-

ματος ἔξι σεβάσμιοι γέροντες, ἕως τὸ κοιμητῆρι τῶν ὁρ-
θοδόξων. Ἡ γενικὴ σιγὴ ἐνῷ τὸ ξοδὶ ἐδιάβαινε τὰ πολυ-
ανθρωπότερα μέρη τῆς πόλεως, καὶ ἡ σοβαρὴ λύπη εἰς
ὅλα τὰ πρόσωπα, εἰδείχυν ὅτι ἔς ἐκείνη τὴ στιγμή· ὅλος
ὁ λαὸς συνένευσεν εἰς ἓνα μόνον θεάρεστον αἰσθημα, καὶ
ὅτι, ἐπιδεχτικὸς τοῦ πλέον ὑψηλοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐπροσ-
κυνούσας τὸ μεγαλεῖον τοῦ νοῦς καὶ τῆς ἀρετῆς.

XVIII

Ἰδοὺ τὰ ὅσα δύναιμι νὰ μαρτυρήσω περὶ τοῦ μεγάλου
ἀνδρός, ἀπὸ τὴν προφορικὴν παράδοσι τοῦ ἰδίου, καὶ τὸν
φιλον τον, καὶ ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἔρευνα τῶν ἰδιο-
γράφων του, ὅσα ἤδρε καὶ μοῦ ἐπαράδωκε ὁ ἀξιώτιμος
ἀδελφός του. Καὶ ὡς πρὸς τὰ προσωπικὰ συμβάντα τῆς
ζωῆς του, στοχάζομαι ὅτι πολλὰ ὀλίγον ἤθελε ἐξάγεται
ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, καὶ ἂν τὰ εἶχαμε ὅλα καὶ ἀξέ-
ραϊα· διότι τὸ ἔργον του εἰς τὴν Τέχνην, καθὼς καὶ εἰς
τὸν ὑψηλὸν προφορικὸν λόγον του, ἦταν μία αὐθόρητη
ἀδιάκοπη προσπάθεια νὰ σβῶνῃ τὴν προσωπικότητά του
μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτη ἀλήθειαν, ἐνεργώντας τοῦ Ἡρα-
κλείτου τὸ ἀξίωμα. Τοῦ λόγου δὲ ἑαυτοῦ ξυνοῦ, ζῶσαντι
οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν· ἢ δ' ἔστιν οὐκ
ἄλλο τι ἄλλ' ἐξηγήσεις τοῦ τρόπου τῆς τῶν παντὸς διοική-
σεως διὰ τὸ καὶ ὅ, τι αὐτοῦ τοῦ τῆς μνη-
μης κοινωγήσωμεν, ἀληθεύσωμεν ἢ δὲ
αὐτὸ ἰδιώσωμεν, ψευδόμεθα. — Καὶ ὡς πρὸς
τὴν ἱστορίαν τοῦ πνευματικοῦ ξετυλίγμου του, τὰ εὐρι-
σκόμενα συγγράμματα μόλις δείχνουν, καὶ μὲν σημαντικά,
ἀλλὰ ὀλίγα καὶ ἀραιὰ τὰ ἴχνη, μὲ τὰ ὅποια ὁ ποιητὴς
ἐπροσχωροῦσε εἰς ἀπύτητο μονοπάτι μέσα ἔς τὸν κόσμον
τῆς φαντασίας. Ὅθεν ἡ ἀνάγκη νὰ περιέχῃ τοῦτο τὸ βι-
βλίον τὰ ὅσα εὐρέθησαν καὶ εἰς τὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὰ
χειρόγραφα, καὶ τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς νεότητός του, καὶ τὰ
ἀτελὴ σχεδιάσματα τῆς ὥριμης τέχνης του. Εἰς τοῦτα τὰ
πολύτιμα συντομίματα, οἱ μὲν νέοι θὰ ποιησθῶσι τὴν ἀγνὴν
ἀγάπην τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ εἰς τὸν ἐθνικόν
ποιητὴ μας θὰ ἔχουν ἓνα νέον παραδειγμα, πολὺ σπά-
νιον εἰς τὴν ἐποχὴ μας, ὅτι ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν τελειο-
ποίησιν τοῦ ἀρχικοῦ πλάσματος, ὁποῦ πηγάζει ἀπὸ τὴν
ἐμπνευσιν, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ
μεγάλου νοῦς, τὸ μόνον, ὁποῦ δύναται νὰ ἀθανάτισῃ τὰ
συγγράμματα· οἱ δὲ γυναικήμενοι νόες θέλει ἐξαορίζουν τὴν

ζωντανήν οίσα, ὅπου περιχύνεται καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μέλη τοῦ ποιητικοῦ ἔργου· καὶ ἅμα καλὰ ἐννοήσουν τὴν ὑψηλὴν τάσιν τοῦ ἀνδρός, καὶ θεωρήσουν τὴν σεβαστὴν αὐτὴν αὐτομικτότητα, σχεδὸν ἀδιάκοπα καὶ εἰρηνικὰ ἀφιερωμένην εἰς τὴν λατρεῖαν τῆς Τέχνης, ἀφ' ἑαυτοῦ τούς θά φθάσουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πολὺ περισσότερα, καὶ πολὺ τελειότερα, παρὰ τὰ εὐρισκόμενα, συγγράμματα εἶχε ἀρῆσει ὁ μακαρίτης εἰς τὴν ἀγαπημένην Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅσοι εἶναι συνειθισμένοι νὰ κρίνουν φανταστικά ὀνειράτα ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἀμεσον ἐξαγόμενον τῶν κισθήσεων, ὡς νὰ μὴν ἀπῆρχε νοῦς, ἰδοὺ, σιμὰ εἰς τὰ ὅσα ἀναφέρονται χωριστὰ εἰς τὰ σημειώματα ταύτων τοῦ βιβλίου, ἡ μαρτυρία τῶν φίλων καὶ γνωρίμων τοῦ αὐοιδίμου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἄκουσαν ἀπὸ τοῦ στόμα του πολλότατους στίχους τῆς Σ. Ραμφιδίας τῆς Ἰλιάδος· ἄλλοι πολλὰ ὀκτάστιχα τοῦ Λάμπρου· ἄλλοι ὀλόκληρον τὸν Πόρφυρα, ἄλλοι τὰ Ἐλεγεία εἰς τὸ θάνατον τῆς Πέρας, τῆς Ροδόσταμου καὶ τῆς ἀνεμῆς τοῦ ποιητῆ· ἄλλοι δύο ὀλόκληρα ἰταλικά ποιήματα τελειοποιημένα· ἄλλοι μέρη τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, τῶν ὁποίων δὲν αὐξεται ἵχνος εἰς τὰ εὐρισκόμενα χειρόγραφα.

Μὲ τὴν πεπαιθῆσιν ὅτι ἡ Κριτικὴ, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ Σολωμοῦ, θέλει λογαριάσῃ τὴν ἀληθινὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, δὲν ἐσυμμερίσθηκα τοῖς δισταγμοῖς τοῦ ἀδελφοῦ μου, — ὁ ὁποῖος μεταβίβας ἔσπερξεν νὰ δημοσιευθοῦν τὰ ἀνέκδοτα, μάλιστα τὰ ἀτελῆ σχεδιάματα τῆς ὑστερινῆς ἐποχῆς, — καὶ ἀνέλαβα τὴν τακτοποίησιν τῶν ἰδιογράφων, καὶ τὴν ἐπιστάσιον τῆς ἐκδόσεως τῶν εὐρισκόμενων συγγραμμάτων τοῦ μακαρίτου, μὲ τὴν ἐμνήχουσι καὶ συνεργίαν τῶν ΚΚ. Καρόλου Μάνεσι, Γεωργίου Μαροζοῦ καὶ Πέτρου Κουαρτάνου, οἱ ὅποιοι εὐαρεστήθησαν νὰ ἀναθέσουν εἰς ἐμὲ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ἔργου. Ἄμποτε νὰ μὴν ἀργήσῃ ἡ ὥρα, νὰ φανερωθοῦν τὰ ἀκόμη σωζόμενα συγγράμματα τοῦ μακαρίτου, ὥστε τοῦτο τὸ βιβλίον νὰ μὴ σταθῇ ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον τοῦ τρομεροῦ κινδύνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβόλσχονται, ἐπιβουλευόμενα ἢ ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδειαν ἢ ἀπὸ τὸν φθόνον, τὰ καθαρὰ γεννήματα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς μεγαλοφυΐας.

Κερκύρα, 2 (14) Ὀκτωβρίου 1859.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΗΣ

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖας

ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣ ΚΟΡΗΝ Η ΟΠΟΙΑ ΑΝΕΘΡΕΦΕΤΟ
ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ * (α)

Μοναστηρήσια μου ὡμορφη, ἔδῳ εἶμαι καὶ κυττάω.
Πρόβαλε κεῖ 'ς τὰ κάγκελα νὰ ἰδῇς ποῦ τραγουδάω.
Βγαίνει γιὰ σέ γλυκύτετος ἀπ' τὴν καρδιά μου ὁ στίχος·
"Ἄς τὸν ἀφίγη νὰ περνᾷ, καὶ ἄς μὴν ζηλεύῃ, ὁ τοῖχος.
Κάμε νὰ φύγῃς, ἂν μπορῇς· ἔλα νὰ σέ φιλήσω.
Μὲ τὸ φιλάκι μοναχὰ τὴ φλόγα μου θὰ σβύσω.
Μοναστηρήσια μου ὡμορφη, ἔδῳ ἔλα καὶ στοχάσου
Πῶς δὲ θὰ κάμω νὰ χαθῇ, ἀθώα μου, ἡ παρθενιά σου.

ΑΝΘΟΥΛΑ * (β)

Ἀγάπησέ με, Ἀνθοῦλα μου, γλυκεῖά χρυσὴ μου ἐλπίδα
Καθὼς κ' ἐγὼ σ' ἀγάπησα τὴν ὥρα ποῦ σέ εἶδα.
Εἶχες τὰ μάτια σου γυρτὰ 'ς τὰ πράσινα χορτάρια,
Κ' ἡ λύπη σοῦ τὰ στόλιζε μὲ δυὸ μαργαριτάρια.
Τὴ μάνα σου θυμοῦμενη ἐδάγκνυζες, Ἀνθοῦλα,
Γιατὶ 'ς τὸν κόσμον σ' ἄφησε μονάχη κι' ὁμφανοῦλα.

(α) Ὅσα ποιήματα σημαδεύονται μὲ τὸν ἀστερίσκο,
δὲν εὐρέθησαν στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ, μὰ, εἴτε εὐρέ-
θησαν σὲ ἰδιωτικά χειρόγραφα, εἴτε τὰ ἐγνώριζαν οἱ φίλοι
του ἀπὸ μνήμης.

(β) Εὐρέθη μετὰ τὴν ἐκδοσὴ Παυλᾶ, κ' ἐδημοσιεύ-
τηκε στὴν ἐκδοσὴ Δε Βιάζη τοῦ 1880.

“Α, ναί, φυλάξου, ἀγάπη μου, τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν πλάνη,
 “Ὅπου μὲ λόγια δολερά τόσα χοράσια χάνει.
 Ποῦ πᾶς μονάχη κ’ ἐρημῇ, ἀθῶα περιστεροῦλα;
 Βρόγια πολλά σου σταίνουνε· ἔλα μαζί μου, Ἀνθοῦλα.

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ * (α)

Τώρα ἄς παύσῃ τῆς κιθάρας
 Ἡ γλυκῆφωνη χορδή.
 Ὡς τὴν καρδίᾳ μου τὴ θλιμένη
 Τὴ νεότητα ἐνθυμεῖ.

Τὴ νεότητα ποῦ ἀπέρασε
 Ἐτσι ὀγλήγορα ἀπὸ μᾶς
 Χωρὶς νὰν νὰ μᾶς ἀφήσῃ
 Στοχασμὸ παρηγοριᾶς.

Μόνον μ’ ἄφησε ἡ προδότρα
 Ἐναν ἀθλίο στοχασμὸ
 Ποῦ σφιχτὰ μοῦ ξωγραφίζει
 Τοῦ θανάτου τὸν καιρὸ.

Νὰ τὸ μάτι ποῦ τὸν ἥλιο
 Πολεμᾷ νὰ ματαῖδῃ,
 Καὶ τὸ στόμα νὰ βαστάξῃ
 Τὴν στεγνὴν του ἀναπνοή.

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ *

Ἄκου ἐν’ ὄνειρο, ψυχὴ μου,
 Καὶ τῆς ὁμορφιάς θεᾶ.
 Μοῦ ἐφαινότουν ὅπως ἤμουν
 Μετ’ ἐσένα μία νυχτιά.

᾽Σ ἓνα ὥραϊο περιβολᾶμι (α)
Περπατούσαμε μαζί,
᾽Ολο ἐλάμπανε τ' ἀστέρια.
Καὶ τὰ κῦτταζες ἐσύ.

᾽Εγὼ τοῦλας' πέστε, ἀστέρια,
Εἶν' κανέν' ἀπὸ τ' ἐσᾶς,
Ποῦ νὰ λάμπῃ ἀπὸ κει ἀπάνου
Σὰν τὰ μάτια τῆς κυρᾶς;

Πέστε ἂν εἶδετε ποτέ σας
᾽Σ ἄλλῃ, τέτοια ὥραϊα μαλλιά,
Τέτοιο χέρι, τέτοιο πόδι,
Τέτοια ἀγγελικὴ θοοριά;

Τέτοιο σῶμα ὥραϊον ὅπ' ὅποιος
Τὸ κυττάζει εὐθύς ρωτᾷ·
᾽Αν εἶν' ἄγγελος ἐκεῖνος,
Πῶς δὲν ἔχει τὰ φτερά;

᾽Οτι εἶπα αὐτὰ τὰ λόγια, (β)
Μοῦ ἐφάνηκανε ὀμπρός
᾽Αλλαις κόραις στολισμέναις
Μὲ τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς.

᾽Εχορεύανε πιασμέναις
᾽Απ' τὰ χέρια τὰ λευκά,
Κι' ὅλαις τοὺς ἐπολεμοῦσαν
Νὰ μοῦ πάρουν τὴν κυρδιά.

Τότε ἄκουσα τὸ χεῖλι
Τὸ δικό σου νὰ μοῦ πῇ·
«Πῶς σοῦ φαίνονται;» Καὶ σοῦ πα·
«Εἶναι ἄσχημαις πολὺ».

᾽Εσὺ ἔκαμες ἐτότες
Γέλιο τόσο ἀγγελικὸ

(α) Ὁ Δὲ Βιάζης παραθέτει μερικὲς παραλλαγές, τὶς ὁποῖες ἐκρίναμε ἀπαραίτητο νὰ δημοσιεύσουμε' ἐδῶ.

(β) Ἀπὸ τὴν στροφὴν αὐτὴν μέχρι τῆς ἐνδεκάτης ἐφρέθησαν μετὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ I. Πολυλά καὶ πρωτοδημοσιεύτηκαν ἐπὶ τὴν ἐκδόσιν Ραφτάνη (Ζάκυνθος 1880).

Ποῦ μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα
 Ἄνοιχτό τὸν οὐρανό.

Καὶ παράμερα σ' ἐπῆρα
 Εἰσὲ μιὰ τριανταφυλλιά
 Κ' ἐπεσά σου ἀγάλι ἀγάλι
 Ἐστὴν ὁλόλευκη ἀγκαλιά.

Κάθε φίλημα, ψυχὴ μου,
 Ὅπου μῶδινες γλυκά,
 Ἐξεφύτρωνε ἄλλο ρόδο
 Ἀπὸ τὴν τριανταφυλλιά.

Ὅλη νύχτα ἐξεφύτρῳσαν
 Ὡς ὅπου λαμπρὴν ἦ αὐγή,
 Ποῦ μᾶς ἦρε καὶ τοὺς δυό μας
 Μὲ τὴν ὄψη μας χλωμή.

Τοῦτο εἶν' τ' ὄνειρο, ψυχὴ μου·
 Τώρα στέκεται εἰς ἐσέ,
 Νὰ τὸ ζάμης ν' ἀληθέψη,
 Καὶ νὰ θυμηθῇς γιὰ μέ.

Η ΑΓΝΩΡΙΣΤΗ *

Ποιὰ εἶναι τούτη
 Ποῦ καταιβαίνει
 Ἀσπροεντυμένη
 Ὅχ τὸ βουνό;

Τώρα ποῦ τούτη
 Ἡ κόρη φαίνεται,
 Τὸ χόρτο γένεται
 Ἀνθὶ ἀπαλό·

Κ' εὐθὺς ἀνοίγει
 Τὰ ὠραία του κάλλη,

Καὶ τὸ κεφάλι
Συγχορουνεῖ·

Κ' ἐρωτεμένο
Νὰ μὴ τὸ ἀφήσῃ,
Νὰ τὸ πατήσῃ,
Παρακαλεῖ.

Κόκκινα καὶ ὄμορφα
Ἔχει τὰ χεῖλα,
Ὡσάν τὰ φύλλα
Τῆς ροδοριᾶς,

Ὅταν χαράξῃ,
Καὶ ἡ αὐγοῦλα
Λεπτὴ βορχοῦλα
Στέρνει δροσιᾶς.

Καὶ τῶν μαλλιωῶνε της
Τ' ὠραῖο πλῆθος
Πάνου ἔς τὸ στήθος
Λάμπει ξανθό.

Ἔχουν τὰ μάτια της,
Ὅπου γελοῦνε,
Τὸ χρῶμα ποῦ ναι
Στὸν οὐρανό.

Ποιὰ εἶναι τούτῃ
Ποῦ γαταιβαίνει
Ἀσπροεντυμένη
Ὅχ τὸ βουνό ;

ΔΕ Μ' ΑΓΑΠΑΣ * (α)

Ὅσα λούλουδά εἶν' τὸ Μῆν
 Μαδημένα ἐρωτηθῆξαν,
 Κι' ὅλα αὐτὰ μ' ἀποκριθῆξαν
 Πῶς ἐσὺ δέ μ' ἀγαπᾷς.

ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ *

— Μάννα μου, σιμάζομαι πολὺ
 Μὴ πεθαμένοι βγοῦνε·
 — Σώπα, παιδάκι μου, οἱ νεκροὶ
 τὴν πλάκα τοὺς βαστοῦνε·

ΓΑΛΗΝΗ *

Δὲν ἀκούεται οὐτ' ἓνα κῆμα
 Εἰς τὴν ἔρημ ἀγρογαλιά·
 Δὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
 Μέσ' ᾧ τῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

(α) Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, καθὼς καὶ τ' ἄλλα δύο πρὸς ἀκολουθοῦν, δὲν εὗρεθῆσαν εἰς τὰ χειρόγραφα. (Γακ. Πολυλ.).

Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ *

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα,
Τὴν εἶδα ψεῖς ἀργά,
Ποῦ ἐμπῆξε 'ς τὴ βαρκοῦλα
Νὰ πᾶμ στὴν Ξενιτειά.

Ἐφοῦσκαινε τὸ ἀγέρι
Λευκότερα πανιά,
Ὡσάν τὸ περιστέρι,
Ποῦ ἀπλώνει τὰ φτερά.

Ἐστέκονταν οἱ φίλοι
Μὲ λύπη, μὲ χαρά,
Καὶ αὐτὴ μὲ τὸ μαντῆλι
Τοῦς ἀποχαιρετᾷ.

Καὶ τὸ χαιρετισμὸ της
Ἐστάθηκα νὰ ἰδῶ,
Ὡς ποῦ ἡ πολλὴ μακρότης
Μοῦ τὸ κούψε καὶ αὐτό.

Ὅσον ὅλιγο, 'ς ὀλιγάκι
Δὲν ἤξερα νὰ πῶ,
Ἄν ἐβλεπα πανάκι,
Ἦ τοῦ πελάγου ἀφρό.

Καὶ ἀφοῦ πανί, μαντῆλι,
Ἐχάθη 'ς τὸ νερό,
Ἐδάκρυσαν οἱ φίλοι,
Ἐδάκρυσά καὶ ἐγώ.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα, (α)

(α) Γιά τίς τελευταῖες δύο στροφές, τίς ὁποῖες ἐ-
πρόσθεσε ὁ Ἰάκ. Πολυλάς στὴν ἐκδόση Τερζάκη, καὶ
δὲν ὑπάρχουν στὴν ἐκδόση Ρωσσολύμου (1857-Ζάκυνθος),
γράφει ὁ φίλος τοῦ Δ. Σολωμοῦ, Α. Μάτεσης, ὅτι δὲν
εἴμπορεῖ νὰ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ ἀλλὰ κάποιου ἡλικίου.

Δὲν κλαίγω τὰ πανιά,
Μόν' κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα,
Ποῦ πάει ἔς τὴν Ξενιτειά.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα
Μὲ τὰ λευκά πανιά,
Μόν' κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα
Μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΛΟΔΟΒΙΚΟΝ ΣΤΡΑΝΗ *

Λίγα γιούλια ἐγὼ σοῦ στέγνω,
Καὶ ἔς τὸ σπίτι σου τὰ σπέρνω,
Εἰς τὸ ὁποῖον ἦλθε ἡ Θεά,
Ὅπου ὠνόμασαν Ὑγεία.
Ροδοδάχτυλα τὰ χέρια,
Καὶ τὰ μάτια ὥσάν ἀστέρια·
Ἔχει μάγουλο ὥσάν μῆλο·
Μὲ χαμόγελο τὸ χεῖλο,
Ὅπου δίνει ἓνα φιλί,
Καὶ ξανάρχεται ἡ ζωή.
Ἀλλὰ πῶς συχνά συχνά
Ἡ ὁμορφότατη Θεά
Μὲ τὸ μάτι τὸ γλυκὺ
Κυττάει θάλασσε, οὐρανὸ ;
Ἐκατάλαβα γιατί·
Ἄ! τὴν ὥρα κροττοῦ
Νὰ σὲ πιάσῃ ἀπὸ τὸ χέρι,
Νὰ σὲ πάῃ καὶ νὰ σὲ φέρῃ.

ΚΑΚΙΩΜΑ *

Πλέον δὲν ἔρχομαι ἔς τὸ βορέφος
Δηρόσια Ἰωνίου καὶ Ἰουδαίᾳ
Ὁρατὸν γερμαῖο, Ἰουδαίᾳ καὶ Βερόσιος

Σὰν τραντάφυλλο δροσᾶτο,
 Ὅπου ἀνοίγει τὸ ἀνγερινό.

Ὅχι, πλέον δὲ θέλω νᾶλθω,
 Οὔτε ἂν ἔξαφνα ἀρχινήσῃ
 Λυπηρὰ νὰ τραγουδήσῃ
 Τὴ βροσχοῦλα ἔς τὸ βουνό.

Οὔτε ἂν ψάλλοντας τὸ ἰδοῦνε
 Τὸν πατέρα του νὰ δείξῃ,
 Καὶ τὰ δάκρυα νὰ σφουγγίξῃ
 Μὲ τὸ χέρι τὸ μικρό.

Μόνον ἂν τὸ πάρῃ ἡ μοῖρα
 Καὶ στενέψῃ ἐμὲ νὰ κλίνω,
 Τότες ἔρχομαι καὶ δίνω
 Ἐνα φίλημα καὶ ἐγώ.

ΕΙΣ ΦΙΛΟΝ ΨΥΧΟΡΡΑΓΟΥΝΤΑ * (α)

Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ σ' ἀφήσω,
 Νά! τὸ θάνατο θωρῶ,
 Ἦθελα νὰ σὲ φιλήσω,
 Ἦθελα, μὰ δὲ μπόρῶ!

Μόνο σ' ἀποχαιρετάω,
 Γιατὶ πλιὸ δὲ θά σὲ ἰδῶ,
 Νὰ σὲ σφίξω ἀπεθυμῶ,
 Μὰ τὸ χέρι εἶναι νεκρό!

Πιάσ' το, ἰδὲς πῶς εἶναι γρύο,
 Πιάσ' το, ἰδὲς πῶς εἶναι ἀχνό,
 Ταῖς ἐλπίδες μου ἀπολύω,
 Καὶ τὸ Χάρο ἀκαρτερῶ.

Ἥλθε ἡ ὥρα νὰ σ' ἀφήσω,
 Τοῦ θανάτου νὰ ἦ μορφή!
 Δέ μπορῶ νὰ σε φίλῃσω,
 Νά, μοῦ σβένεται ἡ πνοή.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΡΦΑΝΗΣ * (α)

Πές μου, θυμᾶσαι, ἀγάπη μου, ἐκείνη τὴν παιδοῦλα,
 Ὅπου χε 'ς τὰ ξανθὰ μαλλιά νεοθέριστη μυρτοῦλα;
 Ὅπου χε σὰν παρθενικὸ τραντάφυλλο τὸ στόμα,
 Ποῦ χε τὰ ματια γαλανὰ σὰν τ' οὐρανοῦ τὸ χρώμα;
 Ποῦ πρὸς τὸ βράδυ πάντοτε μονάχη ἐπερπατοῦσε,
 Κ' εἶχε κοντά της ἐν' ἄρνι ποῦ τὴν ἀκολουθοῦσε;
 Ποῦ καθισμένη εὐρίσκαμε 'ς τὸ ἔρμο περιγιάλι,
 Καὶ λυπηρὰ ἐτραγοῦδαε τῆς ἀνοιξῆς τὰ κάλλη
 Ἄχ! τὸ τραγοῦδι ἀκλούθουε, κυττάζοντις τὸ κύμα
 Μὲ τόση λύπη, ποῦ ἔλεγες ὅπως ἐκύτταε μνήμα.
 Τὴ μαύρη! τὴν ἀπάντησα τὸ χάραμα 'ς τὸ δρόμο,
 Ἄλλὰ τὴν κόρη τέσσεροι τὴν εἶχανε 'ς τὸν ὄμο·

(α) Ὁ Δὲ Βιάξης προσθέτει τὶς ἀκόλουθες παραλλαγές:
 Στ. 1. Πές μου, θυμᾶσαι, ἀγάπη μου, τὴν ὁμορφὴν παιδοῦλα.

» 10. Μὲ τόση λύπη, ποῦ ἔλεγες τὸ πῶς ἐκεῖ ἔχει μνήμα.
 Τὴ μαύρη τὴν ἀπάντησα τὸ χάραμα στὸ δρόμο,
 Ἄλλὰ τὴν κόρη τέσσεροι τὴν εἶχανε στὸν ὄμο.
 Σβημμένα ἦσαν τὰ μάτια της, ποῦ φέγγαν σὰν ἀστέρια
 Καὶ μὲ κορδέλλαις κόκκινες δεμένα εἶχε τὰ χέρια.
 Χυμένα ἦταν σ' ὅλο της τὸ λείψανο ποῦ εὐόδα,
 Μοσχοῦλαις, γιούλια, καὶ γατζιαῖς, τριαντάφυλλα
 [καὶ ρόδα.

Ἄχ! κατεβάζοντάς τηνε οἱ τέσσεροι ἀπ' τὸ βράχο,
 Κανεῖς δὲν τὴν ἀκλούθουνε, παρὰ τὸ ἄρνι μονάχο.
 Μὲ τὸ κουδοῦνι στὸ λαιμό, τὰ γοέμπαινα ἐπερπάτει,
 Ντὶν ντὶν, ντὶν ντὶν, κουδούνιζε 'ς τὸ νεκρικὸ
 [χορββάτι.

Ἔσκουζε κ' ἐκραζε σφιχτά, - μπε μπε, μπε μπε
 [φρονάζει,

Χυμένα ήταν 'ς ὄλο της τὸ λείψανο, ποῦ εὐώδα,
 Ριοῦλια, μοσκούλαις καὶ γαντοιαῖς, τραντάφυλλα καὶ ρόδα·
 Σβυμένα ήταν τὰ μάτια της, ποῦ φέγγαν ὡς ἀστέρια,
 Καὶ μὲ κορδέλλαις κόκκιναις δεμένα εἶχε τὰ χέρια.

*Αχ! καταβάζοντάς τηνε οἱ τέσσεροι ἀπ' τὸ βράχο,
 Κάνεις δὲν τὴν ἀκλούθας πάρεξ τὸ ἀρνὶ μονάχο,
 Καὶ μαραμμένα ἦτανε τὰ ἀνθηρὰ στολίδια,
 Ποῦ κάθε αὐγὴ τοῦ ἐμάζωνε καὶ τοῦ ἐπλεκεν ἡ ἴδια. (α)
 Τ' ἀρνὶ μόνον ἀκλούθας, μπε μπε, μπε μπε, φωνάζει,
 Πάντα μπε μπε, πάντα μπε μπε, καὶ τὴν παιδοῦλα κράζει.
 Μὲ τὸ κουδούνι 'ς τὸ λαιμὸ εἰς τοὺς γκρεμοὺς περπάτει
 Ντίν, ντίν, κουδούνιζε κοντὰ εἰς τὸ στεγνὸ κρεβάτι.
 *Ετοῦτη εἶναι, κόρη μου, ἡ ὁμορφὴ παιδοῦλα,
 *Οποῦ χε 'ς τὰ ξανθὰ μαλλιά νεοθέριστη μερτοῦλα.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΟΣΚΟΥ *

Νά, μία βοσκοῦλα 'ς τὸ βουνό ποῦ κάθεται καὶ κλαίει,
 Καὶ τὰ παράπονα ἢ σπηλιά γλυκὰ τὰ ματαλέει.
 *Εφές μου ἀπέθανε ὁ βοσκός, καὶ τέσσεροι 'ς τὸν ὅμο
 Μοῦ τὸν ἐπῆραν τέσσεροι 'ς τὸν ὕστερό του δρόμο.
 Βραχνόφωνα ὁ καλόγερος ἀνάδενε τὰ χεῖλα·

Πάντα μπε μπε, πάντα μπε μπε, καὶ τὴν παιδοῦλα
 [κράζει.

*Ετοῦτη εἶναι, κόρη μου, ἡ ὁμορφὴ παιδοῦλα,
 *Οποῦχε σὰ ξανθὰ μαλλιά νεοθέριστη μερτοῦλα.

(α) Οἱ τελευταῖες αὐτὲς παραλλαγὲς πρωτοδημοσιεύ-
 τηκαν ὑπὸ τοῦ Πολυλᾶ στὴν ἐκδοσὴ Τεργάζη, 1859.

Στ. 19. *Ἀσπρα λουλούδια κίτρινα, τοῦ κάνανε στολίδια,
 Λουλούδι' ἄσπρα καὶ κίτρινα ποῦ τᾶχε μάση ἡ ἴδια.

Στ. 24. Μὲ τὸ κουδούνι 'ς τὸ λαιμὸ τὰ γρέματα ἐπερ-
 [πάτει.

Ντίν ντίν ντίν ντίν, κουδούνιζε 'ς τὸ νεκρικὸ
 [κρεβάτι·

*Εσκουζε κ' ἐκράζε σφιχτά...

*Ετσι τὴν εἶδ', ἀγάπη μου, τὴν ὁμορφὴ παιδοῦλα, [κτλ.

Τοῦ νεκροκρέβατου συχνὰ ἐτρίζανε τὰ ξύλα.
 Θυμοῦμαι ποῦ ἐκαθόμαστε ἀντάμα ἐπεὶ ᾗς τὴ βρύση.
 Ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς, ἐλέγαμε, περσότερο θὰ ζήσῃ;
 Καὶ λέγοντας Ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς περσότερο θὰ ζήσῃ;
 Φθὺς κατ' ἐμᾶς ἐβούνε φοριχτὰ τὸ Ποιὸς θὰ ζήσῃ
 Τότε ὁ ἡγαπημένος μου ἐστέναξε ἀπ' τὰ στηθῆ,
 Καὶ τοῦ πα· Τί ἔχεις ᾗς τὴν καρδιά; Κι' αὐτὸς δὲν μ' ἀπεκρίθη.
 Δυστυχισμένη συντροφιά! Ποῦ τὸ χαρούμεν' ἀνθι
 Τῆς νιότης μας τῆς τρυφερῆς ὀγλήγορα ἐμαράνθη
 Ὡ θάνατε, λυπήσου με, λυπήσου με, καὶ φθάσε.
 Ἕνα ἀναστéναγμα γλυκὸ μοῦ φαίνεται πῶς θά σαι.
 Μοῦ πανε πῶς μεσάνυχτα τὸν βάνουνε ᾗς τὸ μνήμα,
 Κ' ἐξέδωκα τὸ ροῦχό μου γιὰ τὸ στερνὸ του ἐντόμα.
 Φωνάζω, σκουίζω δυνατὰ, ᾗς τὸν τάφο του γυρμένη,
 Μὰ δὲν ἀκοῦνε ταῖς φωναῖς ᾗς τὸν τάφο οἱ πεθαμένοι.
 Κεῖνοι ποῦ θὰ μὲ θάψουνε, ἀκόμη ἂν μ' ἀγαποῦνε,
 Ἄς ψάλουνε τὰ χέρια μας νεκρὰ ν' ἀγκαλιαστοῦνε. (α)

Στ. 7: Ἀλίμονο! πόσαις φοραῖς ἐκάτσαμε ᾗς τὴ βρύση,
 Λέγοντας ποιὸς ἀπὸ τ' ἐμᾶς περσότερο θὰ ζήσῃ,
 Βούνυ' ἐδόθη ἡ καλαμιὰ, κεῖθε τὸ κυπαρίσσι.
 10. Φθὺς κατ' ἐμᾶς ἐβούνε φοριχτὰ τὸ κυπαρίσσι.
 (α) Ὁ Δὲ Βιάξης προσθέτει καὶ τίς ἀκόλουθες παραλ-
 λαγές:

Στ. 2. Καὶ τὰ παράπονα ἡ σπηλιὰ συχνὰ τὰ ματαλέει.
 11. Τῆς νιότης μας τῆς τρυφερῆς ἔπεσε καὶ ἐμαράνθη.
 21. Κεῖνοι ποῦ θὰ μὲ θάψουνε, ἂς βάλλουν, ἂν μ'
 ἀγαποῦνε,
 Τὰ στανρωτὰ χερσὶνια μας μαζὶ ν' ἀγκαλιαστοῦνε.
 Καὶ νάρχεται κἀκε αὐγὴ ἡ τρυφερὴ βοσκοῦλα
 Νὰ παίρνῃ τὰ τριαντάφυλλα βρεμμένα ἀπ' τὴ
 ὁροσοῦλα.
 Καὶ νὰ ἔρχεται ὁ ἴσκιος μας τὴ νύχτα νὰ τὰ παίρνῃ
 Καὶ νὰ φέρῃ στὸ βουνὸ τὴ νύχτα νὰ τὰ σπέρνῃ.
 Στ. 21. Αὐτοὶ ποῦ θὰ μὲ θάψουνε, αὐτοὶ ποῦ μ' ἀγαποῦνε,

Η ΕΥΡΥΚΟΜΗ *

Θάλασσα, πότε θέλ' ἰδῶ τὴν ὥμορφη Εὐρυκόμη;
 «Πολὺς καιρὸς ἐπέρασε καὶ δὲν τὴν εἶδα ἀκόμη.
 Πόσαις φοραῖς κυττάζοντας ἀπὸ τὸ βράχο γέρονω,
 Καὶ τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας γιὰ τὰ πανιά της παίρνω!
 Φέρ' τ' ἤνε, τέλος, φέρ' τ' ἤνε». Αὐτὰ ὁ Θύρσης λέει,
 Καὶ παίρνει ἀπὸ τῆς θάλασσας, καὶ τὴν φιλεῖ, καὶ κλαίει.
 Καὶ δὲν ἤξερει ὁ δύστυχος ὅπου φιλεῖ τὸ κῆμα
 Ἐκεῖνο, ποῦ τῆς ἔδωσε καὶ θάνατο καὶ μνήμα.

Η ΨΥΧΟΥΛΑ *

Ὅσ' ἀν' γλυκίανου
 Δροσὰτ' ἀεράκι
 Μέσα σὲ ἀνθότοπο,
 Κεῖο τὸ παιδάκι
 Τὴν ὕστερη ἐβγαλε
 Ἀναπνοή.

Καὶ ἡ ψυχούλα του
 Εἰς τὸν ἀέρα
 Γλήγορα ἀνέβαινε
 Πρὸς τὸν αἰθέρα,
 Σὰν λιανοτρέμουλη
 Σπίθα μικρή.

Ὅλα τὴν ἐκραζαν,
 Ὅλα τ' ἀστέρια,
 Κ' ἐκείνη ἐξέπλωνε
 Δειλὴ τὰ χέρια,
 Γιατὶ δὲν ἤξευρε
 Σὲ ποῖο καὶ μὴν

Ἄλλὰ, νῆ, τοῦ δῶσε
 Ἐνα Ἀγγελάκι
 Τὸ φιλὶ ἀθάνατο
 Στὸ μαγουλάκι
 Ποῦ ἔξαφνα ἔλαμψε
 Σάν τὴν ἀνγή.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΕ ΡΩΣΣΗ
 ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ *

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθῃς,
 Δὲ θά ἰδῇς παρὰ τὸν τάφο·
 Εἶμαι ὁμπρὸς του, καὶ σοῦ γράφω,
 Μέρα πρώτη τοῦ Μαΐου.

Θὰ σοροπήσουνε τὸ Μᾶν
 Πάνου 'ς τ' ἄκκα τὰ στήθη,
 Γιατὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη.
 Εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

Ἦταν ἡσυχὸς καὶ ἀκίνητος
 Ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
 Καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
 Ποῦ τὸν ἄφησε ἡ ψυχὴ.

Μόνον, μῖα στιγμή πρὶν φθῇ
 Τ' Οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
 Ἀρροχίνησε τὸ χέρι,
 Ἰσως γιὰ νὰ σ' εὐχῇ θῇ.

ΕΙΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΝΕΨΙΑΣ
 (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Ἦν τὸν καθρέφτη, π' ἀνέστην ἐδέχτη
 Τὴ γλυκεῖα τῆς παρθένου εἰκόνα,

Μὲ τοῦ γάμου στολαῖς καὶ χορῶνα,
 Ρίχνει τρεῖς ἢ παρθέναι ματιαῖς,
 Τρεῖς κινῶντας τοιγύρου φορεῖς.

ΠΟΘΟΣ * (α)

*Αχ ! νᾶσουνα μαζί μου,
 Ἀγάπη μου Μερτούλι,
 Σὲ τοῦτη τὴ βαρκοῦλα
 Μὲ τᾶσπρο τὸ πινί.

*Α ! νᾶσουνα μαζί μου!
 Μὲ σὲ νὰ φύγω ἀπὸ δω,
 Ποῦ ἡ νιότη μου σὰ ρόδο
 Γιὰ σὲ θὰ μωραθῇ.

Μονάχα τότε οἱ δύο μας,
 Μέσ' ὃς τοῦ πελάου τ' ἀγκάλαις,
 Χωρὶς μαρτύριας ἄλλαις,
 Πάρεξ τὸν οὐρανό.

*Ελεύθερο ἔνα δάκρυ
 Μὲ σένα ἤθελε χύσω,
 Στὸ πέλαο ἤθελ' ἀφήσω,
 Μὲ σὲ ἔνα στεναγμό.

Καὶ τὰ κακὰ τοῦ ψεύτη
 Θυμούμενοι τοῦ κόσμου,
 Ταῖς δυστυχιαῖς μας, φῶς μου,
 Καὶ κάθε συμφορά,

*Αποσταμένοι ναύταις,
 Μακρὰ ν' ἀναπανθοῦμε,
 *Στοῦ πέλαου νὰ βροῦμε
 Τὴν ἔρημ ἄγκαλιά.

* * * * *

ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ

Γλυκύτατη φωνή βγάν' ἡ κιθάρα,
Καὶ σὲ τούτῃ τὴν ἀφραστικὴν ἁρμονίαν
Τῆς καρδιάς μου ἀποκρίνεται ἡ λαχτάρα·

Γλυκὲ φίλε, εἶσαι σύ, ποῦ μὲ τῇ θεΐᾳ
Ἐκστασὶ τοῦ Ὁσσιάνου, εἰς τ' ἀκρογιαλὴν
Τῆς νυχτὸς ἐμψυχοῖς τὴν ἡσυχίαν.

Κάθισε γιὰ νὰ ποῦμε ὕμνον ἔς τὰ κάλλη
Τῆς Σελήνης· αὐτὴν ἐσυνηθοῦσε
Ὁ τυφλὸς ποιητὴς συχνὰ νὰ ψάλλῃ.

Μοῦ φαίνεται τὸν βλέπω ποῦ ἀκουμβοῦσε
Ἐν μίαν ἐτιᾶ, καὶ τὸ φεγγάρι ὥστόσο
Ἐν τὰ γένεια τὰ ἱερὰ ἐλαμποκοποῦσε.

Ἀπ' τὸ Σκοπὸ (α), νάτο, προβαίνει ὃ πόσω
Σὺ τὴν νύκτα τερπνὰ παρηγορίζεις!
Ὑμνο παθητικὸ θεὸ νὰ σοῦ ὑψώσω.

Παθητικὸ σὰ ἐσένα, ὅταν λαμπίζῃς
Στρογγυλὸ, μεσουράνιο, καὶ τὸ φῶς σου
Σὲ ταφόπετρα ὁλόασπρη ἀποκομίζῃς.

Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ (β)

Ἐλαμπε ἀχνὰ τὸ φεγγαράκι, εἰρήνη
Ὅλην, ὅλη τὴν φύσιν ἀκίνητοῦσε,

Στίχ. 6. Ἐμψυχώνεις τερπνὰ τὴν ἡσυχίαν.

(α). Σκοπὸς, εἶναι βουνὸ στὴ Ζάκυνθο.

(β) Ἐκστασὶ τοῦ ποιήματος ἦταν (ὅπως σημειώνει ὁ Πολυλάς), νὰ παραστήσῃ τὴν σκιά τοῦ Ὁμήρου ὅπου ἐπρόσταζε τὸν ποιητὴ νὰ γράφῃ τὴ δημοτικὴν γλῶσσαν.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημην τὴν κλίνην
 Τ' ἀηδόνι τὰ παράπονα ἀρχινοῦσε,
 Τριγύρω γύρω ἢ νυχτικὴ γαλήνη
 Τὴν γλυκύτατη κλάψα ἠχολογοῦσε·
 Ἀπάντεχα βαθὺς ὕπνος μὲ πιάνει,
 Καὶ ὀμπροστά μου ἓνας γέροντας μοῦ ἐφάνη.

Στὸ ἀκρογιαλὶ ἀναπαύονται ὁ γέρος·
 Ὅσα τὰ παλαιὰ τὰ ροῦχα τὰ σχισμένα
 Γλυκὰ γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
 Τ' ἀριά μαλλιά του ἐσχόρπαιε τ' ἀσπρισμένα,
 Κι' αὐτὸς εἰς τὸ πολύναστρον τοῦ αἰθέρος
 Τὰ μάτια ἐστριφογύριζε σβυσμένα,
 Ἀγάλη γάλι ἐσηκώθη ἀπὸ χάμου,
 Καὶ ὥσάν νά χε τὸ φῶς του ἦλθε κοντά μου. (α)

Στροφ. 2. στ. 3. Ἐκينوῦσε τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος

Τ' ἀριά τὰ μαλλιά του ὅλ' ἀσπρισμένα.

(α) Ἐδῶ ἴσως εἶναι κατάλληλος τόπος (Ἐκδοσὴ Μαρσλῆ 1901) γιὰ νὰ βαλθῇ τὸ ἀκόλουθο κομμάτι, ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ποιητῆ :

Κάθε ρεῖθρο ἐρωτεμένο,
 Κάθε αὔρα καθαρή,
 Κάθε δέντρο ἐμψυχωμένο
 Μὲ τὸ φλίθλισμα ὁμιλεῖ·

Κι' ὅπου πλέον μοναχιασμένοι
 Εἶναι οἱ βράχοι σιγαλοί,
 Μὴ νιν ἀεῖδε, θε ν' ἀκούσῃς
 Νὰ σοῦ ψάλλῃ μιὰ φωνή.

Καὶ σὺ ἀκόλουθα τὸ στίχο,
 γιὰ νὰ ἰδῇς,
 Ἄν γνωρίζῃ τὴ φωνὴ σου
 Ὁ τυφλὸς ὁ ποιητής.

Η ΦΑΡΜΑΚΩΜΕΝΗ (α).

Τὰ τραγούδια μου τὰ λεγες ὅλα,
Τοῦτο μόνον δὲν θέλει τὸ πῆρς,
Τοῦτο μόνον δὲν θέλει τ' ἀκούσῃς,
Ἄχ! τὴν πλάκα τοῦ τάφου κρατεῖς!

ὦ παρθένα! ἂν ἠμπόρειαν οἱ κλάψαις
Πεθαμένου νὰ δώσουν ζωὴ,
Τόσαις ἔκαμα κλάψαις γιὰ σένα,
Ποῦ θελ' ἔχῃς τὴν πρώτη πνοή.

Συμφορὰ! σὲ θυμοῦμ' ἐκἀθάσουν
Στὸ πλευρὸ μου μὲ πρόσωπο ἀχνό·
«Τίς ἔχεις;» σοῦ πα, καὶ σὺ μ' ἀποκρίθης·
«Θὰ πεθάνω, φαρμάκι θὰ πῶ». (β)

Μὲ σκληρότατο χέρι τὸ πῆρες,
Ὡραία κόρη, κι' αὐτὸ τὸ κορμί,
Ποῦ τοῦ ἔπρεπε φόρεμα γάμου,
Πικρὸ σάβανο τώρα φορεῖ.

Τὸ κορμί σου ἐκεῖ μέσα 'ς τὸν τάφο
Τὸ στολίζει σεμνὴ παρθενιά·
Τοῦ κακοῦ σ' ἀδικοῦσεν ὁ κόσμος,
Καὶ σοῦ φώναξε λόγια κακά.

Τέτοια λόγια ἂν ἠμπόρειες ν' ἀκούσῃς,
Ὅχ τὸ στόμα σου τ' ἤθελε βγῇ;
«Τὸ φαρμάκι, ποῦ ἐπῆρα, καὶ οἱ πόνοι,
Δὲν ἐστάθηζαν τόσο σκληροί».

(α) Ὀνομαζότανε Μαρία Παπαγεωργοπούλου, καὶ ἐρωτεύθηκε θερμῶς ἓνα Βενετσιάνο πιανίστα· ὅταν ὁμῶς ἔμαθε πῶς ἐκεῖνος εἶτανε παντρεμένος, καὶ βλέποντας ὅτι δὲ μποροῦσε νὰ ζήσῃ μακριὰ του, αὐτοκτόνησε.

(β) Ἐλεγεν ὁ ἴδιος ὁ Σολωμός: «Τοῦτο εἶναι ἀληθινό· μοῦ τὰ εἶπε χαμογελώντας, ὅμως ἦτο ἀποχαστική».

Κόσμε ψεύτη ! ταῖς κόραις ταῖς μαύραις
Κατατρέχεις ὅσο εἶν' ἑωφταναῖς,
Σκληρὲ κόσμε ! καὶ δὲν τοὺς λυπᾶσαι
τὴν τιμὴν, ὅταν εἶναι νεκραῖς.

Σώπα, σώπα ! θυμήσου πῶς ἔχεις
Θυγατέρα, γυναῖκα, ἀδελφήν,
Σώπα, ἡ μύρρη κοιμᾶται 'ς τὸ μνήμα,
Καὶ κοιμᾶται παρθένα σεμνή.

Θά ξυπνήσῃ τὴν ὑστερὴν ἡμέρα.
Εἰς τὸν κόσμον ὀμπρὸς νὰ κριθῇ,
Καὶ 'ς τὸν Πλάστη κινῶντας μὲ σέβας
Τὰ λευκὰ τῆς τὰ χέρια, θά πῃ.

Κύττα μέσα στὰ σπλάχνα μου, Πλάστη!
Τὰ φαρμάκωσα, ἀλήθεια, ἡ πικρή,
Καὶ μοῦ βγήκε ὁχ τὸ νοῦ μου, Πατέρα,
Ποῦ πλασμένα μοῦ τὰ χεῖς 'Εσὺ.

Ὅμως κύττα 'ς τὰ σπλάχνα μου μέσα,
Ποῦ τὸ κοῖμα τους κλαῖνε, καὶ πές,
Πές τοῦ κόσμου, ποῦ φώναξε τόσα,
'Εδῶ μέσα ἂν ἦν' ἄλλαις πληγαῖς.

Τέτοια, ὀμπρὸς εἰς τὸν Πλάστη κινῶντας
Τὰ λευκὰ τῆς τὰ χέρια, θά πῃ.
Σώπα, κόσμε ! κοιμᾶται 'ς τὸ μνήμα,
Καὶ κοιμᾶται παρθένα σεμνή.

1826

ΝΕΚΡΙΚΗ ΩΔΗ

Ἄπ' αὐτά, ποῦ σοῦ ἐχύσαν ἀπάνου,
Ἐνὰ παίρνω θανάτου λουλουδι,
Καὶ πικρὰ στὸ στερνό σου τραγοῦδι,
Γλυκὲ υἱὲ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἀρχινῶ.
Ἐχει ἀπειραχτο χρῶμα τὸ φέλλο,
Ὅπως ἦτανε ζώντας τὸ χεῖλο.

Ποῦ τῆς νιότης γλυκὰ τὸ λουλουδί
Ἐγελοῦσε δροσάτο, λαμπρό·
Τώρα ἐσβύσθη, κι' ἀργὰ τὸ τραγοῦδι
Τὸ στεγνὸ σου μὲ κάνει νὰ πῶ.

Τοῦ Μαίτου ροδοφάνεται ἡ μέρα.
Ποῦ ὠραιότερη φῶση ξυπνάει,
Καὶ τὴν κύνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
Πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
Ἄνθη κι' ἀνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
Παιδιά κι' ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·
Ἀσπροεντίμια, γέλια, καὶ χοροί,
Ὅλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χιρὰ·
Ναὶ χαρῆτε τοῦ χρόνου τῇ νιότη,
Ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά!

Πλέκει ὁ δάστυχος ἓνα στεφάνι
Καὶ ἀπὸ πάνου του ἡ μάννα του γέρνει·
«Πάντα ἡ τέχνη ἀπ' αὐτὰ νὰ σοῦ σπέρνῃ,
Καὶ γιὰ σὲ νὰ ναι ὁ χάρος ἀργός»·
Πῶς μὲ λῦπη θωρεῖ τὸ στεφάνι;
Ξάφνου ἰδοὺ ἔς τὸ κεφάλι τὸ βάνει
Καὶ πηδώντας τὴ μάννα του χορεύει,
Καὶ χορεύει ἔς τὴ μάννα του ομπρός·
«Βγάλ' το, μάτια μου, ἡ μάννα φωνάζει (α)
Δέ μ' ἀρέσει, ὅχι ἐκεῖνος ὁ χορός».

Ἀλλὰ ἀνήσυχα ὑψώνει τὰ μάτια,
Λες καὶ κατὶ ἔς τὰ Οὐράνια γυρεύει,
Ὅμως πάντα χορεύει, χορεύει,
Μὲ θυμὸ, μὲ λαχτάρα πολλή·

(Τὰ μουγκρίσματα τοῦ θανάτου ἀγροικόντανε μαζρόθεν)

Φόσα, φόσα, καὶ σκόρπησε, ἄερα,
Τὰ μουγκρίσματα αὐτὰ τὰ βαθιά·
Δὲν ἀκούει ἔς τὸν ἀστρώδην αἰθέρα
Βασιλεύει γλαυκὴ σιγαλιά.

(α) Ὁ ποιητὴς μοῦ ἔλεγε, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ὅτι εἰς τούτῃ τῇ στροφῇ αὐτὸς δὲν ἔκαμε ἄλλο εἰμὴ νὰ παραστήσῃ ὅτι πραγματικῶς συνέβηκε· ἐπῆρε αὐτολεξί καὶ τὰ λόγια τῆς μάννας· «Βγάλ' το μάτια μου κ.λ.π.»

ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Libertà vo cantando, ch' è si cara
Come sa chi per lei vita rifiuta.

DANTE

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθερία !

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
Πικραμένη, ἐντροπαλή,
Κ' ἓνα στομα ἀναρτεροῦσες,
Ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῇ.

4

Ἄργεε νάλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα,
Καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
Γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα,
Καὶ τὰ πλίκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! παρηγορία
Μόνη σοῦ ἔμενε, νά λῆς
Περασμένα μεγαλεῖα,
Καὶ διηγώντας τα νά κλαῖς·

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
Φιλελεύθερη λαλιά,
Ἐνα ἐκτόπας τ' ἄλλο χέρι
Ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

Κ' ἔλεες· πότε, ἄ! πότε βγάνω
Τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἑρμιαῖς;
Καὶ ἀποκορύνοντο ἀπὸ πάνω
Κλάψαις, ἄλυσαις, φωναῖς!

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
Μέσ' στὰ κλαῖματα θολό,
Καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
Πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματομένα,
Ξέρω ὅτι ἔβγαινες κουφί.
Νά γυρεῖς εἰς τὰ ξένα
Ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
Ἐξανάλθες μοναχή·
Δέν εἶν' εὐκόλαις ἡ θόρυς,
Ἐάν ἡ χρεὶα ταῖς κουρταλῇ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
Ἄλλ' ἀνάσασσεν καμιά·

Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
Καὶ σὲ γέλασε φριχτά !

12

Ἄλλοι, ὦμέ! ἔς τὴν συμφορὰ σου
Ὅπου ἐγαίροντο πολὺ,
Σύρρε νάβρης τὰ παιδιὰ σου,
Σύρρε, ἔλεγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι,
Καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
Ἡ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
Ποῦ τὴν δόξα σοῦ ἐνθυμεί.

14

Ταπεινότητι σοῦ γέθνει
Ἡ τρισάθλια κεφαλὴ,
Σὰν φτωχοῦ ποῦ θυροδέθνει,
Κ' εἶναι βάρος του ἡ ζωὴ.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλέσει
Κάθε τέχνο σου μὲ ὀρμη.
Ποῦ ἀκατάπαυστα γυροῦσι
Ἡ τὴν νίκη, ἢ τὴν θινή.

16

Ἀπ' τὰ κόκκυλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθερία !

17

Μόλις εἶδε τὴν ὁρμή σου
Ὁ οὐρανός· ποῦ γιὰ τ' ἐχθρούς,
Εἰς τὴν γῇ τὴν μητρικὴ σου
Ἐτρεφ' ἄνθια καὶ κισπούς,

18

Ἐγαλήνευσεν καὶ ἐχόθη
 Καταχθόνια μία βοή,
 Καὶ τοῦ Ρήγου σου ἀπεκρίθη
 Πολεμὸς κραυγὴ ἢ φωνή (1)

19

Ὅλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν,
 Χαιρετῶντάς σε θερμά,
 Καὶ τὰ στόματα ἐφώναξαν
 Ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

20

Ἐφώναξαν ὥς τ' ἀστέρες
 Τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
 Καὶ ἐσηκόσανε τὰ χέρια
 Γὰρ νὰ δείξουνε χαρά,

21

Μ' ὅλον ποῦ ναι ἄλυσωμένο
 Τὸ κινῆνα τεχνικά,
 Καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
 Ἔχει Ψεῖτρα ἐλευθεριά.

22

Γκαρδιακά χρησιμοποιήθη
 Καὶ τοῦ Βασιγχιῶν ἡ γῆ,
 Καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
 Ποῦ τὴν ἔδεναν καὶ αὐτή.

23

Ἀπ' τὸν Πόρο τοῦ φωνάζει,
 Σὰν νὰ λέῃ σὲ χαιρετῶ,
 Καὶ τὴν γῆν του τινάζει
 Τὸ Αἰόνταρι τοῦ Ἰσπανοῦ.

24

Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
Τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθὺς
Κατὰ τ' ἄκρα τῆς Ρουσίας
Τὰ μονγκροῖσματα τ' ὀργῆς-

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει,
Πῶς τὰ μέλη εἶν' δυνατά·
Καὶ ἔς τοῦ Αἰγαίου τὸ κῆμα ρήχνει
Μία σπιθόβολη ἡματιά. (α)

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
Καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
Ποῦ φτερά καὶ νύχια θρέφει
Μὲ τὰ σπάγγα τοῦ Ἰταλοῦ·

27

Καὶ ἔς σε καταγυρόμενος,
Γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ !
Ἐκρῶς, ἔκρῶς ὁ σκασμένος,
Νὰ σὲ βλάψῃ, ἂν ἡμπορῇ.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲν συλλογισέσαι
Πάρῃς ποῦ θὰ πρωτοπᾶς·
Δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κοινιέσαι
Ἐν ταῖς βρυσιαῖς ὅπου ἀγροικᾷς·

(α) Στροφ. 25. Καὶ ἔς τὸ πέλαο μιὰ ἡματία
Ρήχνει τοῦ σπιθόβολῃ,
Καὶ τὰ νύχια τὰ μακρὰ
Σφίγγει ἀπλώνει ἀρπαχτικά.

Ἔτσι ὁ ποιητὴς εἶχε πρωτογράψῃ τὴν στροφὴν τὴν
ἄλλαξε δέ, ὅπως βρῖσκεται ἔς τὸ κείμενο, σύμφωνα μὲ
τὴν ἐπιθυμία τοῦ φίλου τοῦ λόρδου Γκάλφορντ.

29

Σάν τὸν βράχον ὁποῦ ἀφίνει
Κάθε ἀκάθαρτο νερό
Εἰς τὰ πόδια του νά χύνη
Εὐζολόσφυστον ἀφρό,

30

Ὅπου ἀφίνει ἀνεμοζύλη,
Καὶ χαλάζι, καὶ βροχή,
Νά τοῦ δέξουν τὴν μεγάλη,
Τὴν αἰώνιαν κορυφή.

31

Δυστυχία του, ὦ δυστυχία του,
Ὅποιανού θέλει βρεθῇ
Ὅς τὸ μαχαῖρί σου ἀποκάτου,
Καὶ ὅς ἐκεῖνο ἀντισταθῇ.

32

Τὸ θηρίο π' ἀνανογιέται,
Πῶς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
Περιορίζεται, πετειέται,
Αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

33

Τρέχει, τρέχει ὅλα τὰ δάση,
Τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
Καὶ ὅπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
Φρίκη, θάνατος, ἐρμιά.

34

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
Ὅπου ἐπέρυσες κ' ἐσὺ
Εἶφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
Πλέον ἀνδρείαν σοῦ προσεναῖ.

35

Ἴδον ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέζει
Τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς
Τώρα τρόμον ἀστροπελέκι
Νά τῆς ρήξης πιθυμᾶς.

36

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
Δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
Καὶ ὥς εἶν' ἄρματα γεμάτη,
Καὶ πολέμια χλαλοῇ.

37

Σοῦ προβάλλουνε καὶ τριῖζον,
Γιὰ νὰ ἰδῇς πῶς εἶν' πολλὰ.
Δὲν ἀκούς ποῦ φοβερίζουν
Ἀνδρες μ' ὄροι καὶ παιδιά ; (2)

38

Λίγα μάτια, λίγα στήματα
Θὰ πᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
Γιὰ νὰ κλαῖσετε τὰ σώματα,
Ποῦ θὰ νὰ βρῇ ἡ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή
Τὸ τουφέκι ἀνίβει, ἀστράφτει,
Λάμπει, κόφτει τὸ πλαθί.

40

Γιατὶ ἡ μίχῃ ἐστάθῃ ὀλίγη ;
Λίγα τὰ ἄρματα γιατί ;
Τὸν ἐχθρὸν θωρῶ νὰ φύγῃ,
Καὶ 'ς τὸ κάστρο ν' ἀνεβῇ. (3)

41

Μέτρα... εἶν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι,

49

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
Μαύρη ἡ εντάφια συντροφιά,
Σάν τὸ ροῦχο τοῦ σκεπάζει
Τὰ κρεβάτια τὰ στεγνά.

50

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
Ἐπετειοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ.
Ὅσοι εἶν' ἄδικα σφαγμένοι
Ἀπὸ τούρκικην ὀργή.

51

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι-
σμένα ἀσπύγια εἰς τοὺς ἀγρούς·
Σχεδὸν ὅλα ἐκεῖ τὰ μέρη
Ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

52

Θαμποφέγγει γανέν' ἄστρο,
Καὶ ἀναδεύοντο μαζί.
Ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
Μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

53

Ἔτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
Μέσ' ἔς τὸ δάσος τὸ πυκνό,
Ὅταν στέλγῃ μιὰν ἀχνάδα
Μισοφέγγαρο χλωμό,

54

Ἐὰν οἱ ἄνεμοι μέσ' ἔς τ' ἄδεια
Τὰ κλαδιά μουγκοφυσοῦν,
Σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μυράδια,
Ὅπου οἱ κλώνοι ἀντικτυποῦν.

55

Μὲ τὰ μάτια τοὺς γυρεύουν

Ὅπου εἶν' αἵματα πηχτά,
Καὶ μέσ' ᾗς τ' αἵματα χορεύουν
Μὲ βουχίσματα βραχνά,

56

Καὶ χορεύοντας μανίζουν
Εἰς τοὺς Ἕλληνας κοντά.
Καὶ τὰ στήθια τοὺς ἐγγίζουν
Μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

57

Ἐκεῖ τὸ ἐγγίσμα πηγαίνει
Βαθιά μέσ' ᾗς τὰ σωθικά,
Ὅθεν ὅλη ἡ λύπη βγαίνει,
Καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαχνιά.

58

Τότε αὖξαίνει τοῦ πολέμου
Ὁ χορὸς τρομακτικά,
Σάν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
᾿Σ τοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

59

Κτυποὺν ὅλοι ἀπάνου κάτω,
Κάθε κτύπημα ποῦ ἐβγῇ
Εἶναι κτύπημα θανάτου,
Χωρὶς νὰ δευτερωθῇ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει·
Λὲς καὶ ἐκείθεν ἡ ψυχὴ,
Ἀπ' τὸ μῖσος ποῦ τὴν καίει,
Πολεμάει νὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδίας κτυπιαῖς βροντᾶνε
Μέσ' ᾗς τὰ στήθια τοὺς ἀργά,
Καὶ τὰ χέρια ὁποῦ χουμᾶνε
Περισσότερο εἶν' ὑπογά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
Οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ·
Γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι
Μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἡ μάνητα καὶ ἡ ξάλη,
Ποῦ στοχαζέσαι, μὴ πῶς
Ἄπὸ μίᾳ μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
Δὲν μείνῃ ἓνας ζωντανός·

64

Κόττα χέρια ἀπελπισμένα
Πῶς θερίζουνε ζωαῖς !
Χάμου πέφτουνε χορμμένα
Χέρια πόδια, κεφαλαῖς,

65

Καὶ παλλίσκαις, καὶ σπαθία,
Μὲ ολοσχόρπιστα μυαλά,
Καὶ μὲ ὀλόσχιστα κροαῖα
Σωθικά λαχταριστά,

66

Προσοχὴ καμιά δὲν κάνει
Κάνεις, ὅχι, εἰς τὴν σφαγὴν.
Πᾶνε πάντα ἐμπρός ! ὦ ! φθάνει,
Φθάνει ἔως πότε οἱ σκοτωμοί ;

67

Ποῖος ἀφίγει ἐκεῖ τὸν τόπο,
Πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
Καὶ λές κ' εἶναι εἰς τὴν ἀρχήν.

68

Ὡλιγόστευαν οἱ σκῆλοι,
Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Βέρουμας

Καὶ Ἀλλὰ ἐφώναζαν, Ἀλλὰ
Καὶ τῶν Χριστιανῶν τὰ χεῖλη
Φωτιά ἐφώναζαν, φωτιά

69

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
Πάντα ἐφώναζαν φωτιά,
Καὶ οἱ μισοὶ κατασκορπιοῦντο,
Πάντα σκοῦζοντας Ἀλλὰ.

70

Παντοῦ φόβος καὶ τρομάρα,
Καὶ φωναῖς καὶ στεναγμοί·
Παντοῦ κλίμα, παντοῦ ἀντάρα,
Καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

71

Ἦταν τόσοι! πλέον τὸ βόλι
Εἰς τ' αὐτιά δὲν τοὺς λαλεῖ·
Ὅλοι χάμου ἐξεΐτοντ' ὅλοι
Εἰς τὴν τέταρτην αὐγή.

72

Σάν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη,
Καὶ κυλάει ἐς τὴν λαγκαδιά,
Καὶ τ' ἄθρο χορτο πίνει,
Αἷμα ἀντὶς γιὰ τὴν δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσάιο ἄερι,
Δὲν φυσᾷς τώρα ἐσὺ πλιό
Ἦ τῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι (5)
Φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

74

Ἀπ' τὰ κόκκαλι βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
Δέν λάμπ' ἥλιος μοναχά
Εἰς τοὺς πλατανοὺς, δέν λάμπει
Εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά·

76

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
Τώρα ἀθῶα δέν ἀντηχεῖ
Τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
Τὰ βελιάσματα τὸ ἀρνί.

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
Σὰν τὸ κῆμα εἰς τὸ γυαλό·
Ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλληγκαράδες
Δέν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

ὦ τρακόσιοι! σηκωθῆτε,
Καὶ ξανάθδετε ἔς ἐμᾶς·
Τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
Πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

Ὅλοι ἐκείνοι τὰ φοβοῦνται,
Καὶ μὲ πάτημα τυφλοῦ
Εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλεισθόνται,
Κι' ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
Πεῖνα καὶ Θανατικό,
Ποῦ μὲ σῆμα ἐνὸς σκελέθρου
Περπυτοῦν ἀντάμα οἱ δύο·

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια

Ἄπεθαίνανε παντοῦ
 Τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
 Τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
 Πῶς ὅτι θέλεις ἡμπορεῖς,
 Εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
 Ματωμένη περπατεῖς !

83

Ἦς τὴν σκιὰ χειροπιασμέναις,
 Ἦς τὴν σκιὰ βλέπω καὶ ἐγὼ
 Κρινοδάχτυλαις παρθέναις,
 Ὅπου γάνουνε χοροὶ (6)

84

Ἦς τὸν χορὸ γλυκογυροῖζον
 Ὠραῖα μάτια ἐρωτικά,
 Καὶ εἰς τὴν αὖρα κυματίζον
 Μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἦ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,
 Πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
 Γλυκοβύζαστο εἰτοιμάζει
 Γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μές ᾿ς τὰ χόρτα ᾿ς τὰ λουλούδια
 Τὸ ποτῆρι δὲν βαστῶ.
 Φιλελεύθερα τραγοῦδια
 Σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

87

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
 Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 Χαίρε, ὦ χαίρε, Ἐλευθερία !

88

Πηγες εις τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
Μέρα ποῦ ἀνθίσαν οἱ λόγγοι, (7)
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89

Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἦ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρό,
Και τὸ δάκτυλο κινῶντας
"Οπου ἀνεί" τὸν οὐρανό.

90

Ἦ αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
Στάσου ολόρθη, Ἐλευθεριά·
Και φιλῶντάς σου τὸ στόμα
Μπαίνει μέσ' ἔς τὴν ἐκκλησιά. (8)

91

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
Και ἔς τὸ σέγγεφοτὸ ἀχνό
Γύρω γύρω τῆς πυκνώνει
Ποῦ σιορπάει τὸ θυμιάτο.

92

Ἀγροικαίει τὴν ψαλμοψidia,
Ἦ ποῦ ἐδίδαξεν αὐτή·
Βλέπει τὴν φωταγωγία
Ἦ τοὺς Ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

93

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
Με πολλὴ ποδοβολή,
Κι' ἄρματ' ἄρματα ταράζουν;
Ἦ ἐπετάχτηκες Ἐσύ.

94

Ἦ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,

Σάν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
Δέν εἶναι ὄχι ἀπὸ τὴν γῆ·

95

Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

96

Τὸ σπαθί σου ἀντιστηκώνεις,
Τρία πατήματα πατᾶς,
Σάν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
Καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

97

Μὲ φωνὴ ποῦ καταπέιθει,
Προχωρῶντας ὁμιλεῖς·
·Σήμερ', ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
·Ναί, τοῦ κόσμου ὁ Αὐγρωτής,

98

·Αὐτὸς λέγει... Ἀφουγκρασθῆτε·
·Εγὼ εἰμ' Ἄλφα, Ὡ μὲ γὰ ἐγώ.
·Ἦέστε, ποῦ θ' ἀποκρυφθῆτε
·Εσεῖς ὅλοι, ἂν ὀργιστῶ ; (9)

99

·Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
·Ποῦ μ' αὐτὴν ἂν συγκριθῇ
·Κεῖνὴ ἢ γάτω ὅπου σῆς ἔχω,
·Σάν δροσιὰ θέλει βρεθῇ·

100

·Κατατρώγει, ὥσάν τὴν σκίζα,
·Τόπους ἀμυστρὰ ὑψηλοῦς,
·Χώραις ὄρη, ἀπὸ τὴν ρίζα,
·Ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ θνητὰς,

101

•Καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει,
•Καὶ δὲν σώζεται πνοή,
•Πάρεξ τοῦ ἀνέμου ποῦ πνέει
•Μέσ' ἔς τὴ σιάντῃ τὴ λεπτῇ.

102

Κάποιος ἤθελε ἐρωτήσει
Τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή;
Ποῖος εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ,
ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ;

103

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
Τοῦ χειροῦ σου ἀνδραγαθιά,
Ποῦ ὅλη θέλει θανάτωσῃ
Τὴν μισόχριστη σπορά.

104

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφρίζουν
Τὰ νερά, καὶ τ' ἀγροικῶ
Δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν,
Ἵσαν νὰ ρυάξτο θηριό.

105

Κακορίζικοι, ποῦ πᾶτε
Τοῦ Ἀγελοῦ μέσ' ἔς τὴν ροή, (10)
Καὶ πιδέξια πολέματε
Ἀπὸ τὴν καταδρομή

106

Νὰ ἀποφεύγετε! τὸ κῆμα
Ἐγείνε ὅλο φουσκωτό
Ἐκεῖ ἐδράγκατε τὸ μνῆμα,
Ποῖν εὐρήτε ἀφανισμό.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγγοῦζει

Κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ,
Καὶ τὸ ρεῦμα γαργαρίζει
Ταῖς βλαστήμαις τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
Πλήθος, ἄλογα, καὶ ὀρθὰ
Τρομασμένα χλιμιτρίζουν,
Καὶ πατοῦν εἰς τὰ χορμιά.

109

Ποῖος ἔς τὸν σύντροφον ἀπλώνει
Χέρι, ὥσάν νά βοηθῇ
Ποῖος τὴν σάρκα του δαγκώνει,
Ὅσο ὁποῦ νά νεκρωθῇ.

110

Κεφαλαῖς ἀπελπισμέναις,
Μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
Κατὰ τ' ἄστρα σηκωμέναις
Γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβνέται, — αὐξαινόντας ἡ πρώτη
Τοῦ Ἀχελώου νεροσυρμῇ, —
Τὸ χλιμίτρισμα, καὶ οἱ κρότοι,
Καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

112

Ἔτσι ν' ἄκουα νά βουβῇ
Τὸν βαθὺν Ὠκεανό,
Καὶ ἔς τὸ κῆμά του νά πνίξῃ
Κάθε σπέρμα Ἀγαρηνό.

113

Καὶ ἐκεῖ ποῦ ναι ἡ Ἁγία Σοφία,
Μέσ' ἔς τοὺς λόφους τοὺς ἑπτά,
Ὅλα τ' ἄψυχα χορμιά,
Βραχυσύντομα, γυνά,

114

Σωριασμένα νά τὰ σπρώξῃ
Ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
Κι' ἀπ' ἐκεῖ νά τὰ μαζώξῃ
Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ. (11)

115

Κάθε πέτρα μνήμη ἄς γένη·
Καὶ ἡ θρησκεία, καὶ ἡ Ἐλευθερία
Μ' ἀργοπάτημα ἄς πηγαίνει
Μεταξὺ τους, καὶ ἄς μετροῦ.

116

Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει
Τεντωτό, πιστομητό,
Κι' ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει,
Καὶ δὲν φαίνεται καὶ πλιό.

117

Καὶ χειρότερο' ἀγριεύει
Καὶ φουσκώνει ὁ ποταμός·
Πάντα, πάντα περισσεύει
Πολυφλοίσβισμα καὶ ἀφρός.

118

Ἄ! γιατί δὲν ἔχω τώρα
Τὴν φωνὴ τοῦ Μωϋσῆ;
Μεγαλόφωνα, τὴν ὦρα
Ὅπου ἐσβυοῦντο οἱ μισητοί,

119

Τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
Σ' τοῦ πελάου τὴν λάσσα ἐμπρός,
Καὶ τὰ λόγια ἠχολογοῦσε
Ἀναρίθμητος λαός.

120

Ἀκολουθᾷ τὴν ἁρμονία

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
Ἡ προφήτισσα Μαρία,
Μ' ἓνα τύμπανο τερπνόν, (12).

121

Καὶ πηδοῦν ὅλαις οἱ κόραις
Καὶ τ' ἄγκυλαις ἀνοικταῖς,
Τραγουδῶντας ἀνθοφόραις,
Μὲ τὰ τύμπανα κ' ἐκείαις.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
Ποῦ με βία μετράει τὴν γῆ.

123

Εἰς αὐτήν, εἶν' ἔακουσμένο,
Δὲν νικεῖσαι ἐσὺ ποτέ·
Ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἕξο
Καὶ τὸ πέλγιο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
Κόματ' ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
Μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
Κ' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
Ποῦ τρομάζει ἡ ἀζοή.
Κάθε ξύλο κινδυνεύει
Καὶ λιμῶνα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
Καὶ τὸ λάμπημα τοῦ ἡλιοῦ,
Καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
Τοῦ γλαυκώτατου οὐρανοῦ.

127

Δέν νικαίεσαι, εἴν' ἔακουσμένο,
 'Σ τὴν ξυράν ἐσὺ ποτέ·
 "Οἶμος, ὅχι, δέν εἴν' ἔξένο
 Καὶ τὸ πέλαγο γιά σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ἔαρτια,
 Καὶ σάν λόγγος στρημωχτά
 Τὰ τρεχοῦμενα καταρτία,
 Τὰ ὀλοφούσχωτα πανιά.

129

Σὺ ταῖς δόναμαῖς σου σπρώχνεις,
 Καὶ ἀγκυλά δέν εἴν' πολλαῖς,
 Πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
 "Ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καίς.

130

Μέ ἐπιθήμια νά τηράζης
 Δύο μεγάλα σέ θωροῦ, (13)
 Καὶ θανάσιμον τινάζεις
 "Εναντίον τοῦς κεραυνό.

131

Πιάνει, αὐξαίνει, κοκκινίζει,
 Καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
 Καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
 Μέ αἱματόχροη βαφή.

132

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι.
 Καὶ δέν μνέσσει ἓνα χορμί
 Χάρου, σιὰ τοῦ Πατριαρχη,
 Ποῦ σέ πέταξαν ἐξεῖ.

133

"Εκρυφόσκιαν οἱ φίλοι

Μὲ τ'ς ἐχθρούς τοὺς τῇ Λαμπρῇ,
Καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη
Δίνοντάς τα εἰς τὸ φίλιν.

134

Κεῖαις ταῖς δάφναις, ποῦ ἔσχορπῆστε, (14)
Τώρα πλέον δὲν ταῖς πατεῖ,
Καὶ τὸ χεῖρι, ὅπου ἐφίληστε,
Πλέον, ᾧ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
Κλαῦστε, κλαῦστε· γοεμασμένος
Ὡσάν νά τανε φονηᾶς.

136

Ἔχει ὀλάνοικτο τὸ στόμα
Π' ὥραις πρῶτα εἶχε γευθῇ
Τ' Ἅγιον Αἷμα, τ' Ἅγιον Σῶμα·
Λὲς πῶς θὲ νά ξαναβγῇ

137

Ἡ κατάρα ποῦ εἶχε ἀφήσῃ
Λίγο πρὶν νά ἀδικηθῇ
Εἰς ὁποῖον δὲν πολεμήσῃ,
Καὶ ἡμπορεῖ νά πολεμῇ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
Εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴν γῆ,
Καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
Τὴν αἰωνίαν ἀστραπή·

139

Ἡ καρδιά συγχοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω; σοβαρά
Νά σωπάσω μὲ προστάζει
Μὲ τὸ δάχτυλο ἡ Θεά.

140

Κυττάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπῃ
Τρεῖς φοραῖς μ' ἀνησυχιά·
Προσηλώνεται κατόπι
᾽Σ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινᾷ.

141

«Παλληγάρια μου! οἱ πολέμοι
᾽Γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά
᾽Καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
᾽᾽Σ τοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

᾽Ἀπ' ἐσᾶς ἀπομακροῖται
᾽Κάθε δύναμη ἐχθρική·
᾽Ἄλλ' ἀνίκητη μιά μένει
᾽Ποῦ ταῖς δάφναις σας μαδεῖ.

143

᾽Μία, ποῦ ὅταν ὥσάν λόζοι
᾽Ξαναρχώστενε ζεστοί.
᾽Κουρασμένοι ἀπὸ τὴν νίκη
᾽Ἀχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

᾽Ἡ Διχόνοια ποῦ βαστάει
᾽Ἕνα σκῆπτρο ἢ δολερή·
᾽Καθενὸς χαμογελάει,
᾽Πάρ το, λέγοντας, καὶ σύ.

145

᾽Κεῖο τὸ σκῆπτρο, ποῦ σᾶς δείχνει,
᾽Ἐχει ἀλήθεια ὥραία θεωρία·
᾽Μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρήχνει
᾽Εἰς δάκρυα θλιβερά.

146

᾽Ἀπὸ τὸ στόμα ὁποῦ φθονάει,

- » Παλληγκάρια, ἅς μὴν ποθῇ
- » Πῶς τὸ χέρι σας κτυπάει
- » Τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλὴ.

147

- » Μὴν εἰποῦν ἔς τὸν στοχασμό τους
- » Τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά·
- » Ἐάν μισοῦνται ἀνά μεσσοτούς·
- » Δὲν τοὺς πρόπει ἐλευθερίᾳ.

148

- » Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα.
- » Ὅλο τὸ αἷμα ὁποῦ χυθῇ
- » Γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ πατρίδα,
- » Ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμὴ.

149

- » Ὅ τὸ αἷμα αὐτό, ποῦ δὲν πονεῖτε
- » Γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
- » Σὰς ὀργίζω, ἀγκαλιασθῆτε,
- » Σὰν ἀδέλφια γαροδιακά.

150

- » Πόσο λείπει, στοχασθῆτε,
- » Πόσο ἀκόμη νὰ παρθῇ·
- » Πάντα ἡ νύξη, ἂν ἐνωθῆτε,
- » Πάντα εἰς θ' ἀζόλουθῇ.

151

- » Ὅ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
- » Καταστήστε ἓνα στανθρό,
- » Καὶ φωνάξετε μὲ μία,
- » Βασίλεις, κυττάετ' ἐδῶ.

152

- » Τὸ σημεῖο ποῦ προσκυνᾶτε
- » Εἶνε τοῦτο, καὶ γι' αὐτό,
- » Ματωμένους μᾶς κυττάτε
- » Ὅ τὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

- » Ἀκατάπαυστα τὸ βρίζουν
- » Τὰ σκυλιά, καὶ τὸ πατοῦν
- » Καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν,
- » Καὶ τὴν πίστιν ἀναγελοῦν.

154

- » Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἐχάθη
- » Αἷμα ἄθωο χριστιανικό,
- » Ποῦ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
- » Τῆς νυκτός· Νὰ ἐκδιζήθῃ.

155

- » Δὲν ἀκοῦτε, σεῖς εἰκόνες
- » Τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή·
- » Τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες,
- » Καὶ δὲν ἔπαψε στιγμή.

156

- » Δὲν ἀκοῦτε· εἰς κάθε μέρος
- » Σὰ τοῦ Ἀβὲλ καταβοῇ·
- » Δὲν εἶν' φάσμα τοῦ ἄερος,
- » Ποῦ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

157

- » Τί θὰ κάμετε· θ' ἀρῆστε
- » Νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
- » Λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λῶστε
- » Ἐξ αἰτίας πολιτικῆς;

158

- » Τοῦτο ἀνίσως μελετάτε,
- » Ἴδοι, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό·
- » Βασιλεῖς! ἐλάτε, ἐλάτε,
- » Καὶ κτυπήσετε κ' ἐδῶ.

Μάϊος 1823.

ΣΗΜΕΙΩΣΑΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

- 1) Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων...
- 2) Ἀρματώθηκαν τότε ὅλοι ἀπὸ δεκατέσσερους χρόνους καὶ ἀπάνου.
- 3) Ἡ περितειχισμένη Τριπολιτσα δὲν ἔχει κάστρον, καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ κάστρου, ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τὴν μεγάλην Τάπια τῆς πόλεως.
- 4) Ἀγκαλά καὶ ἦτον ἡμέρα, ὅταν ἐπάρθηκεν ἡ Τριπολιτσα, ὁ ποιητὴς ἀκολούθησε τὴν κοινὴν φήμην, ὅπου τότε ἐσκορπίστηκεν, ὅτι τὸ παρσιμὸς τῆς ἐσυνέβηκε τρεῖς ὥρας ἔπειτα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα.
- 5) Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ φεγγάρι εὐρίσκεται τυπωμένον εἰς ταῖς τουρκικαῖς σημαίαις.
- 6) Ὁ Λόρδ Μπαϊρόν, εἰς τὴν τρίτην ᾠδὴν τοῦ Don Juan, παρασταίνει ἓνα ποιητὴν Ἑλληνα, ὅπου ἀπελπισμένος καὶ παραλόμενός διὰ τὴν σκλαβιὰ τῆς πατρίδος του, ἔχει ἐμπρὸς του ἓνα κομπολόγιον, καὶ κοντὰ εἰς ἄλλα λέγει καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «...ἡ γυναῖξίς μας χορεύουν ἀποκάτου ἀπὸ τὸν ἥσιο· βλέπω τὰ θέληγτρα τῶν ματιῶν τους· ἀλλὰ ὅταν συλλογίζομαι ὅτι θὰ γεννησούν σκλάβους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα». Ἐπέρασε ἓνας χρόνος ἀφοῦ ἐγράφηκε τοῦτος ὁ ὕμνος· ὁλοένα ὁ ποιητὴς ἐτοιμάζει ἓνα ποίημα γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδ Μπαϊρόν.
- 7) Ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθεῖτω ὡς κρίνον. Ἡσαΐας Κεφ. λε'.
- 8) Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Τούρκοι ὥρμησαν ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου τὰ ξημερώματα αὐτῆς τῆς ἁγίας ἡμέρας· δὲν εἶναι ὁμως ἀληθινόν, καθὼς τότε ἐκοινολογήθηκεν, ὅτι ἦταν ἀνοικταῖς καὶ ἡ ἐκκλησίαις· μάλιστα ἐκλείσθησαν ἐπαιταυτοῦ διὰ τὸ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὅλην τὴν προσοχὴν τοὺς εἰς τὸν πόλεμον.

9) Καί εἰπέ μοι γέγονε· ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἀποκάλ. Ἰωάννου. Κεφ. κα'.

10) Τὰ περιστατικά τοῦ περὶ ὁσμῆς τοῦ ποταμοῦ, τῆς μάχης τῶν Χριστογεννῶν καὶ τῆς πολιτορίας τοῦ Μεσολογγίου, εὐρίσκονται καταστρωμένα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σπυρίδωνος Τριζούπη, φίλου ἐγκαρδίου τοῦ ποιητῆ. Αὕτῃ ἡ ἱστορία γλήγορα θέλει πλουτίσῃ καὶ τὴν γλώσσάν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας.

11) Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.

12) Ἔξοδος. Κεφ. ιε'.

13) Τὸ κάπνισμα τῆς καραβέλλας τοῦ Καπετάν Πασᾶ καὶ ἐνὸς ἄλλου καραβιοῦ κοντὰ εἰς τὴν Τένεδον, ταῖς 29 Ὀκτωβρίου.

14) Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας συνειθίζουσιν νὰ σπένδουσιν δάφνας εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

Ὅταν ἐπρωτοδιαβάσθηκε τὸ ποίημα, κάποιαι εἶπαν. Κοίμα! ὑψηλά νοήματα καὶ στίχοι σφαλμένοι! Γιὰ νὰ δεχθῶ τὴν πρώτην ἀκριτεῶν νὰ δικαιολογήσουν τὴν δευτέραν παρατήρησιν. Μὰ τὸν Δία τοῦ ἐσάστισα! Αὔριο θέλει ἔρθῃ καὶ κανένας νὰ μοῦ δείξῃ τ' ἀλφαριθμητικὴν μὲ τὸ κονδύλι εἰς τὸ χεῖρ ἄλλ᾽ ἐγὼ τοῦ τὸ παίρνω, καὶ ἀπιδῶν τὴν ἀσχητοσύνην εἰς τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Πετράρχη, τοῦ Ἀγιώστου καὶ τοῦ Τίλλσου, καὶ εἰς τὰ ὀνόματα ὅσων στιχομαχῶντας τοὺς ἀκολούθησαν, καὶ τοῦ λέγον· Λάβε τὴν καλοσύνην, Διδάσκαλε, νὰ γόγγυς τ' αὐταῖς σου ἐδοῖ μάστιγι, καὶ μέτρα. Κάθε συλλαβὴ εἶναι ἓνα πόδι, καὶ γὰρ μὰς καὶ γ' αὐτοῦς, ὅποιος καὶ ἂν εἴναι ὁ στίχος· ὅμως ἐσὺ δὲν ἤξεύρεις νὰ μετρᾷς. Τὸ φωνῆεν, μὲ τὸ ὅποιον τελειώνει ἡ λέξις, γίνεταί εἰς τὸ φωνῆεν μὲ τὸ ὅποιον ἡ ἀκολουθεῖ ἀρχινῶ ὅμως τὸ προῆεν, ἐπειδὴ ἔτσι μὲ συμβουλεύει ἡ τέχνη τῆς ἀληθινῆς ἁρμονίας. Τὸ ι α (βία), τὸ ε ε ι (ῥέει), τὸ α ι ι (ᾄη) καὶ τὰ ἐξῆς, ὅταν δὲ εἴναι εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, δὲν κάνουν πᾶσα συλλαβή. Τὸ τι μ ἢ εἶναι ὁμοιοτέλειον μὲ τὸ πολλοί, τὸ κακὸς μὲ τὸ τυφλός, τὸ ἐχθρός μὲ τὸ πολλοίς. Τοῦτοι οἱ κανόνες ἔχουσιν κάποιαις ἐξαιρέσεσι, ταῖς ὁποίαις ὁποῦς ἔχει καλὰ θεμελιωμένη μὲ τοὺς κλασσικοὺς τὴν ψυχὴν του βάνει εἰς ἔργον, χωρὶς τόσο νὰ συλλογίζεται, εἰς τὴν ἴδιαν στιγμὴν εἰς τὴν ὁποίαν μορφώνει τὴν ὕλην. Πίστευσέ μου, Διδάσκαλε, ἡ ἁρμονία τοῦ στίχου δὲν εἶναι πρᾶγμα ὀλομηχανικό, ἀλλὰ εἶναι ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς· μ' ὅλον τοῦτο

ἂν φθίσῃς νὰ μοῦ ἀποδείξῃς ὅτι σφάλω τοὺς στίχους, θέλει γράψω τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἰσπανῶν, νὰ τοὺς δώσω τὴν εἰδησιν, ὅτι τοὺς ἔσφαλαν ἕως τῶρα καὶ αὐτοί, καὶ μὴ φθῆναι νὰ σοῦ πᾶροι γιὰ τὴν ἐφεύρεσιν τὸ βραβεῖον, γιατί θέλει σέ μελετήσω. Ἀλλὰ ποῖος σοῦ εἶπε νὰ τσακίσῃς τὴν λέξη *θερι-σμένα*; (στρ. 51)—Ποῖος μοῦ τόπε; τὸ ἀπόκομφο τῆς τέχνης μου, καὶ τὸ παραδειγμα τῶν μεγάλων. Ἀμετρα εἶναι τὰ παραδείγματα τέτοιαις λογιῇ, καὶ θέλει σοῦ τὰ ἀναφέρω ὅλα ἕνα ἕνα, ὅταν ἀνανοηθῶ πῶς ἔχω καιρὸ νὰ χάσω. Ὁ Πίνδαρος ἔχει τσακισμέναις καμρία γιλιὰ καὶ λέξαις οἱ τρανικοὶ ἔς τοὺς χοροὺς ἐτσάκισαν ἀρεταῖς καὶ αὐτοί, καὶ ὁ Ὁράτιος τοὺς ἐμιμήθη. Τὸ παραδειγμα τοῦ Ἀγρίστου

Nè men ti raccomando la mia Fiordil...

Ma dir non potè ligi; e qui finio. (Canto XI, II, 14)
ἀναλεῖ τὴν εἰκόνα, καὶ περιέχει πῦθος λόπης. Τὸ παραδειγμα τοῦ Πινδάρου

Ἰδοῖσα δ' ὅξει Ἐρινός

πέφνεν ἑοὶ σὺν ἀλλαλο-

φονίῃ γένος ἀρήϊον (Ὀλύμπ. Εἰδ. β', στίχ. 72)

ἀναλεῖ τὴν εἰκόνα, καὶ περιέχει πῖθος τρομάρας. Τὸ παράδειγμα Δάντη

Così duelle coròle differente-

mente qanzan lo, della sua ricchezza

Mi si facean stimar veloci e lente. (Parad. Canto 24)

εἶναι τέτοια, ὅπου ἂν τὸ διαβάσῃς μὲ ἐκείναις ταῖς ἄλλαις θαλάς ζωγραφίαις, καὶ καταλάβῃς ὅτι τέτοιαις δὲν ταῖς κάνει κἀνένας, ἴσως ἡμπορεῖ, διδίσταλε, νὰ φιλιωθοῦμε καὶ ἡ φιλία θέλει βιασιάζῃ. ὅσο νὰ σοῦ κίμω μία παρατήρηση εἰς τὸν Πίνδαρον. Ἡ λέξη ὅλον (Ὀλύμπ. Εἰδ. β' στίχ. 55) βρίζεται τσακισμένη γιὰ ὅποιο δίκαιο, ἢ μονοσιγῆς, ἢ ἄλλο, ἐπαρκευμένηθεν ὁ Πίνδαρος νὰ τὴν τσακίσῃ, τὸ πρῶτο δίκαιο τὸ εἶχε ἡ φῶσι τῆς λέξης, ἢ ὅποια, ἂν τσακισθῇ, ἐναντιώνεται μὲ τὴν ἰδέαν, ποῦ παρασταίνεται. Σέ βλέπω καὶ φρίττεις, καὶ ἐτοιμάζεσαι νὰ μαδίσῃς τὰ μιλὰ σου ὡσάν τὰ θ τοῦ Λουκιανοῦ (Δίκη φρονιγόντων) ἀλλὰ ἡσύχασε γιατί ὁ Πίνδαρος μ' ὅταν τοῦτο μένει πάντα ὁ ἴδιος γιὰ καθέναν· ὁ ἴδιος γιὰ μέ, ὅπου βρίσκω τὴν τέχνην ὅπου εἶναι, ὁ ἴδιος γιὰ σέ, ὅπου ξανοίγεις ταῖς ἀξίαις ὅπου δὲν λείπον... βλέπω ἕνα χαμόγελο εἰς τὰ χεῖλια τῶν ξένων· ἀλλὰ δὲν τὸ κάνουν τόσο πικρὰ, γιατί βέβαια θυμοῦνται καὶ τὰ δικὰ τους.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοια τῶν στροφῶν 24 καὶ 25 (τοῦ Ὕμνου), μέσα ἔς τὴν Κερκυραϊκὴν ἐκδόσιν (1859) βρίσκεται καὶ ἡ ἐξῆς ἀντιγραφή σημείωσις τοῦ ποιητῆ :

«Γιὰ νὰ μὴ μὲ ξανασκοτίσουν οἱ φλύαροι, οἱ ὅποιοι, μὴ γνωρίζοντας τὴ φύσιν τῆς Τέχνης δὲν ἤμπορουν νὰ κρίνουν σωστὰ τὰ μέσα ὅπου μεταχειρίζεται, φανερώνω, ὅτι ὄχι μόνον ἡ Μεγάλη Βρεταννία δὲν εἶναι χτυπημένη ἀπὸ τούτῃ τὴ στροφή, ἀλλὰ παρασταίνεται δυνατὴ καὶ ἄγρυπνὴ εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκά τοῦ κόσμου. Νά, γυμνὸς ὁ στοχασμὸς, ὅπου ἐπαράστησα μὲ μίαν εἰκόνα. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἀλαφιάζεται ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ μήπως τὰ κινήματά μας ἐπροσερόνταν (!) ἀπὸ τὴ Ρωσσία καὶ τῆς λέει : θέλεις νὰ πάρῃς ἐσὺ ἔς τὴ στεριά, δύνουμαι νὰ πάρω καὶ ἐγὼ ἔς τὸ πέλαγο, καὶ ἐτοιμάζομαι — Ἡ ἀλήθεια εἶναι ποῦ ἐπῆρε λίθος καὶ χαίρομαι».

Εἰς τὸ Θάνατο τοῦ Λορδοῦ Μπαϊρόν (ΠΟΙΗΜΑ ΛΥΡΙΚΟ)

1

Λεθευριά, γιὰ λίγο πάψε
Νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί.
Τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
Εἰς τοῦ Μπαϊρόν τὸ κορμί.

2

Καὶ κατόπι ὡς ἀκλουθοῦνε
Ὅσοι ἐπράξανε λαμπρά.
Ἀποπάνου τοῦ ὡς χτυποῦνε
Μόνον στήθια ἠρωϊκά.

3

Πρῶτοι ὡς ἔλθουνε οἱ Σουλιώταις
Καὶ ἀπ' τὸ Λεῖψανον αὐτὸ
Ἄς μακραίνουνε οἱ προδότες,
Καὶ ἀπ' τὰ λόγια ποῦ θὰ πῶ.

4

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα,
 Ἄς γυρθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
 Καθὼς ἦτανε γυρμένα
 Εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή,

5

Ποῦ ἵβαστοῦσε τὸ μαχαῖρι,
 Ὅταν τοῦ λειψῇ ἡ ζωή,
 Μέσ' ἔς τὸ ἀνδρόφονο τὸ χέρι,
 Καὶ δὲν τ' ἄφινε νὰ βγῇ. (1)

6

Ἀναθράφηκε ὁ γενναῖος
 Ὡς τῶν ἀρμάτων τὴν κλαγγή,
 Τοῦτον ἔμπνευσε, ὄντας νέος,
 Μία θεὰ μελωδική.—

7

Μὲ ταῖς θεαῖς τῆς ἀδελφάδες
 Ἔστεκότουν σιωπηλή,
 Ἐνῷ αὐξαίνανε οἱ λαμπράδαις
 Ὡς τοῦ Θεοῦ τὴν κεφαλὴ,

8

Ποῦ ἐμελέτουνε τὴ Χτίση·
 Καὶ ὅτι ἐβγῆκε ἡ προσταγή,
 Ὅπου ἐστένεψε τὴ Φύση
 Αἰφνιδίως νὰ φωτιστῇ,

Στροφ. 6. Εἰς ἄλλο χειρόγραφον εὐρίσκονται οἱ ἑξῆς
 δύο στροφές, ἡ πρώτη μόνον σχεδιασμένη.

«Φανερόνονται εἰς τὴ φύση κάποια ὑψηλά πνεύματα
 τὰ ὅποια ὁ Ἄπλαστος ἠθέλησε νὰ ἐντύσῃ μὲ θαυμά-
 σιο φῶς,

Καὶ τόσο ἐνδοξα κινοῦνε

Εἰς τὰ χτίσματα τῆς γῆς

Ποῦ τὸ θαῦμα μαρτυροῦνε

Τῆς ἀγνώριστης Ἀρχῆς·

Βιβλιοθήκη Βεροίας

9

Μὲ τὰ μάτια ἀκολουθῶντας
Τὸ νεογέννητο τὸ φῶς,
Καὶ ἴσ' αὐτο ἀναφτερωῶντας,
Τῆς ἐξεβγαίνει ὁ ψαλμὸς

10

Ἄπ' τ' ἀθάνατο τὸ στόμα,
Καὶ ἀπομάκρυνε ἡ βροντή,
Ποῦ τὸ Χάος ἔκανε ἀκόμα
Ἵς τὴν ὀγλήγορη φυγή,

11

Ἔως ποῦ ὀλόκληρον ἐχάθη
Ἵς τοῦ Ἑρέβου τῇ φυλακῇ,
Ὅπου ἀπλώθηκε καὶ ἐστάθη
Σὰ ἔς τὴν πρώτη του πηγῇ.

12

— Ψάλλε, Μπάϊρον, τοῦ λαλοῦσε,
Ὅσαις βλέπεις ὁμορφιαῖς
Καὶ κειὸς, ποῦ ἐκρυφαγοικοῦσε
Ἀνταπόκριση μ' αὐταῖς,

13

Βάνεται, ταῖς τραγουδάει
Μ' ἓνα χεῖλο ἀρμονικό,
Καὶ τὰ πάθη ἔτσι σοῦ ᾄγει,
Ποῦ τραγοῦδι πλέον ψηλό

14

Δὲν ἀκούστηγεν, ἀπ' ὅτα (2)
Ἐφαλ' ὁ Ἄγγλος ὁ τυφλὸς
Τ' ἀγκαλιάσματα τὰ πρῶτα
Ποῦ ἔδωσ' ἄντρας γυναικός.

15

Συχνὰ ἐβράχυνε τὴ μιλιὰ του

Τραγουδώντας λυπηρά.
Πῶς ἔς τὸν ἥλιο ἀποκαίτου
Εἶναι λίγη ἡ ἐλευθερία.

16

«Κάθε γῆ» παραπονιέται, (3)
*Ἐσκλαβώθηκες,—εἶναι μιά,
*Ὅπου ὁ ἄνθρωπος τιμειέται,
*Ἀπὸ δώθενε μακριά,

17

*Τὴν ὁποία γυπνίζει τὸ νᾶμα
*Σύνορα τ' Ἀτλαντικό·
*Μετανόνει ἐν τῷ ἄμα
*Ὅποιοι πάει μὲ στοχασμό

18

*Τὴν γλυκσιάν Ἐλευθερία
*Νὰ τῆς βλάβῃ ἀπὸ κοντά·
*Τὸ δοκίμασεν ἡ Ἀγγλία!
*Κάνεις πλέον ἄς μὴν ζοτᾷ.

19

Καὶ ὅτι βούλεται νὰ φύγῃ (4)
Ἐκεῖ πέρα ὁ Ποιητής,
Ἀνεπόλιστα ξανοίγῃ
Ἐσὲ ἐδῶ νὰ πεταχτῇ.

20

*Ἐπετάχτηκες! Μονάχη·
Χωρὶς ἄλλος νὰ σοῦ πῇ·
Τώρα ἀρχίγει σε τῇ μάχῃ,
Καὶ γὼ πλάκωσα μαζί.

21

Νὰ σ' τὸ πῇ, καὶ νὰ σὲ ρήξῃ
*Στῶν Τουρκῶν ταῖς τουφεκιάς
Ἀσυντρόφιστη, ἂν ξανοίξῃ
Ταῖς περιστάσεις δειναῖς.

22

Κι' ἂν ταῖς εὖρη εὐτυχισμέναις,
Νᾶλθῃ ἅντις γιὰ τὸν ἐχθρό,
Μ' ἄλλαις ἄλυσαις φτειασμέναις
Ἀποκάτου ἀπ' τὸ Σταυρό,

23

Ποῦ γε λάβῃ 'ς ταῖς ἀγκάλαις
Ἀπὸ μᾶς, κ' εἶχε θεοὺς
Ἀστραπαῖς, ἀνεμοζάλαις,
Καὶ βρονταῖς καὶ ποταμοῦς.

24

Μόνον τ' ἀδικοσφαμένα
Τὰ παιδιὰ σου, στρουμωχτά,
Με τὰ χέρια τσακισμένα
Σὲ ἐσπρώξανε ὀμπροστά,

Στρ. 23.

Ποῦ εἶν' σημεῖο τῆς γεφαλῆς του,
Σημεῖον ἔλεου σωτηριᾶς,
Ποῦ δὲν τό χανε οἱ γονεῖς του,
Καὶ τὸ λήβανε ἀπὸ μᾶς

Εἰς ταῖς ἔρμαις τοὺς ἀγκάλαις,
Ποῦ ἐλάτρεῦαν γιὰ θεοὺς
Ἀστραπαῖς, ἀνεμοζάλαις,
Καὶ βρονταῖς, καὶ ποταμοῦς.

Στρ. 24.

Ὅτι ἐπρόβαλες τὴν ὄψη,
Πίσω σου ἤρθαν στρουμωχτά
Ὅσα τέκνα σου εἶχαν κόψη,
Ὅταν ἦσουν 'ς τὴν ἔρμιά.

(Ἀθῶα τέκνα ἀραχνιασμένα
Ποῦ ἀνθρώπος δὲν τὰ μετῶ)
Καὶ μὲ χέρια τσακισμένα
Σὲ ἐσπρώξανε ὀμπροστά.

25

Καὶ Σὺ ἐχάθηκες, πετῶντας
Μία ματιά 'ς τὸν Οὐρανόν,
Ποῦ τὰ δίκια σου θεωρῶντας,
Ἀπεκρίθηκε· Εἶμαι ἰδὼν.

26

Καὶ χτυπῶντας ξεθυμαίνει
Εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴ γῆ.
Ἡ ρομφαία σου πυρρῶμένη
Ὅχ τὴν Ἀπλαστη Φωνή.

27

Καὶ θανάσια τόσα πράττει,
Ὅπου οἱ Τύραννοι τῆς γῆς
Σ' ἐσέ κίνησαν μὲ ἄγχι,
Ὅμως ἐστρεψαν εὐθύς.

28

Χαῖρε! Κι' ὅποιος σέ μισάει,
Καὶ πικρά σέ λουδορεῖ
Εὐτυχιά νά πιθυμάῃ,
Καὶ ποτὲ νά μὴ τὴν δῇ·

Στρ. 26.

Καὶ ἡ ρομφαία σου πυρρῶμένη
Ἀπ' τὴν Ἀπλαστη Φωνή
Εἰς τὰ ἐμπόδια ξεθυμαίνει
Τὸ θυμὸ τόσο βαρύν.

Καὶ ἀχαλίνωτη πηγαίνει
Πρὸς τὰ ἐμπόδια καὶ βαρεῖ
Ἡ ρομφαία σου πυρρῶμένη
Ὅχ τὴν Ἀπλαστη Φωνή,

Καὶ χουμίζει κι' ὀμπρὸς πηγαίνει
Μεσ' 'ς τὰ ἐμπόδια καὶ βαρεῖ
Ἡ ρομφαία σου κτλ.

29

Καὶ νὰ κλαίῃ πῶς ἦλθε ἡ ὥρα
Ἡ πατρὶς του νὰ δεθῇ
Μὲ τὰ σίδερα, ποῦ τώρα
Πᾶς συντρίβοντας Ἐσὺ.

30

Χαίρου ὥστόσο ὅλους τοὺς τόπους,
Ποῦ ἐξανάλαβαν γοργά
Πάλι ἐλεύθερους ἀνθρώπους·
Καὶ τοῦ Μπαίρου τὴ χιρὰ

31

Χαίρου ἀνάμεσα 'ς τὰ ἄλλα
Πράγματα ποῦ σέ τιμοῦν,
Οἱ Μεγάλοι τὰ μεγάλα,
Ποῦ τοὺς μοιάζουνς, ἀγαποῦν.

32

Βλέποντάς σε ἀναγαλλιᾶζει
Ἡ θλιμμένη του ψυχὴ,
Καὶ τοῦ λέγει· Ὁ πλά φωνάζει
Τώρα ἡ Ἑλλάδα παμε ἐκεῖ.

33

Καὶ κινάει νὰ σ' ἀπαντήσῃ
Καὶ ἡ φήμη τοῦ Ποιητοῦ,
Ποῦ τὸν κόσμον εἶχε γυρῶσιν,
Καὶ τὴ δέχτηκαν παντοῦ,

34

Μπροστοπάταε, νὰ σέ κρᾶξῃ
Μὲ ὄνομα τόσο γλυκὺ,
Ποῦ ὅποιον μάτι σέ κυττάξῃ
Σὲ ξανοίγει πλέον σεμνὴ.

35

Τὸν ἀγλούθησεν ὁ πλοῦτος,

Θεῖος ᾗς τὰ χέρια τοῦ καλοῦ,
Καὶ κακόπραχτος, ἂν οὕτως
Καὶ εἶν' ᾗς τὰ χέρια τοῦ κακοῦ.

36

Μ' ἓνα βλέμμα ὁποῦ φονεύει
Τὰ φρονήματα τὰ αἰσχρά,
Τρομερὴ τὸ συντροφεύει,
Στέχοντάς του εἰς τὴ δεξιὰ,

37

Καὶ ὄντας ἄφαντη ᾗς τοὺς ἄλλους,
Τοῦ Ἀλκαίου ἢ σκιά,
Καὶ τοὺς ὧμους τοὺς μεγάλους
Λίγο γέροντας, κρυφά

38

Λόγια ἀθάνατα τοῦ λέει,
Μὲ τὰ ὅποια ᾗς τὰ σωθικά
Τὸ θυμὸ τοῦ ξανακαίει
Ἐναντίον στήν ἀδικιά·

39

Θυμὸν, τρόμο ὅλον γεμᾶτον,
Ποῦ νικάει τὴν ταραχὴν
Τῶν βροντόκραυγῶν ἀρμάτων,
Καὶ πετιέται ὅλου μὲ ὀρμή,

40

Καὶ τοῦ τύραννου χτυπάει
Τὴ βουλή, καὶ τὴν ξυπνᾷ,
Ἐπὶ τὴ στιγμὴ ποῦ μελετάει
Τῶν λαῶν τὴ συμφορὰ.

41

Μόνον ἄκουε τοῦ Κοράκου (5)
Τῆς Αἰστορίας τὸ κραυγητό,
Ποῦ δὲν ἐκρῶξε τοῦ κακοῦ,
Καὶ ἐπεθύμισε τὸ κακό.

42

Ὅμοίως ἔστρεφεν ἡ Μοῖρα, (6)
Ποῦ εἶχε πάντοτε σταθῆ
Μέσ' ἔς τῃς Κόλασις τῇ θύρᾳ
Μὲ τὸ Κροῖμα ἀνταμωτή,

43

Ἐστρεφε κατὰ τὴ Χτίση,
Γιατὶ ἐμύριζε νεκρῇ
Μυρωδιά, ποῦ γε σκορπίση
Ἡ πιερὴ μεταβολή·

44

Καὶ ἀπὸ τ' ἀπειρο διάστημα
Ἀντισήκωνε ψηλὰ
Τὸ μαρὸ τῆς τὸ ἀνάστημα,
Νὰ χαρῇ τὴ μυρωδιά.

45

— Σ τὴν Ἑλλάδα χαροκόπι
Γιατὶ Ἐκεῖνον, ποῦ ζητεῖ,
Βλέπει νᾶρχεται, καὶ οἱ τόποι
Ποῦ ἡ σκλαβιά καταπατεῖ,

46

Χαμηλὴ τὴν κεφαλὴ τους,
Ἀγροικῶντας τὴ βουή,
Ἐδάκρῶζαν, καὶ οἱ δεσμοὶ τους
Τοὺς ἐφάνηζαν διπλοῖ.

47

Ἀλλὰ ἀμέσως ὅλοι οἱ ἄλλοι
Ποῦ εἶχαν ἐλευθερωθῇ,
Καὶ ἔχουν δάφνη ἔς τὸ κεφάλι
Ποῦ δὲ θέλει μαραθῇ,

48

Ταῖς σημαίαις τους ξεδιπλώνουν,

Καὶ ταῖς δάφναις ποῦ φοροῦν
Χαιρετῶντας τον σηκώνουν,
Καὶ μ' αὐταῖς τὸν προσκαλοῦν.

49

Ποῦ θ' ἀπάη; Βουνὰ καὶ λόγγοι
Καὶ λαγκάδια ἀῖλογοῦν,
Ποῦ θ' ἀπάη;—'Σ τὸ Μεσολόγγι,
Καὶ ἄλλοι ἄς μὴ ζηλοφθονοῦν.

50

Τέτοιο χῶμα, ἀπ' τὴν ἡμέρα (7)
Τὴ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ,
Ποῦ εἶχε φέρῃ ἀπ' τὸν αἰθέρα
Τιμὴ ἐμᾶς καὶ δόξα Αὐτοῦ,

51

Εἶν' ἱερὸ προσκυνητᾶρι,
Καὶ δὲ θέλει πατηθῇ
Ἀπὸ βάρβυρο ποδάρι,
Πάρεξ ὅταν χαλασθῇ.

52

Δὲν ἦταν τὴ μέρα τούτῃ
Μοσχολίβανα ψαλμοί.
Νά, μολίβια, νά, μπαροῦτι,
Νά, σπαθιδῶν λαμποκοπή.

53

'Σ τὸν αἶρα ἀνακατώνονται
Οἱ σπιθόβολοι καπνοί,
Καὶ ἀπὸ πάνου φανερόν'ονται
Ἦσσιοι θεῖοι πολεμικοί.

54

Καὶ εἶναι αὐτοί, ποῦ πολεμῶντας
Ἐσκαπᾶσανε τὴ γῇ,
Πάνου εἰς τ' ἄρματα βροντῶντας
Μὲ τὸ ἐλεύθερο κορμί.

55

Καὶ ἀγκαλιάσματα ἐκεῖ πλήθια,
Δάφναις ἔλαβαν, φιλιὰ,
Ὅσα ἔλάβανε εἰς τὰ στήθια
Βόλια τοῦρχιζα σπαθιά.

56

Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχοι
Περιζόνουνε πυκνοὶ
Τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχου,
Ποῦ τὸν πόλεμος εὐλογεῖ.

57

Καὶ ἀναδεύονται, καὶ γέρονται
Καὶ εἰς τὸ πρόσωπο ἰατροί,
Χεραπλώνουνε καὶ παίρνουν
Ἀπὸ τῆ σπιθοβολῆς.

58

Ἐδῶ βλέπει ἀντρεπωμένα
Νὰ φρονοῦν παρὰ ποτέ.
Καὶ ὅλως ἔρωτα γιὰ σένα
Προσηλώνεται ἔξέ.

59

Τὸ πουλί, ποῦ βισιλεύει
Πάνου εἰς τὰλλα τὰ πουλιά,
Γληγορότατα ἀναδεύει
Τὰ αἰθερόλογνα φτερά,

60

Τρέχει, χάνεται, καὶ πίνει
Τόλμην πίνει ὁ ὀφθαλμὸς

Στρ. 55.

Κ' ἐκεῖ ἐπάνου ἔλαβαν πλήθια
Ἀγκαλιάσματα, φιλιὰ,
Ὅσα κλπ.

Ἐκ τῶν ἀστρον, ὅπου χύνει
Κύματα ἀφθαρτα φωτός.

61

Πλανημένη ἡ φαντασιά του
Μέσ' ἔς τὸ μέλλον τὸ ἀργό,
Ποῦ προσμένει τ' ὄνομά του
Νὰ τὸ κάμῃ πλέον λαμπρό,

62

Ὅλοφλόγιστη πηδάει
Εἰς ἐκ μίᾳ ματιοῦ ροπή.
Στρέφει ἀπέχει καὶ κυττάει.
Ἀνεκδιήγητη ἀντηχεῖ

63

Ἐκ τοῦ κόσμου ὅλου τὰ πέρατα.
Τοῦ Καιροῦ ἡ χλαλή,
Καὶ διηγῶντάς του τὰ τέρατα
Τοῦ χτυπάει τὴν ἀκοή.

64

Ἐθνη ποῦ ἄλλα φοβερίζουν.
Φωναῖς θρόνοι δυνατοί.
Ἄλλοι πέφτουνε, ἄλλοι τρίζουν,
Καὶ ἄλλοι ἀτάραχοι καὶ ὀρθοί.

65

Ἐκ φόβου καὶ ἀπὸ τρόμου,
Ἐκ βάρβαρων δεσμοῦς,
Ποῦ ναι σκόρπιοι εἰς κάθε δρόμο,
Καὶ ἀπὸ μύριους ὕβρισμούς,

66

Βγαίνει ἀνάμεσα ἔς τοὺς κρότους
Τῶν γενναίων ποῦ τὴν παينوῦν,
Καὶ κυττοῦνται ἀνάμεσόν τους

Δημόφωτος ποῦ θωροῦν, ἰοθήκη Βεροῖας

67

Μία Γυναίκα, ποῦ χε βάλλη
Μέσ' ἔς τὰ βάσανα ὁ καιρὸς,
Ξαναδείχνοντας τὰ κάλλη
Ποῦ τῆς ἔσβυσε ὁ ζυγός,

68

Μόνον ἔχοντας γιὰ σκέπη
Τὰ τουφέκια τὰ ἐθνικά,
Και τὸ χαίρεται νὰ βλέπη
Πῶς καὶ Αὐτὸς τὴν ἀκλουθᾷ.

69

Ἄχ ! συνέρχεται... ξανοίγει
Ἐρινύαν φαρμακερή.
Ὅπου ἀγιάτρευτην ἀνοίγει
Τῆς Ἑλλάδος μίαν πληγή.

70

Ἐρινύαν ἀπὸ τὰ χθόνια
Ποῦ ἦ Ἑλπίδα ἀπαρτά·
Ἦ θεομίσητη Διχόνοια
Ποῦ τὸν ἄνθρωπο χαλνᾷ.

71

Ἄφου ἐδιώχτηκε ἀπὸ τ' ἄστρα
Ὅπου ἐτόλμησε νὰ πᾷ,
Πάει ἔς τοὺς κάμπους πάει ἔς τὰ κάστρα,
Χωρὶς ναῦρη δυσκολία.

72

Καὶ κρατῶντας γὰρ φίδια
Ποῦ εἶχε βγάλῃ ἀπ' τὴν καρδιά,
Καὶ χτυπῶντας τα πιτήδεια
Εἰς τοὺς Ἑλληνας, περνᾷ

73

Καὶ ὄχι πλέαν τραγούδια νίκης

Ὡσάν πρωῒτα, ἐνῶ τυφλά,
Μὲ τὸ τρέξιμο τῆς φοίτης,
Τούρκιζα ἄλογα πολλὰ

74

Ἐτσαζίζανε τὰ χνάρια
Ἐπὶ τὴν ἀπέλπιστη φυγή,
Καὶ ἐγκρεμίζαν παλληγάρια
Τοῦ γκρεμνοῦ ἀπὸ τὴν κορφή.

75

Ὅχι πλέον, ὄχι τὰ δυνά-
τὰ στοιχεῖα νὰ μᾶς θωροῦν,
Καὶ νὰ ὀργίζονται καὶ ἐκεῖνα
Καὶ γιὰ μᾶς νὰ πολεμοῦν (8)

76

Ἀλλὰ πάει στοὺς νόας μία θέρμη,
Ποῦ εἶναι ἀλλιώτικη ἀπ' αὐτή,
Ὅπου ἐσκόρπησε ἔς τὴν ἔρμη
Χιὸ τοῦ Τούρκου ἢ πιβουλή, (9)

77

Ὅταν τόσοι ἐπέφταν χάρμον,
Καὶ μὲ λόγια ἀπελπισιάς,
Κόψε με, ἔλεγαν, Ἀγᾶ μου,
Καὶ τοὺς ἐκοβεν ὁ Ἀγᾶς.

78

Ὅμως θέρμη ποῖος ὑβρίζει
Τὸν καλῆτερο, καὶ ποῖος
Λόγια ἀνόητα ψιθυρίζει
Ἄλλος στέκεται ὀκνηρός.

79

Ἄλλος παίρνει τὸ ποτήρι
Ἀποκάτου ἀπ' τὴν ἐλιά,
Ὡσάν νὰ τουν πανηγάρι,
Μὲ τὰ πόδια διπλωτά

80

Καὶ ἄλλοι, ἀλίτηροι! χτυπώντας
Πέφτουνε ἔς τὸν ἀδελφόν,
Καὶ παινεύονται θαρρῶντας
Πῶς ἐχτύπησαν ἐχθρόν.

81

Καὶ τοὺς φώναξε «Φευγάτε
»Τ' ἔς Ἑρινύας τὴν τρικυμιά·
»Ω! τί κάνετε; Ποῦ πάτε;
»Γιὰ φερθῆτε εἰρηνικά·

82

»Γιατί ἀλλιῶς θὲ νὰ βρεθῆτε
»Ἡ μὲ ξένο βασιλιά,
»Ἡ θὰ καταφανισθῆτε
»Ἀπὸ χέρια ἀγαρηνά.» (10)

83

Ἄφ' οὗ ἐδῶ ἔς τὴν παλαιά σου
Κατοικία καὶ ἄλλη φορὰ
Μὲ διχόνοιαις τὰ παιδιὰ σου
Σοῦ ἐτοιμάσανε ἐξοριά,

84

Ἄπὸ τότες ὁποῦ ἐσώθη
Ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ Στρατηγός,
Ὅποῦ ὁ Ἑλληνας εἰπώθη
(Καὶ τώρα ὅχι) ὁ στερινός,

85

Ἐὼς ποῦ ὁ κόσμος ἐβαστοῦσε
Τὸν ἀπάνθρωπο Ἀλῆ,
Ποῦ ὅσον αἷμα καὶ ἄν ρουφοῦσε
Τόσο ἐγύρευε νὰ πιῇ,

86

Ἐπερνοῦσαν οἱ αἰῶνες

Ἦ σὲ ξένη ὑποταγή,
Ἦ μὲ ψεύτιζες κορώναις,
Ἦ μὲ σίδερα καὶ ὀργή.

87

Καὶ ἦλθε τότες καὶ ἐπερπάτει (11)
Ὅπου ἐπέταγες Ἐσύ,
Καὶ τοῦ δάκρυζε τὸ μάτι,
Καὶ ἐπιθύμας νὰ σὲ ἰδῇ,

88

Κ' ἔλεε· Πότε ἐρχεσαι πάλι!
Καὶ δὲν εἶναι ἀληθινό,
Πῶς μᾶς εἶχε ἀδικοβάλλῃ
Μὲ βροισαῖς καὶ μὲ θυμό. (12)

89

Ἐξωγράφιζαν οἱ σίχοι
Τὸν γαλάζιον οὐρανό,
Καὶ ἐκλαιόνταν μὲ τὴν τύχη,
Καὶ μὲ τ' ἄστρο τὸ κακό,

Στρ. 86. Σιμά εἰς αὐτὴν τὴν στροφὴν εὐρίσκονται οἱ δύο τοῦτοι σίχοι

Ἐβασίλευεν ἡ βία,
Ἦ ἀρπαγὴ καὶ ὁ σκοτωμός.

Καὶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ποιήματος ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς σχεδίασμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ ἴδιο χειρόγραφο :

Καὶ ἡ τοῦρκιζή τυραννία ἐφθασε εἰς τὸ ἄκρον· τότε οἱ ἐρμαῖς καὶ τὰ βουνὰ ἔγειναν προσκυνητάρια ἐλευθερίας, ἐγιομίσανε θεοὺς, καὶ οἱ ἀντίλαλοι ἠχολόγησαν ἀπὸ ἄρματα καὶ ὑψηλά τραγοῦνδια.

«Βουνά, λόγγοι, καὶ γκρεμοί,
Λευθεριάς προσκυνητάρια,
Καὶ τὰ πάτησαν θεοί».

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερόιας

90

Εἰς τὸ ὅποιον ἔχει νὰ σκύβῃ,
Κάθε δύναμη θνητῇ,
Καὶ ἡ πατρίδα του νὰ στρίψῃ
Παντελῶς δὲν ἠμπορεῖ.

91

Τώρα ἀθλίμπωτη ἔχει δόξα,
Καὶ μὲ φέροσιμον τερπνὸν
Βλέπει ἀδύνατα τὰ τόξα
Τῶν ἀντίξήλων ἔθνων.

92

Καὶ λαοὺς ἀλυσσοδένει,
Καὶ εἰς τὰ πόδια τοῦς πατεῖ,
Καὶ τὸ πέλαγο σωμαίνει
Ἄν τοῦ σύρη μιὰ φωνή·

93

Τέχναις, ἄρματα, σοφία,
Τῆνε κάνουν δοξαστή,
Ὅμως θὰ βρουνε εὐκαιρία
Νὰ τὴ φθείρουνε οἱ καιροί,

94

Καὶ νὰ ἰδῇ τὸ ριζικό της
Καθὼς εἶναι ἡ καταχνιά,
Ποῦ εἰς τὸ κλίμα τὸ δικό της
Κρύβει τὴν ἀστροφεγγιά.

95

«Ποῦ εἶν» θὰ λένε σαστισμένοι
«Τὸ λιοντάρι τὸ Ἀγγλικό ;
«Εἶναι ἡ χήτη του πεσμένη,
«Καὶ τὸ μούγγρισμα βουβό.»

96

Ἄλλ' ἢ Ἑλλὰς νὰ ξαναζήσῃ
Ἦταν ἄξια καὶ νὰ ἰδῇ
Ὁ ἐρχομὸς νὰ τὴν τιμήσῃ
Τοῦ ὑψηλοτάτου Ποιητῇ.

97

Ἔστεξε ὅς τὸ μισημένο
Τὸ ζυγὸ μ' ἀραθιμά·

Τὸ ποδίον εἶχε δεμένο,
Ἄλλὰ εἰς ἰθὺν καρδιά.

98

Ἐκαθότουνε εἰς τὰ ὄρη
Ὁ Σουλιώτης ξικουστός·
Νὰ τὸν διώξῃ δὲν ἡμπόρει
Πεῖνα, δίψα, καὶ ἀριθμός. (13)

99

Συχὰ σπώντας τὰ θηκάκια
Μὲ τὰ χέρια τὰ λιγνά,
Ὅρμου'ν ἔς ἄπειρα κοντάκια·
Ταῖς γυναῖκες τὼν συχὰ

100

Μεγαλόφυχα τραβάει
Τὸ ἴδιον αἰσθημα τιμῆς,
Ποὺ κυττώντας τὸν Κομβάυ
Εἶχε ὁ ἀνδρεῖος Τραγουδιστής. (14)

101

Ταῖς ἐμάζωξε εἰς τὸ μέρος
Τοῦ Τσαλόγγου τὸ ἀκρινὸ
Τῆς ἐλευθερίας ὁ ἔρως,
Καὶ ταῖς ἐμπνευσε χορό· (15)

102

Τέτοιο πῆδημα δὲν τὸ εἶδαν
Οὔτε γάμοι, οὔτε χαραῖς,
Καὶ ἄλλαις μέσῳ τοὺς ἐπῆδαν
Ἀθρότεραις ζωαῖς·

103

Τὰ φορέματα ἐσφυρίζαν
Καὶ τὰ ξέπλεκα μαλλιά,
Κάθε γύρο ποὺ ἐγυρίζαν
Ἀπὸ πάνου ἔλειπε μιά.

104

Χωρὶς γόγγυσμα καὶ ἀντάρα
Παρὰ ἐκείνη μοναχά,
Ὅπου ἐκάναν μὲ τὴν κόρα,
Μὲ τὰ στήθια τὰ γκρεμά.

105

Ἦς τὰ ἴδια ὄρη ἐγεννηθῆκαν
Καὶ τὰ ἀδάμαστα παιδιά,
Ποῦ τὴν σήμερον ἐχυθῆσαν
Πάντα οἱ πρῶτοι στῆ φωτιά.

106

Γιατί, ἀλίμονον ! γυρίζοντας
Τ'ς ἦθε οὐ Μπαίρον συνθροπούς ;
Ἐγυρῶσανε δακρύζοντας
Τὸν πλέον ἐνδοξοῦ ἀπ' αὐτούς. (16)

107

Ὅταν 'ς τῆς νυχτὸς τὰ βάθη
Τὰ πάντα ὅλα σιωποῦν,
Καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ πάθη,
Ποῦναι ἀνίκητα, ἀγρυπνοῦν,

108

Καὶ γυρμένοι εἰς τὸ πλευρό τους
Οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ,
Μύρια βλέπουν 'ς τ' ὄνειρό τους
Ξεφυγίσματα τοῦ ἐχθροῦ.

109

Αὐτὸς ἀγρυπνῶς στενάζει,
Καὶ εἰς τὴν πλάκα τὴν πικρὴν,
Ποῦ τὸν Μπότσαρη σκεπάζει,
Γιὰ πολλὴ ὄρα ἀργοπορεῖ.

110

Ἔχει πλάγισμα θανάτου
Καὶ ἄλλος ἄντρας φοβερός (17)
Εἰς τὰ πόδια τοῦ ἀποκίτου,
Καὶ εἶναι ἀντίκρου τοῦ ὀναός.

111

Ἀκριβὸς σὰν τὴν ἐλπίδα
Ποῦ ἔχει πάντοτε ὁ θνητός,
Γλυχοφέγγει ἀπ' τῆ θυρίδα
Τ'ς Ἁγίας Τράπεζας τὸ φῶς.

112

Μέσαθε, ἐπαιρνε ὁ ἀέρας
Μὲ δροσόβολη πνοή

Τὸ λιβάνι τῆς ἡμέρας,
Καὶ τοῦ τὸ φέρονε ὡς ἐκεῖ·

113

Δὲν ἀκοῦς γόρον πατήματα·
Μόν' τὸν ἥσσιο του θωρεῖς,
Ὅπου ἀπλώνεται ἔς τὰ μνήματα,
Ἐρμος, ἄσειστος, μακρὺς,

114

Καθὼς βλέπεις καὶ μανοῖζει
Ἦσκιος ἄρου χωταρισσιῶ,
Ἄν τὴν ἀκρη του δε γγίζει
Αὔρα ξέφυγον λεπιῶ.

115

Πές μου, Ἀνδρεῖε, τί μελετοῦνε
Οἱ γενναῖοι σου στοχασμοί,
Ποῦ ποληφῶρα ἀργοποροῦνε
Εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή ;

116

Σιιάζεσαι ἴσως μὴ χουμήσουν
Ξάφνου οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωῒ, (18)
Καὶ τὸ στράτευμα νικήσουν,
Ποῦ ἔχει ἀνίκητην ὁρμή ;

117

Σιιάζεσαι τοὺς Βασιλιάδες,
Ποῦ ἔχουν Ἐνωσιν Ἱερή,
Μὴ φερθοῦνε ὡσάν Πασάδες
Ὡς τὸν Μαχμουτ ἐμπιστευτοί ;

118

Ἢ σοῦ λέει ἔς τὰ σπλάχνα ἡ φύσις
Μ' ἓνα κίνημα χροφό, —
«Τὴν Ἑλλάδα θε ν' ἀφήσης,
Ἐγὼ νὰ πᾶς ἔς τὸν Οὐρανό» — ;

119

Βγαίνει μάγεμα ἀπ' τὴ στάχτη
Τῶν Ἡρώων, καὶ τὸν βασιλᾶ,
Καὶ τὴ θέληση τοῦ ἀδράχτη·
Τότε αἰσθάνεται μὲ μιά

120

Τὴν ἀράθυμὴ ψυχὴ του,
Ποῦ μὲ φλόγα ἀναζητεῖ
Νὰ τοῦ σέρῃ τὸ κορμὶ του
Ἵς φωτιά πολεμικὴ.—

121

Τοῦ πολέμου ἔνδοξοι οἱ κάμποι!
Εἶδ' ἢ Ἑλλάδα τολμηρὰ
Καὶ τὸ Σοφοκλῆ νὰ λάμπῃ
Μέσα Ἵς τὴν ἀρματοσιά·

122

Καὶ εἶδε Αὐτόν, ποῦ παρασταίνει
Μαζωμένους τοὺς Ἑφτά
Ἵς τὴν ἀσπίδα αἱματομένη,
Ὅπου ὠρζόνονταν φριχτά·

123

Ἐτραγοῦδααν προθυμότερα
Ταῖς ψδαῖς του τὰ παιδιὰ,
Καὶ αἰσθανόντατε ἀντρείδιερα
Στὴν ἀνήλικη καρδιά·

124

Καὶ τὰ μάτια τοὺς γελοῦσαν,
Μάτια μαῦρα ὡς τὴν ἐλιά
Τῶν μερτιῶν, ὅπου βαστοῦσαν
Τραγουδώντας τὰς γλυκά.

125

—Ἵς τὴ φωτιά ! καὶ θρέφει ἐλπίδα
Νὰ νικήσῃ νὰ ἡμπορῇ
Νὰ ἐπιστρέψῃ Ἵς τὴν Πατρίδα,
Τὸ κορμίσιο του νὰ εὐρῇ·

126

Νὰ τοῦ λέγῃ μὴ ἓνα δάκρον·
ἘΧαίρου τέκνο μου ἀκριβό,
Ἐἰς τοῦ στήθους μου τὴν ἄκρη
Ἐλαβώθηκα καὶ ἐγώ.

127

ἘΒάλε φῶς μου, τὴν παλάμη
Ἐἰς τὰ στήθια τοῦ πατρός·

•Νά, τὴν ζώνη ποὺ εἶχε κίμῃ
•Κόρη τοῦρμισσα τοῦ ἀντρός•.

128

Καὶ τὸ πέλαγο ἀγγεῖνται
•Ίσως τώρα ἡ κορμισιά.
Καὶ ξεφάντωση γυρᾷ
Μὲ τραγοῦδια τρυφερά.

129

•Τὸν γονιό μου, Πρόνοια Θεία,
•Κάμε τότε νικητή.
•Εἰς τὰ χόματα, ἔς τὰ ὁλοῖα
•Ἡ γυναῖκα ἀπαραιτεῖ

130

•Τὰ στολίδια τὸν κινῶνται.
•Καὶ ἀποκάτου ἀπ' τὸ βυζί
•Ζώνεται ἄρματα καὶ πέφτει
•Ὅπου κίνδυνο θορᾷ.

131

•Κάμε Ἐσὺ μὲ τὴν μητέρα
•Τὴ γλυκεῖά μου νὰ ἐνωθῇ. (19)
•Ἐλὰ γλήγορα, πατέρα,
•Ὅλη ἡ Ἀγγλία σὲ καρτερεῖ.

132

•Τὸ καρδίβι πότε ἀράχνει
•Εἰς τὴν θάλασσα ἀγγλιζή;
•Μοῦ σπαράζοντε τὰ σπλάχνη,
•Ὅπου μοῦ ἔκαμες ἐσὺ.

133

•Πές, πότε ἔρχεσαι;... Ὅλοένα
Εἶν' τὸ πλοῖο του ἔς τὰ νερά,
Ποὺ φλοιοβρίζουνε σχισμένα,
Καὶ ποσὼς δὲν τ' ἀγορᾷ.

134

Ποῖος, ἀλίμονον! μᾶς δίνει
Μίαν ἀρχὴ παρηγορίας;
Ἄπ' αὐτὸν δὲ θε νὰ μείνῃ
Μήτε ἡ σάχτη του μὲ μᾶς

135

Θὰ τὴν ἔχουν ἄλλοι!... ὦ! σὺρε,

Σόρε, Μπάιρον 'ς τὸ κελό·
 "Υπνος ἐξαφνα σ' ἐπῆρε,
 Ποῦ δὲν ἔχει ξυπνημό·

136

Εἶναι ἀδιάφορο, δὲ βλέπει,
 "Αν ἐξεῖ σιμοτινὸ
 Πλέξῃ ἢ τούρκικο καράβι,
 "Ἡ καράβι ἑλληνιστό.

137

"Αζου, Μπάιρον, πόσον θρῆνον
 Κάνει, ἐνῶ σὲ χαιρετᾷ,
 "Ἡ Πατρίδα τῶν Ἑλλήνων·
 Κλαῖγε, κλαῖγε, ἐλευθεριά.

138

Γιατὶ ἐκτίτεται 'ς τὴν κλίνη,
 Καὶ τοῦ ἐβάραινε πολὺ
 Πῶς γιὰ πάντα εἶχε νὰ μείνῃ,
 Καὶ ἀπὸ Σὲ νὰ χωριστῇ·

139

"Αρχινᾷ τοῦ ξεσκεπάζεται
 "Ἄλλον κόσμον ὁ λογισμός,
 Καὶ κάθε ἄλλο σκοταδιάζει,
 Καὶ τοῦ κορύβεται ἀπ' ἐμπρός.

Στρ. 139. "Αρχινᾷ καὶ ξεσκεπάζεται
 "Ἄλλος κόσμος φανερός,
 Καὶ κάθε ἄλλο σκοτειδιάζεται
 Καὶ τοῦ κορύβεται ἀπ' ἐμπρός.

Σ' ἄλλο χειρόγραφο ἀρχαιότερο ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκό-
 λουθη στροφή, σβυμμένη, ἴσως ὕστερ' ἀπὸ τὴ στροφή 139.

"Οθε τῆς αἰωνιότης
 Τοῦ ἠχολόγησε ἡ φωνή
 Μὲ ἠχολόγισμα δικό της·
 Τέτοιο τέλος εἶναι ἀρχή.

140

Ἄλλὰ ἀντίκρου ἀπὸ τὰ πλάσματα
 Τοῦ νοὸς τὰ ἀληθινά,
 Τοῦ προβαίνοντι δύο φαντάσματα
 Ὅλοζώντανα καὶ ὀρθά·

141

Ἡ ἀκριβὴ τοῦ θυγατέρα,
 Καθὼς ἔμεινε μικρῇ, (20)
 Ἐνῷ ἡ τύχη τὸν πατέρα
 Ἐκαλοῦσε ἄλλου, καὶ Ἐσύ.

142

Ἐσύ, θεία τοῦ ἀνθρώπου εἰκόνα,
 Μὲ τὰ φέγγη σου, καὶ αὐτὴ
 Ὅπου σ' ἔφθανε ἔς τὸ γόνα
 Μὲ τὴν ὥρια κεφαλὴ,

143

Γιὰ λίγη ὥρα τοῦ σηκώνετε
 Τοῦ ἄλλου κόσμου τὴ θωριά,
 Καὶ ἔς ἐσᾶς ἀντισηκώνεται
 Μὲ τὴν προθύμη ἀγκαλιά.

144

Ἔτσι ὁ Ἄνθρωπος τοῦ Αἰῶνος, (21)
 Ὅταν ἔπαυε νὰ ζῇ,
 Καθὼς ἤθελεν ὁ φθόνος,
 Ὅσον ἀγνώριστο νησί,

145

Καὶ εἶχε μάρτυρα εἰς τὸ βράχο
 Τοῦ Θεοῦ τὸν ὀφθαλμό,
 Καὶ τριγύρω του μονάχο
 Τοῦ πελάου τὸ γογγυτό·

146

Ἐνῷ ἀναδινε ἡ ψυχὴ του
 Μόνους ἄφησε νὰ ελθοῦν

Στρ. 140. Ὅμως μέσ' ἔς τὰ σκοταδιάσματα
 Τοῦ θανάτου τὰ στερνά,
 Τοῦ ἀπομείναν δύο φαντάσματα
 Ὅλοζώντανα καὶ ὀρθά.

Στρ. 143. Μὲ τὴν τρέμονσα ἀγκυλιά.

Ἡ Γαλλία καὶ τὸ παιδί του (22)
 Πρὸς τὰ μάτια, πρὶν σβυσθοῦν·

147

Καὶ ὄχι ἡ μοῖρα, ὁποῦ σαράντα (23)
 Νίκαις τοῦ ἄδραξε ἡ σκληρόη,
 Καὶ βαρύτερη εἶναι πάντα
 Ὡς καρδιά βασιλική·

148

Ὅχι ἡ δόξα ἡ περασμένη,
 Ποῦ μέ βία πολεμική
 Τοῦ εἰδειχνε τὴν Οἰκουμένη,
 Λέγοντάς του Ἀζαρτερεϊ.

149

Ὡς τὴν ταφή του μέ τὴν πάχνη
 Χύν' ἡ βρύση τὸ νερό,
 Ποῦ τοῦ δροσίσε τὰ σπλάχνη
 Εἰς τὸ ψυχομαχητό.

Στρ. 149. Ὡς τὴν ταφή του χύνει ἡ ἔρημη
 Βουσομάννα τὸ νερό,
 Ποῦ τοῦ δροσίσε τὴ θέρη,
 Εἰς τὸ ψυχομαχητό.

Εἰς τὴν πέτρα του τρεχάτο
 Καὶ καθάριο τὸ νερό,
 Ποῦ τὸ αἰσθάνθηκε δροσάτο,
 Εἰς τὸ ψυχομαχητό.

Χύν' ἡ βρύση τὰ νερά της
 Εἰς τὴν πλῆξα, ποῦ κρατεῖ,
 Κ' εἶχε στείλει τὴ δροσιά της,
 Εἰς τὴν ὕστερη στιγμή.

Χύν' ἡ βρύση μέ τὴν πάχνη
 Τὸ καθάριο τῆς νερό,
 Ποῦ τοῦ δροσίσε τὰ σπλάχνη,
 Εἰς τὸ ψυχομαχητό.

Ὡς τὴν ταφή του δροσιμένο
 Μουρμουρίζει τὸ νερό,
 Μέσ' ὡς τὸ στήθος τὸ καημένο
 Ὅχ τὸ ψυχομαχητό.

Ἀντὶ αὐτῆς τῆς στροφῆς εἶχε προῦτα τὴν ἀκόλουθη :

Γέρνει ἐτιὰ μυρολοῖστρα

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερολίνου

150

Ταῖς ἡμέραις, ὁποῦ ἂν μόνο
 Τ' ὄνομά του ἤθελε 'πῆς,
 'Ωλιγόστευαν 'ς τὸ θρόνο
 Τὴν αὐθάδεια οἱ βασιλεῖς,

151

Κατὰ μῆς καὶ Αὐτός ἀκόμη
 Εἶχε ρῆξη μία μπαί' (24)
 Εἶναι ἡ δάφνη ὠραία 'ς τὴν κόμη,
 "Όταν φέρῃ ἐλευθεριά.

152

"Ω! νὰ μάθαινε ὁ Μεγάλος
 Πόσῃν ἔδειξε χαρά
 'Αγροικῶντας ἕνας Γάλλος;
 'Εχαθῆκαν τὰ Ψαρά. (25)

153

Φωνὴν τρόμου ἡ 'Ελλάδα σύρνει,
 Σύρνει, καὶ ἔπειτα σιωπεῖ·
 "Όμως κρότους μέσ' 'ς τὴ Σμύρνη
 "Όλη ἡ νύχτα ἠχολογεῖ.

154

Νά, ἀνθοστόλιστο τραπέζι·
 Δέν εἶν' γέννημα Τουρκῶν,
 "Όποῦ τρώοντας περιπαῖζει
 Τὴν ἀντρεία τῶν Ψαριανῶν.

155

Μύρια λόγια, γέλια μύρια,
 Καὶ χτυποῦν τὰ φωτερὰ
 'Σ τὰ ὀλογέμιστα ποτήρια
 Καὶ 'ς τὰ γέλια τὰ τελλιά.

Εἰς τὴν πλάκα ποῦ τὸν κλεῖ·
 Οὔτε σάλπιγγες καὶ σείστρα
 "Αν λαλήσουνε ἀγροικεῖ. (α)

ΣΗΜ. (α).—Τούτῃ ἡ ἐτιὰ εὐρίσκεται εἰς μία μικρὴ
 κοιλάδα κοντὰ εἰς μία βρύση, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Ναπολέων
 ἐπήγαινε κ' ἐξεδιωχθεὶς (Διον. Σολωμός).

156

Μὲ ἀρμονίαις τοὺς γράζει ἢ λύρα,
Καὶ ἐπετάχθησαν ὁμοῦ,
Λυσσιασμένοι ἀπὸ τὴν πύρα
Τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ κρασιοῦ.

157

Καὶ χορεύουνε τριγύρου...
Γειά σας, Γάλλοι εὐγενεῖς! (26)
Εἶν' τὰ χόματα τοῦ Ὀμήρου
Ποῦ τὸ πόδι σας πατεῖ!

158

Γιατὶ μέσ' ἔς τ' ἀγορεῖα τοὺς σπλάχνη
Τὸ φαγεῖ καὶ τὸ πιετὸ
Ἐς φαρμάκι δὲν ἀλλάσκει,
Νὰ τοὺς φάῃ τὸ σωθικὸ ;

159

Καὶ ἀπ' τὴ μάνητα ν' ἀνάψῃ
Ἀρμοδιώτερος χορὸς,
Τὸν ὁποῖον μόνος νὰ πᾶψῃ
Σκληρὸς θάνατος καὶ ἀργός,

160

Γιὰ ν' ἀρχίσουν τὴ χαρὰ τοὺς,
Ὅντας φάσματα ἐλαφρά,
Ἐμπροστὰ ἔς τὸ βασιλεῖα τοὺς,
Καὶ ἔς τὸ Μπαίρον ἐμπροστά,

161

Ὅπου φθάνοντας κεῖ κάτου
Ἰσως τοῦ μείνε ὡς ἐκεῖ
Ἡ ἀέρινη ἀγκαλιά του,
Ἐάν προτύτερα, ἀνοιχτή !

Στρ. 158.

Γιατὶ ξάφνου ἔσ' ἐλγὰκι
Τὸ φαγεῖ καὶ τὸ πιετὸ
Δὲ τοὺς ἔγινε φαρμάκι,
Νὰ τοὺς φάῃ τὸ σωθικὸ ;

162 (α)

Τόνε βλέπω ! Τοῦ προβαίνου
 Ἄλλα φάσματα γοργά,
 Ποῦ ἀκατάπανστα πληθαίνουν
 Σφόδρα, καὶ εἶναι Ἑλληνικά.

163

Γιὰ τὴν ποθητὴν Ἑλλάδα
 Τόσο πρόθυμα φωτοῦν,
 Σὰν νὰ ἐζήτααν τὴ γλυκάδα
 Τοῦ φωτός νὰ ξαναἰδοῦν.

164

Κλάφαις ἄμετρα χυμέναις,
 Χέρια ἀπλότρεμα, κραυγαῖς,
 Ποῦ ἀπ' τ'ς ἀντίλαλους πωμέναις
 Εἶναι πλέον τρομαχτικά.

165

Κεῖος σεβίασμα προχωροῦντας,

Σημ. Μεταξὺ τῆς στροφῆς 162 καὶ 163 εὐρίσκονται σβυμ-
 μένες οἱ ἀκόλουθες τέσσερες στροφές :

Κάθε ἀδέξιο παλληκάρι,
 Ποῦ εἰς τῆς μάχης τὴ σφαγὴ
 Εἶχε πέσει ὥσάν λιοντάρι,
 Ποῦ ἀποθαίνοντας ξεσκληῖ.

Κάθε γέρος, κάθε κόρη,
 Κάθε ἀνήλικο παιδί,
 Ὅσον τύραννοι αἰμοβόροι
 Εἶχαν διώξῃ ἀπὸ τῇ γῇ.

Ἐνῶ ἐφταίγανε ὅσο φταίγουν
 Τετραήμερα τ' ἄρνιά,
 Ὅπου ὀρφάνεψαν καὶ κλαίγουν
 Μὲ βελάσματα συχνά.

Κατὰ δαύτονε κινιοῦνται
 Μὲ μεγάλη ἐπιθυμιά,
 Καὶ θωροῦντας τὸν βαστειοῦνται
 Σαστισμένοι ἀπὸ μακρυά.

Καὶ με ἀνήσυχες ματιαῖς,
Τὰ προσώπατα κυττῶντας,
Καὶ κυττῶντας ταῖς πληγαῖς·

166

«Ἡ Διχόνοια κατατρέχει
«Τὴν Ἑλλάδα· ἀν νικηθῇ,
«ΜΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΧΕΙ,
«Τ' ὄνομά σας ξαναζῇ.»

1824

ΣΗΜΕΙΩΣΑΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

1) Λέγουν πώς εϋρηξαν δυσκολία νά τοῦ ἐβγάλουν τὸ σπαθί ἀπὸ τὸ χέρι, τόσο ἦταν πρησμένο ἀπ' τὴ σφαγὴ ἐκείνων τούσ ὁποίους.

Ce héros a forcés d' accompagner son ombre (α)

2) Ὁ Μπαίρον ἐπαρομοίαζε εἰς διάφορα πράγματα τὸν Μίλτον—εἰς τὸ πάθος του γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν προθυμίαν του νὰ γυμνάζεται εἰς τ' ἄρματα, εἰς ταῖς διχόνοιαις του μετὰ τὴ γυναῖκα του, εἰς τὸ νὰ εἶναι δυστυχισμένος, (ὅταν κάνειῖς στοχασθῇ ὅτι εὐρίσκονται καὶ ἄλλαις δυστυχίαις ἔξω ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος φτωχὸς καὶ τυφλός) καὶ τέλος πάντων εἰς τὸν τρόπον ποῦ ἐσχημάτισε τὰ καλύτερά του ποιήματα. Εἰς τὸ Paradise Lost ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα εἰς ταῖς πρωτόπλαστες εὐμορφιαῖς τῆς Κτίσεως, καὶ τοὺς τρόμους τῆς Κόλασης, θέλει βέβαια ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν νοῦ τοῦ Μπαίρον. Ἡ μελαγχολικὴ του φύση ἀγριεμένη ἀπὸ δυσσέσεις ἐσύντρεξε εἰς τὸ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ξετυλίσῃ εἰς τὰ Ποιήματά του αὐτὴ τὴν ἀντίθεσιν εἰς ἄλλον τρόπον. Ἀλλὰ ἐποῦτο τὸ μοιάσιμο δὲν τὸ εὐρίσκεις παρὰ ὅπου ὁ Μπαίρον τὸ ἠθέλησε, γιατί ὁ Μίλτον ἐμελετοῦσε πολὺ τοὺς στίχους του. Ἡ δυσκολία τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ συγγραφεὺς (ὁμιλῶ γιὰ τὸν μεγάλον συγγραφεῖα) δὲν στέζει εἰς τὸ νὰ δείξῃ φαντασία καὶ πάθος, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ὑπο-

(α) Racine Bajazet

Δημοσία Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερδίκας

τάξη αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο, εἰς τὸ νόημα τῆς τέχνης.

3) Ἴδε ταῖς φθαῖς του ταῖς κυρικαῖς.

4) Ὁ Λόρδ Μπάϊρον εἶχε γνώμην νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ἀμερική.

5) Μεταξὺ εἰς τὰλλα ἐδιαβρίστηκαν εἰς μία ἀπὸ ταῖς ἐφημερίδας ταῖς Αὐστριακῆς καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια. Ἐλπίζομεν πὼς τὰ πολιτικὰ κατορθώματα τοῦ Λόρδ Μπάϊρον θενὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν τύχην τῶν ποιητικῶν καὶ τοῦτη τάχατε ἦταν εἰρωνεία! Ἄν δὲν ἤθελε διαβασθῇ εἰς Αὐστριακὴν ἐφημερίδα κανένας βέρβαιν δὲν ἤθελε τὴν καταλάβῃ...

6) Ἴδε τὴν δεκάτην Ὀδὴ τοῦ Paradise Lost.

7) Οἱ δικοὶ μας ἔλαβαν εἰδησὴν πὼς οἱ Τοῦρκοι, εἶχαν ἀπόφασιν νὰ τοὺς πλακώσουν ἐκφρου τὸ ξημέρωμα τοῦ Χριστοῦ, νομίζοντας γὰ τοὺς εὗρουν μωρομένους εἰς ταῖς Ἐκκλησιαῖς. Ἀλλὰ οἱ δικοὶ μας ταῖς ἐσφάλισαν, ἐτοιμάσθησαν, καὶ ἔκαμαν θοῆον εἰς τὸν ἐχθρὸν.

8) Τὸ φοδασκίωμα τοῦ Ἀχελώου—ἡ πρόβη ἀπὸ ἄνοιξε νερὸ εἰς τοὺς διψασμένους διασθενεστάς τοῦ Ἀνατολικοῦ—τὸ ἀστροπελεῖν ὁποῦ εἰς μίαν ἀπὸ ταῖς καθαρώτερας νυκτιαῖς τοῦ Ἰουνίου—εἶχε τὰ πολεμοφόδια τοῦ στρατεύματος τοῦ Δαβὶδ· Πασὰ εἰς Ἀνατολίαν ἦταν τριακόσιαις κάσαις φουσκία καὶ ἑκατὸν ὀγδοηντὰ Τοῦρκοι ποῦ ἐφύλαγαν.

9) Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν δώσῃ τὸ λόγον τοὺς, ἂν οἱ Χιώταις ἔδιναν τ' ἄρματα νὰ μὴ τοὺς πειράξουν. Ἐγείναν ἐγγυηταὶ ὅλοι οἱ πρόξενοι οἱ Εὐρωπαῖοι ὁποῦ ἦταν ἐκεῖ. Ἀποῦ οἱ Χιώταις ἔδωσαν τ' ἄρματα, οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ τοὺς κόψουν καὶ τότες τῇ ἀληθείᾳ πολλοὶ ἔλεγαν τὰ λόγια ὁποῦ ταὺς βλῖνον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν ἀκόλουθην τροφήν.

10) Ὅταν ἐπρωτοκράβῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Λόρδ Μπάϊρον ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα·

La Grecia ora è posta fra questi tre partiti, o riconquistare la libertà o diventare una dipendenza de Sovrani Europei, o tornare una provincia turca. Non le rimane che una scelta fra questi tre, Ma la guerra civile non mi sembra che una strada agli ultimi due.

11) Ἦλθε ὁ Μπάϊρον πρῶτη φορὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦς 1839.

12) Εἶναι γνωστὸ ὅτι κάποιοι ἐκτεγγόρησαν τὸν Λόρδ Μπάϊρον πὼς μὴς εἶπε ἀλλάβους.

13) Ἴδὲ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Περιειβοῦ, καὶ τὰ προλεγόμενα τοῦ ἀξιοτάτου κυρίου Φλωριέλ, Chansons populaires.

14) Ἴδὲ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ὑούμ, καὶ τὴν περίφημην ᾠδὴν τοῦ Γραῦ The Bard.

15) Ἀνάμεσα εἰς ὅσα ἐγράφησαν θεώρησε κατ' ἐξοχὴν τὴν περιγραφὴν τοῦ Κυρίου Φωριέλ, Chansons populaires.

16) Ὁ Μάρκος ὁ Μπότσαρης εἶχεν ἀποθάνῃ ὀλίγον καιρὸν πρὶν ἔλθῃ ὁ Μπαῖρον.

17) Ὁ ἀνδρείος Κυριακούλης ὁποῦ ἐσκοτώθηκε εἰς τὸ Φανάρι. Κοίτονται ὁ Μάρκος καὶ αὐτὸς ἐμπρός εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα τοῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας, ἀπ' ἔξω.

18) Ἴδὲ τὴ σημείωσιν ἀρ. 7.

19) Εἶναι γνωστὸ πῶς ὁ Μπαῖρον ἦταν συγχυσμένος μετὰ τὴν γυναῖκά του.

20) Τὰ ὑστερινὰ λόγια τοῦ Λόρδ Μπαῖρον ἐστάθηκαν ταῦτα· ὦ θυγατέρα μου! ὦ μαύρη Ἑλλάδα!

21) Les personnes mêmes qui détestèrent ce grand homme ont reconnu que de puis dix siècles il n' avait point paru sur la terre un caractère plus extraordinaire. L'Europe entière a porté le deuil du Héros et ceux qui ont contribué à ce grant forfait sont voués au mépris les générations présentes aussi bien qu' à ceux de la postérité.

(Discours de Lord Holland au Parlement. Pilote du 3 Août 1822).

22) Τὰ ὑστερινὰ λόγια τοῦ Ναπολέοντος ἐστάθηκαν, ταῦτα· ὦ Γαλλίε! ὦ παῖδί μου!

23) Οἱ μεγαλύτεραις νίκαις τοῦ Ναπολέοντος λογαριάζονται σαράντα ἕως πενήντα. Ὁ ἀριθμὸς τοῦς, ἔλεγεν αὐτὸς ὁ ἴδιος κρέμεται ἀπὸ τὸν τροπὸν ὁποῦ θέλει τινὰς νά ταῖς θεωρήσῃ.

24) Et après s'être arlêté sur ce pays (la Grèce), il (Napoléon) a repris:

La Grèce attend un libérateur... Ce serait une belle couronne de gloire... Il inscrirait son nom à jamais avec ceux d' Homère, Platon, Epaminondas. Je n' en ai peut-être pas été loin ! ...

Mémorial de S. te Hélène par Las-Cases Journal du 10 au 12 Mars 1816. Tom. II p. 336.

25) Παράρτημα τοῦ ἀριθμοῦ 3 τοῦ Φίλου τοῦ Νόμου. Σμύρνη 2 Ἰουλίου.

Ὁ ἐνταῦθα Κόριος Ἀρνώδ Γάλλος (Arnaud) εὐθύς ὥς ἔμαθε τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εὐθύμισε μὲ μεγάλην φαιδρότητα καὶ συγκαλέσας εἰς λαμπρὸν συμπόσιον ὅλους τοὺς φίλους του, συνεκρότησε χορὸν καὶ μουσικὴν, καὶ ἔδειξε τὴν εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς του μὲ τὰ πλέον ζωηρὰ αἰσθήματα. Ὁ ἀξιέπαινος καὶ λαμπρὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας κ. Π. Δαβίδ, τοῦ ὁποῖου ἡ πρὸς τὴν πατρίδα μας φιλοτιμία γνωρίζεται καὶ ζηρῶνται ἀπὸ ὅλους, ἐμέμφθη κατὰ πολλὰ καὶ ἠλεγξε τὸ χαϊρέκαζον τοῦτο κίρημα. Ὅλοι εἰς ταύτην τὴν πόλιν εὐρεθέντες Ἀγγλοὶ καὶ Ἀμερικανοί, καὶ πολλοὶ τῶν Εὐρωπαίων, ἐλυπήθησαν διὰ τῶν Ψαρῶν τὸ δυστύχημα καὶ ἔδειξαν μεγάλην κατήφειαν.

26) Στοχάζομαι ὅτι γυνεὶς δὲν θέλει ἀμφιβάλλῃ πῶς τοῦτο ἀναφέρεται εἰς ἐξεῖνους μόνον ὅπου εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἔκαμαν χορὸ καὶ δειπνο, καὶ ὅχι εἰς ὅσους ἐγεννήθησαν εἰς τὴ γῆ τῆς σοφίας καὶ τῆς εὐγένειας.

ΕΙΣ ΜΑΡΚΟ ΜΠΟΤΣΑΡΗ (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Ἡ Δόξα δεξιὰ συντροφεύει
Τὸν ἄνδρα ποῦ τρέχει μὲ κόπους
Τῆς Φήμης τοὺς δόσφατους τόπους,
Καὶ ὁ φθόνος του στέζει ξερβιά,
Μὲ μάτια μὲ χεῖλη πιερα·

Ἄλλ' ὅποτε ἡ μοῖρα του γράφῃ,
Τὸν δρόμον τοῦ κόσμου νὰ πάψῃ,
Ἡ Δόξα καθίζει μονάχῃ
Στὴν πλάκα τοῦ τάφου λαμπρῇ,
Καὶ ὁ Φθόνος ἄλλοῦ περπατεῖ.

Ἐς τὴν πλάκα τοῦ Μάρκου καθίζει
 Ἡ Δόξα λαμπράδες γιομάτη·
 Κλεισμένο γιὰ πάντα τὸ μάτι,
 Ὅπου γε πολέμου φωτιά·
 Ἐλάτε ν' ἀκούστε, παιδιά !

Σοφοὶ λεξιθήρις μικροῦ,
 Μὴ λήξη σὰς βλέπω τ' αὐτιά·
 Τρεχάτε ἔς τὰ μνήματα μέσα,
 Καὶ ψάλτε μὲ λόγια τρελλά·
 Ἐλάτε ν' ἀκούστε, παιδιά !

Τὸ λείψανο, ποῦ γε γλυτώσῃ
 Ὁ Ποίητος μὲ θρήνους, μὲ δῶρα,
 Ἐγύριζε ὀπίσω τὴν ὥρα·
 Ποῦ περφεῖ ἔς τὴν ὄψιν τῆς γῆς
 Τὸ φῶς τὸ γλυκὸ τῆς αὐγῆς.

Ἐβγήκαν μαζί τῆς θλιμμένης
 Τρωάδας ἀπ' ὅλα τὰ μέρη
 Γυναῖκες, παιδάκια καὶ γέροι,
 Θορῶντας, νὰ ἴδουν τὸ κορμὶ
 Ποῦ χάνει γι' αὐτοὺς τὴν ψυχή.

Κλεισμένο δὲν ἔμεινε στόμα
 Ἀπάνου ἔς τοῦ Μάρκου τὸ σῶμα·
 Ἀπέθαν', ἀπέθαν' ὁ Μάρκος·
 Μιά θλίψη, μιὰ ἄκρα βοή,
 Καὶ θρήνος καὶ κλάψα πολλή.

Παρόμοια ἡχώ θὰ λαλήσῃ
 Τοῦ κόσμου τὴν ὑστερή μερὶ,
 Παντοῦ ἔς τὸν καινούριον αἶρα·
 Παρόμοια ἔς τοὺς τάφους θὰ ἐμβῇ,
 Νὰ γάμη καθένas νὰ ἐβγῇ.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ. (α)

Ὅς τῶν Ψαρῶν τὴν δόξαυον χάχῃ
 Περιπατῶντας ἡ Δόξα μονάχῃ,
 Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληγάρια,
 Καὶ ὅς τὴν κόμῃ στεφάνῳ φορεῖ
 Γεναμένο ἀπὸ λίγα χοστάρια,
 Ποῦ εἶχαν μείνει ὅς τὴν ἐρημῇ γῇ.

Σημ. (α) Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο δὲν εὑρέθη εἰς τὰ χει-
 ρόγραφα τοῦ ποιητῆ. (Ίαν. Πολυλ.)

Στίχ. 4—Καὶ στὸ χέρι στεφάνῳ κρατᾷ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣ ΜΟΝΑΧΕΙΝ (α)

Πρὸς τὴν κυρά "Αννα Μαρία Ἀναστασία Γουρᾶτο
Γεωργουίλα.

*"Όταν ἐντόθηκε τὸ ἀγγελικὸ σχῆμα εἰς τὸ μοναστήρι
τῶν Ἀγίων Θεοδώρου καὶ Γεωργίου εἰς Κέρκυρα,
τὴν 18 Ἀπριλίου 1829.*

Ἀπὸ τὸν θρόνον τ' Ἀπλίστου
Οἱ Ἀγγέλοι ἐκατεβῆκαν,
Καὶ μέσ' ἔς τοῦ μοσχολίβανου
Τὸ σύμφωνον ἐμπήξαν,
Νὰ ἰδοῦν ποῦ τὸ κοῦρσιον
Κινᾷται ἔς τὴν ἐκκλησίαν.

Χριστὸς ἀνέστη, ἐψάλλανε
Μὲ τὰ χρυσᾶ τους χεῖλη,
Χριστὸς ἀνέστη, ἐκάνανε,
Κι' ἀστράφτανε σὰν ἥλιοι,
Καὶ λόγια ἐτραγουδούσανε
Ἐγκάρδια καὶ θερμά.

Σημ. (α). «Τούτη ἡ ὠδή—σημειώνει ὁ Πολυῶς—ἐτυ-
πώθηκε πολλαῖς φοραῖς, ἀλλὰ μὲ πολλὰ σφάλματα». Τὸ
σημαντικώτερον εἶναι ἡ γραφή: Κι' αὐτὴ δὲν ἐσω-
ζότουν· ἐνῶ θέλει: Κι' αὐτὴ δὲν ἐσωζότουν.
Ἡ ὠδή ἐδημοσιεύθηκε ὅπως εὐρέθηκε στὰ χειρόγραφα
τοῦ ποιητῆ, μὲ τις παραθετόμενες παραλλαγές, ποὺ ἀνή-
κουν σὲ παλαιότερον σχέδιον τοῦ ποιήματος.

ΕΝΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Χίστε, ἀδελφή! Μ' ἀρέσουνε
 Τῆς ὄψης σου οἱ γλωμάδαις·
 Εἰς τὰ περίσσια ἀνάμεσα
 Κεοῖά καὶ ἔς ταις λαμπάδες,
 Κάλλιο ἀπὸ τοῦ πιάγουνε
 Τῆς Νύμφης τοῦ Χριστοῦ.

ΑΛΛΟΣ. Ἀποῦ τὸν θάνατο ἐκλαφες
 Τῆς δόλιας σου μητέρας
 Καὶ τοῦ πατρός,—σοῦ ἀπόμεινε
 Μόνος Αὐτὸς πατέρας.

ΑΛΛΟΣ. Πάντα περνᾷ τὰ σπλάχνα του
 Τὸ δάκρυ τοῦ ὄρφανου.

ΑΛΛΟΣ. Γλυκὶ ναι τῆς Παρθένης
 Νὰ μελετᾷς τὰ κάλλη·

ΑΛΛΟΣ. Πικρὴ ναι ἡ φοβερώτατη
 Τοῦ κόσμου ἀνεμοζάλη·
 Μόν' ἐδῶ φθίνει ὁ ἀντίλαλος,
 Δὲ φθίνει ἡ τρικυμία.

ΑΛΛΟΣ. Ἐδῶ ὁ Χριστὸς ἔς τὰ ὀνειράτα
 Σὲ σὲν καὶ ταιβαίνει·

ΑΛΛΟΣ. Ἐκεῖ ταράζουν ἄρματα,
 Καὶ θρόνοι αἰμιτομένοι·

ΑΛΛΟΣ. Ἐδῶ εὐτυχία καὶ θοῖμβος·

ΑΛΛΟΣ. Ἐκεῖ ναι συμφορά!

ΑΛΛΟΣ. Ὁ κόσμος ἐρωτεύτηκε
 Ἐς τὰ μάτια, ἔς τὴ φωνή σου,
 Τὰ μελετᾷ συχνότατα,
 Κ' ἡ ἀγγελικὴ ψυχὴ σου
 Φωνὴ καὶ μάτια ἐγύρισε
 Κατὰ τὸν οὐρανό.

ΑΛΛΟΣ. Ὁ Πλίστης κατ' εἰκόνα του
 Τὸν ἄνθρωπο ἐποιούσε.

ΑΛΛΟΣ. Μέσ' ἔς κρυφία τῆς γνώσης του
 Τὴ Χτίση ἐμελετοῦσε,
 Γιά νὰ ναι τοῦ λιγώζωου
 Ἀνθρώπου ἡ κατοικία.

Ἀπάνου ἀπάνου ἐχάρηζε
 Ὡς τὴν Ἀβυσσὸν ποὺ ἐσειότουν
 Καὶ μὲ τρομάρα ἐμοῦ γκροῖζε,
 Κι' αὐτὴ δὲν ἐσωζότουν.
 Ὁ Πλάστης ὁλομύναχος
 Ἀγροῖζαε μὲ χαρά.

ΑΛΛΟΣ. Ἐρως καὶ Χάρος πάντοτε
 Δουλεύουν ἐδῶ καίτοι,
 Ὡς ποὺ ὁ Καιρὸς ὁ γέροντας
 Νὰ χάσῃ τὰ φτερά του.

ΑΛΛΟΣ. Φοβιτὴν ναι ἡ ὥρα ποὺ ὁ ἄνθρωπος
 Βαριά προχομαχά.

ΑΛΛΟΣ. Μὴ φοβηθῇς νὰ σ' ἔρημη
 Τότε ἀπὸ καθεῖ μᾶτι
 Ἰδοὺ, ὁ Χριστὸς, ποὺ γέροντας
 Ὡς τοῦ πόνου τὸ κρεβάτι,
 Σοῦ σιάζει τὸ προσκέφαλο,
 Καὶ σὲ παρηγορεῖ.

ΑΛΛΟΣ. Εὐτυχισμένο λείψανο,
 Θέλει σοῦ δώσῃ πάλι
 Τὸν ἀρραβῶνα ὁ ἴδιος,
 Ὅπου σοῦ πῆρε ἀγάλη,
 Τὴν ὥρα ποὺ ἀπομείνανε
 τὰ στήθια σου νεκρά.

Στροφ. 9. Κι' αὐτὴ δὲν ἐσωζότουν
 Στροφ. 11. Σοῦ κοινωνεῖ τὴ χάρι του,
 Καὶ σὲ παρηγορεῖ.
 Μὴ φοβηθῇς νὰ σ' ἔρημη
 Ὡς τοῦ πόνου τὸ κρεβάτι
 Γιατὶ σ' ἐμένα γέροντας
 Ρίχνει ὁ Χριστὸς τὸ μᾶτι.

Στροφ. 12. Γλυὰ κοιμήσου, λείψανο,
 Καὶ θέλει λήβῃς πάλι
 Τὸν ἀρραβῶνα ποὺ ὁ Χριστὸς
 Σοῦ πῆρε ἀγάλη γάλη,
 Τὴν ὥρα ὅπου τὸ δάχτυλο
 Ἀπόμεινε νεκρό.

ΑΛΛΟΣ. Τὰ κόκκιν' ἐβ' ἰσθῆκιν
 Ὡς τὸ μῆμα χαρτερῶντας.
 Καὶ τρίζουνε ἀκατάπαντα
 Τὴν κρίση ἀναζητῶντας.

ΑΛΛΟΣ. Ξύπνα, ἀδελφὴ! τὴ σὺλπιγγα
 Τὴν ὕστερη ἀγροικῶ.

ΑΛΛΟΣ. Τὰ μάτια τῆς ἀστρούψανε
 Τοῦ τάφου ἀπὸ τὴν κλίνην·
 Κόττα! πετειέται ὀλόχαρη
 Καὶ μέσ' ὅς τὸ λάκκο ἀφίνει
 Τοὺς μόσχους τοῦ Μπαῖάπριλου,
 Ποῦ δὲν ὑπάρχει πλιό.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ. Τὰ μάτια τῆς ἀστρούψανε
 Τοῦ τάφου ἀπὸ τὴν κλίνην·
 Κόττα! πετειέται ὀλόχαρη,
 Καὶ μέσ' ὅς τὸ λάκκο ἀφίνει
 Τοὺς μόσχους τοῦ Μαῖάπριλου,
 Ποῦ δὲν ὑπάρχει πλιό.

1829

Η ΦΑΡΜΑΚΩΜΕΝΗ ὩΣ ΤΟΝ ΑΔΗ

« Ἄδῃ μαῦρε, χαιρετῶ σε!
 Δὲν ἐχάρηκε ποτὲ
 Μάτι ἀνθρώπου γιὰ τὸν ἥλιο
 Καθὼς τώρα ἐγὼ γιὰ σέ.

Στροφ. 13.

Καὶ τρίζουνε τῆς Κρίσεως
 Τὴν ὥρα ἀναζητῶντας.

Στροφ. 14.

Πηδάει, κινάει χαρούμενη.

Στροφ. 1.

Τὸ νέο χῶμα ἀραχνιασμένο
 Πέφτω χάμου καὶ φιλῶ·
 Ἔρμα σπύτια τοῦ θανάτου,
 Πόσο ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ!

»Από κεῖ, ποῦ λίγη ἀγάπη,
Κ' εἶναι πλάνημα πολὺ,
Σὲ λιγὰκι θὰ κατέβῃ
Ὁ ἐρωτὰς μου νὰ μ' εὐρῇ.

»Χωρὶς
Τ' ὁμορφ' ἄστρο τῆς αὐγῆς,
»Αδεια κι' ἄφωνη καὶ μαύρη
Ἡ Παράδεισο τῆς γῆς.

»Μ' ἔχει σήμερα μηνύση
Λίγη ν' ὦρα ἀκόμα ζῶ,
Κ' ἐκατάπια τὸ φριχτὸ
Σὰν ἀθάνατο νερό.

(Μὲ τὸ ἀραχνιασμένον στόμα
Τὰ νέα χῶματα φίλῳ
Ἔρμα σπίτια τοῦ νεκρῶνος,
Πόσο ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ!)

Τέλος βρίσκομαι ἐς τὸν Ἄδη,
Καὶ τὰ σπίτια του πατῶ
Χρυσᾶ σπίτια, χαιρετῶ σας,
Καὶ τὴ σκόνῃ σας φίλῳ.

Χρυσᾶ σπίτια χαιρετῶ σας!
Ξάφνόν κ' ἐλαφρὰ πατῶ σας.
Καρδιακὰ σὰς χαιρετῶ!

Πέφτω μὲ τὸ στόμα κίτον,
Χρυσᾶ σπίτια τοῦ θανάτου,
Καὶ τὸ χῶμα σας φίλῳ.

Στροφ. 2. Τώρα πλάκωσε ὁ χρυσὸς μου,
Νά ναι πάντα ἐδῶ μ' ἐμέ.
Ἐδῶ κίτω πλάσμα τέτοιο
Δὲν ἐφάνηκε ποτέ.
Ἐδῶ κίτω ἀχνάρι τέτοιο
Δὲν ἐστάθηκε ποτέ.

Στροφ. 3. »Αδεια κι' ἄλλα καὶ μαύρη.

·*Ονειρο κοντὸ γιὰ μένα
Νιότη, ἀγάπη καὶ ζωή·
"Ὅλα ὄνειράτα 'ς τὸν κόσμον·
Ναί, καὶ ὁ θάνατος τὰ λυεῖ.

·Πῶς εὐθύς δὲν κατεβαίνεις;
Πῶς ἀργεῖς, γλυκειὰ ψυχή;
"Αἶ! τὸ ψυχομαχητὸ σου
Θέλ' εἶν' ἄγριο καὶ βαρύν·

Τέτοια, ὁμπρὸς 'ς τοὺς ἥσιους ὅλους
Ἐξυπνοῦσε τοὺς ἡχοὺς
Τὸ τραγοῦδι ἐρωτημένο,
Καὶ τοὺς ἔλανε γλυκοῖς.

Ἐκυττόσανε τὰ χέρια
Καὶ τὸ μέτωπο τῆς νιᾶς,
"Ὅπου ἐτρέμαν τὰ λουλοῖδια
Τὰ λαμπρὰ τῆς παρθενιάς.

Ξάφνου ὁ "Ἄδης μουρμουρίζει·
"Ἐπαψ' ἡ γλυκειὰ φωνή·
Πέφτει τ' ὁμορφο κοράσι
Ἐπ' τὴν ἀγκάλῃ τοῦ ἐραστιῆ. (α)

1833

Στροφ. 7. "Ὅλοι οἱ ἥσιμοι ἀκοῦν κυττῶντας
Τ' ἀχνὸ μέτωπο τῆς νιᾶς,
"Ὅπου ἐτρέμαν τὰ λουλούδια
Τὰ λευκὰ τῆς παρθενιάς.
Ἦτανε προσηλωμένοι
Εἰς τὸ μέτωπο τῆς νιᾶς.

Στροφ. 9. Ξάφνου ὁ "Ἄδης μουρμουρίζει,
Ξάφνου ἐστάθηκε ἡ φωνή
Τῆς παρθένας, ὅπου πέφτει
Ἐπ' τὴν ἀγκάλῃ τοῦ ἐραστιῆ.
Τ' ὁμορφο κοράσι πέφτει
Ἐπ' τὴν ἀγκάλῃ τοῦ ἐραστιῆ.

Σημ. (α) Στὰ ἀρχαιότερα σχεδιάσματα εὐρίσκονται
καὶ οἱ ἑξῆς στίχοι :

Δημόσιον τὸν ἀνδρὰ 'ς τὴν παρθενίαν Βέροιας

ΝΕΚΡΙΚΗ ΩΔΗ

Τὸ δῶμα τ' ὀλομόναχο
 Βροντοῦσε ἀπὸ τραγούδια·
 Ὡς τὰ χέρια καὶ ὡς τὸ μέτωπο
 Ἐτρέμειν τὰ λουλούδια
 Τῆς κορασιᾶς ὅπ' ἔλαμπε
 Ὡς τ' ἄστρο τῆς αὐγῆς.

Εἶναι ἀλαφρὸ τὸ χῶμά σου
 Ὡς τῆς ἐλιάς τὸ φύλλο.
 Ὡς τῆς δροσιᾶς τὸ στάλαμα·

Τὴν ἀνθούσιμη κυλᾶ,
 Λίγη παίροντας μοσχάδα,
 Πολλὴ ἀφίνοντας δροσιὰ.

Καὶ τὸ πᾶν κατασωπαίνει
 Οὐδὲ φύλλο, οὐδὲ ζωῦφι,
 Οὐδὲ ρεῦμα, οὐδὲ πνοή.

Καὶ χωρὶς νὰ ξέρω πῶς
 Γιά τὸ θάνατο μιλοῦσε
 Πῶς θὲ νὰ ταγε γλυκός.

Μὴ μακρὸς καιρὸς μὲ βάλλῃ
 Ὡς ἄλλουνοῦ τὴν ἀγκαλιά.

Στροφ. 1. Ἡ νέα πλάση ἐρωτεύεται
 Ὡς τὰ δυνατὰ τραγούδια·
 Ὡς τὸ μέτωπο σοῦ τρέμουνε
 Τὰ ἐμπόρθενα λουλούδια.

Τρέμουν τὰ θεῖα ὡς τὸ μέτωπο
 Τῆς περθεनिᾶς λουλούδια.

Μὴ σοῦ βαρύνῃ ἂν χεῖλο
 Ἀνθρώπου δώσῃ φίλημα
 Ὡς τὴν πέτρα, ποῦ κρατεῖς.

Κι' αὐτὸς γελάει ποῦ σ' ἔβαλε
 Τέτοια λαλιά ὡς τὸ στόμα,
 Κι' ὁ κόσμος, ὅπου ἐτίμησες,
 Πατῶντας τοῦ τὸ χῶμα,
 Ἀναγαλλιάζει ἢ σπῖθα τοῦ
 Καὶ κατὰ σὲ πηδᾷ.

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ (α)

XVIII

Ἐκύττια, κ' ἦτανε μακρὰ ἀκόμῃ τ' ἀκρογιαλὴ
 Ἀστροπελέκι μου καλὸ, γιὰ ξαναφέξε πάλι!
 Τρεῖς ἀστροπελέκια ἐπέρασε, ἓνα ξεπίσω ὡς τ' ἄλλο,
 Πολὺ κοντὰ ὡς τὴν κορασιά μὲ βρόντημα μεγάλο·
 Τὰ πέλαγα ὡς τὴν ἀστραπὴ κι' ὁ οὐρανὸς ἀντήχων
 Οἱ ἀκρογιαλαῖς καὶ τὰ βουνὰ μ' ὅσαις φωναῖς κι' ἂν εἶχαν.

XIX

Πιστέψετε π' ὅτι θὰ πῶ εἶν' ἀκριβὴ ἀλήθεια,
 Μὰ ταῖς πολλαῖς λαβωματιαῖς, ποῦ μῶφραγον τὰ στήθια,

Σημ. (α). Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση τῶν ἀπο-
 σπασμίων, ὁ ποιητὴς εἶχε στιχοιργήσει δεκαεπτὰ κεφά-
 λαια προηγουμένα, πού δὲν εὐρέθησαν στὰ χειρόγραφα.

Στίχ. 5. Κεφ. XVIII. Μὲ σκούξιμο πολὺ μακρὰ πο-
 λὺν καιρὸν ἀντήχων.

Μὰ τοὺς συντρόφους, πῶπεσαν ἔς τὴν Κρήτη πολεμῶντας,
 Μὰ τὴν ψυχὴ, ποῦ μ' ἔκαψε τὸν κόσμον ἀπαρτιῶντας.
 (Δάληος, Σάλλιγγα! κ' ἐγὼ τὸ σάβανο τινάζω,
 Καὶ σχίζω δρόμο καὶ τ' ἄχνους ἀναστημένους κριάζω,
 «Μὴν εἰδετέ τὴν ὁμορφιά, ποῦ τὴν κοιλάδα ἀγιάζει;
 «Πέστε, νὰ ἰδῆτε τὸ καλὸ ἐσᾶς; γι' ὅτι σᾶς μοιάζει
 «Καπνὸς δὲ μένει ἀπὸ τὴ γῆ νιὸς οὐρανὸς ἐγίνη
 «Σὰν πρῶτα ἐγὼ τὴν ἀγάπῃ, καὶ θὰ κοιθῶ μ' αὐτήν».
 — Ψηλὰ τὴν εἶδαμε πρῶτ' τῆς τρέμν τὰ λουλούδια
 «Σ' τὴ θύρα τῆς Πρωταεῖδος ποῦ ἐβγήκε μὲ τραγοῦδια
 «Ἐφαλλε τὴν Ἀνάστασι χαροποιὰ ἢ φωνὴ τῆς,
 «Κ' ἔδειχνεν ἀνυπομονὰ γιὰ νύμφη ἔς τὸ χορμὶ τῆς
 «Ὁ Οὐρανὸς δλοκληρὸς ἀγροῖεας παστισιμένος,
 «Τὸ κάψιμο ἀργοπόρου· ὁ κόσμος ὁ ἀναμμένος
 «Καὶ τώρα ὁμπρὸς τὴν εἶδαμε· ὀγλήγορα σαλεύει
 «Ὅμως κυττάζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ κάποιονε γυρεύει»).

XX

Ἀζομὴ ἐβάστανε ἢ βροντὴ
 Κ' ἡ θάλασσα, ποῦ σιζήθησε σὰν τὸ χοχλὸ ποῦ βράζει,
 Ἦσυχασε καὶ ἐγινε ὅλο ἡσυχία καὶ πῶστρα,

Στίχ. 2. Καρ. XIX. Μὰ τὰ μυστήρια τ' ἄχραντὰ ὁποῦ
 [τὰ νέω καὶ τρέμω,

Μὰ τὴν ἡμέρα τὴ στερνὴ...

Ὅταν θ' ἀντιβῶσιν οἱ νέοι ἀντίλοι, ὄχι πλέον
 οἱ παλαιοὶ ποῦ ἐμύθων τὴ βλαστήμια καὶ τὴ ψευτιά...

Ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὴ μιλιέ, ποῦ ναι πνοὴ τοῦ Πλάστη.

Στίχος 9. Βάρε καλὴ μου σάλλιγγα, καὶ τὰ σεμνὰ
 [τῆς κάλλι,

Τὰ δροσερὰ, τὰ εὐώδεια, νὰ ξανανθίσουν πάλι,
 Κ' ἐγὼ ξυλνῶ καὶ γλήγορα τὸ σάβανο τινάζω.

Στίχος 11. Τρέμουν οἱ ἀνθοὶ ἔς τὸ πρόσωπο ποῦ ναι
 [σὰν ἄστρο νέο.

Στίχος 13. Ἐφαλλε τὴν Ἀνάστασιν ὁ ὁρατὸς ἀποσπερίτης

Στίχος 16. Κι' ὁ κόσμος ποῦ ἐτίμησε λίγο καιρὸ πα-
 [τῶντας,

Τὸ κάψιμό του ἀργοπορᾷ μακροσπιθοβο-
 [λῶντας.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη

Σάν περιβόλι εὐώδησε κ' ἐδέχτηκε ὅλα τ' ἄστρο.
 Κάτι κρυφὸ μυστήριον ἐστένεψε τῇ φύσῃ
 Κάθε ὁμορφιά νὰ στολιστῇ καὶ τὸ θυμὸ ν' ἀφήσῃ.
 Δὲν εἶν' πνοὴ 'ς τὸν οὐρανὸ, 'ς τὴ θάλασσα φυσῶντας
 Οὔτε ὅσο κάνει 'ς τὸν ἀνθ' ἢ μέλισσα περνῶντας, *
 Ὅμως κοντὰ 'ς τὴν κορασιά, ποῦ μ' ἐσφίξε κ' ἐχάρη,
 Ἐσειότουν τ' ὀλοστρόγγυλον καὶ λαγαρὸ φεγγάρι.
 Καὶ ξετυλίζει ὀγλήγορα καὶ ποῦ ἐξεῖθε βγαίνει,
 Κι' ὁμπρὸς μου ἰδοὺ ποῦ βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
 Ἔτρεμε τὸ δροσᾶτο φῶς 'ς τὴ θαϊτιά θωριά της,
 Ὡς τὰ μάτια της τὰ ὀλόμαντρα καὶ 'ς τὰ χρυσὰ μαλλιά της.

Κεφ. XX.

- Στίχ. 4. Σάν περιβόλι εὐώδησε καὶ τ' ἄνθη του ἦταν
 [ἄστρο.—
 Σάν περιβόλι εὐώδησε καὶ λουλουδιάζει
] ἄστρο.
- Στίχ. 5. Λές καὶ ἐσυνέβηκε μυστήριον εἰς τὴ φύσῃ,
 Ποῦ τὴν ἐστένεψε γλυκὰ τέτοια μορφὴ νὰ
 [ντύσῃ.—
 Κάτι κρυφὸ μυστήριον ἐστένεψε τῇ φύσῃ
 Τὴν ἀγριάδα νὰ γδυθῇ καὶ ὅλο ὁμορφιαῖς νὰ
] χύσῃ.—
 Ὅλο ὁμορφιαῖς νὰ στολιστῇ καὶ τὸ θυμὸ ν'
] ἀφήσῃ.
- Στίχ. 7. Φυσηματιὰ παραμικρὴ τὸ πέλαο δὲ βγάνει,
 Σὲ περιβόλι νὰ σεισιτῇ ἢ ρόδο, ἢ τουλουπάνι.
- Στίχ. 9. Ἄλλὰ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, σάν νὰ φυ-
 [σοῦσε ἀνέμῃ,
 Στρογγυλό, μέγα, λαγαρό, κοντὰ 'ς τὴν κόρη
] τρέμει.—
 Σάν νὰ θελε νὰ φιληθῇ τ' ἀθάνατο ποδάρι.
 Ἔτρεμε, δίχως νὰ φυσᾷ, κοντὰ της τὸ φεγ-
] γάρι.
 Κ' ἐξεῖνο πῶμεινε, ἀπ' αὐτὴ βλέπω καὶ ξε-
 [κολλιεῖται,
 Καὶ ἡσυχάζει ἀκίνητο ἀφοῦ πολλὴ ὥρα
] σιέεται.
- Στίχ. 10. Ἀπλώθη, ἀνακατώθηκε τὸ λαγαρὸ φεγγάρι.—
 Ἀνακατώθηκε πολὺ τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι.—
 Ἔτρεμε τ' ὀλοστρόγγυλον καὶ λαγαρὸ φεγγάρι.

XXI

Ἐκύτταξε τ' ἀστέρια, κ' ἐκείνα ἀνιγμύλλιασαν,
 Καὶ τὴν ἀχτινοβόλησαν καὶ δὲν τὴν ἐσκεπάσαν·
 Κι' ἀπὸ τὸ πέλαο, ποῦ πατεῖ χωρὶς νὰ τὸ σουφρώνη,
 Κυπαρισσένιο ἀνάερα τ' ἀνάστημα σηκώνει,
 Κι' ἀνεί τ'ς ἀγκάλαις μ' ἔρωτα καὶ μὲ ταπεινοσύνη.
 Κ' ἔδειξε πᾶσαν ὁμορφιὰ καὶ πᾶσαν καλωσύνη.
 Τότε ἀπὸ φῶς μεσημερνὸ ἢ νύχτα πλημμυρίζει,
 Κ' ἡ χτίσις ἔγεινε ναὸς ποῦ ὁλοῦθε λαμπυρίζει.
 Τέλος 'ς ἐμὲ ποῦ βρῖσκομουν ὁμπρὸς τῆς μέσ' 'ς τὰ
 [ρεῖθρα,
 Καταπῶς στέκει 'ς τὸ Βοριᾷ ἢ πετροκαλαμῖθρα,

Κεφ. XXI

- Στιχ. 3—4. Κρίνος τ' ἀνάστημα ψηλό, ποῦ ὁ ἥλιος τὸ
 [φωτίζει
 Στέκει 'ς τὸ πέλαο σὰν ἄφρὸς χωρὶς νὰ τὸ
 [συγχύξη,
4. Κυπαρισσένιο καὶ χυτὸ τ' ἀνάστημα σηκώνει.
 Κυπαρισσένιο ἀνάστημα μὲ χάρι ἀντισηκώνει.
5. Κ' εἶχε τ'ς ἀγκάλαις ἀνοιχταῖς π' ἀστρά-
 [φτανε σὰν κρίνοι.
- 5—6. Εἰς τὴν ἀγάπῃ τ' Οὐρανοῦ, ποῦ τόσῃ δόξα
 [ἐντύθη,
 Μ' ἀγάπῃ ἀνταποκρίνεται, ποῦ τ'ς ἔτρεμαν
 [τὰ στηθῇ,
6. Κι' ἀνάβρυσε κάθε ὁμορφιὰ καὶ κάθε κα-
 [λωσύνη.
9. Τέλος 'ς ἐμὲ ποῦ βρῖσκομουν ὁμπρὸς τῆς
 [μέσ' 'ς τὰ ρεῖθρα
 Ἐγὼ τὸ σίδερο κι' αὐτὴ ἢ πετροκαλαμῖθρα,—
 Ὡς τὴ μυστικῇ γαλήνῃ ἐγὼ στημένος μέσ'
 [ς τὰ ρεῖθρα
 Μνέσκω σὰν κατὰ τὸν Βοριᾷ ἢ πετροκα-
 [λαμῖθρα.—

Ὡσάν Βοριᾶς αὐτῇ, κ' ἐγὼ σὺν πετροκλιμύθρῳ.
 Ὅζι 'ς τὴν κόρη, ἀλλὰ 'ς ἐμὲ τὴν καρπὴν τῆς κλίνης.
 Τὴν κότταζα ὁ βαρυδμοῖρος, μὲ κίτταζε κ' ἐκείνη.
 Ἐλεγα πῶς τὴν εἶχα ἰδῆ πολὺν καιρὸν ὀπίσω,
 Κἂν σὲ ναὸ ζωγραφιστὴ μὲ θυμασμοῦ περίσσιο,
 Κἂν τὴν εἶχε ἐρωτικά ποιήσῃ ὁ λογισμὸς μου,
 Κἂν τ' ὄνειρο, ὅταν μ' ἐθέρπε τὸ γάλα τῆς μητρὸς μου.
 Ἦτανε μνήμη παλαιή, γλυκεῖα, κ' ἀστοχισμένη,
 Ποῦ ὁμπρὸς μου τώρα μ' ὅλη τῆς τῆ δύναμη προβαίνει.
 Σὺν τὸ νερό, ποῦ τὸ θῶρεϊ τὸ μάτι ν' ἀναβοῦζῃ
 Σάφηνου ὄχ τὰ βάθη τοῦ βουνοῦ, κ' ὁ ἥλιος τὰ στολίζει,
 Βρύση ἔγινε τὸ μάτι μου, κ' ὁμπρὸς του δὲν ἐθώρα,
 Κ' ἔχασα αὐτὸ τὸ θεῖκό πρόσωπο γιὰ πολλὴ ὥρα, (α)
 Γιατὶ ἀκουγα τὰ μάτια τῆς μέσα 'ς τὰ σωθικά μου,
 Ποῦ ἐτρέμαν καὶ δὲ μ' ἄφιναν νὰ βγάλω τὴ μιλιὰ μου.
 Ὅμως αὐτοὶ εἶναι θεοί, καὶ κατοικοῦν ἀπ' ὅπου
 Βλέπουνε μέσ' 'ς τὴν ἄβυσσο καὶ 'ς τὴν καρδιά τ' ἀν-
 [θρώπου,
 Κ' ἐνοιῶθα πῶς μοῦ διὰβριζε καλότερα τὸ νοῦ μου

- Στχ. 14. Κἂν 'ς Ἐκκλησιὰ ζωγραφιστὴ, κἂν εἰς τὴ
 [φαντασίᾳ μου,
 • 16. Κἂν ὅταν ἤμουνι μικρὸς 'ς τ' ἄδεια τὰ ὄνει-
 [ρατά μου,
 • 17. Ἦτανε γνώρα παλαιή κ. τ. λ.
 • 19. Ὡσάν τὸ ρεῦμα τὸ γλυκὸ ὁπ' ἔξαφν' ἀνα-
 [βούζει
 Ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ βουνοῦ, κ' ὁ ἥλιος τὸ
 [στολίζει,
 • 20. Ὡσάν ἀπὸ βράχο σποτεινὸ βροῖσ' ἡλιοστολι-
 [σμένη.
 • 26. Γνωρίζετε τὴν ἄβυσσο κ. τ. λ.

Σημ. (α). Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τοποθετήσουμε τέσ-
 σερονς στίχους, ποὺ ὁ Πολυλῆς ἐποθετήρησε στοὺς ἑλευ-
 θερονς Πολιορκημένους καὶ οἱ ὅποιοι πιθανώτατα ἀνή-
 κουν στὸν «Κρητικόν», καὶ εἶναι παραλλαγή τῶν στίχων 21
 καὶ 22, τοῦ XXI Κεφαλ.

Τὸ μάτι μου ἐτρέχε ρονιὰ, κ' ὁμπρὸς του δὲν ἐθώρα
 Κ' ἔχασ' αὐτὸ τὸ θεῖκό πρόσωπο γιὰ πολλὴ ὥρα,
 Π' ἄστραψε γέλιο ἀθάνατο, παιγνίδι τῆς χαρᾶς του,
 Στὸ φῶς τῆς καλοσύνης του, στὸ φῶς τῆς ὁμορφίᾳς του.

Πάρεξ ἂν ἤθελε τῆς πῶ με θλίψη τοῦ χειλιοῦ μου·
 *Κύττα με μέσ' ἔς τὰ σωθικά, ποῦ φύτρωσαν οἱ πόνοι.

*Ὅμως ἐξεχειλίσανε τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου·
 *Τ' ἀδέλφια μου τὰ δυνατὰ οἱ Τοῦρκοι μοῦ τ' ἀδράξαν,
 *Τὴν ἀδελφή μου ἀτίμησαν, κι' ἀμέσως τὴν ἐσφάξαν,
 *Τὸν γέροντα τὸν κόρη μου ἐκάψανε τὸ βράδυ,
 *Καὶ τὴν ἀνγὴ μοῦ ᾤξανε τὴ μάννα ἔς τὸ πηγάδι
 *Σ' τὴν Κρήτη·
 *Μακρὰ πὸ καὶθ' ἐγίόμισα ταῖς φούχταις μου κ' ἐβγήκα·
 *Βοήθα, Θεά, τὸ τρυφερό πλῶνάρι μόνο νά χω·
 *Σὲ γρομεὺ γρέμουμαι βαθύ, κι' αὐτὸ βιστῶ μονάχο.

XXII

*Ἐχαμογέλασε γλυκὰ ἔς τὸν πόνο τῆς ψυχῆς μου,
 Κ' ἐδάκρυσαν τὰ μάτια της, κ' ἐμοιάζαν τῆς καλῆς μου,
 *Ἐθάθη, ἀλιά μου! ἀλλ' ἄκουσα τοῦ δάκρου της ραντίδα
 *Σ' τὸ χέρι, ποῦ χα σηχωτὸ μόλις ἐγὼ τὴν εἶδα—

- Στίχ. 29. Τοῦτ' ἡ ψυχὴ εἶναι βαθειά, κ' ἐγίόμισ' ἀπὸ
 [πόνο,
 * 38. Μιά φούχτα ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς ἐγίόμισα κ'
 [ἐβγήκα.—
 *Ἐγίόμισα ὅχ τὸ χῶμα τῆς ταῖς φούχταις μου
 [κ' ἐβγήκα.
 * 43. Κρομεῖσθαι ἀπὸ τὴν ἄβυσσο κι' αὐτὸ βα-
 [ιστῶ μονάχο.

ΚΕΦ. XXII

- * 1. Χαμογελῶ κ' ἐδάκρυνε ἔς τὸν πόνο τῆς ψυ-
 [χῆς μου,
 Κ' εἰς τέτοιο σῆμα εἰράνηκε πῶς μοιάζει τῆς
 [καλῆς μου.
 *Ὅμως ἐγίνηκ' ἀφαντὴ ὅχ τοῦ πελάου τὴν
 [ἄκρη,
 Κι' ἀγροίκησα ἔς τὸ χέρι μου ποῦ μοῦ ἔσταξ'
 [εἶνα δάκρυ.

Ἐγὼ ἀπὸ κείνῃ τῇ στιγμήν δὲν ἔχω πλιά τὸ χέρι,
 Ἦ ἀγνάντευεν Ἀγαρηὸν κ' ἐγνώρευε μαχαίρῃ.
 Χαρά δὲν τοῦ ναι ὁ πόλεμος, τ' ἀπλώνω τοῦ διαβίτη
 Ψωμοζητῶντας, κ' ἔρχεται μὲ δακρυσμένο μάτι
 Κι' ὅταν χορτάτα δυστυχιά τὰ μάτια μου ζαλεῦουν,
 Ἀργά, κ' ὀνείρωτα σκληρὰ τὴν ξαναζωντανεύουν.
 Καὶ μέσα 'ς τ' ἄγρο πέλαγο τ' ἀστροπελέκι σκάη,
 Κ' ἡ θάλασσα νὰ καταπιῇ τὴν κόρη ἀνάστητή,
 Ευπνώ φρενίτης, κάθομαι, κ' ὁ νοῦς μου κινδυνεύει,
 Καὶ βάνω τὴν παλάμη μου, κ' ἀμέσως γαληνεύει
 Τὰ κύματα ἔσχιζα μ' αὐτό, τ' ἄγρια καὶ μυρωδίτα,
 Μὲ δύναμη, ποῦ δὲν εἶχο μήτε 'ς τὰ πρῶτα νιάτα,
 Μήτε ὅταν ἐκρατούσαμε, πετώντας τὰ θηκάρια,
 Μάχη στενὴ μὲ τοὺς πολλοὺς ὀλίγα παλληκάρια,
 Μήτε ὅταν τὸ μπομπό-Ἰσοῦφ καὶ τ' ἄλλους δυὸ βα-
 [ροῦσα
 Σύρριζα 'ς τὴ Λαβέρινθο π' ἀλαίμαργα πατοῦσα. —
 Ὡς τὸ πλέξιμο τὸ δυνατό ὁ χτύπος τῆς καρδιάς μου
 Κι' αὐτὸ μὲν τ' αὖξαι ν' ἐκρύνει 'ς τὴν πλευρά τῆς κυ-
 [ρῆς μου.

Ἀλλὰ τὸ πλέξιμ' ἄργουνε, καὶ μοῦ τ' ἀποχοιμοῦσε,
 Ἦχος γλυκύτατος ἤχος, ὁποῦ μὲ προβοδοῦσε.
 Δὲν εἶναι κορμασίης φωνὴ 'ς τὰ δάση ποῦ φουντώνουν,
 Καὶ βγαίνει τ' ἄστρο τοῦ βραδιοῦ καὶ τὰ νερά θολώνουν,
 Καὶ τὸν κρυφὸ τῆς ἔρωτα τῆς φύσης τραγουδαί,
 Τοῦ δένδρου, καὶ τοῦ λουλουδιοῦ, ποῦ ἀνοίγει καὶ λυγαί.
 Δὲν εἶν' ἀηδόνι κρητικό, ποῦ παίρνει τὴ λαλιά του

Στιχ. 9.

Ὅποτε νύχτα ἀργὰ πολὺ...

Κ' ὅπως σκληρὸς πλιά ζωντανὰ τὰ ξανα-
 [φέρειναι ὁμπρὸς μου.

Κ' ἡ θάλασσα, ποῦ μέσα τῆς τ' ἀστροπε-
 [λέκι σκάει.

Μὲ τὴ φωνὴ τοῦ λιονταριοῦ τὴν κόρη μου
 [ξυπνάει.

* 15. Καὶ τὰ νερά σχίζω μ' αὐτὸ τὰ μυριομυρω-
 [δίτα.

* 22. Καὶ 'ς τὸ κεφάλι τὸ χρυσὸ βαραί τὸ καρδιο-
 [χτύπι.

Σὲ ψηλοὺς βράχους καὶ ἄγριους, ὅπ' ἔχει τὴ φωλιά του,
 Κι' ἀντιβουρξέει ὀλονυχτιῇ ἀπὸ πολλῇ γλυκάδα.
 Ἡ θάλασσα πολὺ μακρυνά, πολὺ μακρυνά ἡ πεδιάδα,
 Ὡστε ποῦ πρόβαλε ἡ αὐγὴ καὶ ἔλυσαν τ' ἀστέρια,
 Κι' ἀκούει καὶ αὐτὴ καὶ πέφτουν τῆς τὰ ῥόδα ἀπὸ τὰ
 [χέρια (α)]
 Δὲν εἶν' ἑκαμπόλι τὸ γλυκό, ὅπου τ' ἀγροίκαια μόνος,
 Ὅσον Ψηλοῤῆτη, ὅπου συχνά μ' ἐτράβουνεν ὁ πόνος,
 Κι' ἐβλεπε τ' ἄστρο τ' οὐρανοῦ μεσουρανίς νά λάμπη,
 Καὶ τοῦ γελοῦσαν τὰ βουνά, τὰ πέλαγα καὶ οἱ κάμποι
 Κ' ἐτάραζε τὰ σπλάχνα μου ἐλευθεριᾶς ἐλπίδα,
 Κι' ἐφώναζα ὡ θεϊκῶς, καὶ ὅλη ἄρματα Πατρίδα!

Στιχ. 25. Ὅμως τὸ δεινὸ πλέξιμο γλυκά μ' ἀργοπο-
 [ροῦσε...

* 22.—25. Πάει σὰν ἀλλάφι πῶργος τοῦ κυνηγοῦ τὰ
 [βέλη, (β)]

Καὶ φεύγει ἀπὸ τ' ἀνθηρὰ κρεμάμενα κλο-
 [νῶντα,

Κι' ἀπὸ τὸν μαῦρον ἥσυχιο του σὲ ρεύματα
 [καθάρια.

* 33. Κι' ἀκούει καὶ αὐτὴ καὶ πέφτουν τῆς οἱ κρῖ-
 [νοι ἀπὸ τὰ χέρια.

Σημ. (α) Ὅπως ἀπ' αὐτὸ τὸ στίχο εὐρίσκονται σβυμ-
 μένοι οἱ ἔξῃς:

Καὶ τότε ἀπλώνει φεύγοντας, τὰ πράσινα κτερά του,
 Καὶ γίνετα ὅπως γίνονται ὅλα τὰ πάντα κατ' αὐτόν,

Στίχ. 39. Κι' ὁ ἥλιος μεσουρανής ἀνάβρυξε λαμ-
 [πρῶναι,

Καὶ τοῦ γελοῦσαν τὰ βουνά, τὰ πέλαγα, οἱ
 [πεδιάδες,

Σημ. (β). Τὴν παρομοίωσιν αὐτὴ ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ
 τὴν τοποθετήσῃ μεταξὺ τῶν στίχων 22 καὶ 25, στὴν ἀρχή,
 ὥστε δὲν τὴ μεταχειρίσθη, καὶ δὲν ὑπάρχει στὰ
 ὑστερότερα σχεδιάσματα τοῦ ποιήματος.

Κι' ἀπλώνω, κλαίοντάς, κατ' αὐτὴ τὰ χέρια μὲ καμάρι.
 Καλὴ ν' ἦ μαύρη ἡ πέτρα τῆς καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι.
 Δαλοῦμενο, πούλι, φωνή, δὲν εἶναι νὰ τιμωρίζῃ,
 "Ἴσως δὲ σώζεται 'ς τὴ γῇ ἤχος, ποῦ νὰ τοῦ μαυρίζῃ (α)
 Δὲν εἶναι λόγια, ἤχος λεπτός.
 Δὲν ἤθελε τὸν ξαναπῇ ὁ ἀντίπαλος κοντὰ του.
 "Αν εἶν' δὲν ἤξερα κοντὰ, ἂν ἔρχονται ἀπὸ πέτρα
 Σὰν τοῦ Μαιῦ τοῖς εὐωδιαῖς γιομίζαν τὸν ἄερα,
 Γλυκώτατοι, ἀνεκδιήγητοι.
 Μόλις εἶν' ἔτσι δυνατὸς ὁ Ἔρωτας καὶ ὁ Χείρος.
 Μ' ἄδραχνεν ὅλη τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ μετῇ δὲν ἠμπορεῖ
 Ὁ οὐρανός, κ' ἡ θάλασσα, κ' ἡ ἀερογαλιά, κ' ἡ κόρη
 Μὲ ἄδραχνε, καὶ μ' ἔκανε συχνά ν' ἀναζητήσω
 Τὴ σάρκα μου νὰ χωρισθῶ γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσω
 Ἐπαψε τέλος κ' ἄδειασεν ἡ φόνις κ' ἡ ψυχὴ μου,
 Ποῦ ἔσπενάξε, κ' ἐγνώμισεν εὐθὺς ὅτ' τὴν καλὴ μου,
 Καὶ τέλος φθίνω 'ς τὸ γυαλὸ τὴν ἀρραβωνιασμένη,
 Τὴν ἀπιθύνω μὲ χαρὰ, κ' ἦτανε πεθαιμένη.
 1833

Στιχ. 43. Καὶ ἐκτίταν, κ' ἔκλεινα, κ' ἀπλώνω τὰ χέρια
 [μὲ καμάρι. —

Κι' ἀπλώνω κλαίοντάς, θαυροῦ τὰ χέρια μὲ καμάρι.
 Σημ. (α). Σς προγενέστερα χειρόγραφα ὕστερ' ἀπὸ
 τὸ στίχο αὐτὸ εὐρίσκεται τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα, ποῦ
 δὲν ὑπάρχει στὰ μεταγενέστερα:

"Ἦταν ἐντέλειον ἀνεκδιήγητη, ὁποῖαν κανεὶς ἴσως δὲν
 ἔδοξ' ἡμεῖς, εἰμὶ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὅταν ἐπρωτοανά-
 πνευσε, καὶ ὁ οὐρανός, ἡ γῇ, καὶ ἡ θάλασσα πλασμένα
 γι' αὐτὸν ἀκόμη εἰς ὅλη τους τὴν τελειότητα, ἀναγαλ-
 μάζανε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του, —

Γλυκεία ζωὴ, ποῦ τὸ πούλι μισοπλασμένο ἀκόμα
 Εἶχε πρωτύτερα αἰσθανθῇ μὲ τὸν κηλαϊδισμό του,
 Καὶ τὸν ἄερα ἐχτόπουνε μὲ τὸ ζεστό φτερό του.
 Κι' ὁ ἄερας ὁ ἀμόλυντος τὸ δέντρο πρὸ γε ἀνθίσῃ,
 Τὸ κατερούσαν ν' ἀνέβῃ νὰ πρωτοκηλαϊδίσῃ.

"Ἐως ὁποῦ εἰς τὴ μέθη τοῦ νοός καὶ τῆς κηριδίας του,
 τὸν ἐπαισε, σὺμβολο τοῦ θανάτου, ὁ ὕπνος, ὅθεν αὐτὸς
 ἐμελλ' ἔλπειτα νὰ ἐμπνήσῃ καὶ εὐρεθῇ σιμὰ του.

Τῆς ὁμορφιάς βασίλισσα καὶ νὰ γενῇ δική του.

Στιχ. 59. Ἐβθασα τέλος 'ς τὸ γυαλὸ τὴ ἀρραβωνιασμένη,
 Σφίγγω τὴν μέσ' 'ς τὴν ἀγκυράν, κ' ἦτανε πεθαιμένη.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ

ΥΠΟΘΕΣΗ

Ὁ Λάμπρος ἀπάτησέ τὴ Μαρία, δεκαπέντε χρόνων κόρη, τάζοντάς της γὰ τὴ στεφανώσῃ, καὶ ἔλαβε μ' αὐτὴ τέσσαρα τέκνα, μία θυγατέρα, καὶ τρία ἀρσενικά, καὶ τὰ ἐρρήξε εἰς οὐρανότροφεόν. Δεκαπέντε χρόνοι εἶχαν παρῶν, καὶ ἔξωσσε ἡ Μαρία εἰς τὸ σπίτι τοῦ Λάμπρου ἀστεφανώτη, καὶ τὴν ἐμάρανε ἡ ἀτιμία της καὶ ἀκόμητη μέριμνα, ἡ ἀγνωστὴ τύχη τῶν παιδιῶν της. Εἰς αὐτὸ ἐμφαίνεται ἀδιάφορος ὁ Λάμπρος, καὶ ἀναίσθητος εἰς τὸν πόνο τῆς δυστυχισμένης μητρός καὶ εἰς ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, τοῦτος ὁ κακοήθης, ἀλλὰ μεγαλοψυχός, ἄνδρας, ἐνωμένος με τοὺς Ἕλληνας ἐπολεμοῦσε τὸν Ἀλῆ Πασά, παρακινούμενος καὶ ἀπὸ τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατο ἐνὸς ἱερομονάχου, ἀδελφοῦ τῆς Μαρίας, τὸν ὅποτον εἶχε κάρῃ ζωντανόν ὁ τύραννος τῆς Ἡσείρου. (Ἐδῶθεν ὁ ποιητὴς ἐλάβαινε ἀφορμὴ, — εἴτε ἐπεισοδικῶς, εἴτε ἀλλῶς, ἀγνοῶ, — νὰ παραστήσῃ τὸν ἄνιον ἄνδρα, ὅπου μέσα εἰς τὸ μαρτύριον ἔβλεπε θεῖα δράματα, καὶ ἐκπορεύετο τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδας). Εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ἦταν ὁ Λάμπρος, καὶ ἐνῶ αὐτὸς μετὰ τὴ φυσικὴ δύναμιν τοῦ λόγου του ἐνθουσίαζε τοὺς συντρόφους του, παρουσιάζεται ἕνας νέος, Τοῦρκος, καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐτοιμάζονται, εἰς ἕναν διωρισμένον καιρὸ καὶ τόπον νὰ τοὺς στήσουν καρτέρι γιὰ νὰ τοὺς καταστρέφουν. Μετὰ ταῦτα ὁ νέος δείχνει ὅτι κατὰ ἄλλο ἔχει νὰ φανερώσῃ μυστικά τοῦ Λάμπρου, τοῦ ὁποῦν μιλεῖ ἀφορὰ, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τὸν ἐφύλαξε ἀπὸ τὴν ὁργὴ τῶν ἄλλων πολεμιστῶδων ὅταν ἐπαρουσιάσθηκε εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ξεσκεπάζεται ὅτι εἶναι κόρη, καὶ ὅτι ἐμίσησε τοὺς ὁμογενεῖς τῆς ἀφ' οὗ τοὺς εἶδε νὰ θυσιάσουν μία Χριστιανὴ φιλενάδα της, ἀγάπησε τοὺς Χριστιανοὺς μόνον, εἶδε πόσον ἡσυχὰ ἐκείνη ἡ νέα ἐπήγαγε εἰς τὸν θάνατον, καὶ ἐνθυμούμενη πόσα αὐτὴ τῆς ἐλάττει γιὰ τὴ δύναμιν τοῦ Σταυροῦ, παρακαλεῖ τὸν Λάμπρον, γιὰ τὸ καλὸ ποῦ τοὺς ἔκαμε τὴν ἡμέραν, νὰ

τῇ βαπτίσῃ. Ἡ ὁρασιότης τῆς κόρης, καὶ ἡ εὐαισθησία της, ἐμπνέουν τοῦ Λάμπρου σφοδρὸν ἔρωτα· καὶ γλήγορα κατορθώνει νὰ πλανέσῃ τὸ ἀδύνατο καὶ αἰσθαντικὸ κορίτσι, καθὼς εἶχε ἀπατήσῃ πολλὰς ἄλλας ἢ μαγευτικὴ χάρη τοῦ τρόπου καὶ τῆς οὐλίας του. Ποτὲ ὅμως μέσα εἰς χαμνίαν ἄλλη ἀγκυλιά, δέν εἶχε αἰσθανθῇ ὁ Λάμπρος τόσο βαθιά νὰ ταραχθῇ ἡ συνείδησί του· καὶ μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἐκόνταζε τὰ χαριτωμένα κινήματα τῆς κόρης ὅπου ἔμιλοῦσε, ἔργοίγει εἰς τὴ δεξιὰ της παλάμη αἱματώδη σταυρὸν, καὶ εἰς τὸ λαιμὸ της πλεξίδα, τὰ ἴδια γνωρίσματα τὰ ὁποῖα εἶχε κίμῃ τῆς θυγατρὸς της ἡ Μαρία, ὅταν αὐτὸς ἐμελλε νὰ τὴν ἀρπάξῃ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν μητρικὴν ἀγκυλίην. Σέρνει ὁ Λάμπρος φωνὴ φρίκης, καὶ ἡ δυστοχημένη νεα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πατρὸς της μαθαίνει τὴν ἀνέκφραστη συμφορὰ της.

Εὐρίσκεται ὁ Λάμπρος μὲ τὴ θυγατέρα του εἰς μία βάρκα εἰς τὴ μέση τῆς λίμνης· εἶναι φεγγάρι αὐτῇ, καθισμένη εἰς τὴν πρῶμην, μακρὰ ἀπὸ τὸν πατέρα της, μὴ λάχῃ καὶ τὸν ἐγγίξῃ, καὶ μὲ ξέπλεκα τὰ μαλλιά ἀφημένα εἰς τὸ πρόσωπό της, νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὸ φῶς, ὅλη μαζωμένη μελετᾷ τὴ συμφορὰ της. Ληννεὶ ὁ Λάμπρος, καὶ δέν τὴν κωττάει· ἔξαφνα ἀκούει βρόντο· γυρίζει— ἡ κόρη ἐφύσηκε εἰς τὴ λίμνη. Θὰ πάῃ νὰ τὴ γλυτώσῃ; ἡ καλύτερα θὰ τὴν ἀφήσῃ; Ἐνίκησε εἰς τὴν ψυχὴ του τὸ δεύτερον. Ἀπομακρύνεται μὲ βίαι, νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὴ λίμνη, ὅπου σκεπάζει τὸ κορμὶ τῆς θυγατρὸς του. Εἰς αὐτὴ τὴν ἴδιαν νυκτιά, παρμονὴ τοῦ Πάσχα, ἡ Μαρία τῆς ὁποίας ἦταν ἀγνωστο τὰ πάντα, ἔσπευε μονάχη εἰς τὸ παραθαλάριον, περιμένοντας τὸν Λάμπρον, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἐκόντευσ νὰ ξημερώσῃ ἡ Λαμπρή, ὅμως αὐτὴ ἐτοιγοῦδαυσε λυπηρὰ τραγῳδία. Φθάνει ἐκεῖνος, καὶ τὴν ξαφνίζει μὲ τὴν τρομασμένην ὄψη του καὶ στενεμένος ἀπὸ ταῖς ἐρώτησιν τῆς γυναικὸς, ζαλισμένος ἀπὸ τὸν τρόπο, τῆς ξεμυστηρεῖται ὅτι τοῦ συνέβηκε.

Τὸ ἐσπέρας τῆς Λαμπρῆς ἡ δυστυχὴς Μαρία δέσται μὲ συντριβὴ καρδίας καὶ μὲ ἄκρα ταπεινότητα ὁ Λάμπρος εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἶχε προσφύγῃ νὰ εὕρῃ παρηγορίαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν του, ἀπιστεῖ τελοσπάντων εἰς τὴ δύναμιν τῆς μετανοίας, καὶ ἐνῶ προσπαθεῖ νὰ πνίξῃ καθὼς εἶχε κίμει πάντοτε, τὴ φωνὴ τῆς συνείδησιν, καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἰδοὺ, ἡ Θεία Δίχη τοῦ στέλνει ἀπὸ τὸ μνῆμα τὰ τρία ἄρσενικά παιδιὰ του, ὅπου

τὸν κυνηγοῦν, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουν· νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ πρὶν τοῦ φιλήσουν στανικῶς τὸ στόμα.

Τῆς Μαρίας ἐπάρθη ὁ νοῦς ἀδύνατος νὰ ὑπομείνῃ τὸ βάρος τόσης συμφορᾶς· καὶ εἰς τὴν τρέλλῃ της ἡ δύστυχη μεταξὺ εἰς τ' ἄλλα, ζητάει νὰ στεφανωθῇ μὲ τὸ Λάμπρο· καὶ τοῦτος γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ διωρίζει νὰ ἐτοιμασθῇ τάχα ὁ γάμος.

Ὁ Λάμπρος ἀπελπισμένος γκρεμίζεται ἀπὸ ἓνα βράχο καὶ πέφτει ἐκεῖ ὅπου εἶχε καταποντισθῇ ἡ θυγατέρα του. Τέλος αὐτοῦ φθάνει καὶ ἡ Μαρία, τρελλή, καὶ θαρρῶντας ὅτι τὰ βάθῃ τῆς λίμνης, ὅπου μέσα ἐβλεπε ἀπαράλλακτα τὸν οὐρανόν, τὰ δένδρα, καὶ τὴν πρασινάδα, ἦτανε ἄλλος κόσμος καὶ ἐλπίζοντας νὰ ζήσῃ εἰς ἐκεῖνον ἡσυχότερα, ῥιχνεται μὲ χαρὰ ἐκεῖ μέσα καὶ πνίγεται. (α)

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

1

- Ἐκειῶς, ποῦ ἀκούει καὶ τὴ δροσιὰ τοῦ σταίει,
- Βλέπει τὰ βάσανά μου καὶ βογγάει.

2

- Βλέπεις τούτους τοὺς τίφους; γάμμά μέρα
- Ἐδῶ μέσα καὶ σὺ θὰ κοιμᾶσαι,
- Ἔως ὅπου ψηλά θέλει βουίσῃ,
- Ἡ σάλπιγγα ἡ στερνὴ νὰ σέ ξυπνήσῃ.

Σημ. (α). Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματος τὴν ἐμόρφωσε ὁ Πολυλᾶς βοηθούμενος ἀπὸ τὰ διάφορα σχεδιάσματα καὶ τοὺς στοχασμούς ἐπάνω στὸ ποίημα, ὅπου εὗρηκε ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ. Ἀπ' αὐτὰ βοηθούμενος ἔκαμε καὶ τὴν κατὰ τάξιν τῶν ἀποσπασμάτων. Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι γραμμένοι ἰταλικά, ἐμετάφρασε ὅσους ἐχρησίμευαν νὰ συμπληρώσουν τοὺς στίχους.

3

«Καὶ δὲ σὲ εἶδα ποτὲ δάκρυα νὰ χύσῃς,
 » Παρὰ λίγη στιγμή πρὶν μ' ἀτιμῆσῃς.»

4

«Τρέχω καὶ κάτω ᾽ς τὸ δεξιὲς τῆς χέρι
 » Αἱματώδη σταυρὸ μ' ἕνα μαχαίρι.»

5

«Κι' ὅταν ἀκούω ξένο παιδί κοντά μου,
 » Μά ννα, νὰ λέῃ, μοῦ σχίζεται ἡ καρδιά μου.»

6

«Νὰ γελᾷ καὶ νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ κοιμᾶται.»

7

«Ἀλλὰ πάντα ᾽ς τὴν ἔρημὴν τὴν κλίνη,
 » Πάντα θανάτοι, δυστυχιαῖς καὶ θρήνοι.»

8

«Τραυάω συλλογισμένη ὅλη τὴ μέρα,
 » Κ' ἔπειτα ἀπ' τὸ φρονησμένο δείπνο,
 » Γιομάτο μαῦρα ὄνειρα τὸν ὕπνο.»

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ (α)

9

Μοῦ φαίνεται πῶς πάω καὶ ταξιδεύω

Σημ. (α). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἀπαγγέλληκε στὴν Ἴόνιο Ἀκαδημία κατὰ τὸ 1834 ἀπὸ τὸ φίλο τοῦ ποιητῆ Γαστάνο Γρασέτη, ὅταν ἐδιάβασε ἐκεῖ μιὰ διατριβὴν τοῦ γιὰ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν μετρικὴν. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐτυπώθηκε τὸ 1853 στὴ Μάλτα.

Ἐν τὴν ἐρμιά τοῦ πελίου (β) εἰς τ' ὄνειρό μου
 Μὲ τὸ κῆμα, μὲ τ' ἀνέμους παλεύω
 Μοναχὴ, καὶ δὲν εἶσαι εἰς τὸ πλευρό μου·
 Δὲ βλέπω μὲ τὸ μάτι ὅσο γυρεύω
 Πάρεξ τὸν οὐρανὸν ἔξ τὸν κίνδυνό μου·
 Τόνε τηράω, βόηθα, τοῦ λέω, δὲν ἔχω
 Πανί, τιμῶνι, καὶ τὸ πέλο τρέχω.

Κι' ὅτι τέτοια τοῦ λέω, μέσα μὲ θάρρος
 Νά σου τὰ τρία τ' ἀρσενικά πετειοῦνται·
 Τοῦ καραβιοῦ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ βάρος
 Τρίζουν τόσο, ποῦ φαίνεται καὶ σκιοῦνται·
 Τότε προβαίνει ἀφεύγατος ὁ χάρος,
 Καὶ στρουμωμένα αὐτὰ κρυφομυλαιοῦνται,
 Κι' ἀφοῦ ἔχουν τὰ κρυφὰ λόγια πομένα,
 Λάμπουν μὲ κάτι κουπιά τσακισμένα.

Μ' ἓνα μικρὸ χαμόγελο ἔξ τὸ στόμα
 Ἔρχεται ἡ κόρη ἐκεῖ καὶ μὲ σιμώνει.
 Τῆς τυλίζει ἓνα σάβανο τὸ σῶμα,
 Ποῦ ἔξ τὸν ἀέρα ὁλόσπερο φουσκώνει
 Ἄλλα πλὴν γλωμισμένο εἶναι τὸ χοῦμα
 Τοῦ χειριοῦ ποῦ ὀμπροστά μου ἀντισκάνει.
 Καὶ τῆς τρέμει, ὅπως τρέμει τὸ καλάμι,
 Δείχνοντας τὸ σταυρὸ ἔξ τὴν ἀπαλάμη.

Σημ. (β). Ἐρμιά τοῦ πελίου, ὀνομάζεται ὁ Κόσμος,
 καὶ Ὀνειρό ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁμοίως μὲ τιμῶνι
 συμβολίζεται ὁ σύζυγος καὶ μὲ πανί τὰ παιδιά.

Στροφὴ 1 στιχ. 6. Παρὰ τὸν οὐρανὸν στὸν κίνδυνό μου.

Στροφὴ 2 " 7. Κ' ἐπεὶ ἀπ' τὰ κρυφὰ λόγια πομένα.

" " " 7-8. Κ' ἐπεὶ ἀπ' τὰ κρυφὰ λόγια ποῦ
 [λάμπουν,

Παίρνουν κουπιά τσακισμένο καὶ
 [λάμπουν.

Στροφὴ 3. " 1. Μὲ τὸ μπαμπάκι τοῦ Χάρου ἔξ τὸ
 [στόμα

" " " 5. Νά σου καὶ ἡ χορασιά καὶ μὲ σιμώνει·

" " " 6. Κι' ἐνῶ φουσκώνει αἰσθάνομαι τῇ
 [βροῦμα

" " " 6. Τοῦ λιβανιοῦ ποῦ τὴν καρδιά πλα-
 [κώνει,

" " " 7. Καὶ τὸ χερί ποῦ τρέμει ὥσάν καλάμι,
 Μοῦ δείχνει τὸ σταυρὸ στὴν ἀπαλάμη.

Καὶ βλέπω ἅπ' τὸ σταυρὸ καὶ βγαίνει αἷμα
 Μαῦρο μαῦρο, καὶ καὶ τρέχει ὡς ἀντὶ τῆ βούσῃ·
 Μοῦ δείχνει ἡ κόρη ἀνήσυχο τὸ βλέμμα,
 Τάχα πῶς δὲ μπορεῖ νὰ μὲ βοηθήσῃ.
 Ὅσο ἐκεῖνὰ τὰ κοιτιὰ σχίζουν τὸ ρέμα,
 Τόσο τὸ κύνουν γύρω μου γ' αὐξήσῃ·
 Συχνοφέγγει ἀστραπή, σχίζει τὸ σκοτός,
 Καὶ τῆς βροντῆς πολυβουτίζει ὁ κρότος.
 Καὶ τὰ κύματα πότε μᾶς πηδίζουν,
 Ποῦ ᾧ τὰ νέφη σοῦ φαίνεται πῶς νά σαι,
 Καὶ πότε τόσο ἀνέλπιστα βυθίζουν,
 Ποῦ μὴν ἀνοῖξῃ ἡ κόλαση φοβῆσαι·
 Οἱ κουπηλάταις κατὰ μέ γυρίζουν,
 Βλασφημοῦν, καὶ μοῦ λένε Ἀνάθεμά σε.
 Ἡ θύλασσι ἀποπάνον μὲς πηδαίει,
 Καὶ τὸ καράβι σὺνρυχο βουλιάει.
 Μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια ἐνῶ ᾧ ἐξεῖνῃ
 Τὴν τριζυμιά, ποῦ μ' ἀνοίξε τὸ μνήμα,
 Τινάζουμι μὲ βία καὶ δὲ μ' ἀφίνει
 Νὰ βγάλω τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ κύμα,
 Βοίσκομαι ἡ ἔρημ ἀνάποδα ᾧ τὴν κλίνη,
 Ποῦ ἄλλαις φοραῖς τῇ ζέστανε τὸ κρίμα,
 Καὶ πικρότατα κλαίω πῶς εἶναι δίχως
 Τὸ στεφάνι, ποῦ μῶταζες, ὁ τοίχος. (α)

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

*Καθὼς ἐσημειώσα εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ἔμπαινε εἰς τὸ σκέ-
 διο τοῦ ποιήματος ἕνας ἱερέας θυσιασμένος ἀπὸ
 τὸν Ἀλῆ Πασᾶ.*

10

Ἔφηναν τὸν ἱερέα, καὶ ὁ Ἀλῆς ἐφώναζε τὸν δούλον του,

Στροφὴ 6 στιχ. 4. Νὰ σηκώσω κεφάλι ἀπὸ τὸ κύμα.

Σημ. (α). Τὸ ὄνειρο, τὸ ὁποῖο διηγείται ἡ Μαρία τοῦ
 Λάμπρου—σημειώνει ὁ Πολυλῆς—προεικονίζει, ὡς μᾶς δι-
 δάσκει μὴ σημειώσῃ τοῦ ποιητῆ, τὴν καταστροφὴ τοῦ
 ποιήματος· ἔμελλεν αὐτὴ καὶ ἡ θυγατέρα τῆς νὰ τελειώ-
 σουν καταποντισμέναις.

Δημόσιον Κέντρική Βιβλιοθήκη Βεροῦκος

Τὰ κάρβουνα τοῦ σκόλου ἀνάρηα, ἀνάρηα.

Εἶχε μίαν ἀπίστευτη ἱλαρότητα. Πῶς ; τάχα ἀναπαύεται εἰς δροσερῇ γλῶφασί ; Καὶ ὁ Ἄλῃς περιπαῖζοντάς τον· <Τί σοῦ φαίνεται, ἄγιε ἄνθρωπε ; βλέπω καλὰ ὅτι εἶσαι συνειδησιμὸς νὰ θαυματουργήῃς ὁλοένα γυρίζεις, > δίχως νὰ κινῇς μήτε χέρι, μήτε πόδι, κ' εἶσαι ὅλος ἓνα κομματι. Εὔγε σου. Παρακάλει τὸν Ἰησοῦν νὰ σὲ σώσῃ > τὸ γρηγορότερο>. Τότε ὁ ἱερέας κινώντας τὰ χεῖρή του πλεόν φλογερὰ ἀπ' τ' ἀνθρώπια ἔλεγε· Εὐλογημένη τούτη ἡ φλόγα ! Ἀκούω φτερούγισμα ποῦ ἔρχεται μακρόθε, καὶ μοῦ φέρνει τὴν εὐωδία τοῦ κοίνου. Ἄ ! σὲ θεωρῶ, ἄγιε Ἀγγελε ! Βέβαια ἐσὺ θὰ ἔβρεξες ὁροσιὰ ἀπάνω εἰς τοῦτα τὰ κάρβουνα, ὅμοια μ' ἐκείνη τῶν παιδιῶν εἰς τὴν κάρμιν. Τὶ κάνει αὐτός ; Τεντώνει τ' ἀθάνατο δάχτυλο, καὶ γράφει, γράφει εἰς τὸν ἀέρα, ὥσάν εἰς μάρμαρο, μὲ πύρινες γραμμαῖς πράγματα ποῦ δὲν ἐννοῶ>.

Εἰς τὸ ὄραμα τοῦ ἱερέα ἐφαίνετο ὁ θάνατος τοῦ Πατριάρχου, καὶ οἱ Βασιλεῖς τῆς ἱερᾶς Ἐνώσεως ποῦ ἐκαταπολεμοῦσαν τὴν Ἐλευθερίαν. Ἐβλεπε καὶ τῶν Τούρκων κεφαλαῖς ὅπου ἐροβολοῦσαν μέσα εἰς τὸν λάκκο ποῦ ἐτρίγυριζε τὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι, καὶ ὁ ἐνθουσιασμένος μάρτυρας τοὺς ἐφώναζε·

*Σταθῆτ' ἐκεῖ· δὲ σᾶς ξυπνάει 'ς τὸν λάκκον
' Ἡ κραυγὴ τῶν σκυλιῶν καὶ τῶν κοράκιων.*

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΕ ΤΗ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

11

Ἐπήγαينه μὲ βία καὶ δὲν ἀργοῦσε·
Κύτταξέ με νὰ ἰδῇς πῶς ἐκυττοῦσε.>

12

Ἐτέλειωσες τῆς θλίψης τὸν ἀγῶνα·
Ἐλα κοντά μου, ἐρωτικὴ τραγῶνα.>

13

Γυναῖκα, ὦϊμέ, τὴν ἐδική του κόρη !

14

Καὶ τριγύρου τ' αὐτὶ δὲν ἀγροικάζει
Πάρε τὸ ρεῦμα ὅχ τὸ κουπί ποῦ στάζει.

15

Τρέμει 'ς τὴν πρόμνη ἡ κόρη καθισμένη.
Ξέπλεκα ὀμπρός ὡς καίτου τὰ μαλλιά της,
Νὰ μὴ δῇ τὸ φεγγάρι ποῦ προβαίνει.

16

Λογιάζει
Κάθε ἐμπόδιο ποῦ βροῖζει στὸ κουπί του,
Πῶς τὸ κορμὶ τῆς θυγατρὸς του ἀμπλώνει.

17

Καὶ μήπως, 'ς τὴ στιγμὴ ποῦ θὲ ν' ἀράξῃ,
Τὸ κῦμα 'ς τὴ στεριά τοῦ τὴν πετάξῃ.

ΔΥΟ ΑΣΜΑΤΑ

ΟΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΑΕΙ Η ΜΑΡΙΑ

Ἡ Μαρία στέκει 'ς τὸ παραθύρι, ὁποῦ ἀγναντεύει τὴ θάλασσα, περιμένοντας τὸν Λάμπρο· τραγουδάει ἡ ἀπαρηγόρητη μάννα, πρῶτα «Τὰ δύο Ἀδέλφια», καὶ ὕστερ' ἀπὸ μικρὴ παύση τὴν «Τρελλὴ Μάννα».

Οἱ δυστυχεῖς, σημειώνει ὁ ποιητής, συνηθοῦν νὰ τραγουδοῦν ἄσματα ἀνάλογα μετὰ τὴν κατάστασίν τους.

. 17

ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΙΑ

Ὅμοίως τ' ἀγγελούδια
 Ἀνέσπερα ἀστέρια,
 Τοῦ Πλάστη ἀπ' τὰ χέρια,
 Ἐβγαῖναν λαμπρά.

Κ' ἐφώναξαν χαῖρε,
 Νεοφώτιστο θάμα !
 Κ' ἐδέοντο ἀνταμὰ
 Μὲ τὴν ἀγκαλιά.

Καὶ τ' ἄνθη ἀπ' τὰ δέντρα
 Ξεπέφτουν, ἰδὲς τα,
 Παράπολυ ἢ ζέστα
 Τοῦ ἡλιοῦ τὰ βαρεῖ.

Ξεπέφτουν ἀνάμεσα
 Ὅσ' τὰ χόρτα τοῦ τόπου,
 Ὅς πέφτει τοῦ ἀνθρώπου
 Τοῦ μαύρου ἢ ζωή.

Ἡ Αὐγοῦλα ποῦ νά ναι ;
 Κοντεύει τὸ βράδυ,
 Ποῦ μαῦρο σκοτάδι
 Ξαπλώνει ὅς τὴ γῆ.

Πηγαίνει ἐκεῖ ποῦ ναι
 Ψηλὸ κυπαρίσσι,
 Πηγαίνει ὅς τὴ βρύση
 Δὲν εἶναι οὐδ' ἐκεῖ.

Ὅς τ' ἄλῳνι, ὅς τ' ἀμπέλι,
 Ὅς τὸ δρόμο κυττάζει,
 Καὶ τέλος φωνάζει
 « Αὐγοῦλα μου, Αὐγή ! »

« Αὐγή μου » συχνότατα
 Τοῦ βγήζε ἀπ' τὰ στήθη,

Καὶ «Αὐγή μου» ἀπεκρίθη
Μία ἄλλη φωνή.

Πῶς εἶναι τῆς Αὐγούλας
‘Ο Ἀνθός ἐστοχάσθη
Καὶ πρόθυμα ἐβιάσθη
Κατὰ τὴν Αὐγή.

Ἐγώρενε ἀνήσυχος,
‘Ὅσάν περιστέρι,
Γιὰ νάβρῃ τὸ ταῖρι,
Καὶ δέν τοῦ βολεῖ.

Καὶ τρέχει καὶ τρέχει
Παντοῦ νά κυττάξῃ
Καὶ δίχως νά χράξῃ
Δὲ μνέσκει στιγμῇ.

‘Σ τὸ μάτι μακρόθεν
‘Ο τοῖχος ἀσπρίζει,
Καὶ γύρω του ἀνθίζει
Ἡ δάφνη, ἡ μυρτιά.

Ἀλλὰ ἀνανθη γλαίει,
‘Ομπρὸς εἰς τὴ θύρα,
Τοῦ ἀνθρώπου τὴ μοῖρα
Κλωνόγυρτη ἐτιά.

Τὴν εἶδε προβαίνοντας
‘Σ τὴ μέση, κ’ ἐφώναξε·
«Αὐγοῦλα μου, ἐτρόμαξε
» ‘Ο Ἀνθός σου πολύ.»

Ἐτοῦτα λαλῶντας,
Κοντὰ τῆς πηγαίνει·
Ἡ Αὐγοῦλα σωπαίνει,
Καὶ δέν τοῦ μιλεῖ·

Προσκέφαλο κόκκινο
Τῆς κείται ἀποκάτου
Κρεβάτι θανάτου
Στενὸ καὶ πιχρό·

Θανάτου στεφάνι

Τριγύρου 'ς τὴν κόμη
Εἶν' ὁμορφη ἀκόμη
'Σ τὴν ὄψη πολὺ.

Ὁ Ἄγγελος ἴσως,
Ποὺ παίρνει τὸ μίλημα,
Τῆς πῆρε μὲ φίλημα
Γλυκὸ τὴν ψυχὴ.

Γιατὶ ἔχει χαμόγελο
'Ακόμη 'ς τὸ στόμα
Ποὺ λές καὶ 'στό χῶμα
Δέν πρέπει νὰ μπῇ.

Δέν εἶν' πεθαμένη
Τὴν ὄψη τηρᾶτε
Κοιμᾶται, κοιμᾶται,
Εἰς ὕπνο βαθύ.

Ἀνήσυχου ὄνειρου
Τρομάρα, μαυρίλα,
'Σ τὰ χέρια 'ς τὰ χεῖλα,
Τὰ χρώματα σβυεῖ.

Τὴ γόρευε τόσο,
Καὶ τέλος τὴν βρέσκει
'Αζίνητος μνέσκει
Γιὰ νὰ τὴν θώρῃ.

(Καθίξει εἰς τὸ προσκέφαλο σιμά 'ς τὴν Αὐγοῦλα)

Ἀθῶα πεταλοῦδα,
'Σ τῆς κάψας τὴν λαύρα,
Γυρεύει μιὰν αὖρα
Γιὰ νὰ δροσισθῇ.

Κ' ἐκεῖ κατὰ τύχη
'Σέ μνήμα ἀκουμπάει.
Ποῦ ξάφνου φυσάει
Μία αὖρα γλυκὴ.

Τὸ φύσημα αἰσθάνεται,
Ποὺ στέλνει τ' ἄερί,

Κ' ἡ ἀθῶα δὲν ἠξέρει
Ποῦ κάθεται, ποῦ.

«Ψυχὴ μου» τὴν κραῖζει
Τὸ ἀνήλικο στόμα·
Δὲν ξέρει τὸ σῶμα
Πῶς εἶναι νεκρό·

Πῶς εἶναι 'ς τὸν τόπο,
Ποῦ δρόμο δὲν ἔχει
Λαμπρὰ νὰ μὴν τρέχει
Λευκότατο φῶς.

Γλυκόφωνο σήμαντρο,
Ποῦ κραῖζει ἀπ' τὸ σπίτι
Τὸν γέρον ἐρμύτη
Νὰ πῇ τὸ στερνό·

Ὡ σήμαντρο, ὅποτε
Καλεῖς εἰς τὸ μυρι-
στικό πανηγύρι,
Ἡ ἡχώ σου τερπνὴ·

Ἀλλ' ὅποτε, ὦ σήμαντρο,
Πεθλίνουν ἀθῶοι,
Κι' ἀργὸ μυρολόι
Ἀρχίζεις,—πιζρή·

Τὸν ἦχο ποῦ τώρα
Σὺ κάνεις, μὴ πάψης·
Ἀλλ' ἄργεις νὰ κλάψης
Ἀνθρώπου θανή.

Κι' ἐγὼ θέλει παρα-
καλέσω τὴν φύση,
Νὰ μὴ σὲ γκρεμίσει
Σεισμοῦ ταραχὴ.

Τοῦ Ἑσπέρου τὴν λάμψη,
Θωρῶ νὰ προβάλῃ

Ὅς τὴν ἔρημην ἀγκάλη
Ψηλά τ' οὐρανοῦ. (α)

Κ' ἐκεῖ ὅς τοῦ θανάτου
Τ'ς Αὐγούλας κρεβάτι,
Συρρίζει δροσάτη
Πνοὴ τοῦ βραδιοῦ,

Καὶ τ' ἄνθη ἀπ' τὸ σῶμα
Τ'ς Αὐγῆς ἐσκορποῦσε,
Τὴν κόμην κινουῦσε
Τ'ς Αὐγῆς καὶ τ' Ἄνθου.

Τῆς παίρνει μὲ χέρι
Ἄργὸ τὸ στεφάνι,
Τὸ βάνει τὸ βγάνει
Ἄπ' τὴν κεφαλή.

«Ἦ μέρα βραδυρίζει,
«Αὐγούλα πηγαίνει»
«Κοντὶ σου πεθαίνω
«Ἄν μείνω μ' ἐσέ.

«Αὐγούλα, ἂν δὲν εἴθῃς,
«Γιὰ πάντα σέ ἀρνοῦμαι»
«Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι,
«Μὴν ἐβγουν νεκροί.

«Αὐγούλα, γιὰ ξόπανα,

Σημ. (α). Φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε στιχουργήσει
τὸ ᾠσμα αὐτὸ καὶ σ' ἄλλο μετρικὸ σχῆμα, ὅπως φαίνεται
ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο σωζόμενον μέρος :

Στροφ. 33. Ὅς τοῦ αἰθέρος τὴν ἔρημην γαλάζια ἀγκάλη
Τὴ λάμψη τοῦ Ὑπερουρανοῦ νὰ προβάλλῃ,
Καὶ βγαίνει ἡ δροσόβολη πνοὴ τοῦ βραδιοῦ

Στροφ. 35. Κ' ἐκεῖ μέσ' ὅς τὸ δύστυχο τ'ς Αὐγούλας
[κρεβάτι

Τὰ λούλουδα ἐσκορποῦνε φρυγανίας δροσάτη,
Τὴν κόμην ἀνακάτωσε τ'ς Αὐγῆς καὶ τ' Ἄνθου.

Βέροια

•Γιὰ ξύπνα κι' ἂν λάξη
 •Καί σ' εὗρουν μονάχη,
 •Παθαίνεις καὶ σὺ.

(Ἔτσι λέγοντας ἀπομακρύνεται τρέχοντας, καὶ βαστάει ὀπίσω τὸ νεκρικὸ στεφάνι τῆς ἀδελφῆς του· πᾶει καὶ βρῖσκει τὴ μάννα του καὶ τῆς λέει·)

•Σ τὴ μάννα παγαίνει,
 Τὴ βρέσκει ποῦ κλαίει,
 Καὶ «Μάννα» τῆς λέει,
 •Μὴν κλαῖς, ποῦ μαι ἐδῶ. (α)

•Ἡ Αὔγουλα κοιμᾶται,
 •Ἀλήθεια σοῦ λέω·
 •Μὴν κλαῖς, γιατί κλαίω,
 •Μαννοῦλα, κι' ἐγώ.

•Ἰδοὺ τὸ στεφάνι·
 •Μὴν γέρονς ἔς τὴν ἄλλη
 •Μερίᾱ τὸ κεφάλι,
 •Τὰ μάτια μὴν κλειῇς·

•Σ τ' ἀφίνω ἔς τὰ γόνατα,
 •Κι' ἀκόμη ἂν ἀργήσῃ
 •Ἡ Αὐγὴ νὰ ξυπνήσῃ
 •Ἐμὲ τὸ φορεῖς·.

Σημ. (α). Τὸ τετραστίχο αὐτὸ εὐρέθηκε στὰ μουσικὰ τετράδια τοῦ Ν. Μάντζαρου, καὶ περιέχεται στὸ ἀστιχούργητο σημεῖωμα τοῦ ποιητῆ ποῦ βρῖσκεται στὸ κείμενο ἀκριβῶς πρὶν ἀπ' αὐτό. Ἰδοὺ τὸ σχετικὸ μέρος: «πᾶει καὶ βρῖσκει τὴ μάννα του καὶ τῆς λέει». Ἀποροῦμε γιατί ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Μαρασλῆ, ἀφοῦ ἐπρόσθεσε τὴν ἀναφερομένη στροφὴ, ἀφείρεσε τὸ πεζὸ συμπλήρωμα, ποῦ δὲ συμπεριλαμβάνετο ὁλόκληρο μέσα στὴν προσθεμένη στροφή.

Η ΤΡΕΛΛΗ MANNA

Η ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟ

(Τραγούδι)

19

Τώρα ποῦ ἡ ξίστερη
 Νύχτα μονιχόνε
 Μᾶς ἤρε ἀπάντεχα,
 Καί ἐκεῖ 'ς τοὺς βοῖχους
 Σχίζεται ἡ θάλασσα
 Σιγαλινά·

Τώρα ποῦ ἀνοίγεται
 Κάθε καρδιά
 'Σ τὴν λάπη, ἀκοῦστε
 Μίαν ἱστορία,
 Ποῦ τὴν αἰσθάνονται
 Τὰ σφιδάζει.

Σὲ κοιμητήριό
 Εἶναι στημένα
 Δύο κυπαρίσσια
 'Αδελφωμένα,
 Ποῦ πρασινίζουνε
 Μέσ' 'ς τοὺς σταυρούς.

"Όταν μεσάνυχτα
 Καταβουίζουν
 Οἱ άνεμοι, ἄν τὰ βλέπες
 Πῶς κυματίζουν,
 "Ελεες πῶς κοῦζουνε
 Τοὺς ζωντανούς.

Δύο ἀδελφία δόστρυχα
 Κοιμοῦνται γίτον
 Τὸν ἀνεξέσπνητον

Ἕπνον θανάτου,
Κ' ἔχασε ἡ μάννα τους
Τὰ λογικά.

Τὰ μαῦρα ! ἐπαΐζανε
Ἐκεῖ ὅπου στέκει
Ὁ πύργος κ' ἔπεσε
Τ' ἀστροπελέκι,
Κι' ἄψυχα τ' ἄφησε,
Τὰ θλιβερά.

Ροδοστεφάνωτα
Ἀσπροεντυμένα
Τὰ κατεβάσανε
Ἀγκαλιασμένα
Μέσα εἰς τὴν ὕστερη
Ἀλησμονιά. (α)

Δὲν ἄκουες βάδισμα
Χαμένου σκύλου·
Πουλιῶ δὲν ἄκουες
Δάλημα, ἢ χεῖλου,
Ἡ κλωνοφλίφλισμα
Νὰ πνέῃ τερνά·

Νερομουρμούρισμα,
Ὅπου ἀναβρῶζει,
Καὶ τ' ἐπιτύμβιαις

Στροφ. 5 στ. 5. Κ' ἔμεινε ἡ μάννα τους
Ἐπ τὴν συφορά.

Στροφ. 6 στ. 6. Ἐλεεινά.

Σημ. (α). Ὁ Πολυλᾶς σημειώνει: «Κατόπι αὐτῆς τῆς
στροφῆς εὐρίσκεται σβυμένη ἡ ἐξῆς»

Σιωπὴ τὰ σήμαντρα
Ὅπου τὰ κλάψαν,
Σιωπὴ τὰ σύνεργα
Ὅπου τὰ θάψαν,
Σιωπὴ τὰ ψάλματα
Τὰ λυπηρά».

Πέτραις δροσίξει,
Μόλις ἀντίσκοβε
Τῇ σιγαλιά.

Θανῆς δὲν ἔμνεσαν
Ἄλλα σημεία,
Πάρεξ τοῦ λίβανου
Ἡ μυρωδιά,
Ὅπου ἐχυνότουνε
Ἐπὶ τὴν ἐρημιά.

(Ἡ δύστυχη μητέρα ἔρχεται ἐκεῖ τρέχοντας).

Στέζει, μυρίζειται
Εἰς τὸν ἀέρα,
Καὶ συλλογίζεται,—
Μαύρη μητέρα!—
Σὰν καὶ νὰ θελε
Νὰ θυμηθῇ.

Ἐπὶ τὸν τοῖχο σύρριζα
Σκίφτει, κυττάει,
Γλυκολυπούμενη
Χαμογελαί
Κατὰ τὰ ἐντάφια
Χόρτα πικρά.

Κατὰ τὰ σύγνεφα,
Κατὰ τ' ἀστέρια,
Τρεμομανιάζοντας
Ρίχτει τὰ χέρια,
Καὶ κλαίει καὶ ρυάζεται
Τρομαχτικά.

Τῆς πέφτουν ἔπειτα,
Καὶ ληθαργίζει,
Καὶ πάλε ἀρχίναε
Νὰ τριγυρίξῃ
Τὸ περιτείχισμα
Πασπατευτά.

Στροφ. 14. Νά μπῃ, ἀλλὰ μάταια,—
Πισθοδρομίζει,
Καὶ παίρνει ἀπ' ἑξῶθε,

Γύριζε, γύριζε,
Τέλος ἐμπαίνει
Ὡς τὸ σημαντήριο,
Καὶ τ' ἀναβαίνει,
Τὰ ἴχνη ἀλλάζοντας
Σπυδαχτιὰ.

Ἦτον ὥς τὴν ἄλαλη
Τὴ μοναξίᾳ
Στρογγυλοφέγγαρη
Φωτοχυσία,
Σὰν τὴ λαμπρόπλαστη
Πρωτονυχτιὰ.

Ὅμως ἡ δύστυχη
Ξεφρενωμένη,
Κυττάζει ὁλόγουρα
Τετρομασμένη,
Πράχνει τὰ σημαντρά,
Κράζει σφιχτά.

«Γλήγορα ἄς φύγουνε
» Ἀπ' τὰ λαγκαθία
» Κεῖνὰ τὰ φριχτότατα
» Πυκνὰ σκοτάδια
» Ἀχ! μὲ πλακώνουνε
» Μέσ' ὥς τὴν καρδιά.

» Γλήγορα ἄς φύγουνε,
» Δὲν τὰ πομένω.
» Μοιάζουνε, μοιάζουνε,
» Μὲ τὸ σχισμένο
» Ροῦχο ποῦ σκέπασε
» Τὰ δύο παιδιὰ».

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, τὰ σημαντρά

Καὶ τριγυρίζει
Τὸ περιτείχισμα
Πασπατευτά.

Στροφ. 17 στ. 2. Καὶ αὐτὴ ἀπὸ λύπησι
Τετυφλωμένη.

Τῆς ἐκκλησίας,
Γκλά ν, γκλά ν, οἱ ἀντίλαοι
Τῆς ἐρημίας
Ἀποκρινόντανε
Φριχτά φριχτά.

* Ἀπὸ τὴν ἐρημῇ
* Ἀναφωνήτρα, (α)
* Ποῦ ναι εἰς τοὺς δάστυχους
* Παρηγορήτρα,
* Εἶχαν δυὸ ξέμετρα
* Τὰ δυὸ παιδιὰ
* Τὰ χω *ς τὸν κόρφο μου,
* Καὶ τὰ φυλάω
* Μὲ αὐτὰ τὰ ξέμετρα
* Θέ νά μετράω
* Τὰ δυὸ τοὺς μνήματα
* Καθημερνά.

Γκλά ν, γκλά ν, τὰ σήμαντρα
Τῆς ἐκκλησίας,
Γκλά ν, γκλά ν, οἱ ἀντίλαοι
Τῆς ἐρημίας
Ἀποκρινόντανε
Φριχτά φριχτά.

* Βραχνὸ τὸ ψάλσιμο
* Τὰ κερὰ ἀχνίζουν
* Τοῦ νεκροκοῦρατου
* Τὰ ξύλα τρίζουν
* Ἀργὰ τὰ σήμαντρα,
* Καὶ τρομερά.
* Ναί, ναί, ἀπεθάνανε
* Μέσα στὸ σκότο
* Τὰ κατεβάσανε,
* Ἀκούω τὸν γρότο,—

Σημ. (α). Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου στὴν ἐξοχὴ τῆς
Ζακύνθου.

Στροφ. 24. Βραχνὸ τὸ ψάλσιμο
Τοῦ καλογήρου
Ἀχνὰ τὰ ἐντάφια
Κερὰ τριγύρου

• Τὰ κατεβάσανε

• Βαθιά βαθιά •.

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, τὰ σήμαντρα

Τῆς ἐκκλησίας,

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, οἱ ἀντίλαλοι

Τῆς ἐρημίας

• Αποκρινόντανε

Φριχτά φριχτά.

• Γιατί τινάζετε

• Πάνω τους χώματα ;

• Μή, μή σκεπάζετε

• Τὰ μικρὰ σώματα

• Ποῦ ἀποκοιμήθηκαν

• Γλυκά, γλυκά.

• Αὔριο θά κόψουμε

• Κάτι λουλούδια •

• Αὔριο θά ψάλλουμε

• Κάτι τραγούδια

• Εἰς τὴν πολύνανθη

• Πρωτομαγιά •.

• Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, τὰ σήμαντρα

Τῆς ἐκκλησίας

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, οἱ ἀντίλαλοι

Τῆς ἐρημίας

• Αποκρινόντανε

Φριχτά φριχτά •

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, παράδερνε

Μὲ τὰ γλωσσίδα,

Κ' ἐματαρχίναε,

Κ' ἔλεε τὰ ἴδια,

• Ὡς ὁποῦ ἐβράχυνασε

Θανατερά •

Νά, ποῦ δροσόβολη

Αὔρα ξυπνάει,

Καὶ ψιθυρίζοντας

Μοσχοβολάει

• Ἀπὸ τὰ ἀρώματα

Τὰ αὐγερινά •

• Σ τὰ φύλλα ἐπέρναε

Καὶ τῆς καρδίας,

Σάν τὰ κινήματα
 Τῆς φαντασίας
 Ποῦ ζωγραφίζουνε
 Τὴν εὐτυχιά·
 Ἐκεῖν' ἡ δύστηνη
 Τραυνάει τὴν ἄχνα,
 Βαθιά τὰ αἰσθάνθηζε
 Μέσα 'ς τὰ σπλάχνα,
 Ἀχ! κ' ἐκατέβηζε
 Ὡς τὴν ἐρημιά.
 Μὲ λύπη ἐγκάρδια
 Ἐθεωροῦσε
 Ὅλα τὰ μνήματα,
 Καὶ τὰ μετροῦσε
 Μὲ τ' ἀργὸ κίνημα
 Τῆς κεφαλῆς.

ΤΟ ΞΕΜΥΣΤΗΡΕΥΜΑ

2)

Ἀφοῦ ἔπαυσε ἡ Μαρία νὰ τραγουδήσῃ, ἐπιστρέφει ὁ
 Λάμπρος ἀπὸ τῆ λίμνη, ὅπου εἶχε καταποντισθῇ ἡ θυ-
 γατέρα του. Ἡ Μαρία τοῦ λέγει:

Λάμπρε, δὲν ἐστοχαζόμουν νὰ ἔρθῃς τόσο γρήγορα· ἐγὼ
 ἐτραγουδοῦσα· ἀλλὰ τί ἔχεις;

Ἡ μιλιὰ σου βραχνή, θαμπὸ τὸ βλέμμα,

Κ' ἔχεις θωριά σάν νὰ μὴν εἶχες αἷμα.

Ὁ Λάμπρος, δίχως νὰ προφέρῃ λόγῳ τῆς ῥίχει τὴν
 πλεξίδα, καὶ ἐκείνη παίρνοντάς τὴν ἀπὸ χάμου· Ἀ! φωνάζει
 «Τί; τὴν ἡῶρες ἀπεθαμένη εἰς ἐκείνη τὴν ἐρημιά τῆ θυγα-
 τέρα μας; Ἡ τῆς εἶδες νὰ τῆς κυματίζει εἰς τὸ λαιμὸ
 τοῦτῃ ἡ πλεξίδα, ἐνῶ σοῦ ἄπλωνε τὸ χέρι ψωμοζητῶν-
 τας; Τῆς εἶδες τὸ σταυρὸ εἰς τὴν παλάμη;

Ἀ! μὰ τὴ σημερινή, πὲς μου τα ὅλα».

Καὶ ὁ Λάμπρος:

«Συμφορὰ καὶ μαντοῖλα! Ἀκου τρομάρα,

Στιχ. 1. καὶ 2. Θαμπογοῦρίζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ βλέμμα,

Καὶ τὴν ὄψη θωρῶ σὰ δίχως αἷμα.

Στιχ. 3. Μίλεις, Λάμπρε, καὶ πὲς μου ὅτι κ' ἂν ᾔπαι.

Ἐποῦ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ψυχὴ δὲν ἀπομένει·
 «ὦ! τοῦ Θεοῦ μ' ἐτύπησε ἡ κατάρα
 «Σ' ἕναν τρόπο!» Καὶ μία στιγμή σωμαίνει·
 Κι' ἔπειτα ἀργὰ καὶ μὲ φωνῆς τρομάρα,
 «Ἄκου», πάλι τῆς λέει, «δυστυχισμένη,
 «Πρᾶμα φριχτό, ποῦ κανενοῦ δὲν τὸ πα'
 «Νὰ σοῦ τὸ πῶ ;» Κ' ἐκείνη τοῦ λέει «Σώπα».

Ἀλλὰ ὁ Λάμπρος τῆς φανερώνει ὅτι εἶχε κάμνη, χω-
 ρὶς νὰ γνωρίζῃ, γυναῖκα τὴν ἐδικὴν τοῦ κόρη. Τότε μέ-
 νουν ἄφρωνοι καὶ οἱ δύο· τέλος τοὺς ἐτάραξε ὁ ἦχος τῶν
 σημάτων, ἐπειδὴ χαράζει ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρᾶς· καὶ
 τότε ἐσίμωσαν τὰ χεῖλη νὰ δώσουν τὸ φιλὶ τοῦ Πάσχα,
 καὶ δὲν τὸ ἔδωσαν.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

21

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομνηοῦσε
 Τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
 Σύγγεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
 Τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 Καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
 Τόσο γλυκὸ 'ς τὸ πρόσωπο τ' ἄερί,
 Ποῦ ἄες καὶ λέει μέσ' 'ς τῆς καρδιάς τὰ φύλλα·
 Γλυκειὰ ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος μαυρίλα.
 Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι, καὶ κόραις
 «Ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 Μέσα 'ς ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς δαφνοφόραις
 Μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτήτε·
 Ἀνοίξατε ἀγκαλιαῖς εἰρηνοφόραις
 «Ὀμπροστὰ 'ς τοὺς Ἁγίους καὶ φιληθῆτε·
 Φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 Πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.
 Δάφναις εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
 Καὶ βρέφη ὥραια 'ς τὴν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες·
 Γλυκὰ φωνα, κυττῶντας ταῖς ζωγραφι-
 σμέναις εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·

Στχ. 6. Ἐπὶ τοῦ Θεοῦ μ' ἐπλάκωσε ἡ κατάρα.
 Στροφ. 1 στιχ. 6. Τόσο λεπτό.

Λάμπει τὸ ἄσῃμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
 Ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ γύνουνε οἱ λαμπάδες·
 Κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοζέρι,
 Ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ 'ς τὸ χέρι.

22

Βγαίνει, γιατί 'ς τὰ σωθικά του ἀνάφτει,
 Καί γιὰ πρῶτο ἀπαντᾷ τὸν νεκροθάφτη.

23

Κάνεις δὲ τοῦ μιλεῖ, καί δὲ τοῦ δίνει
 Τὸ φίλ⁺ τὸ γλυκὸ τοῦ φέρνει ἡ εἰρήνη.

24

Πάντα χτυπάει, σὰν νᾶλπιζε ἐκεῖ κάτω
 Ν' ἀγροικηθῇ 'ς τῆς κόλασης τὸν πάτο.

Η ΔΕΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ

Τὸ ἐσπέρας τῆς Λαμπρῆς. (α)

25

Καὶ προβαίνει ἡ Μαρία λίγη νὰ πάρη
 Δροσιά 'ς τὰ σωθικά τὰ μτραμμένα·
 Εἶναι νύχτα γλυκειά, καὶ τὸ φεγγάρι
 Δὲ βγαίνει νὰ σκεπάσῃ ἄστρο κανένα·

Σημ. (α). Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ποιήματος ἐδόθη ἀπὸ
 τὸν ποιητὴ καὶ ἐδημοσιεύθη στὴν «Ἰόνιον Ἀνθολογίαν»
 (Ἰαν. 1831).

Στροφ. 1. στ. 1. Στέκει 'ς τὸ παραθύρι ὡς γιὰ νὰ πάρη

Στροφ. 1. στ. 7. Καὶ τᾶστρα τοῦρανοῦ εἰς τὴ γαλήνη

Τὸ πέλαο καθαρόστροφο ἀναδίνει.

Περίσσια, μύρια, ἔς ὅλη τους τὴ χάρι
 Λάμπουν ἄλλα μονάχα, ἄλλα δεμένα·
 Κάνουν καὶ κεῖνα Ἀνάστασι πού πέφτει
 Τοῦ ὁλόσφρωτον πελάου μὲς ἔς τὸν καθρέφτη·

«Τὰ μαλλιά σέρνω ἔς τὰ λιγνά μου στήθη,
 Δένω σταυρὸ τὰ χέρια· Οὐράνια, θεῖα ! (α)
 Πέστε Ἐκείνου πού σήμερα ἀναστήθη,
 Νὰ ἐλεηθῇ τὴ μαύρη τὴ Μαρία·
 Μέγα εἶναι ἀγάπης, Ἄδης ἐνίκηθη·
 Καίονται τὰ σπλάχνα, καίονται τὰ στοιχεῖα·
 Καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Κόσμου ἀναγαλλιᾶται,
 Καὶ κατ' Αὐτὸν τὴ σπῖθα τῆς τινάζει. (β) »

«Ὁ Οὐρανὸς Ἀλληλούϊα ἠχολογᾷ·
 Κατὰ τὴν γῆν ἐρωτεμένος κλίνει·
 Ζῇ τοῦ νεροῦ καὶ ἡ στάλα ὁποῦ κολλᾷ
 Ἐς τὸ ποτῆρι· Ἀλληλούϊα ἐγὼ κ' ἐκείνη,
 Ὅταν ἡ Πύλη ἀκούστηκε νὰ σπάῃ,
 Τὶ χλοαὴ ἔς τὸν κάτω κόσμον ἐγίνη ;
 Χαίρεται μέσα ἡ ἄβυσσος καὶ ἀσπριίζει·
 Ὁ περασμὸς τοῦ Αὐτρωτῆ σφηνίζει.»

Ἐστὴν ἐκκλησίαν ὥσποσο ὁ Λάμπρος μένει,
 Ὅπου ἀνθρώπου πνοὴ δὲν ἀγροικεῖται.
 Ἀπ' ἓνα εἰς ἄλλο στοχασμὸ πηγαίνει.

Σημ. (α). Ὁ Ἐμ. Στάης γράφοντας στὸ περιοδ. «Ἀ-
 θηνά», τόμος Ε' τεύχος 4, προτείνει τὴν ἀκόλουθον γραφὴν:
 Στροφ. 2. στιχ. 1 καὶ 2. Τὰ μαλλιά σέρνει στὰ λιγνά
 [τῆς στήθι,
 Δένει σταυρὸ τὰ χέρια. «Οὐρά-
 [νια, θεῖα ! κ. λ. π.

Σημ. (β). Ὁ Πολυλάς σημειώνει τὰ ἀκόλουθα: Ἡ
 Ἰόνιος Ἀνθολογία (1834) καὶ κατόπι τῆς ὅσας
 ἐξανατύπωσαν τοῦτο τὸ κομμάτι, ἔχουν

Καὶ κατ' ΑΥΤΩΝ τὴ σπῖθα τῆς τινάζει.
 Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε καὶ ἔγραψε:
 Καὶ κατ' ΑΥΤΟΝ τὴ σπῖθα τῆς τινάζει.
 Ἐνοῶντας, ὡς τὸ βλέπει καθένας, ἐκείνον ποῦ σή-
 μερα ἀναστήθη.

Εἶναι ὁ νοῦς του ἔρμος κόσμος ποῦ χαλειέται.
 Μέσ' ἀπὸ τὸ στασιδί ἀγάλλι βγαίνει,
 Καὶ ὁχ τὴν ψυχὴ του ὁ στεναγμὸς πετειέται·
 Μόνον οἱ σκίρπαις δάφναις, ποῦ ἐμυρίζαν,
 Ἐκεῖ ποῦ ἐπερπατοῦσε ἐτρίζαν.

Καὶ τὸ πρόσωπο γέρονει ὅσάν τὴ δειάφη,
 Καὶ χαμηλά τοῦτα τὰ λόγια ρίχτει·
 «Κουφοί, ἀκίνητ' οἱ Ἀγίοι, καθὼς καὶ οἱ τάφοι»
 «Εἶπα κ' ἐκραξα ὥς τ' ἀγριο μεσανόχτι.
 «Ἄντρας (κ' ἢ μοῖρα ὅ,τι κι' ἂν θέλῃ ἄς γράφῃ)
 «Τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι Θεός, καὶ δείχτει
 «Στὴν ἄκρα δυστυχία· μέσ' ἔς τὴν ψυχὴ μου
 «Κάθου κρυμμένη, ἀπελπισία, καὶ κοιμόν.»

Πίνει γιὰ νὰ βγῇ ἔς τὴ θύρα ἀργά, καὶ ἀνοίγει,
 Λεπτὴ φωνὴ τοῦ λέει, Χριστὸς ἀνέστη.
 Εἰς τὴν ἄλλῃ πηδάει, καὶ φωνὴ ὀλίγη,
 Καὶ παρόμοια τοῦ λέει, Χριστὸς ἀνέστη.
 Ἄπὸ τὴν τρίτα πολεμάει νὰ φύγῃ,
 Καὶ μιὰ τρίτα τοῦ λέει, Χριστὸς ἀνέστη.
 Αὐτοκίνηταις πάντα ἀνοικοκλειοῦνε
 Οἱ τρεῖς θύραις, καὶ ἀχὸ δὲν προξενοῦνε (α)

Σημ. (α). «Θέτω ἐδῶ, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ὅχι ὡς ἄλλῃ γραφὴ, ἀλλὰ δυσκολευόμενος ποῦ ἄλλοῦ νὰ ταῖς θέσω ἀρμοδιότερα, ταῖς ἐξῆς στροφαῖς, αἱ ὁποῖαις ἴσως δὲν ἐγγράφησαν εἰμὴ ὡς δοξίμιον Μέτρον»

Φωνοῦλα μὲ π'κρα μὲ κράζει
 Ἐκύτταξα ἀπάνου καὶ γάτον·
 Πετειέται κρεβάτι θανάτου,
 Κλειοῦν θύραις, ἀνοίγουν, χωρίς
 Ν' ἀνοῖξῃ, νὰ κλείσῃ κανεῖς.

Ἀνοίγοντας, κλειῶντας, οἱ θύραις
 Κάμμιὰ δὲν ἐκάναν ἀντάρα·
 Μὲ πιάνει μεγάλη τρομάρα·
 «Ἀχ!» κάνει στό στόμα νὰ πῇ,
 Καὶ βγαίνει χαμένη φωνή.

Πηγαίνει τὸ πόδι ἔς τὴ θύρα, Βιβλιοθήκη Βεροῦτο

Καὶ ἰδοὺ τρία σὰν ἀδελφία ἕρμα καὶ ξένα,
 Ποῦ ἐν' ἁγιοκέρει σβυσμένο βαστοῦσαν,
 Ὅπου στρίψη, ὅπου πάη τ' ἀελπισμένα
 Γοργὰ πατήματά του ἀκολοιθοῦσαν.
 Λυγδερὰ καὶ πλατιά καὶ ὅλα σχισμένα
 Τὰ λαμπριάτικα ροῦχα ὅπου φοροῦσαν,
 Ὅς τὰ μπροστινά, ὅς τὰ πισινὰ στασίδια,
 Ὅλο σιμὰ του σειοῦνται τὰ ξεσκλίδια.

Ποτὲ δὲν τὰ χει εἰς τὴ φυγὴν τοῦ ἀνάρια·
 Ἐδῶ ἐκεῖ, μπρὸς ὀπίσω, ἀπάνου κίτον.
 Βαροῦν ὅμοια τὴν πλάκα ὀχτὼ ποδάρια,
 Τρέχουν ἴσια, καὶ ἀκούονται τὰ δικιά του.
 Νὰ φύγη μιὰ στιγμή τ' ἄδη τὰ χνάρια
 Σπρώχνει μάταια μακροῦ τὸ πῆδημά του.
 Ὅσὰν τ' ἄστρο ποῦ γοργὰ τὸ καλοκαίρι
 Χύνεται πέντε δέκα ὀργυιαῖς ἄστέραι.

Ἔτσι ἐνωμένοι ἐκάμανε τριάντα
 Φοραῖς τὴν ἐκκλησιὰ ποῦ βοή στερνει.
 Σὰ νὰ γε μέσα θυμιατὰ σαράντα,
 Μυρωδιά λιβανιοῦ τὴ συνεπαίρνει.
 Πάντα μὲ βία τὸ τρέξιμο, καὶ πάντα
 Ὁ ζωντανὸς τ' ἀραχνιάσμένα σέρνει.
 Σκύπτουν, πολὺ χρυφομιλοῦν, καὶ σειέται
 Τὸ βαμπάκι ποῦ λὲς καὶ ξεκολλεῖται. (α)

Ἄχ! ποῖος εἶδε τὰ χέρια νὰ σηκώνη
 Ἡ Παναγία, τὰ μάτια τῆς νὰ κλείσῃ;
 Ἄχ! ποῖος εἶδε τὸ Πάσχα αἶμα νὰ ἰδρῶνῃ

Ποῦ κλειέται καὶ πλειὰ δὲν ἀνοίγει·
 Ξετρέχει ὅς τὴν ἄλλη νὰ φύγη,
 Καὶ κλειέται καὶ φθάνει μ' ὀρμή
 Ὅς τὴν τρίτα καὶ κλειέται κι' αὐτή.

Σημ. (α). Εἰς τὸ χειρόγραφο τοῦ Λάμπρου εὐρίσκεται ἡ
 ἑξῆς στροφή.

Κι ἐνῶ τὸ στόμα' ἀνοιγοκλεῖ
 Ποῦ μοῦ ἔσταξε φαρμάκι,
 Ὅς τὰ χεῖλη του ἀναδεύεται
 Τὸ νεκρικὸ βαμπάκι.

•Ο Χριστός, καὶ παντοῦ νὰ κοκκινίσῃ;
Τὶ συμφορὰ τὴν ἐκκλησιὰ πλακώνει,
•Ὅπου τὴν ἴδια μέρα εἶχε βροντήσῃ
•Ἀπὸ τόσαις χαραῖς καὶ ψαλμοφδίαις,
Ποῦ γε ἀντιλάμψη ἀπὸ φωτοχυσταῖς!

Βοῶμεν μ' ἐς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἀνατοιχιάζει,
Καὶ πέφτει ὁμπρὸς τοὺς γονατιστὸς χάμου.
Μὲ τρομάρα κυττάει καὶ τοὺς φωνάζει·
•Σὰς γνωρίζω· τί θέλτε; Εἰστε διὰ μου.
•Τοῦ καθενὸς τὸ πρόσωπο μοιάζει·
•Ἀλλὰ πῶστε τί θέλετε εἶποι κοντὰ μου;
•Συχωρᾶτε, καὶ πάντες.— Ἀμέτε πέρα.
•Δὲν εἶναι ἀνόμα παρουσία Δευτέρου.

•Ὡ ζολασμένα, ἀφῆτε μου τὰ χέρια·
Χεῖλη μὲ χεῖλη τότε ἐκολληθῆκαν·
•Ὅσα ἐδῶσαν, φιλία, τόσα μαχαίρια
•Σ' τοῦ δυστυχῆ τὰ φιλοκαρδία ἐμπήκαν.
•Ἀφοῦ ἐς τὸν κόσμον ἐλάμψανε τ' ἀστέρια,
Τέτοιου τρόμου φιλία δὲν ἐδοθήκαν.
Φτυοῦν τὰ χεῖλη σὰν ἀπὸ φαρμάκου·
Μέσα τοῦ ἐμπήξε τὸ νεκρικὸ βαμπακί.

Στέζει σὰ μάρμαρο ὥς που ξημερώνει,
Κ' εἶναι φευγάτοι οἱ πεθαμένοι νέοι.
Τὴν τρομασμένη κεφαλὴ ψηλώνει,
•Καὶ βαρὶὰ νεκρολίβανα ἀναπνέει.
Τέλος πάντων τὰ μάτια ἄγρια καρφώνει
•Σ' αἰτὶς δάφναις, καὶ πολλήωρα ἐπειτα λέει,
•Σῶρε, σημεῖο χαρᾶς, καὶ φουχτωμένο
Μὲ τὰ δυό, τὸ χτυπάει ἐς τὸ Σταυρωμένο.

•Κόλαση; τὴν πιστεύω· εἶναι τὴν αὐξάνει,
•Κι' ὅλη φλογοβολάει ἐς τὰ σωθικά μου.
•Ἀπόψε Κάποιος, ποῦ ὅ,τι θέλει κάνει,
•Μῶστεψε ἀπ' τὸ μνημα τὰ παιδιὰ μου.
•Χωρὶς νὰ τὴ γνωρίζω ἐχθὲς μοῦ βάνει
•Τὴ θυγατέρα αἰσχρὰ στὴν ἀγκαλιά μου.
•Δὲ λείπει τώρα πάρεξ νὰ χαλάσῃ
•Τὸν ἑαυτὸ του, γιατί μ' ἔχει πλάσῃ.

Σηκώνεται καὶ πέρνει τὴν πεδιάδα,

Σχίζει κάμπους καὶ δάση, ὄρη καὶ λαγκαδία·
 Ὡς τὰ μάτια του εἶναι μαύρη ἢ πρασινάδα,
 Τὰ νερὰ καὶ τὰ δέντρα εἶναι μαυράδια·
 Χύνεται μὲ μεγάλη ὀγληγοράδα,
 Καὶ γύρου ὥς εἶναι ὅτι θωρεῖ σκοτάδια·
 Κι' ἀκόμη λέει πῶς κυνηγιέται, ἀκόμα
 Τὰ βαιμπάκια τοῦ χάρου ἀκούει ὥς τὸ στόμα. (α)

Ἔτσι ὁ φονιάς ποὺ κρίματα ἔχει πλήθια,
 Ἐάν φθάσῃ νὰ τοῦ κλείσῃ τὸ μάτι,
 Βγαίνουν μαζὺ καὶ τοῦ πατοῦν τὰ στήθια
 Οἱ κρυφὰ σκοτωμένοι, αἷμα γιομάτοι.
 Μεγαλόφωνα κράζοντας βοήθεια
 Γυμνὸς πετιέται ὅχ τὸ ζεστό κρεβάτι,
 Κ' ἔχει τόση μανυρίλα ὁ λογισμὸς του,
 Ποῦ μὲ μάτια ἀνοιχτὰ τοὺς βλέπει ὁμπρὸς του.

Η ΤΡΕΛΛΑ ΣΗΣ ΜΑΡΙΑΣ.

26

Ὁ παπᾶς γιὰ τὸ γάμο ὅλα ἐτοιμάζει,
 Κ' εἶναι ἀναμμένα τὰ κεριά τοῦ γάμου·
 Ὁ Δάμπρος τρομασμένος τήνε κράζει·
 «Σήκω δυστυχισμένη, ἔλλα κοντὰ μου.»

Σημ. (α). Ὁ Πολυλᾶς σημειώνει : Τούτης τῆς στροφῆς ἡ εἰκόνα εὐρίσκεται διαφορητικὰ παραστημένη εἰς τοὺς ἑξῆς στίχους :

Στροφ. 15 στ. 5. Γιατὶ ἐνῶ περπατεῖ καὶ παραδέρνει
 Ὅπου δὲν εἶναι παρὰ κλωνάρια,
 Ὁ παραλογισμὸς του ὁμπρὸς του φέρνει
 Γ' ἄθλια τοῦ κρίματός του ἀπομεινάρια».

Ἄγνωστο ὅμως γιατί, τὴν παραλλαγὴ αὐτὴ ποὺ ἀνῆκει στοὺς τέσσαρους τελευταίους στίχους τῆς 15 στροφῆς, ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Μαρασλὴ τοὺς ἐτοποθέτησε στοὺς τέσσαρους τελευταίους τῆς 16.

Εἰς τὴ φωνὴ τοῦ Λάμπρου ἀνατροιχιάζει,
 Καὶ παρενθὺς σηκώνεται ἀπὸ χάμου,
 Καὶ τραγουδάει, καὶ τραγουδῶντας κλαίει·
 Καὶ αὐτὸς, «Μὴν κλαῖς, μὴν τραγουδᾷς», τῆς λέει.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

27

Καὶ ἐξεφύγῃσιν ὁ Λάμπρος μετὰ τὸ στόμα δάκνοιστο,
 ὅχι εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ ποῖος θὰ τοῦ
 κλείσῃ τὰ μάτια; Ποῦ εἶναι ἡ Μαρία, ἡ δύστιχη Μα-
 ρία; Αὐτὴ λείπει ἀπὸ τὰ χαράματα. Ἐπεριπλανατο εἰς
 τὸν κόμπο μονάχη χαμευλῶντας, καὶ οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡ-
 λίου, ὅπου ἀνατέλλοντας ἐκμολοσοῦν τοὺς θνητοὺς νὰ χα-
 ροῦν τὴ ζωὴ, ἀναγέλλουσιν μέσα εἰς ὅλα τὰ ἡσυχώτατα
 νερά τῆς ἐρημίας· ὀλοσπρωτὴ ἀκίνητη ἦταν ἡ μέση τῆς
 λίμνης ὥσάν γαλάζια κόρη ὀφθαλμοῦ, ποῦ μένει ἀτάραχη
 ὅταν τοῦ μέλλοντος μέριμνα δὲν ἐρχεται νὰ τὴν πειράξῃ.
 Ἀλλὰ εἰς τὴν ἄκρην τῆς λίμνης ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σκόρπια τὰ
 δέντρα ποῦ τὴν ἐτριγύριζαν, ἐξαναφαίνονταν εἰς τὸ μάτι
 ἀπαράλλαχτα ὅπως εἶναι. Ἡ μαύρη Μαρία ἐπλησίασε
 αὐτοῦ, ἀφ’ οὗ ἐγύρισε ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ βλέποντας
 τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖ μέσα νὰ ἀντανακλῶνται, εἰς τὸ τυ-
 φλωμένο λογικὸν τῆς, ἐφαντάσθηκε ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ἄλ-
 λος κόσμος· ἐκοντοστιάθηκε, καὶ ὑψώνοντας τὰ μακρὰ
 τῆς χέρια καὶ δείχνοντας εἰς τὴν ὄψιν τῆς τὸ χαμόγελο τῆς
 τρέλλας, ἐμουρμούρησε εἰς τὰ χεῖλιν τῆς: «Ἐκεῖνος βε-
 ββαία θὲν νὰ εἶναι κόσμος καλύτερος ἀπὸ τοῦτον, κ’ ἐγὼ
 θὰ ἐτοιμασθῶ νὰ πάω ἐκεῖ. Θὰ ἰδῶ, τάχα, θὰ ἰδῶ ἂν
 κ’ ἐκεῖ πέρα δὲν θὰ εὗρεθῇ οὔτε ἓνα χεῖρι ἐλεημονητικὸν
 νὰ ἀπλωθῇ πρὸς ἐμένα. Γιατὶ εἰς τὴ γῇ τούτῃ ἔχω τό-
 σους καιροὺς ὅπου διαβαίνω ἑμπασμένην ἀνάμεσα εἰς
 τόσα προσώπατα ξένα, ὥς νὰ εἶχα πρωτοφανῇ ἰώρα ὁμ-
 προστά τους. Θὰ πάω ἐκεῖ πέρα· ὅς στολισθῶ λοιπὸν
 ὅσο μπορέσω καλύτερα, μὴ μὲ καταφρονέσουν οἱ νέοι
 ξένοι ἐκεῖ κάτω.»

Ἔτσι λέγοντας ἄπλωσε τὰ λιγνὰ δάχτυλα εἰς καὶ ἀγροίχοντα, ὅπου ἐφύτρωναν εἰς τὴν ἐρημίαν, ἔπλεξε μὲ αὐτὰ ἓνα στεφάνι εἰς τὴν τρισάθλια κεφαλή της, ἔβαλε εἰς τὸ λαιμὸ της τὴν πολυστέναγτη πλεξίδα,

Καὶ εἰς τὸ κῆμα, ποῦ βλέπει ὥς τὸν καθρέφτη,
Ξανακυττάει, χαμογελάει, καὶ πέφτει.

28

Καὶ βλέπει μέσα ὃς τὰ νερὰ καθάρια
"Ἄλλος λάμπει οὐρανός, ἄλλα κλωνάρια.

29

Συζύγω ἐδῶ μέσα, καὶ ξανοίγω ὀμπρὸς μου
Ἄναπάντεχα μέρη ἄλλουνοῦ κόσμου.

30

Ἡ Μαρία, ἐνῶ πηγαίνει νὰ καταποντισθῇ, κτυπάει κατὰ γῆς καὶ βλέποντας τὸν ἡσίοιο τῆς λέει: Ἐσὺ λοιπὸν θέλεις νὰ με ἀκολουθήσῃς; σοῦ ἐβάρυνε λοιπὸν ἡ ζωὴ εἰς τοῦτο τὸν κόσμον. Ποία εἶσαι σὺ; Δὲ θυμοῦμαι νὰ σ' ἔχω ἰδῇ ποτὲ μου καὶ εἶναι πολὺ παρ᾽ ἔξω νὰ με ἀκολουθᾷς τώρα ποὺ εἶμαι τόσο δυστυχισμένη· φαίνεσαι ὡσὰν μία τρελλὴ αὐτοῦ κατὰ γῆς· φυλάξου ἀπὸ τοὺς ἄντρες, ἀπὸ τὰ εὐνοδισμένα λούλουδα ὅπου αὐτοὶ βαστοῦν εἰς τὸν κόρφο τους γιὰ νὰ μαγεύουν, ἀπὸ τὰ ψιθυρισματὰ τους, ἀπὸ ταῖς κουφαῖς ματιαῖς...

31

Ἐμελλε νὰ τελειώσῃ τὸ ποίημα μὲ τὴν ἀκόλουθον παρομοίωσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπαρastaίνεται ἡ τύχη τοῦ Δάμπρου, τῆς γυναίκός του, καὶ τῶν τέχνων τους.

Ἦταν ἀδύνατο δέντρο εἰς ἓνα δάσος, κ' ἄπλωσε τὰ κλωνάρια του εἰς ἄλλο δέντρο· τέσσερα βλαστάρια ἐβγήκαν ἀπὸ τὸν κορμὸν του· ἐπέλασε τὸ ἀστροπελέκι καὶ δὲν ἄφησε ἄλλο εἰμὴ τὸ γῶμα, ὅπου εἶχαν ριζώσει.

Καὶ δὲν ἔμεινε μήτε ἓνα κλωνάρι,
Φιλέρημο πουλάκι νὰ καθήσῃ,
Τὸ βράδυ, τὴν αὐγὴν, νὰ κελαϊδῇ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ (α)

32

Ἦς τὴν κορυφὴ τῆς θάλασσης πατῶντας
 Στέκει, καὶ δὲ συγχίζει τὰ νερά της,
 Ποῦ ἔς τὰ βάθη του μέσα δλόστροφτα ὄντας
 Δὲν ἐδειχναν τὸ θεῖον ἀνάστημά της.
 Δίχως αὖρα νὰ πνέῃ, φεγγοβολῶντας
 Ἦ ἀναλαμπὴ τοῦ φεγγαριοῦ κοντά της
 Συχνότερες, σὰ νάχε ἐπιθυμήσῃ
 Τὰ ποδάριά τὰ θεῖα νὰ τῆς φιλήσῃ.

33

Κεῖθενε μὲ τὸ μῦτι ὅποιος γυρεύει
 Γιὰ νὰ ἰδῇ τὴ θεωρία μακρυσμένη,
 Τῆς Ἀφροίτης τῆς θάλασσα ἀγναντεύει
 Πάντα ἀφράτη καὶ πάντα ἀγριωμένη.

34

Θανάτου ἐτιὰ, ποῦ τὰ κλωνάρια γέρνεις
 Ἦ τὴν κατοικίᾳ τὴν ὕστερη τ' ἀνθρώπου.

35

Ἦ ἐὰν τὴν ἄκρην του ὁ ζέφυρος δὲ γγίζει,
 Στέλνει ἀκίνητον ἥσυχιο ὁποῦ μαυρίζει.

Σημ. (α). Ἐβαλα, σημειώνει ὁ Πολυλάς, τούτη τὴ
 στροφὴ μὲ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ «Λάμπρου», διότι ἐξάγω
 ἀπὸ μία σημείωσι τοῦ ποιητῆ ὅτι εἰς τὸ σχέδιο ἔμπαινε καὶ
 ἡ «Ἀναδυομένη Ἀφροδίτη». Ἡ στροφὴ δὲν εὐρέθηκε στὰ
 χειρόγραφα· ἔγινε ὁμως γνωστὴ πρὸ πολλοῦ, ἀφοῦ τὴν
 ἐμελοποίησε ὁ Ν. Μάντζαρος.

33

Εἰς τὴν ἄρπα γλυκὰ γέρονει τὸ στήθος.

37

Καὶ φωνάζει· ὦ Περθένα, ὦ Ψυχροσύνη!

ΟΧΤΑΣΤΙΧΑ (α)

Ἀγνώστων ποιημάτων

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Εὐρώπη τὴν κυττάει πῶς θὲ νὰ πράξῃ·
 Τῆς Εὐρώπης κυττάει κατὰ τὰ μέρη·
 Χωρὶς ὄψη τὰ πρόσωπ'ι ν' ἀλλάξῃ
 Ἀπάνου στὴ ρομφαία βάνει τὸ χερί
 Βασιλικά, καὶ μὲ πολέμιαν τάξιν
 Ἐκαμε πῆμα, ὅπου ἔλεγε· Ἀκαρτέρει.
 Καὶ κατὰ τὴν Ἀσία φριχτογορίζει,
 Τὸ δάχτυλό κινάει, καὶ φοβερίζει.

ΤΑ ΔΥΟ ΜΝΗΜΑΤΑ

Τρεῖς φοραῖς πολεμάει καὶ μὲ τὴν τρίτην
 Τὰ ἐγκαρδία προσηνύματα ἀκολουθεῖ·
 Σταίνει δύο κυπαρίσσια ὀμπρὸς ἑς τὸ σπῆτι
 Καὶ δύο μνήματα μαῦρ'ι οἰκοδομαί·
 Τὸ φῶς τοῦ λαμπροτάτου ἀποσπερίτη
 Ὡς τὰ ἐπιτύμβια κλαδιὰ λαμποκοπάει·

Σημ. (α). Τὰ τρία αὐτὰ ὀχτάστιχα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀνήκουνε στὸ «Λάμπρο», καὶ δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα ποιήματα.

᾽Σ τὸ ἕνα λαμποκοπάει καὶ ᾽ς τ' ἄλλο μνήμα,
Καὶ γλυκὰ σέρνει κατόν ὁ ρῶαξ τὸ κῦμα.

ΤΟ ΚΟΠΑΔΙ

Στέκουν τὰ προβατάκια,—δποῦ τὸ μάτι
Γιὰ δαιδάλεα τὰ παίρνει ἀπὸ μακρῶα,
Καί, ἀγκαλὰ καὶ κανένα ἐπεριπάτει,
Ἔλεγεσ' ὅτι σφάλλει ἡ φαντασία·
Ἔως ὅπου ᾽ς τὴν κοιλάδα, ἄνθια γεμάτη,
Τρέχουνε δύο μὲ δύο, καὶ τρία μὲ τρία,
Καὶ ᾽ς ὅλα τῆς κοιλάδας τὰ περάσματα
Λαλοῦν κουδούνια, ἀντιλαλοῦν βελιάσματα.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ (α)

Ἡ Κρήτη, λέγει,... ἡ γῆ ναι τῆς Ἀντρείας·
Γιὰ ξαναπές το, ἀντίλαλε ἱερὲ τῆς ἐκκλησίας.

Αἷμα ἄς γένη τὸ κρασί ᾽ς τοῦ γάμου τὸ ποτῆρι.
᾽Ω παλληκάρι, φεύγα·
Πάρε μιὰ φοῦχτα ἀπὸ τῆ γῆ τὴν ποθητή σου κ' ἔβγα.

Σημ. (α). «Φαντάζεται ὁ ποιητὴς ὅτι ἐνῶ ὅλοι οἱ Κερκυραῖοι ἐροτάζον χαρμόσυνα τὸν ἐρχομὸ τοῦ νέου Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος διαβαίνει ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ἕνας γέροντας Κρητικὸς ἀποστρέφεται τὴν κοινὴν χαρὰ, καὶ φεύγει εἰς ἕνα ξωκκλήσι, καὶ αὐτοῦ ζητεῖ τὴ δουλεῖα τῆς μητροικῆς του γῆς». (Σ. Ε. Κ. 1859).

Στιχ. 3. Ἀς γένη αἷμα τὸ κρασί ᾽ς τὸ νυμφικὸ ποτῆρι.

Στιχ. 1. Ἐγὼ μαι πέτρα τοῦ γιαλοῦ, μαῦρ' εἰμαι

[πέτρα κ' ἔρμη

Κι' ἂν γιὰ λίγη ὥρα μοναχά, πλοῦτον δικό
[σου δίνω.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν ᾧ ἐδιάβαινε τὰ νερὰ τῆς Κερκύρας

Μέσ' ᾧ τὸ γιὰ τὴν Κέρκυραν μαύρ' εἶμαι πέτρα κ' ἔρημη
 Κ' εἶναι δικό σου δόξασμα, δικός σου πλοῦτος εἶναι,
 Πνεῦμα καλόν, ποῦ σ' ἄρσσε φωνὴ νὰ μοῦ χαρίσῃ·
 Κι' ἂν μὲ πατήσῃς, Βασιλιά, βγάλω βαγὶ καὶ δάφνη. (α)

Σημ. (α). Εἰς τὸ χειρόγραφο τοῦ ἴδιου ποιήματος εὐρέ-
 θηκαν σημειωμένοι καὶ οἱ ἐξῆς δύο στίχοι:

. . . Δένει σταυρὸν ᾧ τὸ στήθος

Ποῦ γροικᾷ μέσα τὴ χαρὰ καὶ τὸ φιλὶ τοῦ Πάσχα.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖας

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ (α)

Ἐφάρμοσε εἰς τὴν πνευματικὴ μορφὴ τὴν ἱστορίαν τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀρχινᾷ ἀπὸ τὸ σπέρμα καὶ γυρίζει εἰς αὐτόν, ἀφοῦ περιέλθῃ, ὡς βαθμοὺς ξειτυλισμοῦ, ὅλαις ταῖς φυτικαῖς μορφαῖς, δηλαδὴ, τῇ ῥίζᾳ, τὸν κορμὸν, τὰ φύλλα, τ' ἄνθη, καὶ τοὺς καρποὺς. Ἐφάρμοσέ τιν, καὶ σκέψου βαθεῖαν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τὴν μορφὴν τῆς τέχνης. Πρόσεξε ὥστε τοῦτο τὸ ἔργον νὰ γένεται διχῶς ποσῶς νὰ διακόπτεται.

Μία μεστὴ καὶ ὠραία δημοκρατία ἰδεῶν, οἱ ὁποῖαις νὰ παρασταῖν οὐσιαστικὰ τὸν εἰς ταῖς αἰσθηταῖς ἄορατον Μονάρχην. Τότε εἶναι ἀληθινὸν ποίημα. Ὁ Μονάρχης, ὁποῦ μένει κρυμμένος γιὰ ταῖς αἰσθηταῖς, καὶ γνωρίζεται μόνον ἀπὸ τὸ πνεῦμα, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐγεννήθηκε, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν περιφέρεια τοῦ Καιροῦ· ἀλλὰ μία δημοκρατία ἰδεῶν ἐνεργεῖ αἰσθητὰ μέσα εἰς τὰ ὅρια τοῦ Καιροῦ.

Σημ. (α). Τὰ ἀποσπάσματα (σημειῶναι ὁ Πολυλάς) τοῦ ποιήματος Τὸ Μεσολόγγι, ἤτοι Οἱ Ἐλεύθεροὶ Πολιορκημένοι, ἀνήκουν εἰς τρία Σχεδιάσματα. Τὸ ἀρχαιότερον ἦταν, ὡς φαίνεται, συνθεμένον εἰς εἶδος προφητικοῦ θρήνου εἰς τὸ πένθος τοῦ Μεσολογγίου, καὶ λυρικοῦ εἰς τὸ σχῆμα· τὸ δεύτερον περιεχτικώτερον σύνθεμα καὶ ἐπικὸν εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζοντο τὰ παθήματα τῶν γενναίων ἀγωνιστῶν εἰς ταῖς ὑστεριναῖς ἡμέραις τῆς πολιορκίας ἕως ποῦ ἔκαμαν τὸ γιουρῶσι· τὸ τρίτον ξανάπλασμα τοῦ δευτέρου, καὶ εἰς τὸ μέτρο καὶ εἰς τὴν μορφὴν.

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερολίνου

Σκέψον βαθιά, και σταθερά, (μία φορά για πάντα) τη φύση της Ίδεας, πριν πραγματοποιήσης το ποίημα. Είς αυτό θα ένσπασκωθή το ούσιαστικώτερο και ύψηλότερο περιεχόμενο της άληθινής ανθρώπινης φύσης, ή Πατριδα και ή Πίστις.

Ο θεμελιώδης ρυθμός του ποιήματος άς είναι, από την άρχή ως το τέλος, το Κοινό και το Κύριο (μτορριο), συρριζωμένα και ταυτισμένα με τη γλώσσα' άς εργάζεται (το ποίημα) αδιάκοπα για την άληθινή ούσία, αλλά εις τρόπον ώστε να μη το καταλάβουν ειμή οι νόες οι γυμνασμένοι και βαθείς. Είς τούτο θα φθισή τινάς με τρόπον άπλό, πλούσιον όμως από δεσίματα, θρέφοντας τη Μορφή με τύπους δημοτικούς' λ.χ. έτοιμοθάνατος, — χρυσοπηγή, — χρυσοπράσινα, και άλλα.

Ο θεμελιώδης ρυθμός άς στυλωθή εις το κέντρο της Έθνικότητος, και άς ύψώνεται κίθεται, ένω το νόημα από το όποιο πηγάζει ή Ποίηση, και το όποιο αυτή ύπηρετεί, άπλώνει βαθμηδόν τους κύκλους του.

Όλο το ποίημα άς εκφράζει το Νόημα, ώσάν ένας αυτοϋπαρχτος κόσμος, μαθηματικά βαθμολογημένος, πλούσιος, και βαθύς. Μέσα εις αυτό το δρόμο μοναχά συγχωρείται να προσεήνησιν τινάς, με τα διάφορα ακόλουθα εφευρήματα, ταίς πλέον μεγάλαις και φοβεραίς έντύπωσις. Αυτό δέν έγινε ποτέ άρκετά καλά. Όσοι έδοκίμασαν να το κόμουν (ώς ό Εθνοπίστης, και μ' αυτόν οι περισσότεροι των νεωτέρων, οι όποιοι είναι παιδιά του), έμειναν έξω από την Ίδεα, και όποιους έχει νουν δέν το ύποφέρει.

Είς την τάξη, την όποιαν έδωσα εις τα Άποσπάσματα του κάθε Σχεδιασματος, ακολούθησα την ιστορική συνέχαια, όπου αυτή είναι φανερή.

Διάφοραις μελέταις εις το ποίημα περιέχουν τα χειρόγραφα' τους στοχασμούς τούτους, εις Ιταλική γλώσσα γράμμενους, αναγκάσθηκα να μεταφράσω και να τους προτάξω, ως εισαγωγήν, εις τα τρία Σχεδιάσματα, διά δύο λόγους, πρώτον, ότι τα νοήματα καθ' έαυτά είναι αξιόλογα· δεύτερον, ότι αυτά είναι ώσάν ή ψυχή ενός πλάσμιτος, του όποιου δέν σώζονται ειμή κάποια μέλη άτελειοποίητα.

Είναι όμοιως μεταφρασμένα από την Ιταλικήν όσα άλλα πεζά άπαντώνται εις τα Σχεδιάσματα Β' και Γ'.

Δημοσία Κέντρον ή Βιβλιοθήκη Βερολίνου

Εἰς τὸ ποίημα τοῦ Χρέους (α) μακρυνή πρέπει νὰ εἶναι ἡ φοιχτή αγωνία μέσα εἰς τὴ δυστυχία καὶ εἰς τοὺς πόνους, ὅπως ἐκεῖθε φανερωθῇ ἀπειραχτη καὶ ἀγία ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ Παράδεισος.

Πραγματοποιήσε τοῦτη τὴν ιδέα· ὅλοι οἱ ἀνθρώπιοι δεσμοί, —πατρός, —ἀδελφοῦ, —γυναικός, —ῥιζωμένοι εἰς τὴ γῆ, καὶ με αὐτοὺς ὁ ἐνθουσιασμός τῆς δόξας —τοὺς ἀρπάζεται ἡ γῆ, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀναγκάζονται νὰ ξεσκεπάσουν εἰς τὰ βάθη τοὺς τὴν ἀγιωσύνη τῆς ψυχῆς τοὺς. Εἰς τὸν πάτο τῆς εἰκόνας πάντα ἡ Ἑλλάδα με τὸ μέλλον τῆς. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος περνάνε ἀπὸ πόνον εἰς πόνον ὥς τὸν ἄκρον πόνον· τότε ἐτρεξε ἡ θάλασσα, καὶ ἡ ψυχὴ τοὺς ἔπλεε εἰς τὴν πίκρα καὶ ἐτροχέλιζαν ὥσάν μεθυμένοι. Τότε ὁ ἔχθρος τοὺς ζητεῖ ν' ἀλλαξοπιστήσουν. Ὁ Ἅγιος Λυγουστίνος λέγει ὅτι ὁ Σταυρός εἶναι ἡ καθέδρα τῆς ἀληθινῆς σοφίας· ἐπειδὴ ὅσα ὁ Ἰησοῦς εἰς τρεῖς χρόνους ἐδίδαξε με τὸ Εὐαγγέλιον, ὅλα τὰ ἀνακεφαλαίωσε τρεῖς ὥραις ἀπάνου εἰς τὸ Σταυρόν.

Ἔντοναίς δυνάμει, οἱ ὁποῖαις ξετυλίζονται εἰς φυσικοεθνικὰ ὄργανα, εἰς μία μικρὴ γῆ· δυνάμει μεγάλαις καθε λογῆς, οἱ ὁποῖαις ἐμψυχώνουν τὸ ξετύλιγμα, ὁποῦ ἀκατάπαντα προχωρεῖ μεγαλήτερον. Ἐνῶ αὐξάνει, κάμει ὥστε ἀνάμεσα εἰς τὰς νικηφόρας ἐναντίας δυνάμει νὰ εὐρίσκειται ἡ ἐνδύμηση τῆς περασμένης δόξας. —Οἱ Ἀδελφοποιτοί. —Μελέτησε καλὰ τὴ φύση τῆς Ἰδέας, καὶ τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ γεννητικὸ βάθος τῆς ἄς πετάξῃ ἔξω τὸ φυσικὸ μέρος, καὶ τοῦτο ἄς τεθῇ ἀβίαστα εἰς ὄργανα ἐθνικά.

Ἀλλὰ ὅπως φθάσῃ τινὰς εἰς τοῦτο, ἀνάγκη νὰ μελήσῃ τὸν ὑποστατικὸν ἥσιον, ὁποῦ θὰ βγάλῃ ἔξω τὰ σώματα μέσ' ἀπὸ τὰ ὁποῖα αὐτὸς θὰ φανερωθῇ με ἐκεῖνα ἐνοποιημένος. Καὶ μέσα εἰς αὐτὰ τὰ σώματα, ἄς ἐκφρασθῇ, εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἔργου, ἡ ἐθνικότης ὅσο τὸ δυνατό πλέον ἐκτεταμένη. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Μεταφυσικὴ ἔγινε Φυσικὴ.

Πᾶς καὶ σύμπηξε δυνατὰ μίαν πνευματικὴν δύναμη, καὶ καταμέρισέ τὴν εἰς τόσους χαρμητῆρες, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ν' ἀνταποκρίνονται ἐμπρά-

Σημ. (α). Ἄλλη ἐπιγραφή τὴν ὁποίαν ἤθελε κατ' ἀρχάς νὰ βάλῃ εἰς τὸ ποίημα.

κτὼς τὰ πάντα. Σκέψου καλὰ ἂν τοῦτο θά γένη ρωμαντικά, ἢ, ἂν εἶναι δυνατό, κλασσικά, ἢ εἰς εἶδος μυχτό, ἀλλὰ νόμιμο. Τοῦ δευτέρου εἶδους ἄχρο παραδειγμα εἶναι ὁ Ὅμηρος· τοῦ πρώτου ὁ Σείκοστηρ· τοῦ τρίτου δὲν γνωρίζω.

Ἡ ἀπόλυτη ὑπαρξὴ τοῦ ποιήματος εἶναι πολυσημαντή—μία ἀπὸ ταῖς σημασίαις· ἡ μικρὴ γῆ, ὥς τότε δίχως δόξα, δίχως ὄνομα, διὰ μιᾶς ὁφώνεται εἰς τὸ νᾶ ἄχρο τῆς δόξας, πρῶτα μὲ τὸ νᾶ σηκωθῇ καὶ ἔπειτα μὲ τὸ νᾶ βασιταχθῇ, ἀποκροδώντας πολλαῖς δυνάμειαι, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτει εἰς τὴ βαθύτατη δυστυχία. Τοιοῦτοτρόπως μία ἐνόητος πολλῶν δυνάμεων φανερώγεται εἰς τὴν ἰσοσυγία τῶν μορφῶν. Τὸ νόημα εἶναι πάντα τὸ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος, ὅπου εἶναι ἡ λέξι αἶμα το τ σ α κ ι σ μ ἔ ν α—κι' ἔτσι τῶντι κάθε λέξι ἐβγήκε μεστή ἀπὸ τὸ νόημα, καὶ τὸ ἔργο δεῖχεται ἀτομικόν, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Γενικότητος, ποῦ τὸ ἐγέννησε.

Τὸ ποίημα ἂς ἔχη ἀσώματη ψυχὴ, ἢ ὅποια ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀφοῦ σωματοποιηθῇ εἰς τὰ ὄργανα· καιροῦ, τόπου, ἐθνικότητος, γλώσσας, μὲ ταῦς διαφορετικούς στοχασμούς, αἰσθήματα, κλίσεις κ. ἄ. (ἂς γένη ἓνας μικρὸς σωματικὸς κόσμος ἱκανὸς νᾶ τὴ φανερώσῃ), τέλος ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν.

Ἐκείθ' ἐβγήκε ἀπὸ βυθὸ ὡς ποῦ δὲν ἦταν ἄλλος,

Ἐκείθ' ἐβγήκε ἀνίκητος.

Κύτταξε νᾶ σχηματίσῃς βαθμηδὸν ὥσάν μίαν ἀναβάθρα ἀπὸ ἐνδοχολίας ταῖς ὁποίαις θά ὑπερβοῦν ἐκείνοι οἱ Μεγάλοι, μὲ ὅσα οἱ αἰσθησῶν ἀπορρουφοῦν ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά, τὰ ὅποια ἢ τοὺς τραυοῦν μὲ τὰ κάλλη τους, ἢ τοὺς βάζουν μὲ τὴν ἀνάγκη καὶ μὲ τὸν πόνο, ὥς εἰς τὴ βεβαιότητα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἐξαιρέτως μὲ τὴν ἐνθύμηση τῆς περασμένης δόξας. Ὅλα αὐτά, ὅσο μεγαλύτερα εἶναι καὶ πλέον διάφορα, εἰς τόσο ὑψηλότερο στυλοποδισταίνουσι τὴν Ἐλευθερίαν μεστήν ἀπὸ τὸ Χρέος, δηλαδή, ἀπ' ὅσα περιέχει ἡ Ἡθικὴ, ἡ Θρησκεία, ἡ Πατριδα, ἡ Πολιτικὴ κ. ἄ.

Κάμς ὥστε ὁ μικρὸς Κόσμος μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κινεῖται ἡ πολιορκημένη πόλις, νᾶ ξεσκεπάσῃ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ τὰ μεγαλύτερα συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας, γὰρ τὴν ὕλικήν θέσῃ ὅπου ἀξίζει τόσο γιὰ ἐκείνους ὅπου θέλουν νᾶ τὴν βασιτάξουν, ὅσο γιὰ ἐκείνους, ὅπου θέλουν νᾶ τὴν ἀρπάζουν, —καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴν θέσιν, τὰ μεγαλύτερα

συμφέροντα τῆς Ἀνθρωπότητος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὑπόθεσις δένεται μετὰ τὸ παγκόσμιον σύστημα. — Ἰδὲς τὸν Προμηθεῖα καὶ ἐν γένει τὰ συγράμματα τοῦ Αἰσχύλου. — Ἀς φανῇ καθαρά ἡ μικρότης τοῦ τόπου, καὶ ὁ σιδερένιος καὶ ἀσύντριφτος κύκλος ὁποῦ τὴν ἔχει κλεισμένην. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς μικρότητος τοῦ τόπου, ὁ ὁποῖος παλεῖται μὲ μεγάλας ἐναντίας δυνάμεις, θέλει ἐβγουν οἱ Μεγάλαις Οὐδαίαις.

Μεῖνε σταθερὸς εἰς τούτῃ τὴν ὑψηλὴν θέσιν. Ἡ θλίψις τοὺς στέκεται εἰς τὸ νὰ θυμοῦνται τὴν ἐδιγχισμένην κατὰστασίν τοις, ὅθεν ἔπρεπε νὰ βλαστήσῃ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Τώρα αἰσθάνονται ὅτι θὰ χάσουν τὰ πάντα· τὸ αἰσθάνονται βαθμηδόν, καὶ ἐπομένως ὀλιγωρῶς. Ἡ πείνα δὲ μπαίνει εἰς τὸν κύκλον εἰμὴ μόνον ὡς ἐξωτερικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ὑπερνικῶν καθὼς ὕλαις ταῖς ἄλλαις.

Σκέψου τὴν ἰσοζυγίαν τῶν δυνάμεων μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐκεῖνοι ἄς αἰσθάνονται ὅλα, καὶ ἄς νικᾶνε ὅλα, μὲ τὴν οὐσίαν ἐξυπνὴ τούταις ἄς νικᾶνε καὶ αὐταῖς, ἀλλ' ὥσάν γυναικες. (α)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Α'.

I.

Τότες ἐταραχθήκανε τὰ σωθικά μου, καὶ ἔλεγα πῶς ἦρθε ὥρα νὰ ξεφυγῇσιν κ' εὐρέθηνκα (β) σὲ σκοτεινὸν τόπον

Σημ. (α). Στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ εὐρέθηνκαν, ξεχωριστά, καὶ οἱ ἐξῆς δύο στοχασμοί:

« Ἀπολούθησε σταθερὰ τοῦτο. Ἀνάμεσα εἰς τὰ τραμερὰ ἢ λυπηρὰ πράγματα, σφιχτὰ δεμένα, μία ἀπλούστατη μικρὴ κοντυλιὰ τερπνὴ (ἢ ἀντίστροφα), καθὼς ἡ εἰκόνα τοῦ μικροῦ χλωροῦ βᾶτον εἰς τοὺς ἀλείφους ἄμμους τῆς Ἀφρικῆς ».

« Ἡ τέχνη σιωπηλὴ λατρεῖται τὴ Φύσιν, καὶ τούτῃ, ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς μακρινῆς ἀγάπης, ἐβάλλθηκε γυμνὴ νὰ χορεύῃ ἐμπροστία της. Ἐκεῖναις ἡ Μορφαῖς ἀντιχτύπησαν εἰς τὸ τοῦ τῆς Τέχνης, καὶ αὐτὴ ταῖς ἐχάρισε τῶν ἀνθρώπων ».

Σημ. (β). Ἀρπάζεται ὁ ποιητὴς (σημειώνει ὁ Πολυλάς) ἀπὸ τὸ πνεῦμα μέσα εἰς τὸ ποιοῦντομένο Μεσολόγγι.

καὶ βροντερό, ποῦ ἐσκαιροῦσε σὰν κλωνὶ στάρι ᾿ς τὸ μύλο
 ποῦ ἀλέθει ὀγλήγορα, ὡσὰν τὸ χόγλο ᾿ς τὸ νερό ποῦ ἀνα-
 βράζει· ἐτότε·ς ἐκατάλαβα πῶς ἐκείνο ἦτανε τὸ Μεσολόγγι·
 ἀλλὰ δὲν ἔβλεπα μήτε τὸ κάστρο, μήτε τὸ στρατόπεδο,
 μήτε τὴ λίμνη, μήτε τὴ θάλασσα, μήτε τὴ γῆ ποῦ ἐπά-
 τουνα, μήτε τὸν οὐρανό, ἐκατασκεπαζε ὅλα τὰ πάντα μαυ-
 ρίλα καὶ πίσσα, γιομάτη λάμψι, βροντή, καὶ ἀστροπελέκι·
 καὶ ὕψωσα τὰ χέρια μου καὶ τὰ μάτια μου νὰ κάνω δέηση,
 καὶ ἰδοὺ μέσ' ᾿ς τὴν καπνίλα μία μεγάλη γυναῖκα μὲ φόρε-
 μα μαῦρο σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἷμα, ὅπου ἡ σπῖθα ἐγγίξε
 καὶ ἐσβενότουνε· καὶ μὲ φωνή, ποῦ μοῦ ἐφαίνονταν πῶς
 νικάει τὴν ταραχὴ τοῦ πολέμου, ἀρχισε·

Τὸ χάραμα ἐπῆρα
 Τοῦ Ἥλιου τὸ δρόμο,
 Κρεμῶντας τὴ λύρα
 Τὴ δίκαιη ᾿ς τὸν ὦμο,
 Κι' ἀπ' ὅπου χαράζει
 Ὡς ὅπου βυθᾷ,

τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν τόπον ἐνδοξότερον ἀπὸ τοῦτο
 τὸ ἄλωναί.

2

Παράμερα στέκει
 Ὁ ἄντρας καὶ κλαίει·
 Ἀγρὰ τὸ τουφέκι
 Σηκώνει, καὶ λέει·
 «Σὲ τοῦτο τὸ χέρι
 »Τι κάνεις ἐσύ ;
 »Ὁ ἐχθρὸς μου τὸ ξέρει
 »Πῶς μοῦ εἶσαι βαρύν.»
 Τῆς μάννας, ὦ λαύρα !
 Τὰ τέκνα τριγύρου
 Φθαρμένα καὶ μαῦρα,

Στίχ. 3. Βαστῶντας τὴ λύρα.—
 Καὶ μᾶκρους ἢ λύρα
 Ἡ δίκαιη στὸν ὦμο.

Ἄποσ. 2 στ. 2 Σουλιώτης καὶ κλαίει. Ἡ ἐρσις

Ἵσαν ἥσκιους ὀνειῖρον
 Λαλεῖ τὸ πουλάκι
 Ἵ τοῦ πόνου τῇ γῇ,
 Καὶ βρίσκει σπειράκι,
 Καὶ μάννα φθονεῖ.

3

Γροικοῦν νὰ ταράξῃ
 Τοῦ ἐχθροῦ τὸν ἀέρα
 Μιὰν ἄλλη, ποῦ μοιάζει
 Τ' ἀντίλαλου πέρα·
 Καὶ ξάφνου πετρεῖται
 Μὲ τρόμου λαλιά·
 Πολλῶρα γροικεῖται,
 Κι' ὁ κόσμος βροντᾷ.

4

Ἀμέριμον ὄντας
 Τ' Ἀράπη τὸ στόμα
 Σφυρίζει, περνῶντας
 Ἵ τοῦ Μάρκου τὸ χῶμα·
 Διαβαίνει, κι' ἀγάλλει
 Ξαπλώνει· ἐκεῖ,
 Ποῦ ἐβγῆζ' ἡ μεγάλη
 Τοῦ Μπαῖρον ψυχή.

5

Προβαίνει καὶ κρᾶζει
 Τὰ ἔθνη σκιασμένα.

Ἀποσπ. 3 στ. 1. Χαμένη γροικᾶνε
 Ἵ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ἀέρα
 Μιὰν ἄλλη, σὰν νὰ γαι
 Τ' ἀντίλαλου πέρα
 Σκληρὰ περιπαίζει
 Ἵ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ἀέρα.
 Ἡ ἀπάνθρωπη μοιάζει
 Τ' ἀντίλαλου πέρα.

6

Καὶ ὃ πείνα καὶ φρίκη :
Δὲ σκούζει σκυλί !

7

Καὶ ἡ μέρα προβαίνει,
Τὰ νέφια συντρίβει·
Νά, ἡ νύχτα ποῦ βγαίνει,
Κι' ἀστέρι δὲν χροῖβει.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β'.

1

* Ἄρχη τοῦ τάφου σιωπὴ ᾗς τὸν κάμπο βασιλεύει·
Λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρί, κ' ἡ μάννα τὸ ζηλεύει
Τὰ μάτια ἡ πείνα ἐμύρισε ᾗς τὰ μάτια ἡ μάννα μνέει·
Στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παρήμερα, καὶ κλαίει·

* Ἀπόσπ. 1 στ. 2. Ἐμάθησε ἐκηλαΐδῃσε γλυκόφωνο που-
[λάκι.
Ἡ μάση μάννα τὸ φθονεῖ πῶς ἡῦρ' ἓνα
[σπειράκι.—
Ἦρθε, ἐκηλαΐδῃσε γλυκὰ πουλί ποῦ τα-
[ξιδεύει.
Ἡῦρε σπειρὶ κ' ἐπῆρε το, κ' ἡ μάννα τὸ
[ζηλεύει.—
Μόνα ξανοίγω καὶ φθονῶ πουλί ᾗς τὸ
[πέταμα του,
Καὶ ᾗς τὸ σπειράκι πῶβρηζε, καὶ ᾗς τὴ
[γλυκειὰ χαρὰ του.—
Πολὺν καιρὸ τὸ βάσταξα μέσα ᾗς τὴν
[ἔρημ ἀγκάλη,
·Κ' ἐφθόνεσα μικρὸ πουλί, ποῦ βρε
[σπειρὶ κ' ἐλάλει.

«Ἐρρω τουφέκι σχοτεινόν, τί σ' ἔχω γὰρ ἔς τὸ χέρι;
Ὅπου σὺ μοῦ γίνεαι βαρύν, κι' ὁ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει».(α)

2

Τὸ Μεσολόγγι ἔπεσε τὴν ἀνοιξή· ὁ ποιητὴς παρα-
σταίνει τὴν Φόση, εἰς τὴ στιγμὴ τοῦ εἶναι ὠραιότερη, ὡς
μία δύναμις, ἡ ὁποία, μὲ ὅλα τ' ἄλλα καὶ ὀλικά καὶ ἡ-
θικά ἐνάντια, προσπαθεῖ νὰ δειλιάσῃ τοὺς πολιορκημέ-
νους· ἰδοὺ οἱ στοχασμοὶ τοῦ ποιητῆ· (β)

Ἀπόσπ. 1 στ. 5. Καὶ τὸ τουφέκι τὸ πιστὸ σηκώνει μ'
[ἀργὸ χέρι·
Ἐρρω! σὺ μῶν γίνεαι βαρύν· ὁ Ἀγαρηνὸς
[τὸ ξέρει». —
Ἐρμιᾶς σπαθὶ καὶ σχοτεινιάς, σὰν τί σ'
[ἔχω ἔς τὸ χέρι;»

Σημ. (α). Εἰς ἀρχαιότερον χειρόγραφον (σημειώνει ὁ Πο-
λυλάς) καὶ τοῦ τοῦ ὁ στίχου ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς:

Σάλπιγγα, ἰδοὺ, χωρὶς προῆ αὐτοῦς τοὺς ἴσκιους κράζει·
Κινοῦντ' ἀνικατὰ κι' ἀκοῦν μίαν ἄλλη ποῦ τῆς μοιάζει.
Γέλιο σφαιρὸν τὸ τοῦρκοιο στράτευμα συνεπαίρνει,
Κι' ἡ ἀνιγκέλιστρε σάλπιγγα τρώει καὶ λυγρὰ ξεσέρνει.

Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ στίχοι δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ἀρχαῖον
σχέδιο τοῦ III Ἀποσπ., δὲν τοὺς ἔθεσα εἰς τὸ κείμενον.

Τὸν στίχον αὐτὸν ἐπλόκουν στὸ ἴδιο χειρόγραφον καὶ
οἱ ἀκολουθεῖς πρὸς ἄλλους:

Χαμένη σάλπιγγα, τί θές κι' αὐτοὺς τοὺς ἴσκιους κράξεις;
Καὶ σὺ, τί θές ἀντίπερα ποῦ σὰν ἤχῳ τῆς μοιάξεις;

Σώπαινε, σάλπιγγα θνητῇ, π' αὐτοὺς τοὺς ἴσκιους κράξεις,
Καὶ σὺ, σκληρῇ, π' ἀντίπερα ὡσὰν ἤχῳ τῆς μοιάξεις.

Ἀνακατόγονται, κινοῦν, ἀργοί, συλλογισμένοι,
Ποῦ σάλπιγγα τοὺς ἔκραξε λεπτή, μικρῇ, χαμένη·
Καὶ γροικοῦν πρὸς ἀντίπερα μίαν ἄλλη, ποῦ τῆς μοιάζει.

Σημ. (β). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει
στὸν Πολυλά.

Ἡ ζωὴ ποῦ ἀναστίνεται μὲ ὅλης τῆς ταῖς χαραῖς,
ἀναβρύζοντας ὁλοῦθε, νῆα, λαχταριστὴ, περιχυνόμενη εἰς
ὅλα τὰ ὄντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη, ἀπ' ὅλα τῆς φύσης τὰ μέρη,
θέλει νὰ καταβάλλῃ, τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ· θάλασσα, γῆ,
οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ ὅποια πάλιν πολιορκοῦν τὴν
ἀνθρώπινη φύσιν ἔς τὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς.

Ἡ ὥραιότης τῆς φύσης, ποῦ τοὺς περιτριγυρίζει, ἀν-
ξαίνει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀνυπομονησίᾳ νὰ πάρουν τὴ
χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι
θὰ τὴ χάσουν.

Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
Κι' ὅσ' ἀνθία βγαίνουν καὶ καρποὶ τόσ' ἄσματα σὲ κλειοῦνε.
Λευκὸ βουνάκι πρὸβᾶτα κινούμενο βελάζει,
Καὶ μέσ' ἔς τὴ θάλασσα βαθειὰ ξιναπετειέται πάλι,
Κι' ὁλόλευκο ἐσύμιξε μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ κίλλη.

Καὶ μεσ' ἔς τῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ' ἔφθασε μ' ἀσποῦδα,
Ἐπαῖξε μὲ τὸν ἥσσιο τῆς γαλάζια πεταλοῦδα,
Ποῦ εὐώδισσε τὸν ὕπνο τῆς μέσα ἔς τὸν ἄγριο κρίνο·

Τὸ σκουληκάκι βρίσκεται ἔς ὦρα γλυκειὰ κ' ἐκεῖνο.

Μάγεμα ἢ φύσις κι' ὄνειρο ἔς τὴν ὁμορφιὰ καὶ χάρη,

*Αποσπ. 2 στ. 6. Καὶ μέσ' ἔς τῆς λίμνης τὰ νερά, μὲ πόθο
[καὶ μ' ἀσποῦδα,
Ἐπαῖξε μὲ τὸν ἥσσιο τῆς βωδάτη πε-
[ταλοῦδα,
Ὅπου ἐξενόχτισε ὁμορφα μέσα ἔς τὸν
[ἄγριο κρίνο·
Καὶ τὸ σκουληκὶ βρίσκεται ἔς ὦρα γλυ-
[κειὰ καὶ κεῖνο.

Ἐκεῖ γε μὲ τὸν ἥσσιο τῆς ἡ λεφτερίδα...
Ὅλ' ἀγριόκρινου βωδιαῖς, ὅπ' εἶχε
[ξενυχτίση.

*Αποσπ. 2 στ. 9. Ὁνειρο μὲ τὰ μάγια τοῦ παντοῦ ὁμορ-
[φιά καὶ χάρη.

Δημοσίᾳ Κεντρικῆ Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

Ἡ μαύρη πέτρα δόλορυσή καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι·
 Μὲ χίλιαις βρούσαις χύνεται, μὲ χίλιαις γλώσσαις κρένει.
 Ὅποιοι πεθάνῃ σήμερα χίλιαις φοραῖς πεθαίνει.

Τρεῖς ἡ ψυχὴ καὶ ξαστοχῶ γλυκὰ τὸν αὐτὸ της.

3

Ἐνῷ ἀκούεται τὸ μαγευτικὸ τραγοῦδι τῆς ἀνοιξῆς, ὅπου κινδυνεύει νὰ ξυπνήσῃ εἰς τοὺς πολιτοκρημένους τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τόσον, ὥστε νὰ ὀλιγοστέψῃ ἡ ἀντρεία τους, ἕνας τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κράζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιον, καὶ ἡ σβυσμένη κλαγγή, ὅπου βγαίνει μέσ' ἀπὸ τὸ ἀδυνατισμένο στῆθος του, φθάνοντας εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδον παρακινεῖ ἕναν Ἀράπη νὰ κάμῃ ὅτι περιγράφουν οἱ στίχοι 4—12. (α)

«Σάλπιγγα, κόψ' τοῦ τραγουδιοῦ τὰ μάγια μὲ βία,
 Γυναικὸς, γέροντος, παιδιοῦ, μὴ κόψουν τὴν ἀντρεία».
 Χαρένη, ἀλίμονον ! καὶ ὀνὴ τὴν σάλπιγγα χοροῖσάν·
 Ἀλλὰ πὺς φθάνει 'ς τὸν ἐχθρὸ καὶ καθ' ἡχὴ ξυπνάει ;
 Ἰέλιον 'ς τὸ σκόρπιον στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολεῖται,
 Κ' ἡ περιπαίχτρα ἡ σάλπιγγα μεσουρανίς πετειέται·
 Καὶ μὲ χαρούμενη φωνὴ τὸ στῆθος τὸ χορτάτο,
 Τ' ἀράθυμον, τὸ δυνατό, καὶ ὅλο ψυχαῖς γιομάτο,
 Βαρῶντας γύρου δλόγυρα, δλόγυρα καὶ πέρα,
 Τὸν ὁμορφὸ τριζῶμισε καὶ ξάστερον ἀέρα·

Ἀποσπ. 2 στ. 11. Σὲ χίλιαις βρούσαις χύνεται, σὲ χίλιαις
 [γλώσσαις κρένει.—
 Μὲ χίλιαις βρούσαις χύνεται, μὲ χίλια μά-
 [για δένει.
 Κι' ὅμοια 'ς τ' ἀνθρώπου τὴν ψυχὴ ἡ
 [φύση κατεβαίνει.
 Ἡ φύσις
 Πηγάζει ἀπὸ πολλαῖς πηγαῖς μὲ ὅλα της
 [τὰ μάγια.

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει πρὸς τὸν Πολυλά.

Τέλος μακριὰ σέρνει λαλιά, σάν τὸ πεισούμεν' ἄστρο,
Τραγὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητὴ κατὰ τὸ κίστρο.

4

Μόλις ἔπαισε τὸ σάλπιγμα ὁ Ἀράπης, μὲ μυοῦθωνα
βοὴ ἀκούεται εἰς τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο, καὶ ἡ βίγγλα
τοῦ κίστρου, ἀγνὴ σάν Χάρο, τὸ λέει τῶν Ἑλλή-
νων· Μπαίνει ὁ ἐχθρικός στόλος. Τὸ πυκνὸ δάσος

Ἀποσπ. 3 στ. 1. Σήλω, καλὴ μου σάλπιγγι! καὶ βρόντα
[χέρι χέρι]

Ἐδῶ ἔναι κόραις ἀβγαλταῖς, καὶ ἄπραιο νέοι καὶ γέροντες.
Χαμένη, ἀλθμονον! καὶ ὀκνὴ τῇ σάλπιγγι χροικίει,
Ἀλλὰ πῶς ἰσθάνει ἀντίπερα καὶ τὴν ἡμῶν ξυτανίει;
Γέλιο ἔς τὸ σκόρπιο στρατεύμα τ' ἐχθροῦ γεννοβολοίεται,
Κ' ἡ ἀναγελίστρα σάλπιγγα μεσουραίνεις πτερείται·
Κ' ἐλεύθερη, χαρούμενη, γύρου βαρεὶ καὶ πέρα
Ἥχοπονται ἔς τὸν ἄπειρον καὶ καθαρό ἀέρα.
Καὶ τέλος πάντων μακρινὴ σέρνει λαλιά, σάν ἄστρο,
Μίσους λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητὴ κατὰ τὸ κίστρο.—

«Σάλπιγγα, βάρει γλήγορα...
Τὰ μάγια κοψ' τοῦ τραγουδιοῦ, μὴ κόψουν τὴν ἀντρεία».
Γέλιο ἔς τ' ἐχθροῦ τὸ στρατεύμα σφοδρῶ γεννοβολοίεται,—

Ἀσβεστο γέλιο ἔς τὸ πλατὺ στρατόπεδο χροικίεται,
Καὶ βαρεὶ γύρου ἐλεύθερα τὸν καθαρὸν ἀέρα,
Μ' ἡχοὺς πολλοὺς πολλῶ λογῶ καὶ ὦρα πολλὴ καὶ πέρα.—

Κ' ἐλεύθερη καὶ πρόσχαρη γύρου βαρεῖς καὶ πέρα
Τρικύμισε κόσμος ἡχοὶ τὸν ξάστερον ἀέρα.—
Πλημμύρα ἡχοὶ τρικύμισαν τὸν ξάστερον ἀέρα.—
Λογιῶν ἡχοὶ πλημμύρισαν τὸν ξάστερον ἀέρα.—
Κόσμος ἡχοὶ ἔς τὸν καθαρὸν, ἔς τὸν ἄπειρον ἀέρα.—
Τέλος βαρεὶ τρόμου λαλιά καὶ χύνεται σάν ἄστρο,—
Τοῦ μάρκου τέλος ἡ σκληρὴ σέρνει λαλιά, σάν ἄστρο,—
Τρόμου ψηλὴ χύνει λαλιά καὶ βγάν' ἡχοὺς πολλὴ ὦρα,
Χύνει κλαγγὴ χαρούμενη μακρὰ παντοῦ, σάν ἄστρο,
Τέλος βαρεὶ τρόμου λαλιά ρητὴ κατὰ τὸ κίστρο.—
Κ' ἡχοβολάει βροντόφωνα κατὰ τὸ μαῦρον κίστρο.—
Κ' ἡχολογᾷ βροντόφωνα κατὰ τὸ μαῦρον κίστρο.

ἔμεινε ἀκίνητο εἰς τὰ νερά ὅπου ἡ ἐλπίδα ἀπάντεχε νὰ ἰδῇ τὰ φιλικὰ καράβια. Τότε ὁ ἐχθρὸς ἐξανανέωσε τὴν κραυγὴν, καὶ εἰς αὐτὴν ἀντιβόησαν οἱ νεόφθαστοί μεσ' ἀπὸ τὰ καράβια. Μετὰ ταῦτα μίᾳ ἀκατάπαυτῃ βροντῇ ἔβανε τὸν ἀέρα νὰ τρέμῃ πολλὴ ὥρα καὶ εἰς αὐτὴ τὴν τριζυμία

Ἦ μαύρη γῆ σκιρτᾷ ὡς χοχλὸς μέσ' ἔς τὸ νερὸ ποῦ βράζει.

— Ἔως ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ οἱ πολιορκημένοι εἶχαν ὑπομείνῃ πολλοὺς ἀγῶνες με κάποιαν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ ὁ φιλικὸς στόλος, καὶ νὰ συντρέγῃ ἴσως τὸν σιδερένιο κύκλο ὅπου τοὺς περιζώνει· τώρα ὅπου ἔχασαν κάθε ἐλπίδα, καὶ ὁ ἐχθρὸς τοὺς τᾶξαι νὰ τοὺς χαρίσῃ τὴ ζωὴν ἀν' ἀλλαξοπιστήσουν, ἡ ὑστερινὴ τους ἀντίστασις τοὺς ἀποδείχνει Μάρτυρες.

5

Στὴν πεισμομένη μάχῃ
Σφόδρα σκιρτοῦν μακριὰ πολὺ τὰ πέλαγα κ' οἱ βράχοι,
Καὶ τὰ γλυκοχαράματα, καὶ μέσ' ἔς τὰ μεσημέρια,
Κι' ὅταν θολώσουν τὰ νερά, κι' ὅταν ἐβγοῦν τ' ἀστέρια.
Φοβοῦνται γύρου τὰ νησιά, παρακαλοῦν καὶ κλαίνε,
Κ' οἱ ξένοι ναύκληροὶ μακριὰ πικραίνονται καὶ λένε·
«Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλον νοῦς, σπαθὶ Τουρκιᾶς μολίβι,
Πέλαγο μέγα βράξ' ὁ ἐχθρὸς πρὸς τὸ φτωχὸ καλύβι.»

Ἀπόσπ. 5 στ. 2. Πολλὰ μερόνυχτ' ἐσκίρταν τὰ πέλαγα κ'
[οἱ βράχοι.

Ἀπόσπ. 5. στ. 3. Ἀπὸ τὸ βγάλσιμο τοῦ ἡλιοῦ ἔς τὰ κύ-
[ματα ἀναμμένα.

Ἀπόσπ. 5. στ. 5. Καὶ τὰ νησάκια ὀλόγυρα παρακαλοῦν καὶ
[τρέμουν.

Ἀποσπ. 5 στ. 7. «Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλον νοῦς, σπαθὶ Τουρ-
[κιᾶς μολίβι,

Πέλαγο μέγα βράξ' ὁ ἐχθρὸς πρὸς τὸ φτω-
[χὸ καλύβι.»

Ἀπάνου ἔς τὸ κατὰστρωμα οἱ καλοὶ
[ναῦτες νένε,

Καὶ τὰ νησάκια ὀλόγυρα παρακαλοῦν καὶ
[κλαίνε,

Ἐνας πολέμαρχος ξάφνου ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν κύκλο ὅπου εἶναι συντεταγμένοι εἰς συμβούλιο γιὰ τὸ γιουρῶσαι, γιὰ τὸν ἐπλάκωσε ἡ ἐνθύμησις, τρομερὴ, εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν τῆς ἀκρας δυστυχίας, ὅτι εἰς ἐκεῖνο τὸ ἴδιο μέρος, εἰς ταῖς λαμπραῖς ἡμέραις τῆς νίκης, εἶχε πέσει κοπιασμένος ἀπὸ τὸν πολεμικὸν ἀγῶνα, καὶ αὐτοῦ ἐπρωτάκουσε, ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς ἀγαπημένης του, τὸν ἀντίλαλο τῆς δόξας του, ἡ ὁποία ἕως τότε εἶχε μείνῃ ἀγνώστη εἰς τὴν ἀπλὴ καὶ ταπεινὴ ψυχὴ του.

Μακριὰ ἀπ' ὅπ' ἦτα' ἀντίστροφος κι' ἀκίνητος ἐστήθη·
Μόνε σφοδρὰ βροντοκοποῦν τ' ἀρματομένα στήθη·
«Ἐκεῖ ἦρθε τὸ χορσότερο ἀπὸ τὰ ὄνειράτά μου·
Μὲ τ' ἀρματ' ὅλα βρόντησα τυφλὸς τοῦ κόπου χάμου.

Φωνὴ πε· Ὁ δρόμος σου γλυκὺς καὶ μοσχοβολισμένος,
Ἦσ' τὴν κεφαλὴ σου κρέμεται ὁ ἥλιος μαγεμένος,
Παλληκαρά, καὶ μορφονιέ, γειὰ σου, καλέ, χαρὰ σου!
Ἄκου! νησιὰ, στεριαῖς τῆς γῆς, ἐμάθαν τ' ὄνομά σου.
Τοῦτος, ἄχ! ποῦ ν' ὁ δοξαστός, κ' ἡ θεϊκὰ θωριά του;

Τουρκιὰ μὲ δύναμη, Ἀραπιά, μὲ νοῦ Ἰ-
[ταλοὶ καὶ Γάλλοι,
Σ' ἔξωσ' ὁ ἐχθρός, σάν πέλαγο μὲ δίχως
[ἀκρογιάλι—

Τουρκαραπιά μὲ δύναμη κλπ. —

Ἄλογ' Ἀράπη, Γάλλου νοῦς Τούρκου ὀ-
[δηγᾷ μολίβι.

Ἀπόσπ. 6 στ. 5. Φωνὴ π' ὁ δρόμος σου ὁμορφος καὶ λού-
[λουδα παρμένος.—

Περβόλι ὁ δρόμος ποῦ πατεῖς κι' ὁ ἥλιος
[μαγεμένος.—

Ὁ δρόμος μοσχοβολητός κι' ὁ ἥλιος μα-
[γεμένος.

6 > 6. Στέκει στὸ χῶμα ποῦ πατεῖς ὁ ἥλιος λα-
[τρεμένος.

6 > 8. Ἄκου! στεριαῖς, νησιὰ τῆς γῆς, ἤχουν μὲ
[τ' ὄνομά σου.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

Ἡ ἀγκάλη μ' ἔτρεμ' ἀνοιχτή κατὰ τὰ γόνατά του.
 Ἐρρηξε χάμου τὰ χαρτιά μὲ τ' εἰδησες τοῦ κόσμου
 Ἡ χορασιά τρεμάμενη.
 Χαρά τῆς ἔσβυε τὴ φωνή, ποῦ ν' τὴν ἀποσβυμένη
 Ἀμὲ, χρυσ' ὄνειρο, καὶ σὺ μὲ τὴ σαβανωμένη.
 Ἐδῶ ναι χρεῖα νὰ κατεβῶ, νὰ σφίξω τὸ σπαθί μου,
 Πρὶν ὅλοι χάσουν τὴ ζωή, κ' ἐγ' ὅλη τὴ πνοή μου.
 Τὰ λίγα ἀπομεινάρια τῆς πείνας καὶ τ' ἀντρείας.

Γκόλφι νὰ τὰ ζω 'ς τὸ πλεuro, καὶ νὰ τὰ βγάλω πέρα,
 Ποῦ μ' ἐζαῶσαν μ' ἀπαντοχή, φίλο, ἀδελφό, πατέρα.
 Δρόμ' ἀστραφτὰ νὰ σχίσω τοὺς 'ς ἐχθροὺς καλὰ θρεμμένους,
 'Σ ἐχθροὺς πολλούς, πολλ' ἀξίους, πολλὰ φαρμακωμένους.
 Νὰ μείνῃς, γῶμα πατρικό, γιὰ μισητὸ ποδάρι.
 Ἡ μαύρη πέτρα σου χρυσή καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι.

Ἐθύραις ἀνοίξτ' ὁλόχρυσαις γιὰ τὴν γλυκεῖα ἐλπίδα.

7

Κρυφὴ χαρὰ στράψε 'ς ἐσέ' καὶ καλὸ χεὶρ ὁ νοῦς σου.
 Πές, νὰ τὸ ξεμυστηρευθῇς θές τ' ἀδελφοποιτοῦ σου;

* Ἀπόσπ. 6 στ. 10. Ἡ ἀγκάλη μ' ἐλαχτάριζε κτλ.

6 * 14. Τῆς δόξας ὄνειρο χρυσό, τί θές με καὶ
 [σὺ τώρα.

* Ἀπόσπ. 6 στ. 22. Σὲ πολλοὺς λύκους μὲ πολὺ μῖσος,
 [τροφὴ καὶ λύσσα,

Παιγνίδι τὸ ποῦ στάθη με, τεράστιο
 [τὸ ποῦ μένει
 Οἱ ἐχθροὶ χορτάτοι κι' ἀῖσιοι, πολλοὶ καὶ
 [θυμωμένοι.

* Ἀπόσπ. 7 στ. 1. Κρυφὴ χαρὰ σ' ἐπλάκωσε, μοῦ λέει τὸ
 [πρόσωπό σου,
 Γιὰ νὰ τὴν ξεμυστηρευθῇς 'ς τὸν ἀδελ-
 [ποιτό σου.

Βίγλα ποῦ ἀπόψε ἐβίγλιζες...

Κάτσε καὶ τ' ἀδελφοποιτοῦ γλυκὰ ξε-
 [μυστηρέψου.

Ψυχὴ μεγάλη καὶ γλυκεῖα, μετὰ χαρᾶς σ' τὸ λέω.
Θαυμάζω ταῖς γυναῖκες μας, καὶ ἔς τ' ὄνομά τους μνέω.

Ἐφοβήθηκα κάποτε μὴ δειλιάσουν, καὶ ταῖς ἐπαρτή-
ρησα ἀδιάκοπα.

Γιὰ ἡ δύναμις δὲν εἶν' ἔς αὐταῖς ἴσια μὲ τ' ἄλλα δῶρά.

Ἀπόψε, ἐνῶ εἶχαν τὰ παράθυρα ἀνοιχτά γιὰ τὴ δρο-
σιά, μία ἀπ' αὐταῖς, ἡ νεώτερη, ἐπῆγε νὰ τὰ κλείσῃ.
Ἀλλὰ μία ἄλλη τῆς εἶπε :

«Ὁχι, παιδί μου» ἄφησε νὰ μπῇ ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ τὰ
φαγητά· εἶναι χοεῖα νὰ συνειθίσουμε.

Μεγάλο πρᾶμα ἡ ὑπομονή !

Ἀχ! μᾶς τὴν ἔπεμψε ὁ Θεός· κλεῖ θησαυροὺς καὶ ἐκείνη.

Ἐμεῖς πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπομονή, ἂν καὶ ἔρχονταν οἱ
[μυρωδιάς.

Ἀπ' ὅσιν δὲν ἡ θάλασσα, ἀπ' ὅσ' ἡ γῆ ὁ ἀέρας·

Καὶ ἔτσι λέγοντας ἐματάνοιξε τὸ παράθυρο, καὶ ἡ πολλὴ
μυρωδιὰ τῶν ἀρωμάτων ἐχνόταν μέσα, καὶ ἐγίνομαι τὸ
δωμάτιο. Καὶ ἡ πρώτη εἶπε : «Καὶ τὸ ἀεράκι μᾶς πο-
λεμάει». —Μία ἄλλη ἔστειλε σιμὰ εἰς τὸ ἐτοιμοθάνατο
παιδί τῆς.

Κι' ἄφσε τὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ, καὶ ἐσώπασε λιγάκι,

Καὶ ξάφνου τῆς ἐφάνηκε ἔς τὸ στόμα τὸ βαμπάκι.

Καὶ ἄλλη εἶπε χαμογελῶντας, νὰ διηγηθῇ καθεμία τ'
ὄνειρό τῆς.

Κι' ὅλαις ἐφώναξαν μαζί, καὶ εἶπαν πῶς εἶδαν ἓνα·

Κι' ὅτι ἀποφάσισαν μαζί νὰ ποῦν τὰ ὄνειρά τα τους,

Εἶπαν, νὰ ἰδῶ τὴ γνώμη τους ἔς τὴν ὑποφάντασί τους.

Καὶ μία εἶπε : «Μοῦ ἐφαινόταν ὅτι ὅλοι ἔμεῖς, ἄν-
τρες καὶ γυναῖκες, παιδιά καὶ γέροι, ἡμαστέ ποτάμια,
ποιά μικρά, ποιά μεγάλα, καὶ ἐτρέχαμε ἀνάμεσα εἰς τό-

Βίγλα, γιὰ πὲς τί στάθηκε ἀπόψε, παλ-
[ληκίαι.

Γιὰ κάθησ' ἀδελφοποιτέ, καὶ ξεμυστή-
[ρεψέ μου.

Ἀποσπ. 7 στ. 13. Ἐσποῦδαξα τὴ γνώμη τους ἔς τὴν ὑ-
[ποφάντασί τους·—

Τὸ ποῦ καὶ ὁ νοὺς τους τὸ σκολοῦ ἔς τὴν
[ὑποφάντασί τους.

πους φωτεινούς, εἰς τόπους σκοτεινούς, σὲ λαγχάδια, σὲ γυρομούς, ἀπάνου κάτου, κ' ἔπειτα ἐφθάναμε μαζί 'ς τὴ θάλασσα μὲ πολλὴ ὀρμή.

Καὶ μέσ' 'ς τὴ θάλασσα γλυκὰ βασιτοῦσαν τὰ νερά μας.»

Καὶ μία δευτέρη εἶπε:

«Εγὼ δα δάφναις.—Κ' ἐγὼ φῶς.

—Κ' ἐγὼ φωτιά, μὲ ὁμορφη π' ἀστράφταν τὰ μαλ-
[λιά της».

Καὶ ἀφοῦ ὅλαις διηγῆθησαν τὰ ὄνειρά ταυς, ἔκείνη ποῦ ἦε τὸ παιδί ἐτοιμοθάνατο, εἶπε· «Ἰδές, καὶ εἰς τὰ ὄνειρά τα ὁμογενήοιμε, καθὼς εἰς τὴ θέληση καὶ εἰς ὅλα τ' ἄλλα ἔργα.» Καὶ ὅπως οἱ ἄλλαις ἐσυμφώνησαν κ' ἐτριγύρουν μὲ ἀγάπη τὸ παιδί της, ποῦ ἦε ξεφυγίση.

Ἰδοῦ, αὐταῖς οἱ γυναῖκες φέρονται θαυμαστά· αὐταῖς εἶναι μεγαλοψυχαις, καὶ λένε ὅτι μαθαίνουν ἀπὸ μᾶς δὲ δειλιάζουν, μ' ὅταν αἱ τοὺς ἐπάρθηκε ἡ ἐλπίδα, ποῦ εἶχαν, νὰ γεννήσουν τέκνα γιὰ τὴ δόξα καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία. Ἐμεῖς λοιπὸν μπορούμε νὰ μάθουμε ἀπ' αὐταῖς, καὶ νὰ ταῖς λατρεύουμε ἕως τὴν ὕστερη ὥρα.—Πές μου καὶ σὺ γιατί ἐχθές, ὅτερ' ἀπὸ τὸ συμβούλιο, ἐνφ' ἐσπεκόμαστε σιωπηλοί, ἀπομακρύνθηκες ταραγμένος

Νὰ μοῦ τὸ πῆς νὰ τὸ χω γὼ γκόλφι στ' αὐτὸ 'ς τὸν ἔδην.

Ἐγαμογέλασε πιζορά, καὶ ὀλοῦνε νεττάζει·

Κι' ἀντὶ πολὺ τὰ βλέφαρα τὰ δάκρυα νὰ βαστάζουν.

8

Παρασταίνονται ὁ Ἱμπριμ Πασίς συλλογιζόμενος τὴ σημαντικότητα τῆς γῆς, τὴν ὁποία θέλει νὰ κυριέψῃ καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἐντροπὴν τοῦ ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃ. (α)

Καθὼς ἐκεῖ 'ς τὴν Ἀραπιά.

Χύνεται ἀνάερα τὸ σκυλὶ τῆς δίψας λυσσιασμένο.

Μέσ' 'ς τὴν ψυχὴ τὴν ἀγροικὰ σά σπῖθα 'ς τὴ φωτιά της,

Καὶ συχνὰ τοῦ π' ἡ ἀράθυμη καὶ τριόβαθη ψυχὴ του

Ἀποστ. 7 στ. 17. Νὰ τὸ χω γκόλφι καὶ στ' αὐτὸ καὶ μέσα
[στὸ μνημοῦρι,

Γιὰ δὲν ὠμίλησε ποτὲ τοῦ τάφου ἡ
[πέτρα. . . .

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸν αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει στὸν Πολυλά.

«Κάμποι, βουνά καρπόφορα, καὶ λίμνη ὠραία καὶ πλούσια».
 «Τουφέκι ἀλλάξαν καὶ σπαθὶ τὸ δίχτυ καὶ τ' ἀγκίστρι».
 «Μάννα καλὴ παλληκαριῶν, καὶ κάμε τὴ δική σου».
 «Αἰώνια ἦθελ' ἦτανε ὁ πόνος κ' ἡ ντροπὴ μου».

9

Ἔτοῦτ' εἶν' ὕστερη νυχτιά· ὅλα τ' ἀστέρια βγάνει.
 Ὀλονυχτὶς ἀνέβαινε ἡ δέηση, τὸ λιβάνι.

Ὁ Ἀράπης, τραυηγμένος ἀπὸ τὴ μυρωδιὰ τοῦ ἔσκορ-
 ποῦσε τὸ θυμίαμα, περίεργος καὶ ἀνυπόμονος, μὲ βιαστικὰ
 πατήματα πλησιάζει εἰς τὸ τεῖχος.
 Καὶ ἀπάνου, ἀνάγκη φοβερή! σκυλὶ δὲν τοῦ λυχτάει.

Καὶ ἀκροάζεται· ἀλλὰ τὴ νυχτικὴ γαλήνη δὲν ἀντίσκοβε
 μήτε φωνή, μήτε κλάψα, μήτε ἀναστεναγμός· ἦθελε πῆς
 ὅτι εἶχε παύση ἡ ζωὴ· οἱ ἥρωες εἶναι ἐνωμένοι καὶ μέσα
 τοὺς λόγια λένε·

Γιὰ τὴν αἰωνιότητα, ποῦ μόλις τὰ χορδαί.
 Ὡς τὰ μάτια καὶ ὡς τὸ πρόσωπο φαίνοντ' οἱ στοχασμοὶ τοὺς.
 Τοὺς λέει μεγάλα καὶ πολλὰ ἡ τρίσβαθὴ ψυχὴ τοὺς·
 Ἀγάπη κ' ἔρωτας καλοῦ τὰ σπλάχνα τοὺς τινάζουν·
 Ἰὰ σπλάχνα τοὺς κ' ἡ θάλασσα ποτὲ δὲν ἠσυχάζουν·
 Γλυκεῖα κ' ἐλεύθερ' ἡ ψυχὴ σὰ νά τανε βγαλμένη,
 Κ' ὑψῶναν μὲ χαμόγελο τὴν ὕψι τὴ φθαρμένη.

10

Ἀφοῦ ἔκαψαν τὰ κρεβάτια, οἱ γυναῖκες παρακαλοῦν
 τοὺς ἄντρες νὰ ταῖς ἀφήσουν νὰ κάμουνε ἀντάμα, εἰς τὸ
 σπῆλαιο, τὴν ὕστερινὴ δέηση. Μί' ἀπ' αὐταῖς, ἡ γεροντό-
 τερη, μίλει γιὰ ταῖς ἄλλαις· «Ἀκουσε, παιδί μου, καὶ τοῦτο
 ἀπὸ τὸ στόμα μου,

Ποῦ εἴμ' ὅλη κάτου ἀπὸ τὴ γῆ κ' ἓνα μπουτσοῦνι ἀπ' ἔξω.
 Ὅρμίζουν σε ὡς τὴ στάχτ' αὐτὴ

Ἀπόσπ. 8 στ. 7. Μάννα τρανὴ παλληκαριῶν, καὶ κάμε τὴ
 [δική σου.

Ἀπόσπ. 9 στ. 10. Κ' ὑψῶναν ὡς τὸ χαμόγελο τὴν ὕψι τὴ
 [φθαρμένη.

Καί 'ς τὰ κρεβάτια τ' ἄτυχα μὲ τὸ σεμνὸ στεφάνι·
 Ν' ἀφήστε σὰς παρακαλοῦν νὰ τρέξουμε 'ς ἐκεῖνο,
 Νὰ κάμουμε' ἅμα τὸ στεγνὸ χαιρετισμὸ καὶ θρήνο.*
 Κ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀργοῦσε ὀλίγο νὰ δώσῃ τὴν ἀπόκριση,
 "Ὅλαις 'ς τὴ γῆ τὰ γόνατα ἐχτύπησαν ὀμπρὸς του,
 Κ' ἐβάστααν ὅλαις κατ' αὐτὸν τὴ χούφτα σηκωμένη.
 Καὶ μὲ πιρὸ χιμὸ γέλο τὴν ὄψη τὴ φθαρμένη,
 Σὰ νὰ θελ' ἔσπλαχνα ὁ Θεὸς βρέξῃ ψωμί 'ς ἐκεῖναις.

11

Οἱ γυναῖκες εἰς ταῖς ὁποῖαις ἕως τότε εἶχε φανῇ ὁμοία
 μεγαλοφυχία μὲ τοὺς ἄνδρες, ὅταν δέονται καὶ αὐταῖς, δει-
 λιάζον λιγάκι καὶ κλαῖνε' ὅθεν προχωρεῖ ἡ Πράξις διότι
 ὅλα τὰ φροσῖματα τῶν γυναικῶν ἀντιχτυποῦν εἰς τὴν καρ-
 διὰ τῶν πολεμιστῶν, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ὑστερινὴ ἐξωτε-
 ρικὴ δύναμις, ποῦ τοὺς καταπολεμαί, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν,
 ὡς ἀπ' ὅλαις ταῖς ἄλλαις, αὐτοὶ βγαίνουν ἐλεύθεροι.

12

Εἶναι προσωποποιημένη ἡ Πατρίδα, ἡ Μεγάλῃ Μη-
 τέρα, θεάνθρωπη, ὥστε νὰ αἰσθάνεται ὅλα τὰ παθήματα,
 καὶ καθαρίζοντάς τα εἰς τὴ μεγάλη ψυχὴ της νὰ ἀνα-
 πνέῃ τὴν Παράδεισο.

Πολλαῖς πληγαῖς κ' ἐγλύκαναν γιὰτ' ἔσταξ' ἁγιομύρος.

Μένει ἀγρυπνῇ μέρα καὶ νύχτα, καρτερῶντας τὸ τέλος
 τοῦ ἀγῶνος· δὲν τὰ φοβάται τὰ παιδιὰ της μὴ δειλιά-
 σουν· εἰς τὰ μάτια της εἶναι φανερά τὰ πλέον ἀποκρυφὰ
 τῆς ψυχῆς τους.

*Σ' τοῦ πέκνου σύρριζα τοῦ νοῦ, Θεοῦ τῆς μάννας μάτι·

Λόγο, ἔργο, νόημα

*Ἀπὸ τὸ πρῶτο μίλημα 'ς τὸν ἀγγελόχρουμό του.

Γιὰ τοῦτο αὕτη εἶναι

"Ώσυχ' γιὰ τὴ γνώμη τους, ἀλλ' ὄχι γιὰ τὴ Μοῖρα,

Καὶ μέσ' 'ς τὴν τρισβαθὴ ψυχὴ ὁ πόνος τῆς πλημμύρα,

*Ἐπειδὴ βλέπει τὸν ἐχθρὸν ἄσπονδον, ἄπονον ἀπὸ τὸ
 πολὺ πείσμα, καὶ καταλαβαίνει ὅτι ἂν τὸ *Ἐλεος ἔχυνε
 μέσ' 'ς τὰ σπλάχνα του ὅλους τοὺς θησαυροὺς του, τοῦτοι,
 Τριαντάφυλλὰ ναι θεϊκὰ 'ς τὴν κόλασι πεσμένα.

13

Μένουν οἱ Μάρτυρες μὲ τὰ μάτια προσηλωμένα εἰς τὴν

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέρροιας

ἀνατολή, νὰ φέξῃ γιὰ νὰ βγουνε ὡς τὸ γιουροῦσι, καὶ ἡ
φοβερὴ αὐγὴ,
Μνήσθητι, Κύριε, — εἶναι κοντά· Μνήσθητι, Κύριε, — ἐφάνη!
Ἐπάψαν τὰ φιλιὰ ὡς τῇ γῇ
Ὡς τὰ στήθια καὶ ὡς τὸ πρόσωπο, ὡς τὰ χέρια καὶ ὡς τὰ
[πόδια.

Μία φοῦχτα χῶμα νὰ κρατῶ καὶ νὰ σωθῶ μ' ἐκεῖνο.
Ἰδοῦ, σεισμὸς καὶ βρόντισμός, κ' ἐβάστωναν ἀκόμα,
Ποῦ ὁ κύκλος φθάνει ὁ φοβερός μετὸν ἀφρὸ ὡς τὸ στόμα,
Κ' ἐσχίσθη ἀμέσως, κ' ἐβαλε ὡς τῆς Μάννας τὰ ποδάρια
Τῆς πείνας καὶ τοῦ. . . τὰ λίγα ἀπομεινάρια
Τ' ἀπομεινάρια ἀνέγγιαγα καὶ κατατρομασμένα,
Τὰ γόνατα καὶ τὰ σπαθιά τὰ ματοκυλισμένα.

14

Τὸ μάτι μου ἔτρεχε ῥονιά, κ' ὀμπρός του δὲν ἔθώρα,
Κ' ἔχασα αὐτὸ τὸ θεῖκό πρόσωπο γιὰ πολλὴ ὥρα,
Π' ἄστραψε γέλιο ἀθάνατο, παιγνίδι τῆς χαρᾶς του,
Ὡς τὸ φῶς τῆς καλωσύνης του, ὡς τὸ φῶς τῆς ὁμορφίᾳς του. (α)

15

Ἔχε ὅσαις ἔχ' ἡ Ἀνατολὴ κ' ὅσαις εὐχαῖς ἡ Δύση.

16

Μ' ὅλον ποῦ τότε ἀσάλευτος ὡς τὸ νοῦ μ' ὁ νιὸς ἐστήθη,
Κ' εἶχε τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη.

17

Κι' ἀνθίζε μέσα μου ἡ ζωὴ μ' ὅλα τὰ πλοῦτια πᾶχει.

18

Συχνά τὰ στήθια ἐκούρασα, ποτὲ τὴν καλωσύνη.

Σημ. (α). Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ πιθανώτατα ἀνήκει στὸν
«Κριτικόν», ὅπου καὶ τὸ τοποθετήσαμε.

Ἀποσπ. 16 στ. 1. Ἀχ! γιατί μοῦρῳ ὁ νιὸς προστὰ με
[τῇ θεϊκῇ θεωρίᾳ του,
Κ' ἔπαιξε μετ' ὁ φῶς τοῦ ἡλιοῦ, κ' αὐ-
[τὸς μετὰ τὰ μαλλιά του.

19

Ὁ υἱὸς σου κρίνεις μέ δροσίᾳ φεγγαροστολισμένους.

20

Ὡς τὸν ὕπνο της μουρμούριζε τὴν κλάψα τῆς τρυγόνας.

21

Ἀνάξιε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ, γάτου τὰ γόνατά σου.

22

Γιὰ κύττα καὶ χάσμα σεισμοῦ βαθιά ὡς τὸν τοῖχο πέτρα,
Καὶ βγαίνουν ἀνθία πλουμιστά, καὶ τρέμουν ὡς τὸν ἄερα.
Λούλουδα μύρια, ποὺ καλοῦν χουσό μελισσολόϊ,
Ἀσπρά, γαλάζια, κόκκινα, καὶ κρύβουνε τὴ χλόη.

23

Χιλιάδες ἤχοι ἀμέτρητοι, πολὺ βαθιά ὡς τὴ χτίση.
Ἡ Ἀνατολή τ' ἀρχίναγε καὶ ἐτέλειωνέ το ἡ Δύση,
Κάποι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, καὶ ἀπὸ τὴ Δύση κάποι
Κάθ' ἡχος εἶχε καὶ χαρά, κάθε χαρὰ καὶ ἀγάπη.

Ἀπόσπ. 22 στ. 1. Χάσμα σεισμοῦ ποὺ βγάν' ἀνθούς καὶ
[τρέμουν ὡς τὸν ἄερα.

Ἀπόσπ. 23 στ. 1. Ἐκρυφανάβρυνε βαθιά καὶ ἐγιόμιζε τὴ
[Χτίση.

Τρῖσβαθθο ἐκρυφανάβρυνε καὶ ἐπότιζε τὴ
[Χτίση.

Κρυφαναβρῶζει τρῖσβαθο, καὶ πλημμυ-
[ρῶν ἡ Χτίση.

Κρυφαναβρῶζει τρῖσβαθο καὶ ἐχόρταινε
[τὴ Χτίση.

24

Κάνε σιμά κ' εἶναι ψιλαῖς, κάνε βαρειαῖς καὶ πέρα,
Σὰν τοῦ Μαΐου ταῖς εὐωδιαῖς γιομόζαν τὸν ἄερα. (α)

25

Ἡ ὄψη ὀμπρός μου φαίνεται, καὶ μέσ' τῇ θάλασσ' ὄχι
Ὅμορφη ὥς εἶναι τ' ὄνειρο μ' ὅλα τὰ μάγια πῶχει.

26

Χρυσ' ὄνειρο ἠθέλησε τὸ πέλαγο ν' ἀφήσῃ,
Τὸ πέλαγο, ποῦ πάτουνε χωρὶς νὰ τὸ συγχύσῃ.

27

Κ' ἔφυγε τὸ χρυσ' ὄνειρο ὥς φεύγουν ὅλα τ' ἄλλα.

28

Ἦταν μὲ σένα τρεῖς χαραῖς 'ς τὴν πίκρα φυτωμέναις
Ὅμως γιὰ μένα 'ς τὴ χαρὰ τρεῖς πίκραις ριζωμέναις.

29

Ὅλοι σὰν ἕνας, ναί, χτυποῦν, ὅμως ἐσὺ σὰν ὅλους.

30

Τοῦ πόνου ἐστρέψαν οἱ πηγαῖς ἀπὸ τὸ σωθικὸ μου,
Ἐστρωσ' ὁ νοῦς, κι' ἀνέβηξα πάλι 'ς τὸν ἑαυτὸ μου.

Σημ. (α). Τοῦτοι οἱ δύο στίχοι (σημειώνει ὁ Πολυλάς) ἀνήκουν εἰς τοῦτο τὸ ποίημα καθὼς τοὺς ἄκουσα ἀπὸ τὸν ποιητὴ· ὁ δεύτερος εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἀπόσπασμα «Ὁ Κρητικός», Κεφ. 20, στ. 50. Ὁ πρῶτος δὲν σώζεται εἰς τὰ χειρόγραφα.

Ἀπόσπ. 30 στ. 1. Τοῦ πόνου ἐστρέψαν οἱ πηγαῖς ἀπὸ τὰ
[φυλλοκάρδια,
Καὶ μέσα πάλι ἐγύρισε ψυχὴ καὶ κα-
[λοκάρδια.

31

Τὸ γλυκὸ σπίτι τῆς ζωῆς, ποῦ γε χαρὰ καὶ δόξα.

32

Παράπονο χαμὸς καιροῦ ἔς ὃ,τι κανεῖς κι' ἂ χάση.

33

Χαρὰ ἔς τὰ μάτια μου νὰ ἰδῶ τὰ πολυαγαπημένα,
Ποῦ μῶδειξε σκληρ' ὄνειρο ἔς τὸ σάβανο κλεισμένα.

34

Καὶ μετὰ βίας
Τὶ μῶστειλες χουσοπηγὴ τῆς Παντοδυναμίας;

35

Ἔστρωσ', ἐδέχθ' ἡ θάλασσα ἄντρες ριψοζινδύνους,
Κ' ἐδέχθηκε ἔς τὰ βάθη τους (α) τὸν οὐρανὸ κι' ἐκείνους.

36

Πάντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἄγρυπνα, τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.

37

*Οποῦ ν' ἐρμιὰ καὶ σκοτεινὰ καὶ τοῦ θανάτου σπίτι.

38

(Τὸ πολιορκούμενο Μεσολόγγι ἔχει τριγύρου χάντακα),
Πῶφαγε κόκκαλο πολὺ τοῦ τούρκου καὶ τ' Ἀράπη.

39

Χθές πρωτοχάρηκε τὸ φῶς καὶ τὸν γλυκὸν ἀέρα.

*Απ. 37 στ. 1. *Οποῦ ν' ἐρμιὰ καὶ σκοτεινὰ καὶ κατοικιὰ
[τοῦ Χάρου]

*Απ. 38 στ. 1. Κ' ἐδέχθη κόκκαλο πολὺ, κ. λ. π. (*Εἶσι
εἶχε τὸ χειρόγραφο, μὰ ὁ Πολυλᾶς ἐπροτίμησε ἐκείνην
ποῦ εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν ποιητὴ).

Σημ. (α). Ἀναμφιβόλως ἡ σωστὴ γραφὴ εἶναι «στά
βάθη της».

40

Πάλι μοῦ ξίππασε τ' αὐτὶ γλυκειᾶς φωνῆς ἀγέρας,
Κ' ἐπλάσε τ' ἄστρο τῆς νυχτὸς καὶ τ' ἄστρο τῆς ἡμέρας.

41

Ὅλιγο φῶς καὶ μακρινὸ σὲ μέγα σκότος κ' ἔρμο.

42

Κι' ὅπου ἡ βουλή τους συφορά, κι' ὅπου τὸ πόδι χάρος.

43

Σὲ βυθὸ πέφτει ἀπὸ βυθὸ ὥς ποῦ δὲν ἦταν ἄλλος.
Ἐκεῖθ' ἐβγήκε ἀνίκητος.

44

Φῶς ποῦ πατεῖ χαρομένο τὸν Ἄδη καὶ τὸ Χάρο.

45

(Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐχθροῦ.)
Τόσ' ἄστρα δὲν ἐγνώρισεν ὁ τρισβαθὸς αἰθέρας.

46

(Ἡ Ἑλπίδα περνάει ἀπὸ φοιχτὴν ἐρημία με)
Τὰ χρυσοπράσινα φτερά γιομῖτα λουλουδάκια.

47

Χάνονται τ' ἄνθη τὰ πολλὰ, ποῦχ' ἄσπρα μὲ τὰ φύλλα

48

Γιὰ νὰ μοῦ ξεμυστηρευθῇ τὰ αἰνίγματα τὰ θεῖα.

49

Σ' ἐλέγχ' ἡ πέτρα ποῦ κρατεῖς, καὶ κλεῖ φωνὴ κι' αὐτήνη.

50

Μέσ' ᾧ τ' Ἅγιο Βῆμα τῆς ψυχῆς.

51

Ἡ δύναμή σου πέλαγο, κ' ἡ θέλησή μου βράχος.

52

Ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦτον χύνεται καὶ ὅς ἄλλους κόσμους φθάνει.

53

Με φουσκωμένα τὰ πανιά περήφανα καὶ ὥραϊα.

54

Πολλοὶ γ' οἱ δρόμοι πόχει ὁ νοῦς.

55

(Ἡ βοή τοῦ ἐχθρικοῦ στρατιόπεδου παρομοιάζεται μετὰ τὸν ἄνεμο.)

Ὅπου περνάει τὸ πέλαγο καὶ κόβεται ὅς τὸ βράχο.

56

Καὶ τὸ τριφύλλι ἐχόρτασε καὶ τὸ περιπλοκάδι,

Κ' ἐχόρευε, κ' ἐβέλαξε, τὸ φουντωτὸ λιβάδι.

57

ὦ γῆ
Ὁ οὐρανὸς σε προσκαλεῖ, κ' ἡ κόλαση βρυχίξει.

58

Καὶ μετὰ τὸ ροῦχο δλόμαντρο πάν τοῦ λαοῦ τὸ αἶμα.

59

Καὶ ταῖς ἀτάραχαις πνοαῖς ταῖς πολυαγαπημέναις.

60

(Οἱ Ἕλληνες, μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ ὁ φιλικὸς στόλος, κυττάζουν τὸν μακρινὸ ξάστερον ὁρίζοντα κ' εὐχονται.)

Νὰ θάλωμε 'ς τὰ μάτια τοὺς μὲ καί, ποῦ προβαίνει.

61

Κ' ἐπότισέ μου τὴν ψυχὴ ποῦ χόρτισεν ἀμέσως.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Γ'.

1

Μητέρα, μεγαλόψυχη 'ς τὸν πόνο καὶ 'ς τὴ δόξα,
Κι' ἂν 'ς τὸ χρονὸ μυστήριο ζοῦν πάντα τὰ παιδιά σου
Μὲ λογισμὸ καὶ μ' ὄνειρο, τί χάρι' ἔχουν τὰ μάτια,
Τὰ μάτια τοῦτα, νὰ σ' ἰδοῦν μέσ' 'ς τὸ πανερόν δάσος,
Ποῦ ξάφνου σοῦ τριγύρισε τ' ἀθάνατα ποδάρια
(Κέττα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπρῆς, μὲ φύλλα τοῦ Βαΐωνε!
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἄκουσα, δὲν εἶδα,
Ἀτάραχη σὰν οὐρανὸς μ' ὅλα τὰ κάλλη πῶχει,
Ποῦ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη ναι κρυμμένα·
Ἀλλά, Θεά, δὲν ἠμπορῶ ν' ἀκούσω τὴ φωνή σου,
Κ' εὐθὺς ἐγὼ τ' Ἑλληνικοῦ κόσμου νὰ τὴ χαρίσω;
Δόξα χ' ἢ μαύρη πέτρα του καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι.

(Ἡ θεὰ ἀπαγτάει εἰς τὸν ποιητὴ, καὶ τὸν προστάζει
νὰ ψάλλῃ τὴν πόλιορκίαν τοῦ Μεσολογίου). (α)

2

*Ἔργα καὶ λόγια, στοχασμοί,—στέκομαι καὶ ζητᾶζω—,
Λουλούδα μύρια, πούλουνδα, ποῦ κρύβουν τὸ χορτάρι,
Κι' ἄσπρα, γαλάζια, κόκκινα, καλοῦν χρυσὸ μελίσσι.
Ἐξεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἐδόθε μὲ τὸν Χάρη.—
Μέσ' 'ς τὰ χαράματα συχνά, καὶ μέσ' 'ς τὰ μεσημέρια,
Καὶ σὰ θολώσουν τὰ νερά, καὶ τάστρα σὰ πληθύνουν,
Ξάφνου σκιρτοῦν οἱ ἀκρογιαλαῖς, τὰ πέλαγα κ' οἱ βράχοι.
ἘΑραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἀγγλίου!

*Ἀπ. 1 στιχ. 3. Λογισμὸς κ' ἔργο κι' ὄνειρο... (Ἔτσι μόνον ἔχει τὸ χειρογράφο, τὸ στίχο ὁλόκληρο τὸν ἐπρόσθεσε ὁ Πολυλάς ἀπὸ μνήμης).

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημείωμα ἀνήκει στὸν Πολυλά.

Δημοσίον Κεντρικῆς Βιβλιοθηκῆς Περαιῶς

• Πέλαγο μέγα πολεμῶ, βαρεῖ τὸ καλυβάκι.
 • Κι' ἄλιᾶ ! σὲ λίγο ξεσπετα τὰ λίγα στήθια μένονν'
 • Ἀθάνάτῃ σαι, ποῦ ποτέ, βροντῇ, δὲν ἤσυγάξεις ;
 • Στὴν πλώρη, ποῦ σκιρτᾷ, γυρτός, τοῦ τὰ π' ὁ ξένος ναύτης.
 Δειλιάζουν γύρου τὰ νησιᾶ, παρακαλοῦν καὶ κλαῖνε,
 Καὶ μὲ λιβάνια δέχεται καὶ φῶτα τὸν καίμῳ τους
 Ὁ σταυροδόλωτος ναὸς καὶ τὸ φτωχὸ ξωκκλήσι.
 Τὸ μῖσος ὅμως ἔβγαλε καὶ κείνο τῇ φωνῇ του·
 «Ψαροῦ, τ' ἀγκίστρι π' ἄφησες, ἄλλοῦ νὰ ρήξῃς ἄμε.»

Μέσ' ὅς τὰ χαράματα συχνά, καὶ μέσ' ὅς τὰ μεσημέρια,
 Κι' ὅταν θολώσουν τὰ νερά, κι' ὅταν πληθύνουν τ' ἄστρα,
 Ξάφνου σκιρτοῦν οἱ ἀκρογιαλιᾶς, τὰ πέλαγα κ' οἱ βράχοι.

• Απ. 2 στ. 7. Τὸ πέλαο ξάφνου μακριὰ μουγγοβολᾷ καὶ
 |σειέται.
 Ἄχ ! τ' ἄλογο τῆς Ἀραπιᾶς καλὰ χαλινωμένο,
 Καὶ μὲ τοῦ Τούρκου τ' ἄρματα νοῦς Ἰταλοῦ
 |καὶ Γάλλου.
 Σὲ λίγο μένονν ἀφραχτα τὰ λίγα στήθια
 |πῶχει.
 Ἀζοίμητῃ σαι ποῦ ποτέ, βροντῇ, δὲν ἤσυ-
 |γάξεις ;

• Απ. 2 στ. 14. Καὶ δέχεται μὲ λιβανιαῖς.

• Απ. 2 στ. 16. Τὸ μῖσος ὅμως ἔβγαλε τὴν ἐχθρα τῆς ψυχῆς του·
 • Ψαροῦ, τὸ δίχτυ π' ἄφησες, νὰ πᾶς ἄλλοῦ
 |νὰ ρήξῃς.

Κι' ὁ φθόνος εἶδε κ' ἔρρηξε τῆς ἀδικιᾶς τὸ
 |μῖσος.
 Καλὰ καμὲς, περήφανη, ὅς ἐσὲ νὰ στέρξ' ὁ
 |κόσμος,
 Νὰ ἰδῇ τὸ δίχτυ π' ἄφησες πῶς πᾶς ἄλλοῦ
 |νὰ ρήξῃς.

Κι' ὁ φθόνος ἐσαῦττεψε τὴν ἀδικιὰ τοῦ μίσους
 Δίχτυ, ψαροῦ περήφανη, νὰ πᾶς ἄλλοῦ νὰ
 |ρήξῃς.

Γέρος μακριά, π' ἀπὶθωσε ἕς τ' ἀγνίστρι τῇ ζωῇ του,
 Τὸ πέταξε, τ' ἀστόχησε, καὶ περιτριγυρνῶντας· (α)
 *Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἀγγλου!
 *Πέλαγο μέγ', ἀλίμονον! βαρεῖ τὸ καλυβάει·
 *Σὲ λίγην ὥραν ξέσκεπα τὰ λίγα στήθη μένου·
 *Ἀθανάτῃ σαι, ποῦ, βροντῇ, ποτὲ δὲν ἤσυχάζεις;
 Πανερημιὰ τῆς γνώρας μου, θέλω μ' ἐμεῖ νὰ κλάψης.

3

Δὲν τοὺς βαραίν' ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἐγίνε πνοή τους,
 καὶ ἐμπόδισμα δὲν εἶναι
 *Σταῖς κορασιαῖς νὰ τραγουδοῦν, καὶ ἕς τὰ παιδιὰ νὰ
 [παίζουν.

4

*Ἀπὸ τὸ μαῦρο σύγγεφο κι' ἀπὸ τῇ μαύρῃ πίσσα,
 *Ἄλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
 *Ὁ στῆλος φανερώνεται, μεῖ γάτου μαζωμένα

*Απ. 2 στ. 21. Ψαράς μακριά π' ἀπὶθωσε ἕς τ' ἀγνίστρι τῇ
 [ζωῇ του,

Τ' ἀστόχησε τρισεύγενα, καὶ ἐφώνησε σκωμένος.

Σημ. (α). Οἱ στίχοι 21 καὶ 22 ὅπως εἶναι στὸ κείμενο,
 εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ, ἐνῶ στὰ χειρόγραφα εὐ-
 ρέθηκαν ὅπως εἶναι στὴν παραλλαγή.

*Αποσπ. 3 στ. 4. τὰ παλληκάρια

*Σ τὸν ἥσκιό τῆς ἀπειραχτῆς καὶ..σημαίας,

Καὶ μ' ὅλα τ' ἄρματα βροντοῦν τυφλά

[τοῦ κόπου χάμου,

Καὶ χάμου μ' ὅλα τ' ἄρματα βροντοῦν τυ-

[φλά τοῦ κόπου.

Κ' εὐφραίνονται τὰ μάτια τους, καὶ εὐ-

[τύχησαν κυττῶντας

Ταῖς κορασιαῖς νὰ τραγουδοῦν, καὶ τὰ

[παιδιὰ νὰ παίζουν.

*Αποσπ. 4 στ. 3. *Ἄλλ' ἥλιος μέγας κι' ἀσβυστος, αἰθέ-

[ρας κοσμοφόρος

*Ἄλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀμέτρητος, αἰθέρας κτλ.

*Ἄλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀκλόνητος κτλ.

*Ἄλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀτάραχος κτλ.

Δημοσίου Κωνσταντίνου, Βέρροισ

Τὰ παλληκάρια τὰ καλά, μ' ἀπάνου τὴ σημαία,
 Ποῦ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
 Παντόγυρα 'ς τὸν ὁμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας,
 Κι' ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κ' ἡ γῆ χειροκροτοῦσε·
 Κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
 Κ' ἐσοῦπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης·
 «Ὁμορφη, πλούσια, κι' ἀκαρπη, καὶ σεβαστή, κι' ἀγία!»

5

Ἀπὸ τὴν ἀπειρὴν ἐρμιά τὰ μάτια μαθημένα
 Χαμογελάσαν κι' ἀστραψαν, κ' εἶπαν τὰ μαῦρα χεῖλη·
 «Παιδί, 'ς τὴν πόρτα χαιρεσαι μὲ τὴ βοή, τοῦ στέρνεις»
 «Μπροστά, λαγέ, 'ς τὸν κυνηγὸ, κατακαμπὶς καπνίζεις»
 Γλᾶρε, στρεϊδόφλουντσα ξερονᾶς, ἀφρό, σαλιγκοζαῦκι· (α)
 Καὶ τώρα δά, τ' ἀράθυμο πάτημ' ἀργοπορῶντας,

Ἀποσπ. 4 στ. 6. Ποῦ μουρμουρίζει, καὶ μιλεῖ, καὶ τὸ
 [Σταυρὸ τεντώνει
 'Σ τὸν ὁμορφο κι' ἀτάραχον ἐλευθεριάς
 [ἀέρα.
 'Σ ταῖς ὁμορφαῖς, κ' ἐλεύθεραῖς, κ' εὐ-
 [τυχισμέναις αἰσραῖς.

Ἀποσπ. 4 στ. 8. Κι' ὁ Οὐρανὸς τὴ βλόγουνε, κ' ἡ γῆ τὴ
 [χαιρετοῦσε.
 . . . ἀνθρώπινη μιλιὰ, καὶ σὲ στεφάνι
 [πλέκει
 Τὰ πλούσια καὶ τρισεύγενα τοῦ πόθου
 [λουλουδάκια.

. . . ἡ πρόθυμη γλυκεῖα φωνὴ σὲ κρᾶζει,
 Σκορπώντας τὰ τρισεύγενα τ'ς ἀγάπης
 [λουλουδάκια.
 Ἀνίκητὴ εἶσαι κι' ὁμορφη, καὶ σεβαστή,
 [κι' ἀγία.

Σημ. (α). Οἱ στίχοι 3, 4 καὶ 5 εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ
 ποιητῆ. Στὸ χειρόγραφο εὐρέθησαν οἱ ἀντίστιχοι ποῦ
 βρίσκονται στίς παραλλαγές.

Ἀποσπ. 5 στ. 3. Γέρνεις, παιδάκι, 'ς τὴ μπασιά, καὶ στέρ-
 [νεις τὴ φωνὴ σου.

Κατὰ τὸ κάστρο τὸ μικρὸ πάλι κυττᾶ, καὶ σφίγγει.
Σφίγγει στενὰ τῇ σπάθῃ του ᾗς τὸ λαβωμένο στήθος,
Π' ἀγροῖκα μέσα τὴν καρδιά μεγάλη καὶ τῇ θλίψῃ.

Γροικῶ σε, γλᾶρε, ποῦ ξερνᾷς φλούντσια
[στρειδιοῦ ᾗς τὸ βράχο.
Δουλειά χεις, γδυμνοσάλιγκα, καὶ βλέπω
[τοὺς ἀφρούς σου.

Ξερνῶντας τὰ φλουντσόστρειδα, γλᾶρε,
[βαρεῖς τὸ βράχο.

Γλᾶρε, στρειδόφλουντσα ξερνᾷς, πολὺν
[ἀφρό, σαλίγκι.

Κατακαμπὶς ὁ κυνηγὸς λαγὸ ᾗδε νὰ κα-
[πνίξῃ.

Μακρὸν λαγὸ δ' ὁ κυνηγὸς κατακαμπὶς
[ν' ἀχνίξῃ...

Τώρα μὲ τὴν πανάγρια θωριά ταπει-
[νωμένη

Κυττᾶ, καὶ σφίγγει τὸ σπαθὶ ᾗς τὸ λαβω-
[μένο στήθος,

Ποῦ μέσ' ἀγροῖκα τὴν ψυχὴ μεγάλη καὶ
[τῇ θλίψῃ.

Καὶ τώρα

Πάλε βαρῶντας μὲ τὸ νοῦ κατὰ τὸ φῶς,
[καὶ πάλε

Κυττῶντας, καὶ τ' ἀράθυμο πάτημ' ἀρ-
[γοπορῶντας,

Καταπλεκώνει τὸ σπαθὶ ᾗς τὸ λαβωμένο
[στήθος,

Π' ἀγροῖκα μέσα τὴν καρδιά μεγάλη καὶ
[τῇ θλίψῃ.

Κατὰ τὸ κάστρο τὸ μικρὸ, καὶ μὲ τὰ
[δύο του χέρια

Σφίγγει σφιχτὰ τῇ σπάθῃ του κτλ.

Ὁ Πειρασμός.

Ἔστησ' ὃ Ἐρωτας χορὸν μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
 Κ' ἡ φύσις ἤδρε τὴν καλὴν καὶ τὴν γλυκεῖαν τῆς ὥρας,
 Καὶ μέσ' ἔς τὴν σκιά, ποῦ φούντωσε καὶ κλεῖ δροσιαῖς καὶ
 [μόσχους,
 Ἀνάκουστος κηλαϊδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος. (α)

Σημ. (α). Οἱ τέσσεροι πρῶτοι στίχοι εἶναι ἀπὸ τοῦ
 στόμα τοῦ ποιητῆ. Σὺ χειρόγραφο εὐρέθησαν ὅπως εἶναι
 στὲς παραλλαγές.

Ἀπ. 5 στιχ. 1-4. Ὁ Ἐρωτας ἐχόρευε μὲ τὸν ξανθὸν
 [Ἀπρίλη,
 Κ' ἡ φύσις ὅλη βρίσκεται μέσ' ἔς τὴν γλυ-
 [κεῖαν τῆς ὥρας.
 Εἰς τ' οὐρανοῦ τὴν πλατωσιὰ καὶ ἔς τὰ
 [κρυφὰ τοῦ βάρου
 Ἀνάκουστοι κηλαϊδισμοὶ καὶ λιποθυ-
 [μισμένοι.

Ἀπ. 5 στιχ. 3-4. Ὁ τοῦ ροδισμένου... μέσ' ἔς τὸν πυκνὸν
 [κρυψιῶνα
 Ἀνάκουστοι κηλαϊδισμοὶ καὶ λιποθυ-
 [μισμένοι.
 Καὶ φέρουν οἱ ἀέρηδες, χορτάτοι νε-
 [ραντίζανθη,
 Ἀνάκουστοὺς κηλαϊδισμοὺς καὶ λιποθυ-
 [μισμένους.

Σὲ γῆ, σὲ κῆμα, σὲ γιαιλό,
 Μὲ ρόδο, μὲ γιοφύλλι,
 (Πόδι, Κύρ' Ἐρωτα, χρυσὸ)
 Τώρα ποῦ ἔστησε χορὸν
 Μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη.

Ὁ τὴν φράχτην μέσ' ἔς τὴν φουντωτήν,
 Χαριτωμένη τῶρα,
 Ὁ ποῦ δροσιαῖς καὶ μόνους κλεῖ
 Κ' ἡ φύσις ἤδρε τὴν καλὴν
 Καὶ τὴν γλυκεῖαν τῆς ὥρας.

Δροσιαῖς καὶ μόνους κλεῖ καὶ αὐτὸς
 Ὁ βάρτος φουντωμένος

Νερά καθάρια καὶ γλυκά, νερά χαριτωμένα,
 Χύνονται μέσ' ἔς τὴν ἄβυσσο τῇ μοσχοβολισμένῃ,
 Καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο τῆς, κι' ἀφίνουν τὴ δροσιά τους,
 Κι' οὔλα ἔς τὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους,
 Τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σάν ἀηδόνια.
 Ἐξ' ἀναβρῦζει κ' ἡ ζωὴ ἔς γῆ, ἔς οὐρανό, σὲ κύμα.
 Ἀλλὰ ἔς τῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητὸ ναι κι' ἄσπρο,
 Ἀκίνητ' ὅπου κι' ἂν ἰδῇς, καὶ κατάσπρ' ὥς τὸν πάτο,
 Μὲ μικρὸν ἥσιον ἄγνωρον ἔπαιξ' ἡ πεταλοῦδα,

Καὶ μέσ' ἀκούστηκε γλυκὸς

Ἀνάκουστος κελαϊδισμὸς

Καὶ λιποθυμισμένος.

- Ἀπ. 6 στ. 5-9. Ἐνῶ ξοῦθ' ὠραιότατα νερά χαριτωμένα
 Πέφτουνε μέσ' ἔς τὴν ἄβυσσο...
 Καὶ χαίροντας τὸ μόσχο τῆς καὶ δίνουν
 [τὴ δροσιά τους,
 Μ' ὅλα τὰ πλουσιοπάροχα τῆς νερο-
 [μάννας.
 Καὶ τὰ νερά σπουδάζουνε καὶ κάνουν
 [σάν ἀηδόνια.
 Ἀπ. 6 στ. 7. Καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο τῆς γιὰ τὴ δρο-
 [σιά π' ἀφίνουν.

- Νεράκι, π' ἀηδοναλαλεῖς, καὶ ρὲς μὲ
 [σπουδα ἔς τ' ἀνθή,
 Σοῦ δίνουνε τὸ μόσχο τους γιὰ τὴ δρο-
 [σιά π' ἀφίνεις.
 Ἀπ. 6 στ. 11. Ἀλλὰ ἔς τῆς λίμνης τὸ νερό π' ἀσά-
 [λευτό ναι κι' ἄσπρο,
 Ἀσάλευτ' ὅπου κι' ἂν ἰδῇς, καὶ κά-
 [τασπρ' ὥς τὸν πάτο,
 Μὲ μικρὸν ἥσιον ἔπαιξε χρυσὴ πετα-
 [λοῦδοῦλα,
 Ποῦ βώδισε τὸν ὕπνο τῆς μέσα ἔς τὸν
 [ἄγριο κρίνο.
 Ὅπου ἔχε ἔς τ' ἀγριόκρινον τοὺς μόσχους
 [ξενυχτήσει.
 Ποῦ μέσα ἔς τὸν ἀγριόκρινο γλυκά ἔχε
 [ξενυχτήσει (α)

Σημ. (α). Ὁ στίχος αὐτὸς εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ
 ποιητῆ, ὅπως σημειώνει ὁ Πολυλάς.

Ποῦ χ' εὐωδίσῃ τ'ς ὕπνους τῆς μέσα 'ς τὸν ἄγριο κρίνο. (α)
 Ἐλαφροήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί δεῖ;
 Νύχτα γιομάτῃ θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια !
 Χωρὶς ποσὼς γῆς, οὐρανός, καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
 Οὐδ' ὅσο κ'άν' ἡ μέλισσα κοντὰ 'ς τὸ λουλουδάκι,
 Γύρον σὲ κἀτι ἀτάραχο, π' ἀσπρίξει μέσ' 'ς τὴν λίμνη,
 Μονάχ' ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι.
 Κι' ὁμορφῇ βγαίνει κορμισιὰ ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

Σημ. (α). Ἡ ἀρχαιότερη μορφή τῶν στ. 11—14 τοῦ Γ'
 Σχεδιάσματος, ὅπως σημειώνει ὁ Πολυλάς, ἦταν ἡ ἀκόλουθη:
 Λευκὸ βουνάκι πρόβατα, ποῦ σιέται καὶ βελάζει,
 Καὶ μες τῆς λίμνης τὰ νερὰ στρωτά, γλυκά, καθάρια,
 Ἐπαιξε μὲ τὸν ἴσκιό της γαλάζια πεταλοῦδα,
 Ποῦ εὐώδιασε τὸν ὕπνο τῆς μέσα 'ς τὸν ἄγριο κρίνο.

Τοῦ δευτέρου στίχου ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκόλουθη πα-
 ραλλαγή :

Ἐ τῆς ἐρμης λίμνης τὰ νερὰ ὁλόστρωτα, καθάρια.

Ἀπ. 6 στ. 15. Γιὰ πὲς, ἄλαφροήσκιωτε, 'ς τὴν λίμνη ἀ-
 [πόψε τ' εἶδες.

Ἐσὺ σκιον ἔχεις ἄλαφρό, καὶ πὲς ἀπόψε
 [τ' εἶδες.

Ἀπ. 6 στ. 19. Ἐστὴ λίμνη κλεῖ κἀτι λευκὸ διπλῶντας
 [τὸ φεγγάρι.

Κἀτι λευκὸ κι' ἀτάραχο τυλίζει τὸ φεγ-
 [γάρι.

Ἐκεῖ ποῦ ἡ λίμνη φρούσκωσε 'ς τὸ στρογ-
 [γυλὸ φεγγάρι,

Συχνὰ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ κἀτι λευκὸ
 [τυλίζει

Κ' ἐβγήζε κόρη θεία καὶ φεγγαροντυ-
 [μένη.

Σὲ κἀτι ἀπάνου ἀτάραχο π' ἀσπρίξει
 [μέσ' 'ς τὴν λίμνη,

Ἐσυχνανακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγ-
 [γάρι.

7

Ἔρμα ν' τὰ μάτια, ποῦ καλεῖς, χρυσέ ζωῆς ἀέρα.

8

Εἰς τὸ ποίημα ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα πρόσωπα ἦταν μία κόρη ὀρφανή, τὴν ὁποίαν οἱ ἄλλαις πλέον ἡλικιωμέναις γυναῖκες εἶχαν ἀναθρέψη καὶ τὴν ἀγαποῦσαν ὅλαις ὡς θυγατέρα τους. Πέφτει εἰς τὸν πόλεμον ἕνας τῶν ἐνδοξοτέρων ἀγωνιστῶν, τὸν ὅποιον αὐτὴ εἶχε ἀγαπήσῃ εἰς τὸν καιρὸ τῆς εὐτυχίας· ὥστε ἀπὸ τὸ ἄκρο τῆς ἐλπίδας ἡ καρδιά τῆς βυθίζεται εἰς τὴν λύπη· εὐρίσκει παρηγορίαν κυττάζοντας τ' ἀγαπημένα πρόσωπα καὶ τὸ ὑψηλὸν παρὰδειγμα τῶν ἄλλων γυναικῶν. Αὐτὰ ἀρκοῦν γὰρ διαφω-

Κι' ὁμορφη βγαίνει κορασιά ὀλόλαμπρη
| ἔς τὸ φῶς του.

Κι' ὁμορφη βγαίνει κορασιά καὶ θεϊκιά
| ἔς τὸ φῶς του.

Κι' ὁμορφη βγαίνει κορασιά στημένη μέσ'
| ἔς τὸ φῶς του.

Ἀπ. 7.

Ἀγαπημένα σέ καλεῖ, δροσᾶτα σέ χαῖ-
| δεύει,

Γλυκὸς ἀέρας καθαρὸς, μοσχοβολιαῖς
| χορτᾶτος,

Κι' ἀνάκουστους ζηλαῖδισμούς καὶ λι-
| ποθυμισμένους.

Γλυκὰ χαῖδεύει δροσερὸς τῆς εὐωδιᾶς
| ἀέρας.

Μ' ἀνάκουστους ζηλαῖδισμούς καὶ λιπο-
| θυμισμένους.

Καλεῖς, χρυσέ τῆς εὐωδιᾶς, τῆς ὁμορ-
| φιάς ἀέρα.

Μὴ με χαϊδεύῃς, δροσερὲ τῆς ὁμορφιάς
| ἀέρα.

τίσουν ὁποσδήποτε τοῦτο τὸ κομμάτι, εἰς τὸ ὅποσον ἡ ἐν-
θουσιασμένη νέα στρέφεται νοερώς πρὸς τὸν Ἄγγελον, τὸν
ὅποιον εἶδε ἔς τὸ ὄνειρό της νὰ τῆς προσφέρει τὰ φτερά
του· γυρίζει ἔπειτα πρὸς ταῖς γυναῖκες νὰ τοὺς εἰπῇ, ὅτι
αὐτὴ τὰ θέλει τὰ φτερά πραγματικῶς, ἀλλ' ὄχι γιὰ νὰ
φύγῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ κρατῇ κλεισμένα ἐκεῖ κοντά τους, καὶ
νὰ περιμενῇ μαζί τους τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Μετὰ ταῦτα
ἀνατρέχει ἡ φαντασία της εἰς ἄλλα περασμένα· πῶς τὴν
ἐπαρηγοροῦσαν, ἐνῷ ἐκεῖτετο ἀρρωστη, «οἱ ἀτάραχαις πνοαῖς
οἱ πολυαγαπημέναις» τῶν ἄλλων γυναικῶν ὅπου ἐκοιμοῦν-
ταν κοντά της· καὶ τέλος πῶς ἔχει ἰδῇ τὸν νέον νὰ χορεύῃ
εἰς τὴ χαρμώδη ἡμέρα τῆς νίκης. (α)

Ἄγγελε, μόνον ἔς τ' ὄνειρό μου δίνεις τὰ φτερά σου;
Στ' ὄνομ' Αὐτοῦ, ποῦ σ' τὰ πλάσε, τ' ἄγγεϊό τ' ἐρμιάς
[τὰ θέλει.

Ἰδοῦ, ποῦ τὰ σφυροκοπῶ ἔς τὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα,
Χωρὶς φιλί, χαιρετισμό, ματιά, βασιλίσσαις μου!
Τὰ θέλω γώ, νὰ τὰ χω γώ, νὰ τὰ κρατῶ κλεισμένα,
Ἐδῶ π' ἀγάπης τρέχουνε βρῦσαις χαριτωμέναις.
Κι' ἄκουα ποῦ λέγετε· «Πουλί, γλυκεῖά ποῦ ν' ἦ φωνή σου!»
Ἀηδονολάλειε στήθός μου, πρὶν τὸ σπαθὶ σὲ σχίσῃ·

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει
στὸν Πολυλά.

Ἄπ. 8 στ. 1. Φτερά χετε, π' ἀνέγγιαγα παντοῦ πετροῦν,
[Ἄγγελοι.

Παντοῦ πετοῦν κ' εἰν' ἄφθαρτα, Ἄγ-
[γέλοι, τὰ φτερά σας·

Στ' ὄνομ' Αὐτοῦ, ποῦ τὰ πλάσε, τ' ἄγ-
[γεϊό τ' ἐρμιάς τὰ θέλει.

Ἰδοῦ, μ' ἀσποῦδα τὰ φορῶ, μ' ἀλαιμαρ-
[γιά τὰ σφίγγω,

Νὰ τὰ χω δῶ, καὶ νὰ τὰ κλειῶ, νὰ τὰ
[κρατῶ κλεισμένα,

Ἐδῶ ποῦ τρέχουνε γιὰ μὲ γλυκειαῖς ἀγά-
[πης βρῦσαις.

Ἄπ. 8 στ. 3, 4. Κι' ἀμέσως τὰ σφυροκοπῶ ἔς τὸν ἀνοι-
[χτὸν ἀέρα,

Χωρὶς φιλί, χαιρετισμό, χωρὶς ματιά νὰ
[δώσω.

Καλαῖς πνοαῖς παρηγοριά 'ς τὴ βαρεῖα νύχτα κ' ἔρημ.
 Μὲ σᾶς νὰ πέσω 'ς τὸ σπαθί, κί' ἄμποτε νά μαι πρώτη!
 Τὸ στραβὸ φέσι 'ς τὸ χορὸ τ' ἄνθια 'ς τ' αὐτὶ στολίζει,
 Τὰ μάτια δείχνουν ἔρωτα γιὰ τὸν ἀπάνου κόσμο
 Καὶ 'ς τὴ θωριά του εἶν' ὁμορφο τὸ φῶς τὸ μαγεμένο !

*Ὅχι φιλί, χαιρετισμό, μήτε ματιά νὰ
 [δώσω.

*Απ. 8 στ. 9. Παρηγοριά καλαῖς πνοαῖς, ψυχὴ τῆς ἔρ-
 [μης νύχτας.

Γλυκαῖς πνοαῖς παρηγοριά κτλ.

*Ἐσπρωξ' ἀπόψε κατὰ σᾶς τὰ χέρια ποῦ
 [χαν θέρημ.

Παρηγοριά καλαῖς πνοαῖς 'ς τὴ μαύρη
 [νύχτα κ' ἔρημ. (α)

Σημ. (α). Οἱ δύο αὐτοὶ στίχοι τῆς παραλλαγῆς, ἀνή-
 ζουν στὸ Β' Σχεδιάσμα καὶ ὄχι στὸ Γ', καὶ τοῦτο φαίνε-
 ται καθαρὰ γιὰτὶ ἔχουν ὁμοιοκαταληξία. Ὡστε ὁ Πολυλάς
 κατὰ τοὺς ἐτοποθέτησεν ἐδῶ.

*Απ. 8 στ. 12. Στοχαστικὰ τὰ μάτια του τριγύρου δὲν
 [κυττάζουν,

Καὶ δείχνουν τὴν ἀγάπη τοὺς γιὰ τὸν ἀ-
 [πάνου κόσμο.

*Ἀχ ! 'ς τὴ θωριά του ν' ὁμορφο τὸ φῶς
 [καὶ μαγεμένο.

Βάνουν ἀγάπη 'ς τὰ ψηλά τὰ μάτια κ' ἡ
 [θωριά του,

Κί' ἀπάνου τῆς εἶν' ὁμορφο τὸ φῶς τὸ
 [μαγεμένο.

Τὰ μάτια χίνουν ἔρωτα κατὰ τὸν ἄνον
 [κόσμο,

*Ὅπου τὸν ἀλαφρόδενε 'ς τὴ γῇ μὲ τὸ
 [χορὸ του,

Καὶ 'ς τὴ θωριά του κτλ.

Δέν' ἔλαφρά τὸν οὐρανὸ 'ς τὴ γῇ μὲ τὸ
 [χορὸ του.

9

Τὰ σπλάχνα μου κ' ἡ θάλασσα ποτὲ δὲν ἡσυχάζουν,
Κι' ὅς' ἄνθια θρέφει καὶ καρπούς τόσ' ἄρματα σὲ κλειοῦνε.

10

Φεύγω τ' ἀλόγου τὴν ὁρμὴ καὶ τοῦ σπαθιοῦ τὸν τρόμο,
Τ' ὄνειρου μάταια πιθυμιά, κι' ὄνειρο αὐτὴ ν' ἡ ἴδια!
Ἐγύρισε ἡ παράξενη τοῦ κόσμου ἡ ταξειδεύτρα,
Μοῦ πε με θεῖο χαμόγελο βρεμένο μ' ἓνα δάκρυ·
Κόψ' τὸ νερὸ 'ς τὴ μάννα του, μπάσ' το 'ς τὸ περιβόλι,
'Σ τὸ περιβόλι τῆς ψυχῆς τὸ μοσχοαναθρεμμένο.

11 (α)

Μία τῶν γυναικῶν προσφεύγει εἰς τὸ στοχασμὸ τοῦ
θανάτου, ὡς μόνῃ σωτηρίᾳ τῆς μετὰ τὴ χαρὰ, τὴν ὁποίαν
αἰσθάνεται τὸ πουλάκι, (β)

Ὅπου 'δε σκιᾶς παρὰδεισο, καὶ τήνε χαιρετάει
Με τοῦ φτεροῦ τὸ σάλαγο καὶ με κἀνέναν ἤχο,

εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου εἶναι κοπιασμένο ἀπὸ μακρινὸ τα-
ξίδι, εἰς τὴ φλόγα καλοκαιρινοῦ ἡλίου.

12

Καὶ βλέπω πέρα τὰ παιδιὰ καὶ ταῖς ἀντρογυναῖκες
Γόρου 'ς τὴ φλόγα π' ἀναψαν, καὶ θλιβερά τὴ θρέψαν
Μ' ἀγαπημένα πράγματα, καὶ με σεμνὰ κρεβάτια,

Ἄπ. 10 στ. 4. Μοῦ 'πε με θεῖο χαμόγελο ὅπ' ἔσταξ'
[ἓνα δάκρυ·

Ἄπ. 10 στ. 6. 'Σ τὸ περιβόλι τῆς ψυχῆς τὸ μοσχάναστη-
[μένο.

'Σ τὸ περιβόλι τῆς ψυχῆς τὸ μοσχοβο-
[λισμένο.

Σημ. (α). Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα
τοῦ ποιητῆ.

Σημ. (β). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει
σπὸν Πολυλά.

Ἀκίνηταις, ἀστέναχταις, δίχως νὰ ρήξουν δάκρυ· (α)
Καὶ γγίζ᾽ ἢ σπίθα τὰ μαλλιά καὶ τὰ λειωμένα ρούχα·
Γλήγορα, στάχτη, νὰ φανῇς, οἱ φονύχταις νὰ γιομίσουν.

13 (β)

Εἰν' ἔτοιμα ᾿ς τὴν ἄσπονδον πλημμύραν τῶν ἀρμάτων
Δρόμον νὰ σχίσουν τὰ σπαθιά, κ' ἐλεύθεροι νὰ μείνουν,
Ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδώθε μὲ τὸ Χάρο.

14

(Μία γυναῖκα εἰς τὸ γιουρρούσι·)
Γουφέκια τούρκικα σπαθιά!
Τὸ ξεροζάλαμο περνᾷ.

Σημ. (α). Ἡ γραφὴ τοῦ κειμένου εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα
τοῦ ποιητῆ, τοῦ χειρογράφου βρίσκεται στὶς παραλλαγές.

Ἄπ. 12 στ. 2. Γύρου ᾿ς τὴ φλόγα, π' ἀναψαν καὶ τὴν
[ἐτριγυρίσαν,
Κυττάζουν δίχως κίνημα, κυττάζουν δι-
[χως δάκρυ,
Τ' ἀγαπημένα πράματα καὶ τὰ σεμνά
[κρεβάτια·

Ἄπ. 12 στ. 2. Καὶ μέσ' ᾿ς τὴ φλόγα π' ἀναψαν μὲ τὰ
[δικὰ τοὺς χέρια
Κυττάζαν δίχως κίνημα, κυττάζαν δίχως
[δάκρυ,

Ἄπ. 12 στ. 4. Ἀκίνηταις, ἀδάκρυταις, κυττώντας, με-
[λετώντας.

Κυττώντας μέσ' ἀκίνηταις, ἀδάκρυταις
[κυττώντας.

Σημ. (β). Τὸ ἀπόσπασμ' αὐτό, καθὼς καὶ τὸ 14, δὲν
εὐρέθησαν στὰ χειρόγραφα, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ἐκτὸς
ἀπὸ τὸν τρίτον στίχον τοῦ 13 ἀποσπάσματος, ὁ ὁποῖος εὐ-
ρίσκεται καὶ στὸ 2 Ἀπόσπασμα.

15

Σάν ἥλιος, ὅπου ξάφνου σκεῖ πυκνά καὶ μαύρα νέφη,
Τ' ὄρος βαρεῖ κατάρυχα καὶ σπίτια ἰδέε 'ς τὴ χλόη.

ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

1

Ὁξω ἀνεβοκατέβαινε τὸ στήθος, ἀλλὰ μέσα
Ἀνθίζει μὲ τοὺς κρίνους τὸν παρθενικὸς ὁ κόσμος.
Λύγῃ ναι κι' ἄστραφτε γλυκά σά 'ς τὴν ἀρχὴ τῆς πλάσης,
Κ' ἐκράτουνε τὰ κάτασπρα ποδάρια 'ς τὴ δροσιά της.

2

Κρατεῖ 'ς τὸ χόρτο τὰ κεριά, κεριά κομματιασμένα·
Οὐρανὸς δέρνεται καὶ γῆ 'ς τὴν ὁμορφὴ ματιά της.

3

Δέν εἶναι χόρτο ταπεινὸ, χαμόδεντρο δέν εἶναι·
Βρύσαις ἀπλώνει τὰ κλαδιὰ τὸ δέντρο 'ς τὸν ἀέρα·

Ἀπ. 15 στ. 2. Τ' ὄρος βαρεῖ κατάρυχα σκιῶντας τὰ
[νέφη ὁ ἥλιος,
Καὶ φανερά σοῦ γέγονται τὰ σπίτια μέσ'
['ς τὴ χλόη.

Σημ. (α). Ὁ ποιητής, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ἔγραφ' ἓνα ποίημα, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦταν νὰ ζωγραφίσῃ τὴν τωρινὴν κατάστασι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ τὸ μέλλον του. Ἀπ' αὐτὸ τὸ Carmen Seculare (ἔτσι ὠνόμαζε τὸ ποίημα, τιτλοφορώντας το ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς γνωστῆς ᾠδῆς τοῦ Ὀρατίου) μοῦ ἐξεφώνησε μέρὸς τοῦ 3 Ἀποσπάσματος.

Ἀπ. 1 στ. 4. Ἀκίνητα τὰ κάτασπρα ποδάρια 'ς τὴ δροσοῦλα.

Μὴν καρτερεῖς ἐδῶ πουλί, καὶ μὴ προσμένῃς χλόῃ·
 Γιατὶ τὰ φύλλ' ἂν εἴν' πολλά, σὲ κάθε φύλλο πνεῦμα.
 Τὸ ψηλὸ δέντρο ὁλόκληρο κ' ἠχολογᾷ κι' ἀστράφτει
 Μ' ὅλους τῆς τέχνης τοὺς ἠχοὺς, μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ φῶτα.
 Σαστίς' ἡ γῆ κ' ἡ θάλασσα κι' ὁ οὐρανὸς τὸ τέρας,
 Τὸ μέγα πολυκάντηλο μέσ' 'ς τὸ ναὸ τῆς φύσης,
 Κι' ἀρμόζουν διάφορο τὸ φῶς χίλιαις χιλιάδες ἀστρα,
 Χίλιαις χιλιάδες ἄσματα μιλοῦν καὶ κάνουν ἓνα.
 'Σ τὸ δέντρο κατὸν δέσιν ἔκαμ' ἡ βοσκοπούλα·
 Τ' ἄστρα γοργὰ τὴ δέχτηκαν καθὼς ἡ γῆ τὸν ἥλιο.
 Τὰ Σεραφεῖμ ἐγνώρισαν τὸ βάθος τῆς ἀγάπης,
 Κι' ὁλόκληρ' ἡ Παράδεισος διπλὴ Παράδεισός ναι.
 Ποῖός εἶχε πῆ ποῦ σοῦ μελλε, πέτρα, νὰ βγάλῃς ρόδο;
 Ἀλλὰ ποῦ τώρα βρίσκονται τὰ κατάσπρα ποδάριά;
 Ποῦ ναι τὸ στήθος τ' ὁμορφο, ποῦ τέτοιους κόσμους ἔχει;
 'Σ τ' ἀμπέλ' ἡ κόρη κάθεται καὶ παίζει μὲ τ' ἀρνὶ τῆς.

ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ (α)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

1

Γιατ' ἡ ψυχὴ μου μῶλεγε συχνά 'ς τὸ στήθος μέσα·
 'Σ τὸν κόσμον τὴν ἀγάπην σου παρὰ πολὺ μὴ βάνῃς,

- Ἀπ. 3 στιχ. 2. Τὸ δέντρο σπρώχνει ἀνέμερα πολλὰς
 [κλαδιὰ χιλιάδες.
 * * * 3. Κ' ἐδῶ πουλί νὰ μὴ ζητᾷς, νὰ μὴ γυ-
 [ρεῖς χλόη.
 * * * 4. Φύλλα πολλὰ 'ς κάθε κλαδί, καὶ 'ς κάθε
 [φύλλο πνεῦμα.
 * * * 5. Κ' ἠχολογοῦσε κι' ἀστράφτει τὸ μέγα
 [δέντρο κι' εἶχε
 * * * 6. Ὅλους τῆς τέχνης τοὺς ἠχοὺς καὶ τ'
 [οὐρανοῦ τὰ φῶτα.
 * * * 7. Σαστίς' ἡ γῆ κ' ἡ θάλασσα κι' ὁ οὐρα-
 [νὸς τὸ θαῦμα.

Σημ. (α). Τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ ἀνήκουν σὲ διάφορα
 ποιήματα, ποὺ ἀδυνατοῦμε νὰ προσδιορίσουμε. Καὶ ἀπο-

Καὶ τ' ἄστρο μ' ὅλο τους τὸ φῶς κυττοῦν μ' ἐρωτεμένα,
Καὶ ῥόδο μέσα μου πολὺ, κρίνος πολὺς, ἀνθίζει.

2

Πολλαῖς φοραῖς σ' ἀγκάλιασα
Πολλαῖς μὲ τὴν ἀγάπη μου καὶ μὲ τὸ πέταμά μου.

3

Πέταμα καὶ κειλαΐδισμό
Ἦς τὸν πολυτραπημένο τους ἥλιο ποῦ βασιλεύει.

4

(Τὰ διάφορα χρώματα τοῦ δελινοῦ), (α)
Ὅπου δὲν ἔχουν ὄνομα κι' ἔχουν περίσσια κάλλη.

5

Ὅσαις μακρὰ παίρνουν μορφαῖς οἱ στρουνοὶ ἔς τὸν ἀέρα.

6

Ἐδῶ δὲν ἔλειψε ποτὲ λουλουδί καὶ πουλάκι.

7

Μακρὺς ὁ λάγκκος π' ἀνοιξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου. (β)

ροῦμε γιατί ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Μαρασλὴ τᾶβαλε
μαζὶ μὲ τ' ἀποσπάσματα τοῦ Carmen Seculare, ποὺ καλὰ
γνωρίζουμε.

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει
στὸν Πολυλᾶ.

Σημ. (β). Ὁ στίχος αὐτὸς ἀνήκει στοῖ ἰταλόφωνο προ-
σχέδιο «Ἡ Ἑλληνίδα Μητέρα».

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ο ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ (α)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ

1

Ὁ Βρυέννιος ἄγρυπνος ἐνθ' ὃ ἐχθρός του κοιμάται (β)

Σημ. (α). *Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀλέξιος, ὁ πατέρας της, στρατηγὸς τότε τοῦ προζυγόχου τοῦ Νικηφόρου τοῦ Βουτανειάτου, ἐνθ' ἡννοδοιοποροῦσε μὲ τὸν ἐπ' αὐτῇ Νικηφόρο Βρυέννιο, δοῦκα τοῦ Δυραχίου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχε νικήσῃ καὶ καὶ μὴ αἰχμάλωτο, κοπιασμένος τοῦ δρόμου ἐπέβηκε, νὰ ἡσυχίῃ ἀποκίτω εἰς πολύφυλλο δέντρο. Ὁ Βρυέννιος ἔμεινε ἐξυπνος, κ' ἐνθ' ἐσυλλογίζετο τὴ συμφορὰ του, σηκώνει τὰ μάτια καὶ βλέπει τὸ σπαθὶ τοῦ στρατηγοῦ κρεμώμενο ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ τοῦ ἔρχεται ὁ στοχασμὸς νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτοῦ του φρονέοντα. «Καὶ ἴσως τὸ ἔκανε» λέγει ἡ ἱστοριογράφος «ἂν κάποια δύναμις ἀνωθε δὲν τὸν ἐμπόδιζε, ἡμερώνοντας τὴν ἐξαγριεμένη ψυχὴ του, ὥστε αὐτὸς ἔμεινε μὲ τὰ μάτια ἱλαρὰ προσσηλωμένα εἰς τὸν Ἀλέξιο».

Ὁ Σχίλλερ, εἰς τὴ Διατριβὴν του «Πόσον ὠφελεῖ τὰ ἦθη ἡ φιλοκαλία», ἀναφέρει τούτην τὴν πράξιν, εἰς τὴν ὁποίαν, λέγει, ἡ φυσικὴ ὁμιλί ἀναγκάζει Κριτὴ τὸ λόγο καὶ εὐθὺς εἰς αὐτὸν ὑποτάσσεται.

Ἡ παρατήρησις τοῦ σοφοῦ τῆς Γερμανίας, καὶ ἡ σκέψις ὅτι εἰς ἐξείνουν τὸν ἀνήλικον αἰῶνα ἔτυχε νὰ ἀνθίσῃ, κατὰ τὴν ἱστορικὴ μαρτυρίαν, τοῦτο τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, ἐπαρκείνησαν τὸν Σολωμὸ νὰ σχεδιάσῃ ἕνα ποίημα εἰς τὸ ὁποῖον ἰδανοποιῶσε τὸν Βρυέννιο, τὸν ἐπαράστανε ὅτι αἰσθάνεται ὅλη τὴ διαφθορὰ τῆς ἐποχῆς του, καὶ ὅτι ἐνταυτῷ προαισθάνεται λαμπρότατα τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ ξεπεσμένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Θὰ κλείσω (μοῦ ἔλεγε ὁ ποιητής) εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας.

Τοῦ συνθέματος τούτου, τὸ ὁποῖον ἀγνοῶ ἂν ὁ ποιητής ἐτελείωσε, δὲν σώζονται εἰς τὰ εὐρισκόμενα χειρόγραφα εἰμὴ τὰ ἐξῆς ὀλίγα, καὶ αὐτὰ ἤθελε μείνουν ἀκατανόητα, ἂν δὲν ἐγνώριζα κάτι τοῦ σχεδίου. (Ἐπεξηγηματικὸ σημεῖωμα Πολυλά).

Σημ. (β). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει στὸν Πολυλά.

«Καὶ σὺ, ἀνθισμένο γλαδί, ὅπου αὐτὸς ἐκορέμασε τὸ σπαθί του, τοῦ κάκου μὲ προσκαλεῖς εἰς τὴ ζωὴ καὶ μοῦ δείχνεις τὸν τρόπο νὰ τὴ γλυτώσω. Ἄν ποτέ....κάνω γλήγορα νὰ τὸν ξυπνήσω».

2

Ἔβλεπε εἰς πόση ματαιότητα εἶχε βυθισθῇ τὸ ἔθνος καὶ χαρακτηρίζει τὸν Ἕλληνα τοῦ καιροῦ του μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια. (α)

«Καὶ τὸ θεῖον αἶσθημα μὲ τὸ ὅποιο πλησιάζει τὴ θεοότητα, ὥς καὶ αὐτὸς μὲ ὅλους τοὺς ναοὺς του, εἶναι, καθὼς ὅλα τὰ ἄλλα,

Ἀπάνου ᾗ ἄδειο τῆς ψυχῆς πολέτιμο στολίδι».

3

Ὁ νοῦς μου ἐβυθίζετο εἰς τὸ μέλλον, κ' ἔλεγε πρὸς τὴν Ἑλλάδα. (β)

Ἐγὼ σὲ ἀσπάζομαι εἰς τὸ μέλλον ἐντυμένῃ μὲ ἀπειρηδῶσα·

ἢ ψυχὴ μου ἐδέχτη

Τὸν ἥλιο τῆς ἐλπίδας μου, ἥλιο μὲ δίχως γνέφι.

Καὶ μὲ τοὺς ἥχους τ' ἀηδονιῶν θεοτιζὰ τὴ θέρψει».

4 (γ)

Στενὸς ὁ τόπος, σκοτεινός, καὶ ἐβρόντουνε ἀπὸ γέλια.

5

Μ' ἀρέσει, δοῦ, νὰ σὲ θεωρῶ μέσ' ᾗ τοῦρανοῦ τ' ἄγκά-
[λαις. (δ)]

Σημ. (α). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει στὸν Πολυλά.

Σημ. (β). Τὸ ἐπεξηγηματικὸ αὐτὸ σημεῖωμα ἀνήκει στὸν Πολυλά.

Σημ. (γ). Ἴσως ὁ τόπος, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ὅπου ἐκλείσθηκε μετὰ ταῦτα ὁ Βρονένισος, καὶ ὁ περιπαιγμὸς τῶν ἐχθρῶν του.

Σημ. (δ). Ὁ Πολυλάς ὑποθέτει πὺς ὁ στίχος αὐτὸς ἐνδέχεται νάχη τόπο σιμὰ στὸ ἀστυχούργητο 1 ἀπόσπασμα, καὶ μᾶς πληροφοροεῖ πὺς τὸν ἄκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ γὰποιοι ἀπὸ τοὺς φίλους του.

Ο ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (α)

Ἐπίγραμμα

Τρεῖς κόσμοι σφόδρα πολεμοῦν κ' οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι·
 Ὁ τέταρτος, νῆ, φαίνεται 'ς τὰ μῖτια, καὶ δὲν εἶναι.

ΕΙΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

(Ἀπόσπασμα)

1

(Μία φωνὴ 'ς ἓνα νησάκι)

Μὲ τᾶνθῃ μας ἐμίσησε·
 Νεῦρ' ἀνθῇ σά γυρίσῃ·
 Ἐτοίμασέ τε, κ' ἔφθασε·
 Δὲν ἤμπορεῖ ν' ἀργήσῃ·
 Μὴν εἶναι κείνη πώρχεται
 Μὲ κάτασπρα πανιά;

Σημ. (α). «Ὁ ποιητὴς εἶχε σχεδιάσῃ ἓνα ποίημα, (σημειώνει ὁ Πολυλάς), ὅπου ἔμπαινε ὁ Ἀνατολικὸς πόλεμος καὶ ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ἡλείρου. Ἀπὸ αὐτὸ μᾶς μένουν οἱ δύο στίχοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ ἐπίγραμμα, καὶ ὁ ἐξῆς :

Ἄχ! ποῦ ν' ὁ ὕπνος ὁ γλυκὸς καὶ τ' ὁμορφ' ὄνειρό του.
 Ἐφαίνεται εἰς τὰ δάση τῆς Θεσσαλίας ἢ Σκιὰ τοῦ Ἀχιλλέα, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ ποιητὴς ἔλεγε·

Ἡ πρώτη ποῦ σ' ἀγάπησε τοῦ κόσμου φαντασία,
 κ' ἔκοβε κλαδί δάφνης κ' ἔστεφάνωνε τὸν πολεμιστὴ Χα-
 τζη Πέτρο.

2

(*Ἔνα Πνεῦμα*)

Ἀθάνατε Φύλακα, ὁποῦ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ θάλασσα σε βλέπουν καὶ μένεις σιμὰ

Τῆς ὁμορφῆς βασιλίσσης τῆς ἀποκοιμισμένης,
ἄφησέ με νὰ κλείσω μέσα ἔς τὰ χέρια τῆς τὸ στεφάνι τῆς
κεφαλῆς μου γιὰ νὰ δοκιμάσῃ αὐτὴ, ὅταν ξυπνήσῃ, ὅση
χαρὰ ἐγὼ αἰσθάνθηκα κυττάζοντάς την.

(*Ἄλλο πνεῦμα*)

Περίσσια γλυκομίλητο νέο πνεῦμα τῆς θαλάσσης, (α)
Τ' ὁμορφο πλάσμα δὲν εἶναι ἔς τὸν ὕπνο βυθισμένο.

3

Τὸ χάσμα π' ἀνοιξ' ὁ σεισμὸς κ' εὐθὺς ἐγίόμισ' ἄνθη.

ΕΙΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΡΟΔΟΣΤΑΜΟ

1

Καὶ εἶδανε τὸ ξόδι σου μὲ τὴν κερδοσοιὰ του.

2

Στὴ θύρα τὴν ὀλόχρυση τῆς Παντοδυναμίας,
Πνεύματα μύρια παλαιά, πνεύματα μύρια νέα,
Σ' ἀκαρτεροῦν γιὰ νὰ σοῦ ποῦν πῶς ἄργησες νὰ φθάσῃς.

Ἀπ. 2 στ. 2. Εὐγενικὸ τῆς θαλάσσης νέο πνεῦμα παι-
[νεμένο.

Σημ. (α). Ὁ στίχος αὐτὸς εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ
ποιητῆ, στὸ χειρόγραφο εὐρέθη αὐτὸς ποὺ εἶναι στὴν
παράλλαγή.

3

Π' ὁ τρίτος ἀνθίζει 'ς ἑσὲ θεοτικὸς Ἀπρίλης,
 τῆς ἡμέρας,
 Μὲ τὴν ψυχὴν τρεμάμενην μέσ' ἐς τὴν χαρὰν τοῦ πόθου,
 Ἀχ! σ' ἔσταινα βασίλισσα 'ς τῆς γῆς ταῖς εὐτυχίαις,
 Ἐνῶ 'λαις ταῖς δοκίμαζα κυττώντας τὴν θαυριά σου.
 Ὅσον τὴν πλάκα πέφτω, καὶ θαρρῶ πῶς δὲ θά σου βαρύνῃ.
 Παρθέν', ἀπὸ τὰ χεῖλῃ μου, καὶ ἀπὸ τὰ γόνατά μου.

ΕΙΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΑΝ ΦΡΑΙΖΕΡ

Μικρὸς προφήτης ἔρρηξε σὲ κορασιά τὰ μάτια,
 Καὶ 'ς τοὺς κρυφούς του λογισμοὺς χαρὰ γιομάτους εἶπε·
 «Κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου καλὴ, καὶ ἂν γιὰ τὴν κεφαλὴν σου,
 Κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσὸ στεφάνι ὁ ἥλιος,
 Δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ Σέ, καὶ γιὰ τὸ μέσα πλούτος.
 Ὅμορφος κόσμος ἡθικὸς ἀγγελικὰ πλασμένος!»

1849.

Ἀπ. 3. στ. 3. Ὅπ' ἀνθίζειν ὁ τρίτος σου θεοτικὸς
 [Ἀπρίλης.

» » » 6. Σκόφτω 'ς τὴν πλάκα.

» » » 7. Παρθέν', ἀπὸ τὸ γόνα μου καὶ ἀπὸ τὸ
 [φίλημά μου.

Ο ΠΟΡΦΥΡΑΣ (α)

1

Ἡ Κόλαση πάντ' ἄγρυπνη σοῦ στήθηκε τριγύρου·
 Ἀλλὰ δὲν ἔχει δύναμη πάρεξ μακροῦ, καὶ πέρα
 Μακροῦ πό τὴν Παράδεισῳ, καὶ σὺ 'ς ἐσέ χεῖς μέρος·
 Μέσα 'ς τὰ στήθια σου τ' ἀκούς, Καλέ, νά λαχταρίζῃ;

2

Κυττᾶς τοῦ ῥόδου τὴ λαμπρὴ πρώτη χαρὰ τοῦ ἡλίου,
 Ναὶ πρώτη, ἀλλ' ὅμως δεύτερη ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου!

Σημ. (α). «Νέος Ἀγγλος στρατιώτης (σημειώνει ὁ Πολυλάς, ἐκατασπαράχτηκε ἀπὸ ἓναν πόρφυρα (ἔτσι ὀνομάζεται 'ς τὴν Κέρκυρα τὸ θαλασσινὸ τέρας, τὸ λεγόμενον καὶ συμπίλιος, σκυλόφαγο καὶ μὲ τὸ ἀρχαῖο του ὄνομα, σωζόμενον ἀκόμα, χαρχαρίας) ἐνῷ ἐκολιμπουῖσε μέσα εἰς τὸν λιμένα τῆς Κέρκυρας, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέρα τὰ κύματα ἔβγαλαν εἰς τ' ἀερογιάλι τοῦ Κάστρου ἓνα ἀπομεινάρει ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ πραγματικὸ αὐτὸ συμβεβηχὸς εἶναι ἢ ὑπόθεσις τούτου τοῦ ποιήματος, τοῦ ὁποίου δὲν σώζεται εἰμὴ εἰς ἓνα χειρόγραφο τὸ πρῶτο ἄμορφο σχεδιάσμα...»

Ἀπ. 2 στίχ. 1. Τῆς Κόλασης οἱ δυνάμεις σοῦ στήθηκαν
 [τριγύρου,

Ἀλλαις κουφαῖς πολὺ κουφαῖς, κι' ἄλ-
 [λαις ξεντροπιασμέναις.

Ἀπ. 2 στίχ. 1. Βγαίνει τὸ ῥόδο θαυμαστό, πρώτη χαρὰ
 [τοῦ ἡλίου,

Ἀλλ' ὅμως δεύτερη, Καλέ, ἀπὸ τὸ πρό-
 [σώπό σου!

3

«Χιλιάδες ἄστρα 'ς τὸ λουτρό μ' ἐμέ νά στείλ' ἡ νύχτα!»

4

«Γελᾷς καὶ σὺ 'ς τὰ λούλουδα, χάσμα τοῦ βράχου μαῦρο.»

5

«Κοντά ναι τὸ χρυσόφτερο, καὶ κατὰ δῶ γυρμένο,
Π' ἄφησε ξάφνου τὸ κλαδί γιὰ τοῦ γιαλοῦ τὴν πέτρα,
Καὶ κεῖ γροικᾷ τῆς θάλασσας καὶ τοῦρανοῦ τὰ κάλλη,
Καὶ κεῖ τραβᾷ τὸν ἦχο του μ' ὅλα τὰ μάγια πῶχει.
Γλυκά δέσε τῇ θάλασσα καὶ τὴν ἐρμιά τοῦ βράχου,

Ἀπ. 3 στ. 1. «Καὶ χίλι' ἀστέρια 'ς τὸ λουτρό μ' ἐμένα
[κολυμποῦνε!]

«Χίλι' ἄστρα 'ς τὸ λουτρό μ' ἐμέ, κ'
[ἐγώ, κ' ἐγώ, μ' ἐκεῖνα!]

Ἀπ. 4. στ. 1. Κι' ἀνάμεσα 'ς τῆς θάλασσας καὶ τ'
[οὔρανοῦ τὰ κάλλη,
Ποῦ ναι... 'ς τὸ φῶς δεμένα 'ς τὴν
[ἀγάπη,
Εἶσαι κ' ἐσὺ κατσάβραχο, σά νύφη στο-
[λισμένο.

Ἐ τ' ἄνθη γελᾷς κ' εἶς ὁμορφο, χάσμα
[τοῦ βράχου μαῦρο.

Ἀπ. 5 στ. 1, 2. Κι' ἄφησες τ' ὁμορφο κλαδί γιὰ τοῦ για-
[λοῦ τὴν πέτρα,
Κι' ἀσάλευτό σαι κατὰ δῶ, πουλάκι
[γυρισμένο.
Πές μου μὴ δὲν εἶναι τῆς γῆς τὰ μάγια
[τῆς φωνῆς σου;

Καὶ τ' ἄστρο κράζει πάρωρα καὶ πρέπει νὰ προβάλλῃ. (α)
 Πουλί, πουλάκι, ποῦ σκορπᾷς τὸ θαῦμα τῆς φωνῆς σου,
 Εὐτυχισμὸς αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ θαῦμα τῆς φωνῆς σου,
 Καλὸ 'ς τὴ γῆ δὲν ἀνθίσει, 'ς τὸν οὐρανὸν, κἀνένα.
 Ἀκόμ', ἀφρέ μου, νὰ βαστᾷς, καὶ νὰ μαι γυρισμένος,
 Μὲ δύο φιλιὰ τῆς μάννας μου, μὲ φοῦχτα γῆ τῆς γῆς μου.»

6

«Φίλω τὰ χέρια μ' καὶ γλυκὰ τὸ στήθος μ' ἀγκαλιάζω
 Ἀνοιχτὰ πάντα καὶ ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου
 Ποιὰ πηγὴ τάχα σὲ γεννᾷ, χαριτωμένη βρύση ;»

7

Φύση, χαμόγελ' ἄστραφες καὶ ἐγίνηκες δική του (β)
 Ἐλπίδα, τῶδεσες τὸ νοῦ μ' ὅλα τὰ μάγια πῶχεις
 Νιὸς κόσμος ὁμορφος παντοῦ χαρᾶς καὶ παλωσύνης.
 Γύρου κυττᾷ νὰ τὸν ἰδῇ.
 Κοντὰ ναι κεὶ 'ς τὸν νιὸν ὁμπρὸς ὁ τίγρις τοῦ πελάγου

Ἀπόσπ. 5 στ. 6. Τ' ἄστρι 'ς τὰ κάλλη του καλοῦν καὶ
 [πρέπει νὰ προβάλλῃ.

Καὶ πρέπει νὰ βγῇ πάρωρα τ' ἄστρι
 ['ς τὴν ὁμορφιά του.

Κι' ἂν δὲν εἴν' ὦρα γιὰ τ' ἄστρι θε νὰ
 [συρθῇ καὶ νὰ βγῇ.

Ἀπ. 5. στ. 10. Δὲν τῶλιπιζα νὰ ν' ἦ ζωὴ μέγα καλὸ καὶ
 [πρῶτο !

Ἀλλ' ἄχ ! ἀλλ' ἄχ ! νὰ μπόρουνα σὰν
 [ἀστραπὴ νὰ τρέξω !

Βγαλμέν' ἄστρι νὰ μὴν εἶναι, καὶ νὰ μαι
 [γυρισμένος,

Μὲ τῆς μητρὸς μου φίλημα, μὲ φοῦχτα
 [τῆς γῆς μου.

Σημ. (α). Στὸ κείμενο εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ.
 Τῆς παραλλαγῆς εἶναι τοῦ χειρογράφου.

Σημ. (β). Τοῦ πρώτου στίχου ἡ γραφὴ εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα
 τοῦ ποιητῆ. Στὰ χειρόγραφα εἶναι ὅπως στὴν παραλλαγὴ.

Κι' ἄλλιά ! μακρυνά ναι τὸ σπαθί, μακρυνά ναι τὸ τουφέκι !
 Ἄλλ' ὅπως ἔσχις' εὐκόλα βάθος τρανὸ κ' ἐβγήκε,
 Κι' ὥρμησε.
 Κατὰ τὸν κάτωσπρὸ λαιμὸ ποῦ λάμπει ὡσάν τὸν κύκνο,
 Κατὰ τὸ στήθος τὸ πλατύ, καὶ τὸ ξανθὸ κεφάλι,
 Κατὰ τὴ μεγαλόφυχη γλυκεῖα πνοὴ τῆς νιότης, (α).
 Ἔτσι κι' ὁ νιός.
 Τῆς φύσης ἀπὸ τ'ς ὁμορφες καὶ δυνάταῖς ἀγκάλαις,
 Ὅπου τὸν ἐγλυκόσφιγγε καὶ τοῦ γλυκομιλοῦσε,
 Κ' εὐθὺς ξυπνᾷ 'ς τ' ἐλεύθερο γυμνὸ κορμὶ π' ἀστράφτει,
 Τὴν τέχνη τοῦ κολυμπιστῆ μ' αὐτὴν τοῦ πολεμάρχου.

8

Πρὶν πάψ' ἡ μεγαλόφυχη πνοὴ χαρὰ γεμίζει.
 Ἄστραψε φῶς, κ' ἐγνώρισεν ὁ υἱὸς τὸν ἑαυτοῦ.
 Οἱ κόσμοι γύρου ν' ἀνοίγαν κορώναις νὰ τοῦ ρῆξουν,

Σημ. (α). Οἱ στίχοι 7—11 τοῦ κειμένου εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ. Στὸ χειρόγραφο ὑπάρχει μόνον ἡ παραλλαγή τοῦ 7 στίχου.

- Ἀπ. 7 στ. 1. Κ' ἡ φύσις ὅλη τοῦ γελᾷ καὶ γίνεται
 [δική του,
 Ἐλπίδα, τὸν ἀγκάλιασες καὶ τοῦ κρυφο-
 [μιλοῦσες,
 Καὶ τοῦ σφιχτόδεσες τοῦ νοῦ μ' ὅλα τὰ
 [μύγια πῶχεις.
 Νιὸς κόσμος δόξας καὶ χαρᾶς ἀνθίζει
 [ς τὴν ψυχὴ του.
 Ἀπ. 7 στ. 5. Ἄλλ' ἀπαντοῦν τὰ μάτια του τρανὸ θε-
 [ριὸ πελάγου.
 * * * 7. Ἄλλ' ὅπως ἔσχις' εὐκόλα βαθιὰ νερὰ
 [κ' ἐβγήκε.
 * * * 16. Τὴν τέχνη τοῦ κολυμπιστῆ καὶ τὴν ὁρμὴ
 [τῆς μάχης.
 Ἀπ. 8 στ. 1. Ἡ μεγαλόφυχη πνοὴ εὐτύχησε πρὶν
 [παύρη.
 Ἄστραψε φῶς κ' ἐγνώρισε γοργὰ τὸν
 [ἑαυτοῦ.
 Πρὶν πάψ' ἡ μεγαλόφυχη πνοὴ χαροκο-
 [πνίσταται.

Ἀπομεινάρι θαυμαστό ἐρμιᾶς καὶ μεγαλείου
 Ὅμορφε ξένη καὶ καλὴ καὶ τὸν ἀνθὸ τῆς νιότης,
 Ἄμε καὶ δέξου ᾗ τὸ γιὰ τὸ τοῦ δυνατοῦ τὴν κλάψα.

1849.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΗΣ ΑΝΕΨΙΑΣ ΜΟΥ (α)

(Ἀπόσπασμα)

Στὸν καθρέφτη, π' ἀξέριαν ἐδέχθη
 Τὴ γλυκεῖά τῆς παρθένας εἰκόνα,
 Μὲ τοῦ γάμου στολαῖς καὶ κορῶνα,
 Ρίχνει τρεῖς ἢ παρθένα ματιαῖς,
 Τρεῖς κινῶντας τριγύρου φοραῖς.

1850

Στ. 1 καὶ 2. Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ. Στὸ χειρόγραφον εἶναι :

Στὸν καθρέφτη, ποὺ ἀμέσως ἐδέχθη
 Τὴ λαμπρὴ τῆς παρθένας εἰκόνας.

Σημ. (α). Ὁ Πολυλᾶς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ νέα ἀπέθανεν αἰφνιδίως τῇ στιγμῇ ποὺ ἐτοιμαζότανε γιὰ νὰ στεφανωθῇ, καὶ ὁ Δὲ Βιάξης σημειώνει ὅτι, «ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας, πρὸ τοῦ γάμου, τῇ 21 Αὐγούστου 1850» καὶ μάλιστα ἔπειτ' ἀπὸ ὀχταήμερη πολυώδυνην ἀσθένειαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΩΔΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΑΡΧΗ * (α)

(CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE)

Νερά καθαροφλοίσβιστα,
Γλυκύτατα καὶ κρύα,
Ποῦ μέσα ἀναγαλλιάζεται
Ἡ ἀσύγκριτη ὁμορφιά·
Χλωρόγλαδα, ὅπου ἀκούμπησε
Τ' ὠραίο της τὸ πλευρό
(Μ' ἀνοίγεται ἡ ἐνθυμούμενη
Καρδιά με στεναγμό).

Κ' ἐσεῖς, ποῦ ἀπὸ τὸ μόσχο σας,
Δροσόχορτα, δροσιάνθη,
Ὁ κόλπος τοῦ φορέματος
Ὁ ἀγγελικὸς εὐφράνθη·
Ἀέρα, ἱερέ, ποῦ μ' ἔσφαξαν
Τὰ μάτια τὰ λαμπρά·
Ἀκοῦστε τὰ παράπονα,
Ποῦ κἀνὼ ὑστερινά.

Ἄν νὰ κλεισθοῦν οἱ μέραις μου
Δακρύζοντας μοῦ μέλλῃ
Ἀπὸ τὸ πάθος τὸ ἄπειρο,
Κι' ὁ Οὐρανὸς τὸ θέλῃ,
Μιά χάριν ἢ βαρεῖόμοιρη
Ψυχὴ μου ἐπιθυμῇ,
Νὰ λάβῃ ἐδῶ τὸν τάφο της,
Κι' ὁλόγυμνη νὰ βγῇ.

Σημ. (α). Ἡ μετάφραση αὐτὴ ἐδημοσιεύθηκε πολλὰς φορὲς, ἀλλὰ τελειότερ' ἀπ' ὅλες στὴν ἐκδοσὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ τοῦ Ρωσσολύμου (Ζάκυνθος 1857), ἀπ' ὅπου καὶ τὴν ἐπῆρε ὁ Πολυλάς, ἐπιδιορθώνοντας μόνον σὲ μερικὰ σημεῖα τῇ γραφῇ ὅπως τὴν ἀκουσε ἀπὸ τὸν ποιητὴ, καὶ τὴ στίξῃ, ὅπου τὸ λάθος ἦταν φανερό.

Πικρός, πικρός ὁ θάνατος !
 Ἄλλὰ δὲν εἶναι τόσο,
 Ἄν τέτοια ἐλπίδι τῆς ψυχῆς
 Ἐγὼ πορῶ νὰ δώσω.
 Γιατὶ ποῦ ναῦρη ἡ δύστυχη
 Περότερη ἡσυχία,
 Για νὰ γδυθῇ τὰ κόκκαλα,
 Τὰ μέλη τ' ἀχαμνά ;

Ἴσως καιροὶ θεὸς νᾶλθουνε
 Ποῦ δὲ θὰ μὲ μισήσῃ
 Ἡ ὠραιότης ἡ ἀσπλαχνή
 Καὶ θὰ ξαναγυρίσῃ
 Ὡς τὸν τόπο ποῦ μ' ἀπάντησε
 Τῇ μέρᾳ τὴν ἱερὰ,
 Καὶ νὰ μὲ ἴδων τὰ μάτια τῆς
 Θὰ δεῖξῃ ἐπιθυμίαν.

Ἀλλά, ὅς ταῖς πέτραις βλέποντας
 Τὸ ὑστερινό μου χόμα,
 Θ' ἀνοίξῃ ἀναστενάζοντας
 Ἐτσι γλυκὰ τὸ στόμα,
 Ὅπου γιὰ κάθε ἀμάρτημα
 Θεὸς νὰ συχωρεθῇ,—
 Στενεύοντας μὲ δάκρυα
 Ὁραῖα τὸν Οὐρανό.

Ἄνθια, θυμοῦμαι, ἐπέφτανε
 Ἀπ' τὰ κλωνάρια πληθὺς,
 Συρμένα ἀπὸ τὸν Ἔρωτα
 Ὡς τὸ μαλακὸ τὸ στήθος·
 Κ' ἔστεκε μὲ ταπεινώσῃ
 Σὲ τόσῃν δόξᾳ αὐτῇ,
 Ὀλόκλημπρη, ὀλοστόλιστη,
 Ἀπ' τὴν ἀνθοβολή.

Καὶ ποῖο ἀπὸ τ' ἄνθια ἡσύχαζε
 Ἀπάνου ὅς τὴν ποδιά τῆς,
 Ποιὸ ὅς τὰ μαργαριτοπλεχτά
 Λαμπρόξανθα μαλλιὰ τῆς·
 Ὡς τὴν ὄψη ποιοῦ τοῦ ρεύματος
 Τοῦ λιβαδιοῦ, καὶ ποῖο
 Λέξ κ' ἔλεγε ἀεροπλέοντας·
 Ὁ ἔρως εἶν' ἐδῶ.

Πόσαις φοραῖς τὸ πνεῦμα μου
 Ἀπὸ τρομάρα ἐπιάσθη,
 Καί, τούτῃ, τούτῃ ἐφώναξα,
 Ὅσον Οὐρανὸν ἐπλάσθη!
 Γιατὶ ὅλα τότε μοῦ ξαναν
 Τὰ φρένα ἐκστατικά,
 Τὸ σῶμα, τὸ γλυκὸ γέλο,
 Τὸ πρόσωπο, ἡ λαλιά·

Καὶ τόσο αὐτὰ μοῦ χούβανε
 Ὅσα τὰ μάτια τὴν ἀλήθεια,
 Ποῦ λεα. Καὶ πότε ἀνέβηκα,
 Ποιὸς μοῦ δώκε βοήθεια;
 Θαρρῶντας ὅπως ἔλαβα
 Οἰκία ὅσον Οὐρανὸν
 Κ' ἐγὼ ἀπὸ τότε ἀνάπαυη
 Δὲ βρίσκω παρὰ δῶ.

Καὶ σὺ, καὶ σὺ, τραγουῶδι μου,
 Ἄν εἶχε ὁ νοῦς μου φθάσῃ,
 Νὰ σὲ στολίσῃ ὡς ἤθελα,
 Τὴν ἄφινες τὰ δάσῃ.
 Κ' ἐπρόβλεπε τὰ λόγια σου
 Ὅσον κόσμον ὅσον ἔχεται
 Ἀλλὰ μὴν πᾶς, καὶ ἀπόμεινε
 Μ' ἐμὲ ὅσον τὴν ἐρημιά.

M I M H Σ H

ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ ΤΗΣ ΔΕΣΔΕΜΟΝΑΣ

The poor soul sat etc.

Shakesp. Othel Act IV. Sc. III

Ἡ ἀθλία ψυχὴ καθήμενη
 Σὲ χόρτο, σὲ λουλοῦδι,
 Μὲ μίαν φωνὴν νεκρώσιμην

Δημοσία Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀρχίνας τὸ τραγοῦδι·
 «Ἐλάτε, τραγουδήσετε
 Τὴν πράσινην ἐτία».

Ἀκίνητο τὸ χέρι της
 Εἰς τὴν καρδιά βαστάει,
 Τὴν κεφαλὴ ᾗς τὰ γόνατα
 Τ' ἀδύνατα ἀκουμπάει,
 Κι' ὁ ρυαξ ἐκεῖ ᾗς τὰ πόδια της
 Ἐφλοίσβιζε τερπνά.
 «Ὅλοι, ὅλοι, τραγουδήσετε
 » Ἐτία, ἐτία, ἐτία.»

Πικρὰ ἀντάμα ἐργαίνανε
 Τὰ δάκρυα μὲ τὰ λόγια,
 Κ' ἔτσι ἔλεγε ἀκατάπαντα
 Βαριά τὰ μοιρολόγια,
 Ὅπου τὴν ἐλπιόντανε
 Λαγκάδια καὶ βουνά.
 « Ἐτία νὰ τραγουδήσετε,
 » Ἐτία καὶ πάντα ἐτία.

» Δὲ φταίει· ψεύτη τὸν Ἔρωτα
 » Κανεῖς ἄς μὴν τὸν κράζῃ·
 » Ἔως ποῦ μιλεῖ τ' ἀχεῖλι μου,
 » Δὲ φταίει, θε νὰ φωνάζῃ·
 » Γιατὶ μοῦ τὸ φανέρωσε
 » Πῶς πλέον δὲ μ' ἀγαπᾷ,
 » Κι' ἀμέσως ἐγὼ ἀρχίνησα
 » Νὰ τραγουδήσω ἐτία.

» Μιὰ μέρα ἐγὼ τοῦ κλαύθηκα
 » Πῶς πέφτει ᾗς ἄλλα στήθη,
 » Κ' ἐμένα μ' ἀπαράτησε,
 » Κ' ἐξείνος μ' ἀποκρίθη·
 » Μιμήσου με κα' ἀγάπησε
 » Ἄλλῃ γ' ἐσὺ ἀγκαλιά.—
 » Τί νὰ ἀγαπήσω ἢ δύστυχη
 » Πάρεξ θανάτου ἐτία!
 » Δὲ θέλω νὰ μοῦ βάλουνε

»Εἰς τὸ στεγνὸ κλινάρι
 »Μυρτιαῖς, οὔτε τριαντάφυλλα,
 »Πάρεξ ἐτιᾶς κλωνάρι,
 »Κι' ἀπάνου ἀπὸ τὸ μνήμα μου
 »Ἄλλη δὲ θέλω ἡσυχιά·
 »Ὅλοι, ὅλοι, τραγουδήσετε
 »Τὴν πράσινην ἐτιᾶ.»

Η Α Ν Ο Ι Ξ Η * (α)

ΤΟΥ ΜΕΤΑΣΤΑΣΙΟΥ

Già riode primavera
 Col suo fiorito aspeto

Ἀπ' τὴν ἀνοιξή, ποῦ ἐγύρισε,
 Οὐρανὸς καὶ γῆς εὐφράνθη,
 Μὲ τὸ χόρτο καὶ μὲ τ' ἄνθι
 Παίζει ὁ ζέφυρος τερπνά.

Καὶ τὸ χόρτο πρασινίζει,
 Μόν' ὅς ἐμένα δὲ γυρίζει
 Τῆς καρδιάς ἡ σιγαλιά·

Ἥλιου ἀχτίνα καθαρώτατη
 Τοῦ βουνοῦ τὰ χιόνια λειώνει,
 Ποῦ τὸ νέο του ξεφτυτρώνει
 Πράσιν' ἔντυμα λαμπρά.

Τὸ σιγὸ τὸ κυματάκι
 Εἰς ταῖς ἄκραις του φλοισβίζει,
 Καὶ τὸ ἀνθοδροσοστολίζει
 Μὲ τ' ἀκοίμητα νερά.

Σημ. (α). Πρωτοτυπώθηκε στὴν «Πανδώρα» τὸ 1857,
 ἀπ' ὅπου τὸ πήρε ὁ Πολυλάς.

Τὸ ἰσχυρὸ τὸ δέντρο, ποῦ εἶδανε
 Σταθερὸ καιρὸ καὶ χρόνοι,
 Τὰ κλωνάρια ξαλαφρώνει
 Ἄπ' τὰ χιόνια τὰ ὀκνηρά.

Παντοῦ ἰδοῦ, ξυπνοῦν καὶ τρέμουν
 Ἄνθια χίλια ἀπὸ τὸ χῶμα,
 Ποῦ εἶν' ἀπείραχτα εἰς τὸ χῶμα
 Ἄπ' τ' ἀλέτρια τὰ σκληρά.

Νά, τὸ χελιδόνι ἐγύρισε,
 Ποῦ τὸ πέλαο περνάει,
 Κ' ἐδῶ πάλι οἰκοδομᾷ
 Τῇ γλυκεῖᾳ του τῇ φωλιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ μὲ τῇ φτεροῦγα
 Τρέχει ὀγλήγορα καὶ λῖμνει
 Προσοχὴ κάμμιᾳ δὲν λῖμνει
 Εἰς ὅποιον τὸν κυνηγᾷ.

Ἡ βοσκοῦλα ἐρωτεμένη
 Πάει ἔς τὸ ρεῦμα νὰ κυττάξῃ,
 Γιὰ νὰ βάλῃ ὥραϊα σὲ τάξῃ
 Τὰ ξανθὰ τῆς τὰ μαλλιά.

Νὰ βοσκοῦν βγαίνουν τὰ πρόβατα
 Τώρα πλέον δὲν μνέσκουν ἄλλοι,
 Ἡ ψαράδες ἔς τ' ἀζρογιάλι,
 Ἡ διαβάταις ἔς τὴν οἰκιά.

Ὡς καὶ ὁ ναύτης, ποῦ γυμνότατος (α)
 Ἦν τὴν πατρίδα του ἐσυνάχθη,
 Γιατί ὁ μαῦρος ἐταράχθη
 Ἀπὸ φουσκοθαλασσιά.

Βλέποντας σιγὰ τὸ κύμα,
 Λύει τὸ πλοῖον, καὶ δὲ φοβᾶται
 Καὶ οὐδὲ πλέον ξανθυμᾶται
 Πῶς ἐφρούστωσε φριχτά.

Σημ. (α). Τὸ κείμενο ὅπως ἐτυπώθηκε στὴν «Πανδώρα»
 εἶχε : Ὡς καὶ ὁ ναύτης ὁ γυμνότατος. Ἡ διόρ-
 θωση ἀνήκει στὸν Πολυλά.

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ *

ΤΟΥ ΜΕΤΑΣΤΑΣΙΟΥ

Or che niega i doni suoi
La stagion dei fiori amica.

Τώρα ἡ ἀνοιξὴ μᾶς ἔκρυψε
Τ' ἀνθηρά, τὰ ὄραϊί της δῶρα,
Καὶ προβαίνει ἀσταχοφόρα
Τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ αὐγή.

Καὶ ἀποκάτου ἀπὸ τὸν ἥλιο
Τόσο τοῦ ἄμμου ἡ λαύρα αὐξήνει,
Ποῦ εἰς τὴ βάρβαρη Κυρήνη
Μόλις εἶναι ἡ λαύρα αὐτῇ.

Τώρα πλέον τὸ γλυκοχάραμα
Ἡ δροσιὰ δὲν συντροφεύει,
Χόρτο οὔτ' ἀνθὶ θεραπεύει
Μῆτε μία σταλαματιά.

Πλέον δὲ σέρνει ὁ ρυαὶ τὸ ρεῦμα
Εἰς τὴν γῆν, ὅπου διψάει,
Καὶ σκασμένη ἀναζητάει
Τὰ καρπόφορα νερά.

Τὴ φαγὸ νυττάζει ὁ ἥλιος
Μπουχωμένη χλωμιασμένη,
Ποῦ εἶδε ὁ Μάης ξανανιωμένη,
Εἰς τὰ φύλλα, εἰς τὴ μορφή.

Καὶ εἰς τὴν γῆν τὴν μητρικὴν της,
Σκιὰν ὀλίγη δὲν ἀφίνει,
Μῆτε σκιά τοῦ ρυακος δίνει,
Ποῦ τῆς ἔδωσε θροφή.

Ἰδρωμένος στήθια, πρόσωπο,
Πάνω ἐκεῖ 'ς στὰ θερισμένα,
Μὲ τὰ μέλη ξαπλωμένα,
Νά, κοιμάται ὁ θεριστής.

Πάει, καὶ τ' ἰδρωτες, ποῦ τρέχουν,
 Ἀποπάνου του γυρμένη,
 Ἡ βοσκαῦλα ἐρωτευμένη
 Τοῦ σφουγγίζει παρευθύς.

Κεῖται τ' ἐν τῇ γῇ τὴν ἄκαρπη
 Τὸ σκυλί, καὶ ἄδυναμίζει,
 Καὶ ποτὲ του δὲν γαυγίζει,
 Ὅς τὸν αὐθέντη του κοντά.

Ἀλλὰ τὸ ξερό λαρόγγι
 Πολεμάει νὰ ξανασάνη,
 Παίρνει ἀέριδες καὶ βγάνει
 Λαχανιάσματα συχνά.

Κειὸς ὁ ταῦρος, ποῦ ποιμένες.
 Νύμφαις, τοῦ χανε καμάρι,
 Μὲ τὰ κέρατα ἀντιβάρει
 Εἰς τὰ δέντρα δυνατά,-

Τώρα ἀργὸς κυττάει μουγκρίζει,
 Ὅς τοῦ αὐλακιοῦ τὴν πράσινάδα.
 Καὶ μὲ μούγκρισμα ἢ γελάδα
 Ἀποκρειέται ἐρωτικά.

Τὰ πετοῦμενα ἡσυχάζουν·
 Μελωδίαὶ δὲν ἀσηκῶνει
 Τὸ γλυκόφωνο τ' ἀηδόνι,
 Ἀλλ' ὁ τοῖτσικας λαλεῖ.

Καὶ τὰ ἐντύματα τὰ νέα
 Δείχνουν τὰ παλαιὰ τὰ φίδια·
 Διπλωμένα ὅς τὰ φραξίδια
 Πρὸς τὸν ἥλιο ἔχουν στολή.

Τῆς ἡμέρας τῆς μακρούας.
 Εἰς τὴν γάφα, ὡς καὶ τὰ μαῦρα
 Καὶ τὰ ψάρια ἀπὸ τῆ λαύρα
 Ἔχουν κύματα ζεστά·

Καὶ ἀπὸ τ' ἄντρα τοὺς δὲ βγαίνουν
 Μὲς ὅς τὸ πέλαο νὰ τρέχουν,
 Ἀλλ' οἰκιά ὅς ταῖς πέτραις ἔχουν,
 Καὶ εἰς τὰ φύκια τὰ πικρά.

ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ *

ΤΟΥ ΜΕΤΑΣΤΑΣΙΟΥ

Vo solcando un mar crudele

Σὲ σκληρότατη θάλασσα τρέχω,
Καὶ πανάκι καὶ ξάρτι δὲν ἔχω,
Καὶ τὸ πέλαο μουγκρίζει φοιχτά.

Ἦ γλαυκότη τοῦ αἰθέρος μυρίζει,
Ἦ φωνὴ τῶν ἀνέμων σφουρίζει,
Λεῖπει ἡ τέχνη καὶ δὲ μὲ βοηθᾷ.

Μὲ τὸν ἄθλιον ἡ Τύχη μὲ παίρνει,
Κι' ὅθε θέλει ἡ προδότρα μὲ σέρνει
Καθὼς φεύγει, καὶ δὲ μὲ κυττᾷ.

Ἦ ἀθωότη μ' ἀπόμεινε μόνη,
Τὴν αἰσθάνομαι μέσα 'ς τὰ στήθια,
Ἄλλ' ἀντὶ νὰ μοῦ φέρῃ βοήθεια,
Μὲ συντρίβει, μὲ πνίγει σκληρά.

ΑΜΟΥΣΙΑ

Ταῦ Σίλλεσ

Der allein besitzt die Musen

Ἔχεις τὴ Μοῦσα, ἂν τὴ δεχθῇς εἰς τὸ θερμόσου στήθος.
Γιὰ τοῦ βαρβάρου τὴν ψυχὴ δὲν εἶναι παρὰ λίθος.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Τῆς μετάφρασης τῆς Σ Ραψωδίας τῆς Ἰλιάδος.

(Στίχ. 1-7).

Ἐπολεμοῦσαν ἔτσι ὥσαν τὴ φλόγα·
Μηνυτὴς ἦλθε ὁ Ἀντίλοχος ὥστόσο
Γλήγορα ἐκεῖ ᾿ς τὸν Ἀχιλλέα· τὸν ἦρε
Ἵοιτο ὁμπρὸς εἰς τὰ ὀρθόπρηννα καράβια
Μὲ τὸ νοῦ του ὅ,τι ἐστάθη ἐμελετοῦσε
Κ' ἔλεε πικρῶς ἡ μεγάλη ψυχὴ του·
Συφορά! γιατί τάχα ὅλοι σκορπιοῦνται
Μὲ ἀντάρα εἰς τὸ πεδίον, καὶ φεύγουν ὅλοι
Τρομασμένοι οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ τὰ πλοῖα;

(Στίχ. 319-322).

Ὁ κυνηγὸς ποῦ κυνηγᾷ τὰ λάφια (α)

Ἀπελπισμένος πῶς ὕστερος ἦλθε

Γιατὶ ὁ θυμὸς τοῦ κατακαίει τὰ σπλάχνα.

(Στίχ. 464-467).

Ἔτσι γὰρ νὰ μπορούσα ἀπὸ τὴ Μοῖρα
Νὰ τὸν πάρω, ὅταν θὲ νᾶλθῃ κοντά του,

Σημ. (α). Ἀπὸ τὸ στίχον αὐτὸ καὶ κάτω δὲν εὐρέθη-
καν στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ, μὰ τοὺς διατήρησε στὴ
μνήμη του ὁ Πολυῦς ἀπὸ πολλοὺς περισσότερους ποὺ
εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν ποιητὴ.

Καθώς ὅπλ' ἀπὸ μένα ὥραϊα θὰ λάβῃ,
Ὅποιο μάτι τὰ ἰδῇ νὰ τὰ θαυμάσῃ.

(Στίχ. 470.-471).

Εἵκοσ' εἶν' τὰ φυσούνια εὐκολοφούσκωτα.

(Στίχ. 531-532).

Εἰς τ' ἀνεμόποδ' ἀλογ' ἀνεβαίνουν.

(Στίχ. 535-537).

. . . καὶ τρέχει ἄσπλαγνη ἡ Μοῖρα
Καὶ γυμνὸν ἔς τὴν σφαγὴν τὸν ποδοσέρνει.

(Στίχ. 596).

Ποῦ γλυκολαμπυρίζει ὥσάν τὸ λάδι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΑΤΥΡΙΚΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ * (α)

Εἰς τὴν ὥρα, ποῦ σκιασμένος,
 Καὶ παράξενα ντυμένος,
 Βγαίν' ὁ κλέφτης γὰρ νὰ κλέψῃ,
 Κι' ὁ φονεὺς γὰρ νὰ φονέψῃ,
 'Σ ἄλλους τόπους ἔννοοι

Σημ. (α). Τούτης τῆς σάτυρας, σημειώνει ὁ Πολυλάς, ἔλαβα τρία ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν εἰμὴ ἀσήμανταις διαφοραῖς· εἰς ἓνα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εὐρίσκονται οἱ στίχοι 100, 101, 116, 117, 154—157, 181—184, 199, 200.

Σ' αὐτὴ τῇ σάτυρα ζαυτηριάζεται ὁ κακοῦργος τοκογλύφος Ἀντώνιος Μαρτινέγκος, καὶ ἡ μεγαλόπρεπη ἐπιδεικτικὴ κηδεὶα του. Μίαν ὥρην εἰκόνα τοῦ Μαρτινέγκου αὐτοῦ δίνει ὁ Χιότης στὴν ἱστορίαν του. Ἀπὸ κεῖ μαθαίνουμε πὺς ἔκαμε τὴν περιουσίαν του, διαχειριζόμενος γὰρ πολλὰ χρόνια τὴν περιουσίαν τῶν ἀδελφῶν Καπνίσση, ποῦ εἶχαν φυλακιστεῖ στὴ Βενετιά, τοκίζοντας στοὺς ἐμπόρους, καὶ σὲ ἄλλους. Ἐπαιρνε τὸν τόκο καὶ τὸ κεφάλαιον συχνὰ δύο καὶ τρεῖς φορές, καὶ δὲν ἐτολμοῦσε κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ, γιατί ἐδιατηροῦσε μισθοφόρους, οἱ ὁποῖοι εἶταν πρόθυμοι νὰ ἐκτελέσουν κίθε παραγγελίαν. Στὸ τραπέζι τῆς ὑποδοχῆς εἶχε τρία κέρατα, ἓνα χρυσό, ἓνα ἀργυρὸ καὶ ἓνα σιδερένιον. Σ' ὁποῖον ἐπήγαινε νὰ τὸν ἐπισκεφτῇ ἀπλῶς ἢ γὰρ κάποιον λόγο, ἂν εἶταν εὐγενής, τοῦλεγε δειχνοντας τὸ χρυσὸ κέρατον : «Ἴδού, μωρέ, τὸ κέρατό σου», ἂν εἶταν ἀστὺς τοῦδειχνε τὸ ἀργυρὸ καὶ ἂν εἶταν κολίγος τοῦδειχνε τὸ σιδερένιον. Ἀλλοίμονο σ' ὁποῖον δὲν ἐπήγαινε νὰ τὸν προσκυνήσῃ ὅταν ἐφθανε στὴ Ζάκυνθο, ἢ σὲ κείνον ποῦ ἤθελε νὰ κερδοσκοπήσῃ χωρὶς τὴν ἀδείαν του. Μὲ τοὺς μισθοφόρους του κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τίς ἀρχὲς τῆς Ζακύνθου, καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, χωρίζοντας τὴ Ζάκυνθον ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑρτανησο. Καὶ ἡ ἐξουσία του ἐκράτησε ἑννέα μῆνες. Τέλος τὸν ἐπίασαν οἱ ἀγγλικὲς ἀρχὲς καὶ τὸν ἐφυλάκισαν τὸ 1820. Πέθανε τὸ 1826, 15 Νοεμβρίου, καὶ ἡ εἰκόνα του σώζεται στὸ Δημαρχεῖο τῆς Ζακύνθου.

Κλεψιαῖς, φόνου, κι' ὄχι ἐδῶ,—
 Εἶδα ἐν' ὄνειρο μουρλό
 Καί, θά τὸ διηγηθῶ.
 Μέσ' 'ς τὸ νοῦ μου ἦ ψεσινή,
 Ἡ περίφημη θανή,
 Μίαν ἐντύπωση εἶχε ἀφήσῃ,
 Π' ὁ καιρὸς δὲ θά τῇ σβύσῃ.
 Καί 'ς τὸν ὕπν' ὁ λογισμὸς μου
 Τὴν ξανάφερεν ὀμπρὸς μου.
 'Σ τ' ὄνειρό μου ἀγροίκαα πάλι
 Τὸν παπᾶ Τσετσέ νά ψάλλῃ, (α)
 Μὲ τὴν τάξιν τ'ς Ἑκκλησίας
 Ὅμως ἔκαν', ἐξ αἰτίας
 Τ' ὄνειρό μου τοῦ μουρλοῦ,
 Τῇ φωνῇ τοῦ κουνουπιοῦ.
 26. Πληθος ἔβλεπα λαμπάδες,
 27. Καί κατίτολα 1)' οἱ παπάδες,
 28. Τὰ φελόνια φορεμένα,
 29. Ποιὸς καινούργια, ποιὸς σχισμένα,
 30. Σοβαρὰ περιπατῶντας,
 31. Τῇ λιρῶνι 2) μελετῶντας,
 32. Ξαστοχοῦν τὸν πεθαμένο,
 33. Κ' ἔχουν τὸ κερί σβυμένο.
 21. Ἐκάναν φωναῖς καὶ γέλια
 22. Τὰ παιδιὰ μὲ τὰ βατσέλια 3).
 23. Κι' ὁ καπνὸς τοῦ μοσχολίβανου
 24. Ἀπὸ τὰ λιβανιστήρια
 25. Ἐμπαινει 'ς τὰ παρεθύρια. (β)

Σημ. (α). Ὁ παπᾶ Τσετσές (σημειώνει ὁ Δὲ Βιάξης),
 ὀνομαζότανε Γεώργιος Ρωμανός, καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο
 τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γαρζώνη ἐγίνε τοποτηρητὴς στὴ Ζά-
 κυνθο. Ὁ Τσετσές αὐτὸς εἶταν μουσικὸς καὶ φιλόμουσος.
 Μιά νύχτα ποὺ τραγουδοῦσε ἓνας ὀνομαστός τότε τραγου-
 διστής, ὁ Κουρούμαλλος, ὁ Τσετσές ἐπρόβαλε πολὺ στὸ
 παραθύρι γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴ σερενάττα, κ' ἔπεσε αὐτὸ
 εἶταν καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου του. Ὁ ποιητὴς τὸν σα-
 τυρίζει γιὰ τὴν περίεργη φωνή του.

Σημ. (β). Ὁ Δὲ Βιάξης σὲ ἄλλο χειρόγραφο εὑρε
 ἀλλαγμένη τὴν σειρά τῶν στίχων 21—33, ἀκριβῶς ὡς

Πολλοὶ ἀνθρώποι ἀκολουθοῦσαν,
 Καὶ περίλυπα ἐτηροῦσαν,
 Γέροντας ταῖς κεφαλαῖς τους,
 Καὶ μιλῶντας γιὰ δουλείαις τους.
 Ἄλλὰ ἔς τὰ καμπαναρεῖα
 Δὲν εἶν' τέτοια ἀδιαφορία·
 Οἱ καμπάναις πλερωμέναις,
 Ἐκάναν σὰ βουρλισμέναις.
 Κι' ἀφοῦ εἶδα, ἓνα πρὸς ἓνα,
 Οὐλα ἐκεῖά, ποῦ χα ἰδωμένα
 Τρέχει τ' ὄνειρο καὶ μπαίνει
 Μέσα ἔς τὴ Φανερωμένη.
 Ἦτανε ἔς τὴν ἐκκλησίᾳ
 Λίγο φῶς καὶ πολλὴ ἐρμία·
 Καὶ κοντὰ ἔς τὸ ξυλοκρέβατο
 Σάφνου ἀγροίκησα νὰ βγῇ
 Ἐνα σκούξιμο μακρὸ.
 Ὅτι ἐλόγιασα πῶς θά ναι
 Ἀπὸ τόσους ἓνας κᾶνε,
 Ποῦ ἐλυπήθηκε καὶ σκούζει...
 Νά σου ὁ ἱσχιος τοῦ Κουτούζη ! (4)
 Καθὼς πάντα ἐσυνηθοῦσε,
 Ὅμορφα ρούχα φοροῦσε,
 Κ' ἔδειχνε καμαρωτὰ
 Τὸ καπέλλο του στραβά.
 Εἰς τὸ πονηρὸ του χεῖλο,
 Πῶσκιαζεν ὀχθρὸ καὶ φίλο,
 Ἐβλεπα μὲ θανμασμὸ
 Ποῦ γε ἀκόμα τὸ πικρὸ,
 Τὸ συνειθισμένον γέλιο,
 Σαστοχώντας τὸ Βαγγέλιο·
 Ἐτριγύρισε κομμάτι
 Εἰς τοῦ Χάρου τὸ κρεβάτι·

σημειώνουμε μὲ τὴν ἀρίθμηση στὸ κείμενο. Καὶ σημειώνει
 πῶς ἡ σειρὰ αὕτῃ συμφωνεῖ καὶ μὲ τὴν τάξη ποῦ ἔχουν
 οἱ κηδεῖες. Καὶ γιὰ τοὺς στίχους 31, 32 καὶ 33, προσθέτει
 ὅτι, στὴ Ζάκυνθο, ὅταν περνᾶ κηδεῖα, κλειοῦνε τὰ παρα-
 θύρια πρὸς ἐνδειξὴ πένθους, ἐνῶ στὸ πέραςμα τῆς κηδεῖας
 τοῦ Μαρτινέγκου ἔμεναν ἀνοιχτὰ κ' ἔμπαινε μέσα τὸ λι-
 βάνι.

Ἄλλὰ βλέποντας ἐκεῖ
 Τὸ κινέλλο, τὸ σπαθί,
 Ποῦ ν' σημεῖα τῆς ἀρχοντιῆς,
 Ἐσταμάτησ' ὁ πιπῆς·
 Καὶ καλὰ κυττάζοντάς τα,
 Κι' ὁμοφρεσίνῃ σκηπνόντας τα,
 Εἰς τὴν κίσσιν τὰ χτυπάει,
 Καὶ τ' ἀκίλουθ' ἀρχινάει,
 Τὸ κορμί του συγνοσεύδοντας,
 Καὶ τὰ λόγια ἀργοπορῶντας·
 —Καλὰ καίμαν καὶ σ' τὰ βάλανε
 Ἐδῶ πάνου, ὅταν σ' ἐβγάλανε!
 Μὰ τὸ γαῖς, ὁποῦ σοῦ πρόπει,
 Εἰς τὴν ὑστερή σου σκέπη,
 Μπρὸς ἔς τὸν κόσμον νὰ κρατῇς
 Τὰ σημάδια τῆς τιμῆς!
 Μ' αὐτὰ τὰ ἴδια ἐγὼ σὲ εἶδα
 Ποῦ κυρτεῖες τὴν πατρῶδα
 Τὸ θυμοῦμαι (ὠϊμένανε!)...
 Ἐπειδὴ δέ μ' ἀπομένανε,
 Ἐκκλόμενον αὖ φτωχὸς
 Εἰς τὴν γάτα μου ὃ ὁμπρὸς,
 Κάνοντάς της χιλῖδι χίλια,
 Καὶ σάν ν' αἶσους τῆς ἐμίλεια:
 —Μωρή γάτα, τί σοῦ φιλούνται
 Τέτοια πράγματα; ὑπομένουνται;
 Νά ν' ὁ Γιάννης ὁ εἰς τὸ σπίτι,
 Μὲ τὸν ἄλλο ξεκληρῆτη,
 Ὃς τὴν κιστὶλιν νὰ προσμένουν
 Οὐλοῦν τ' ἀρχοντες, ποῦ μπαίνουν,
 Καὶ ξανοίγουν, ἐνῶ σιγύφτουν
 Μὲ τὰ ταπεινὰ κεφάλια,
 Πλῆξοναῖς 7) καὶ κιστρογυῖλια;
 Νιῖτ' μου, νὰ σὲ χαρῶ,
 Ἐχὼ πίκρα καὶ καῖρό
 Νὰ τοὺς βλέπω, τοῦ καϊμένου,
 Κυριακτικῇ ντυμένους,
 Ὃς ταῖς κιστὶλιν νὰ κιστίζουν,
 Καὶ τὰ ροῦχ' ἰ τοὺς νὰ χοῖζουν!
 Τέτοια τὴν λεγὰ ἀλλὰ τὴν ὥρην,
 Ὃποῦ σ' εὖρηες ἢ κικηῶρες,
 Πέ, πὴν στήναι σ' ἐκράνην Βέροιας

Καὶ ποῖά στήθη ἀναστενάξαν;
 Ἄ δὲ σ' ἔκλαψαν, ἐγὼ
 Σάν παπᾶς τσοῦ συγχωρῶ.
 ὦ! φωνάξετε, Καιροί,
 Ποῦ τὸν εἶδετε χοιτῆ,
 3 Τί καλὸ χει γεναμένο,
 4 Κ' εὐθύς φεύγω καὶ σωπαίνω!
 1 Ἔτσι λέοντας μεγαλώνει
 2 Τῇ φωνῇ του καὶ θυμώνει (α)
 Μὰ καλὸ ναι πλούσιος νάσαι,
 Καὶ ποτὲ νὰ μὴ θυμᾶσαι,
 Πῶς 'ς τοὺς δρόμους ἀλλογᾶνε
 Κάποιοι μαῦροι ποῦ πεινᾶνε;
 Ὅταν ἐπλάσαν τὰ χέρια,
 Ποῦ σκορπήσανε τ' ἀστέρια,
 Τοῦ θνητοῦ τὰ σωθικά,
 (Καὶ τὰ πλίσανε κιλιά),
 Πρὶν τ' ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πάθια
 Τσοῦ ἔχουν βίλη τῇ Συμπάθεια·
 Καὶ τὴν ἐδιώξες ἐσύ,
 Σάν τῇ χήρα τῇ φτωγῇ,
 Ἀπ' τῇ νιότη σου τὴν πρώτη,
 Γιὰ νὰ βίλης τῇ Σκληρότῃ·
 Αὐτὴ σῶλεε νὰ ζητᾶς,
 Τὸ ψωμί τῆς φτωχουλιᾶς,
 Καὶ τὸ διάφορο νὰ θῆς
 Τρεῖς καὶ τέσσαρες φοραῖς.
 Κι' ὁ φτωχὸς, ἀπορημένος,
 Ὅσον ἐρχόταν τρομασμένος,
 Γιὰ νὰ πῇ μὲ τὸ θλιμμένο
 Χεῖλο· Τὸ χω πλερωμένο!
 Καὶ 'ς τὰ πόδια σου νὰ ρίξῃ
 Κλάψαις μύριας, καὶ νὰ δείξῃ
 Τ' ἀχαμνά τὰ γερατειά του,
 Τῇ γυναικί, τὰ παιδιὰ του,
 Καὶ τοῦ ρούχου τὰ ξεσκέλια·
 Καὶ τοῦ ἀμ λας γερατίδια!

Σημ. (α). Ὁ Δὲ Βιάξης ἀπὸ τὸ νέο χειρόγραφο ποῦ
 εἶχε ὑπ' ὄψει του ἔδωσε στοὺς τέσσαρους αὐτοὺς στίχους
 τῇ σειρά ποῦ δείχνουμε μὲ τὴν ἀρίθμηση.

Καὶ τὸ χέρι σου τηρῶντας,
Καὶ σκληρὰ χαμογελῶντας,
Ἐτραγούδουνε· ὦ φτωχοί,
Ποῦ γυρεύετε ψομί,
Κάθε λύπη τώρα ἀφήστε,
Καὶ σὲ λίγο θὰ πλουτήσετε·
Γραικοὶ σκλάβοι, ἀκαρτερεῖτε·
Γιατ' εὐθὺς θὰ λυτρωθῇτε·
Ταῖς καθήναις θὰ πετάξετε,
Εἰς τὴ Ζάκυνθο ν' ἀράξετε,
Εἰς τὸ μνημῖά του νὰ ὀρμήσετε
Καὶ τὴν πλάκα νὰ φιλήσετε.—
Κ' ἔτσι μ' ὅλο σου τ' ἀσῆμι,
Μνέσκεις ἀκλαφτο ψοφίμι.
Ὅπως ἐξησες πεθαίνεις,
Κ' ἐκεῖ μέσα ὁ ἴδιος μένεις,
Μὲ ξεμυτερὰ τὰ νύχια,
Μαθημένα 'ς τὰ προστόχια·
Θέλω νὰ σὲ ἰδῶ σκυλί !
Κ' ἔτσι λέοντας, τὸ σπαθί,
Τὸ καπέλλο του πετᾷει,
Καὶ 'ς τὴν κάσσα εὐθὺς χουμάει·
Ὁ παπᾶς ἐκεῖ γυρμένος,
Καὶ 'ς τὰ χεῖλά του ἀφρισμένος,
Πολεμάει νὰ τὴν ἀνοίξῃ·
Κι' ὅτι ἀρχίνησε νὰ ιοίξῃ,
Ἐγὼ πῶλεα μὴν ὀρμήσῃ,
Καὶ τὸ λείψανο χτυπήσῃ,
Τρέχω γλήγορα κοντά,
Γιὰ νὰ πῶ μωρὲ παπᾶ !
Εἶναι ὁ μαῦρος πεθαιμένος !
Ἄλλὰ ἐξόπνησα ἰδρωμένους.

Η ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ * 1)

*Εντονε ! μζμουριασμένος,
'Σ τὰ γραψίματα γυρμένος... (2)
Βρ' ἀφησέ τα, τ' ἄχερα !

Κάμε στρόμπαις (3). *Ελα δά !
 Σπούδαζε, νά σέ σιμύρουνε !
 Βλέπω γώ πῶς μέ τρατάρουνε !
 Τρέχα λάουραις νά πάρῃς, —
 Νά πετιέται ὁ Ταβουλάρης (4)
 *Σ τὰ πλιό ὄμορφα, ποῦ λές,
 Νά σοῦ γάνῃ δυσκολιαῖς,
 *Ὡ νά κίνη, χά, χά, χά,
 Τὸ παιδί τοῦ Μεσαλά !
 Μοναχὸ νά τ' ἀπαντήξω !
 *Σ τὸν ἀκούτη θά τοῦ σφίξω,
 Νά τοῦ πῶ τὴν κακὴ μέρι του
 *Ἀς γελᾷ μέ τὸν πατέρα του (α)
 Χά, χά, χά. *Ἀνανοήθηκα
 Νά, *ς τὴν ὥρα ποῦ ἐγεννήθηκα
 *Εσμπλάξα καὶ τὸ Τερτσέττη (5)
 Νά κυττάξῃ τὸ Γρασσέττη, (6)
 Τόμου σπᾶω τὸ λαρυγγί μου
 Λέοντας τὰ σπροπόξιά μου
 Τὸ Γρασσέττη νά κυττάῃ,
 Καὶ νά τοῦ χαμογελάῃ,
 Νά τοῦ φίλους, ποῦ ἐγκαινιάστηκα !
 Καὶ ποῦρ δὲν ἐξεκοντιάστηκα
 Γιατί, πίστεψέ μου, ἐγώ,
 Τόμου ἰδῶ γέλιο κρυφῶ,
 Τόμου ἰδῶ κρυφὴ ματία,
 Μπαίνω πάντα *ς ὑποψία.
 *Αγκαλιὰ μου, ἐγὼ τὰ φταίω
 *Πές μας βέρσα. *Κ' ἐγὼ λέω.
 *E Dottore! Μπρέ, νά ξῇς,
 *Πές μας πρόζαις. *Κ' ἐγὼ εὐθύς,
 *Πές μας καὶ ἄλλα. Dottor Caro.
 Μπρέ, γὼ γάψα καὶ κατάρρο.
 *Θά μ'ῖς πῇς, δὲν εἶν' τὸ caso.

Σημ. (α). Στὸ χειρόγραφο ποῦ εἶχε ὅπ' ὄφει του ὁ Δὲ
 Βιάξης ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς δύο στίχοι ἀμέσως :

Ποῦναι κόντες ἀπ' τὴ Μάνη
 Κ' ἔχει χέρια γιὰ νά γάνῃ...

Καὶ λέω τόσο, ποῦ βραχνιάζω,
 Καὶ ξυπνῶ μὲς' ἔς τὴν αὐγή...
 "Α! "Α! γόρευσ φωνή!
 "Ὅρτε, με τὸ ρετσιτάρισμα,
 "Σ τὸ λαρόγγι τέτοιο χίρισμα!
 Χοῦ, χοῦ, ἀκοῦς; "Απομονή!... (7)
 Καὶ γιὰ μῆνες. Μὰ πές τί
 Γιὰ φωτίζει εἰς πληρωμή μου,
 Τί μοῦ δίνουνε οἱ νουνοὶ μου;
 Μὲ φορτώνουντι οἱ sciocconi,
 Καὶ παينوῦνε τὸν Μαρώνη! (8) (α)
 Τί παινέσματα! Μαχαίρι,
 Νὰ παινῶς τέτοιο χρυσάρι!
 ("Αγκαλί μου ὁ Θεὸς τὸ ξέρει
 Καὶ γιὰ κενούς πόσα γράφει.)
 "Ε! ἀποράσις! θὰ σκίψω,
 "Ὅσα ἔχω νὰ τὰ θάψω,
 Κάμμιά νόχτα σκοτεινὴ.
 Νὰ μὴ λύξη καὶ τὰ ἰδῇ
 "Ὁ "Αντώνης, (9) ἢ μὲ συμπλᾶξῃ
 Il mio Nume (10) καὶ τ' ἀδράξῃ.
 Κι' ἄς γυρεῖν ἔς τὸ ταβί μου.
 "Ὅποιος θέλῃ, ἢ ἔς τὴν ἀνλή μου.
 Τὰ τραυλῶ! Κι' ἄς τοῦ πῇ
 Τοῦ Τερτσέττη, ἂν εἶν' κιλῆ,
 Τῆς ἀνλῆς μου τὰ κυρτά
 Τοῦ κοκκόρου ἢ κουτσουλιά.
 Μὰ τὸ Θεό, Τοῦρκος θὰ γένω·
 Μὲ τσιμποῦνι θεὸς νὰ βγαίνω,
 Θὰ φορέσω καὶ σαράκι,
 Γιὰ νὰ ἰδῶ ἂν ἀλλάξω τόχη. (β)
 Ποῦ πουλιό μου ἐγὼ νὰ ῥήχνω
 Βέρσι οἰοῦθε, καὶ νὰ δείχνω
 Κάθε μέρι τὸ hic, hoc, haec! (11)

Σημ. (α). "Ὅταν ὁ Μαρώνης ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο, σημειώνει ὁ Δέ Βιάξης, ἐξακολούθησε ὁ Σολωμός νὰ γράφῃ σάτυρες ποὺ τὶς ἔδινε στὸ Ροῦδη, καὶ αὐτὸς ἀπαντοῦσε, δῆθεν πὼς τὶς ἔγραψε ὁ Μαρώνης. Αὐτὸ ἐκράτησε γιὰ δύο σχεδὸν χρόνια.

Σημ. (β). Στὸ χειρόγραφο ποῦ εἶχε ὑπ' ὄψει του ὁ Δέ

Θέ νά λέω· Σε λ ἄ μ· Ἀ λ έ κ !
 Εἶναι ἄδεια νοί 'ς τὸ φόρο
 Νά μου λένε· Σι ὁ ρ Δ ο τ ὁ ρ ο·
 Εἶμαι ὁ 'Ισοῦφ· Μπῆ παιδί·
 Δέ τὸ ξέρεις ; τοῦ Μουρτῆ.
 Εἶμαι Μπέης, νά σέ χαρῶ·
 Δέ με βλέπεις τί φορῶ ;
 Ἀπὸ ἐννιά χρονῶν καὶ πρίχου
 Ξέρω τὸ Ἀλκοράν ξεστίχου.
 Καὶ φαροὶ τὸ ξέρω· νά,
 Θές νά ἰδῇς ; Ἀ μ ἄ ν Ἀ λ λ ἄ,
 Κι' ἄλλα κι' ἄλλα, ἓνα σωρό,
 Ποῦ βαριοῦμαι νά σ' τὰ πῶ.
 Δέ μποροῦνε νά με ἰδοῦνε·
 Καὶ τί τ' σῶκαμ' ἄς τὸ ποῦνε.
 Τί νά κάμω ; Δίκιο ἔχουνε...
 Οὔλοι ξέρουν τὰ κακά μου·
 Ποιὸς δέ ξέρει τὴ γενιά μου ;
 Κεῖο τὸ ξέρει κάθε μπάμπαλο.
 Ποῦ ἐγὼ εἶμαι ἓνα σκυλί·
 Εἶμαι μὲ τὸν Eliogabalo
 Πάντα μου φιλι κλειδί.
 Ὁ Τιμπέριος ξάδερφός μου
 Τόμου ἔρχεται ὀμπρὸς μου
 Μ' ἀγκαλιάζει ἀδερφικά,
 Καὶ λιγώνει ἀπὸ χαρά.
 Κάθε νύχτα μήπως πέφτω ;
 Πάντα προβατῶ κιὶ κλέφτῶ·
 Ἔχω ψεύτικα κλειδιά
 Γιὰ νά γδένω μαγαζεῖα,
 Καὶ πετάω, πρὶν πάω σπῆτι,
 Ἔνα αὐτὶ ἢ καμμιά μύτη·
 Ὡ ἔχω πάθος, ἔχω λίσσας,
 Γιὰ ν' ἀβελενάρω βρούσας.
 Γιαμὰ ρῶτα τὸ Nerone
 (Buon compagno e buon padrone),

Βιάξης, ἀκολουθοῦν ἀπ' αὐτὸ τὸ στίχο ἀμέσως οἱ ἀκόλουθοι :

Τί πιλεῖο νά ραγιονάρω
 Μὲ τοῦ Σάοτζη τὸ ρεπάρο.

Πρώτα τονε ἂν ποτὲ
 Ἐμεινε χωρὶς ἐμέ !
 Νά γε λείψω ἔμνεσκε in aria
 Ἄ ! μὲ τᾶϊζε ζουζουνάρια !
 Θέλει τὸ χεῖτε ἀκουπά, —
 Ἐγὼ τοῦ πα, τοῦ πα Ἄ !
 Πρέπει, Νέρωνα, τσῆ μάννας σου
 Τὰ μυαλά νά τσῆ πετάξῃς,
 Καὶ τὸ Σένεκα νά σπάξῃς...
 Ἄς τ' ἀφήσουμε, γιατί
 Εἶναι ἡ μέρα ἡ σημερνή.
 Σοῦ πανε πολλοὶ τὰ γάλαντα ;
 Ὅρα δείπνου ἐπῆ ᾧς την Κλάδαινα,
 Ὅτι ἐφέρναν τὴν ἀπλῆδαινα, —
 Καὶ γυρῖζοντας ἀπάντησα
 Ταμπουράδες, μαντολιά,
 Καὶ κιτάραις, καὶ βιολιά,
 Κάπου, κάπου, ἀκουα per via,
 Καὶ χαμμία σιδεροστήλ.
 Μ' ἓνα σίδερο σονάρουνε,
 Τὰ βρωμόπαιδα τὸ ζᾶρουνε
 Παίρνουν ὄβολα ὥστόσο,
 Κ' ἐγὼ παίρνω un catrisso.

Ἐγὼ πῶ νά γάμω βίζιταις ;
 Νά χω φτώχεια νά χω πόνους,
 Καὶ ν' ἀκούω Σὲ πολλοὺς χροό νους.
 Vale a dir : Dottor, νά ξήσῃς,
 Κι' ἀπὸ πείνα νά ψοφήσῃς.
 Ξέρω γὼ κεῖνοι οἱ Ἀρχόντες
 Τὸ τί θέλανε νά κάνω
 Τὸ γιατρὸ τὸ τσαρλατᾶνο !
 Τσαρλατᾶνος ; ᾧ ! δὲ γένουμαι
 Ξέρεις τί τοῦ ἀποχαίνουμαι,
 Ὅποιανού μὲ κονσουλάτῃ ;
 « Ἐχω τοι mini. » — Χαρμπάρι.
 « Ἐχω βάρος ᾧς τὸ κεφάλι. »
 Ἐκεῖ τὸ χουν ἄλλοι κι' ἄλλοι
 « Σιὸρ Dottore, ἔχω θέρη »
 « Τί νά γάμω ; γιατί σκιάζομαι. »
 « Τί νά γάμῃς ; σὲ θιμαίνεις !
 Μὲ τὴν γάφα ξεθυμαίνεις

Θά περάσῃ, κ' εἶται γιάνεις.
 «Μοῦ πεσεῖ καὶ ὁ Κωνσταντῆς.» —
 Τὸν ἐσήκωσες εὐθὺς ; (α)
 «Μοῦ ἐρχεται νὰ πέσω χάμον·
 »Ἐχὼ μέσ' ᾗς τὰ σωθικὰ μου,
 »Ἐχὼ σὰν ἐνὶ σουγλῇ.» —
 Μὴ σοῦ καίεται καρφί.
 «Ἀμμή τοῦτ' ἢ λουλουδιόρι,
 »Ποῦ μὲ φέρνει, ᾗς τὸ ταβλί μου
 »Νὰ κοιμοῦμαι πάντα ;» —Κοίμουν·
 »Ἀς περάσῃ ὅποτε θέλῃ·
 Κοίμουν ὡς αὐριο· τί σὲ μέλει ; —
 Alle Corte, — ἡ γιατροικὴ
 Εἶναι semplice πολὺ·
 Σοῦ τὸ λέω χωρὶς μπαρμποῦτα·
 »Ἄν σοῦ σκαρφιστῇ, σὲ τοῦτα
 Μέτρα ἀλλιῶτικα νὰ πάρῃς.
 Δὲν εἶσαι γιατρός, μὰ Τσαρῆς. (12) (β)
 »Ὅποιοι θέλῃ τὰ μυστήρια
 Νὰ ξαγγλῇ, ἔχει ντελίρια.
 »Ἐδῶ ἄς ἔλθουνε γιατροὶ
 Νὰ μοῦ ποῦνε, ἂν εἶν' καλοί,
 Τί ναι κειό π' ἀκούω μέσα μου,
 Πάντα τόμον κομπόνέρω·
 Γιατί ἀκόμα δὲν τὸ ξέρω
 »Ἐνὰ Βζίτ λέσ' ᾗς τὰ μυλὰ, (13)
 Κι' ὅξω ἐπίθετα... ἀπὸ κειά ! (14)
 Βζίτ, καὶ βγαίνει λέξη, γιέ μου,
 Ποῦ δὲν ἄκουσα ποτὲ μου·
 Βζίτ, καὶ πράγματα καίνούρια
 Ποῦ μερτάρουνε κουλούρια·
 Βζίτ, κ' ἡ πέννα πρῶμα ρέει,

Σημ. (α). Στὸ χειρόγραφο ποῦ εἶχε ὑπ' ὄψει του ὁ Δὲ Βιάξης, ἀκολουθοῦν ἀπ' αὐτὸ οἱ ἀκόλουθοι στίχοι.

— «Μᾶ ! — Ben, ἔκαμες τὸ χρέος σου.
 Μὴ συγχίξῃς στὸ Θεό σου.

Σημ. (β). «Ὁμοίως ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸ στίχο ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς :

Συφορά σου καὶ μυρτίλα σου,
 Κάλιο νᾶσουνε στὸ μνήμα σου.

Ποῦ κάνει ἄνθρωπο καὶ κλαίει (α)
 Βζίτ, κ' ἡ πέννα ὀμπρός, ὀμπρός.
 Καὶ τελειώνεται ὁ χορὸς.
 Στέκω λίγο... γιὰ μὰ παίρνω
 Στουμπωμένο τὸ κονντέρο
 Ἀπὸ Βζίτ, καὶ τὸ κυττάζω,
 Καὶ πατόκορφα θαυμάζω
 Μπρέ, τί εἶν' τοῦτ' ἡ μπατόστα;
 Ἐτρελλάθηκα de posta!
 Τί μπαρακα βλέπω δῶ,
 Ποῦ δὲν ἔχει τελειωμὸ!
 Πρέπει ἐδῶ, γιὰ ν' ἀγροικήσουνε,
 Ἐξ ἀρχῆς νὰ ξενυχτήσουνε!
 Πρίχου γράφω, ἐγὼ δὲν εἶχα
 Εἰς τὸ νοῦ μου μίαν τριζα!
 Ὅξω ἓνα ἀνεροστρόγγυλο
 Ἀπὸ Βζίτ μεσ' ἐς τὰ μυιλά,
 Γιὰ μὰ βλέπω ἐδῶ ὀλοστρόγγυλα (15)
 Τοῦτα τὰ πολλὰ κινά! -
 Τὰ ξαναδιαβάζω πάλι,
 Καὶ μὲ γοργά ἐτσι μεγάλῃ,
 Ποῦ ξανακουφαίνω δά
 Οὐλῃ μου τὴ γαιτονιά!
 Κι' ἀφοῦ εἶδα καὶ ξαναεἶδα
 Ποῦ δὲ λείπει μίαν κουκκίδα
 Τὰ μπουρρώνω, ἀντιποδῶ
 Γιὰ τὸ Νιόνιο (16), καὶ ἄς πεινάω.
 Οὔλοι οἱ γιατροὶ τοῦ κόσμου
 Τώρα ἄς ἔλθουνε, μὰ ὀμπρός μου! -
 Νάλθουνε νὰ μ' ὀνοράρουνε,
 Καὶ τὸ Βζίτ ν' ἀναλυσάρουνε.
 Νὰ ἐκουνιόντανε γιὰ νὰρθουνε!
 Καὶ νὰ μὴ ξημερωθῶ,
 Ἄ δὲν ἦθελε τοῦ πῶ
 Ποῖν τοῖς σκάλας ἀνεβῇτε.
 Νὰ μοῦ προβεντεριστῇτε

Σῆμ. (α), Στὸ χειρόγραφο ποῦ εἶχε ὑπ' ὄψει του ὁ Δὲ
 Βιάξης, ἀκολουθοῦν ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸ στίχο οἱ ἀκόλουθοι:

Βζίτ, καὶ λόγῳ νοστιμεύεσαι,
 Ποῦ ἀφ' τὰ γέλια ξεκοντιένεσαι.

Για ν' ἀκούστε... τί τηράετε;-
 Tromba acustica χρειάζεται.
 "Ετσι γε... Sior Cullen, στρώσου,
 Sior Morgagni, ἀνάσκουμπόσου
 Signor Scarpa, Βζίτ che è?
 Quando sentesi, e perchè?
 Μίλεις, δὲν εἶσαι μαρμότια
 Καί, ἂν ὀρέξης, βήξε πρώτα
 Sior Cottugno; Signor Valles;
 Signor Zimmerman; Sior Wit;
 Signor Call, μέσ 'ς τὴν κιορκάλαις
 "Εσμπλαξες κάνένα Βζίτ;
 "Ορσε τώρα!... ἡ γιατροική
 Μαζωμένους ἔχει ἐκεῖ
 Οὐλουτση τοῦ διαλεχτούτση
 Τί ἀποκρένουντι; Παποῦτσι.
 Παίρνουν τὰ σαράντα ὄρατα,
 Φεύγουνε μὲ τὰ μετσίλια
 Οὐλοι, σάν νά μὴ τοῦ μίλειτ
 Concludiamo : ἡ φλυαρία
 Per gli effetti μονιχά,-
 Sulle cause,-τσιμουτία,-
 Οὔτε λίγα, οὔτε πολλὰ.
 Μὴ γυρεύης τί ναι Βζίτ
 Oh ! gli effetti, Signor si.
 "Απὸ Βζίτ, τὸ Passio βγαίνει, (17)
 Ποῦ τὸ τὸμπανο κουφίνει
 Βζίτ, καὶ βγαίνει ἡ Mottoneide (18),
 Μ' ἓνα φίσκελο all' Eneide;
 "Απὸ Βζίτ, μὲ τοῖς κορώναις
 Βγαίνουν οἱ ντισερατασιόναις,
 Κ' εὐθὺς πάνε καὶ κουρνιάζουνε.
 Σείου, σείου, καμαρωτὰ
 "Σ τὸ Demostene κοντά
 Μὲ τὸ Βζίτ πετιέται tutto
 Il sonetto 'ς τὸ χαρτί,
 Σάφνου ξάφνου come un rutto, (19)
 Ποῦ γιὰ νά βγῇ δὲν ἀργεῖ.
 Τὸ Βζίτ τὰ χει γεναμένα
 "Οσα ἔχω καμωμένα
 Οὐλα μου εἰν τοῦ Βζίτ παιδία,
 Οὐλα, μὰ τὴν Παναγία!

Μὴ le cause, -γιατὶ χάνεσαι·
 Σοῦ τὰ λέω, γιατί τὰ αἰσθάνεσαι·
 Τέτοια ὡς λένε, ἂν ὀρίζουνε·
 Γιατὶ ἀλλιώως, μοῦ φλυαρίζουνε.
 Μὰ σὲ σκότισα· σηλώσου
 Κάπου, κάπου. Καὶ τοῦ χρόνου.

1825.

ΤΟ ΙΑΤΡΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟ * (α)

Τέλος πάντων ἦρθε ἡ ὥρα,
 Ὅπου ἐσπάρθηκε, ἔς τὴ χώρα
 Πῶς πεθαίνει τ' ἀνεψίδι
 Τοῦ Δοτόρου τοῦ Ροῖδη·
 Καὶ ὁ Δοτόρος δὲν ἀργεῖ,
 Ἀμπονώρα τὴν αὐγή,
 Τὸ μπαστοῦνι του νὰ βάλῃ
 Ἀποκάτου ἀπ' τὴ μασχάλη,
 Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι
 Καὶ τὰ φρύδια, εὐθύς ἀρπάζει
 Τὸ κατέλλο, καὶ φωνάζει·
 «Ah! non voglio più aspettar;
 »Θε νὰ ἰδῶ, cos' è sto affar.
 »Δύο-τρεῖς, τέσσερης-πέντε-ἕξη·
 »Ἀμπονώρα καὶ θὰ βρέξῃ·
 »Cosi' par... Μωρὴ κοπέλλα·
 »Νὰ μοῦ φέρῃς τὴν ὀμπρέλλα·
 »Εἶναι ἱκνόμεδο πολὺ
 »Γιὰ τὸ χέρι νὰ κρατῇ
 »Τὴν ὀμπρέλλα... Μὰ θὰ πῆς·
 »Θέλεις κάλλιο νὰ βραχῇς;

Σημ. (α). Τὸ ἱατροσυμβούλιο, σημειώνει ὁ Δὲ Βιάξης, γίνεται γιὰ τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Ροῖδη, τὸ Διονύσιο Κανάλε, ποὺ ἐπειδὴ ἔλαβε πολὺ μπομπότα μὲ μέλι ἐκακοστομάχιασε. Γιὰ τὴν ὑποθετικὴ αὐτὴ σοβαρὴ ἀρρώστια, ὁ Ροῖδης ἔκαμε πολὺ θόρυβο.

Νιάντζα τοῦτο δὲ μοῦ μπαίνει.
 Κ' εἶσι λέοντας κατεβαίνει,
 Κι' ἀπανταίχνει, ἐκεῖ ποῦ βγαίνει,
 *Ένα του σχολειταροῦδι·
 *Μωρέ, σύ σαι ἓνα λουλουδι·
 *Κ' ἐγὼ ἐγίνηξα ζουγκουδι.
 *Πόσα βάσανα ! χιλιάδες
 *Τρεμουλιό, θέρη, σοχάδες·
 *Μα ζὰ κάνω ogni proposito,
 *Μέρα νύχτα... Μπά ! a proposito
 *Vostra madre τί μοῦ κάνει ;
 *Μέ τὸν μάρμαρα πῶς τὰ βγάνει ;
 *Πόσο πῶχω νὰ τὴ δῶ !
 *Μωρέ, ἂ δὲν ἔχω καιρό·
 *Έχω ἐκεῖνο τ' ἀνεψίδι,
 *Ποῦ θὰ λέγῃ Μπαρὲ τὸ Ροῦδη
 *Κάποιος θὰ τὸν ἀποζοίμῃσε,
 *Ναί !-καὶ θέλει μ' ἀπεθίμῃσε !
 *Πέξ τση pur πῶς τόμου ἀδειάσω
 *Θάρθω ἐκεῖ νὰ ὀλημεριάσω,
 *Καὶ νὰ βράσῃ ἓνα ζοτιτόπουλο,
 *Καὶ νὰ πῇσῃ ἓνα γαλλόπουλο·
 *Ἀγκαλά μου -πίστεψέ μου,-
 *Δὲν ἔχω ὄρεξῃ ποτέ μου,-
 *Μέ χορταίνει ἡ μυρωδιά·
 *Μὰ σᾶς κάνω συντροφία·
 *Κ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ γιόμα,
 *Ἀπ' τὸ ἴδιο μου τὸ στόμα
 *Θὲ ν' ἀκούσῃς, γιὰ νὰ κλαῖς,
 *Οὐλαῖς μου τσοῖ συφοραῖς !
 *Ἀγκαλά μου, μισοξέρει
 *Ὁ Σιὸρ πάρες κάποια μέρη·
 *Μὰ οὐλαῖς, οὐλαῖς, θὰ τσοῖ πῶ,
 *Καὶ θὲ νὰ τσοῖ ξανασιπῶ, (α)
 *Νὰ τ'ς ἀκούσῃ ἡ Σιόρα μάρε.
 *Εἶναι grvida : mi pare,

Σημ. (α). Στὸ χειρόγραφο ποὺ εἶχε ὑπ' ὄψει του ὁ Δε Βιάζης ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς :

Δὲ μπορῶ νὰ τσοῖ ἀπομάνω,

Δὲ μπορῶ, θὰ ξεθυμάνω... Δημόσιον Ἰνστιτούτον Βέροιας

«Ας γεννήσῃ alla buon'ora
 «Rispettabile Signora! (α)
 «Vera dama!-Τί γελᾷς;
 «Νά μοῦ τήνε προσκυνᾷς.-
 «Νά τοῇ πῆς τοῇ Σιόρα μάρες,
 «(Μά νά μὴν εἶναι ὁ Σιόρ πάρες)
 «Νά μοῦ στείλῃ ἐκεῖά τὰ κλήματα
 «Addio caro: προσκυνήματα.»—
 Καὶ τῇ ροῦγα του ὅτι ἀρχίζει,
 Πάλι ὀπίσω του γυρίζει.
 «Ε! κατ' ἤθελα νά πῶ
 «Α!... γιὰ πές, νά σέ χαρῶ.
 «Κεῖνῃ, ἡ μορφαίτοποῦλα, (β)
 «Ὅπου εἶχετε γιὰ δοῦλα,
 «Εἶνε γὰ ἀκόμη ἐκεῖ—
 «Ben! τὴν ἔχω γιὰ πιστή.
 «Γιὰ σου, μάτια, προσκυνήματα
 «Καὶ θυμῆσου γιὰ τὰ κλήματα».·
 Μὲ τὰ κλήματα 'ς τὸ νοῦ του,
 Πάει 'ς τὸ σπίτι τ' ἀναψιοῦ του,
 Κ' εὐθὺς πέφτει 'ς τὸ σοφᾶ
 Λέγοντας: «Εἶμαι κακὰ!
 «Εἰσὲ οὐλά μου τὰ μέλη
 «Ἔχω σὰν ἓνα τρουβέλι
 «Μοῦ σφυρίζουνε τ' αὐτία,
 «Κ' ἐδῶ πάντα μία χτυπία,
 «Ἵς τοῦ μιλίγγουζ μιστελλάδες,
 «Ε, per giunta, ἔχω σογάδες.
 «Κάλλιο νά ἤμουναι μιμοῦνι!—

(Στρέφεται πρὸς ἓνα πιδί ὁποῦ γελᾷ, ἐνῶ αὐτὸς ὁμιλεῖ)

«Τί γελᾷς, ἐσὶ, γουρῶνι;

Σημ. (α). Στὸ χειρόγραφο πὺν εἶχε ὕπ' ὄψει του ὁ Δὲ
 Βιάζης ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς:

Εἶναι ἀρχόντισσα graziosa,
 Εἶναι poi καὶ generosa.

Σημ. (β). Κεῖνῃ ἡ Ὁμορφαιοῦλα. Βιβλιοθήκη Βέρωνος

- »Σοῦ μετράω μὲ τὸ μπαστοῦνι
 »Ὅσαις σέρνει ὁ Κουτσοπλέβαρος,
 »Σοῦ μετράω ᾠς τὴ ράχη ἐσένανε !
 »Τί σοῦ φαίνεται ! μ' ἐμένανε
 »Δὲ γελᾷει κάνεις ποτέ !

(Πρὸς τὴν ἀδελφή του)

- »Ζαχαρένια μου, ἓνα τέ.
 »Ἐλα δά ! σὲ σκουτελοῦλα·
 »Μπά ! καὶ ροῦμ' μὰ μιὰ σταλοῦλα—

(Πρὸς τὸ παιδί)

- »Σοῦ τὴν τρίβω ἐγὼ τὴ μούρη.
 perché no ?

(Πρὸς τὴν ἀδελφή του)

Κ' ἓνα κουλοῦρι.

(Πρὸς τὸ παιδί)

- »Σίγα, bestia, ἔβγα ἀπ' ἐδῶ.

(Πρὸς τὴν ἀδελφή του)

- »Presto, cara. Θέ νά ἰδῶ
 »Ἄν μπορῶ νά ζεσταθῶ.
 »Μὰ τί γλήγορα ποὺ βγάνεις
 »Οὔλαις τσοῖ δουλειαῖς ποὺ πιάνεις !
 »Μῶρχονται συχνά λιγούραις
 »Μυρωδιά ἀπὸ τσιπούραις·
 »Οὐφ !

(Πρὸς τὸ παιδί)

Καλά, μωρέ, καλά !

(Πρὸς τὴν ἀδελφή του)

- »Ἐβαλες τὸ ροῦμ σωστά.
 »Ἄχ ! νά μοῦ εἶχε τὴν ὑγεία του !
 »Πές μου ἐπῆε ποτὲ ἀπὸ κάτου ;

Ζαχ. Ὅχι ἀπὸ τὰς ψῆς τὸ βράδν
 Ροῖδ. Γι διρὸ ? καλὸ σημάδι.

Τίγαρης εἰς τὸ κρεβάτι
 Ἐγὼ ἀπόψε ἐκλείσα μάτι ;
 Κάθε λίγο εἶχα ἔς τὸ νοῦ μου (α)
 Τὴν ἀρρώστια τοῦ ἀνιψιοῦ μου.
 Τόμον χύσω ἐγὼ τὸν ὕπνο,
 Δὲ βασταίνω. — Μέγα δαίπνο
 Αὔριο βράδν ἔς τοῦ Reggente ;
 Dà la festa il Residente
 Μ' ἐκατέσανε κ' ἐμένα
 Μὰ τοῦ βούρλισε ἡ Νοβένα ! (1)
 Πές μου ἀπόψε πῶς ἐπέρασε
 Μὲ τὸ γιατρικο ;

Ζαχ. Τὸ ξέρασε.

Ροῖδ. Μωρή, τῶλπιζα, καὶ τὸ πα
 Μὲ τὸ νοῦ μου... Σώπα... σῶπα...
 Ὁ γιατρὸς ὁ Ταγιαπιέρας
 Μὰ τὸ ναῖς, ὁποῦ ναι τέρας
 Εἶναι χάρισμα Θεοῦ
 Ταγιαπιέρας (2) τοῦ κακοῦ !

Ταγιαπ. Σιὸρ Δοτόρο, καλὴ μέρα.

Ροῖδ. Μωρὲ γειά σου, Ταγιαπιέρα
 Καρτεροῦμε τοῦ γιατροῦς
 Μπρέ, σὰν ψύχρα, — τὴν ἀκοῦς ;

Ταγιαπ. Maintenant je ne sens rien ; (3)
 Il faut faire en medecin :
 Il est temps de la finir.

Ροῖδ. Κάνει ψύχρα, vengo a dir.

(Πιζίνει ἕναν ζούνουπα)

Ἄχ ! τὸν ἡῦρηκα per Bacco !
 Ἀρρώστια ! . . . δὲ μου ταμπάκο.
 Μωρὲ γειά σου εἶναι καλὸς
 Εἶναι καὶ ξενοτικός
 Καὶ ποτάξεις καὶ μπερκέτι
 Μωρὲ, νά καὶ γιόμισέτη
 Ἀγκαλά μου εἶναι μικρή

Νὰ σοῦ δώσω καὶ χαρτί.
 Μπρέ, δὲν ἔχω!—Ζαχαρένια, (α)
 (Δέ μοῦ κάμανε τὰ γένεια)
 Πένναις, πένναις, καὶ χαρτί,
 Φέρε' ἐδῶ φέρε πολὺ
 Βλέπεις κόλλης, καρτεροῦμε,
 Τσοῦ γιατροῦς, καὶ θε' νὰ ἰδοῦμε
 Ριτσετούλαις!... Εὐτυχία,
 Πῶχουνε τὰ σπετσαρία!
 Καὶ τί ἔρχονται νὰ ποῦνε;
 Ζαχαρένια.—Θέ' νὰ ἰδοῦνε!...
 Τί κονσοῦλτο ποῦ θε' νὰ ναι!
 Καὶ τὰ σίσζλι θὰ γελᾶνε!
 Μὰ γιὰ νὰ γενῇ σωστὸ
 Κράχτε καὶ τὸ Μαυριανό
 Κράχτε τόνε' τί μοῦ κάνει,
 Καὶ τὸ Ζέππο τὸ Ζαυλάνη
 Ναῖσκε, ἄς ἔλθουνε, νὰ ἰδῇς,
 Καρβελάς καὶ Πανταζῆς
 Ἄμμή ὁ Βούτος πῶς σοῦ φαίνεται;
 Δὲν ἠξέρεῖ τί τοῦ γένεται
 Καὶ κορδώνειται,—ζοσπέττο!
 E quel fatuo di Zorzetto?
 Ὁ Μπερέττας...ναί...κ' ἐκειός,
 Struca, struca, εἶναι γιατροῦς.
 Ταγιαπ. Les voilà qui viennent; Silence:
 Il faut avoir prudence
 Cher ami, vous êtes un fou.
 Ροῖδ. Τσαμπουνίζεις τοῦ κακοῦ.

Ἦρθαν ὅλοι κ' ἐκαθήσανε,
 Καὶ μὲ τρόπο ἐχμρετήσανε,
 Μὰ ἐκειός δὲν ἀναδεύτηξε,
 Μὰ τοῦ κ' ἔτταξε, κ' ἐρεύτηξε.
 Τέλος βάνει τὰ γυνιὰ του:
 Ροῖδ. Ναί' σὰ τώρα ἀπάνου κάτου,

Σημ. (α). Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ροῖδη καὶ μητέρα τοῦ ἀρ-
 ρώστου.

*Hρθε ἐπέρσου quel Signore,
 Quell' Inglese viaggiatore,
 Io l' andavo a salutar,
 Era ricco e signolar.
 Ha viaggiato quanto Cook ;
 Ma venir bisogna ad hoc.
 Prima già voglio informar ;
 E imbrogliato questo affar ;
 Questo affar è imbrogliatissimo—
 Καὶ ὁ Καντιότος· 'va benissimo. (4)

Ποῦδ.

Vengo, caro : Τὰ συμπτώματα
 Περνάει πάντα τ' ἀπογνώματα
 Μὲ μιὰ σὰ λιμοκαψοῦλα,—
 Πάντα,...ἀλλήθεια λέω, Φιοροῦλα ;
 Κι' ἀκούει πόνο ἐδῶ, καὶ κλαίει.»
 Καὶ ὁ Διακόπουλος τοῦ λέει·
 Καὶ πότε ἔπεσε ;

Διακόπ.
 Ραῖδ.

A ponto :

Vengo, questo è un altro conto ;
 Voglio andare colle serie,
 Non confondo le materie.
 Τὸν κυττάζω ἐκεῖ κ' ἐδῶ·
 Δὲν ἤξερω τί νὰ πῶ.
 Καὶ γιὰ τούταις τσοῖ σκινέλλαις
 Τοῦ ἔβαλα δύο τρεῖς ἀβδέλλαις·
 Καὶ τοῦ δίνω ἓνα πουργάντε,
 Καὶ τοῦ μπήχνω un vescicante.»
 Καὶ ὁ Διακόπουλος μὲ γέλιο.

Διακόπ.
 Ποῦδ.

(Μωρέ, ἀκούς, Μπερέττα ;) Meglio !
 Meglio ; ναί, νὰ σὲ χαρῶ·
 Grazie ! io so quel che mi fo.
 Κ' ἐγιατρεύτηκε, κ' ἐμίλησε,
 Μὰ δελόγκου ἐξανακύλησε·
 Εἶπα μέσα μου· Son stufo ;
 Sto ragazzo è già un martufo.
 Κάνω, κάνω, ma un costrutto
 Non lo veto, e qui sta il tutto».·
 Οἱ γιατροὶ ὅπου ἀγροικήσανε
 Τέτοια κούρα, κ' ἐσαστίσανε,
 Κάνουνε νὰ σηκωθοῦνε,
 'Ως γιὰ νὰ συμβουλευθοῦνε.

Ποῦδ.

Alto là, Coprofesseri !

Ragguardevoli signori,
Tra voi l' infimo già son ;
Pur con vostra permission...
Κ' ἔτσι λέοντας πάει νά πάρη
Τὸ χαρτί, τὸ καλαμάρι,
Γιὰ νά κάμῃ τὴ ριτσέττα.
Ecco qui : l'ho fatta in fretta.
Κ' ἔτσι ἀρχίνησε νά λέῃ
Drachmas duas recipe rhei
Optini pulverizzati,
Atque labides, innati
Animalibus, addantur ;
Citri semina adjungantur
In decoctum viperarum,
Atque Hoffman juventarum,
Et alteae et camomillae.
Tormentillae et potentillae

Pillulas Calomelani
Atque guttas Hoffemani,
Et radices erbae Paeoniae,
Atque feculum Laponiae,
Virginiana serpentaria ;
Misce et fiant electuaria.
Ἐδῶ εἶναι δύο ριτσέτταις
Ἡ τὴ μία ἢ τὴν ἄλλη,
Μές τοῦ Ῥήγα (5) νά τὴ βγάλῃ.
Πές του ἀπ' ὄνομά μου, μάτια,
Κι' ὅτι ἐγκρύλωγα τὰ μάτια,
Εὐθὺς φεύγουνε οἱ γιατροὶ
Σκοτισμένοι καὶ ζουτοί,
Κόκκινοι 'ς τὸ πρόσωπό τους.
Κάνοντας καὶ τὸ σταυρό τους,
Κι' ὁ Ροῖδης θυμωμένος,
Κι' ἀπὸ δόξα μεθυμένος,
Κοκκινίζει σὰν τὸ γάλλο,
Καὶ φουνιάζει· «Δὲ θέλω ἄλλο !
Τοῦτα εἶν' ἐκεῖ πού τοῖ σαστίζουνε !
Μά μ' ἐμὲ δὲ τσαμπουνίζουνε·
Δὲ μοῦ δίνουνε ἀμπόδιο,
Μά πεθαίνει... κατανόδιο !
Ma per altro, in conclusion,
Ebbila soddisfazion,

Νά τοῦ κίνο μιά ριτσέττα,
Ποῦ δὲν εἶναι γιὰ σεκέττα· (α)
Νόστιμα τὴν ἐφορμάρισα,
Κι' οὐλοῦς τοῖ ντεσκαπριτσιάρισα !

ΕΙΣ ΜΕΓΙΣΤΑΝΑ *

Δὸς μου ἄδεια νά πατήσω
Τὸ παλάτι τὸ χρυσό·
Κάποιον ἦρθα νάπαντήσω—
Μέγα Γιώργο προσκυνῶ,

«Σπάθι, πάντα 'ς τὸ πλευρό σου
«Νά βαστῇ παρακαλῶ,
«Καὶ σά νά ταγε διζὸς σου
«Νά κυτῇ τὸν οὐρανό.

«Σὲ ζητοῦν Γραικοὶ καὶ Ἑγγλέζοι
«Σὰν ἀθάνατο νερό,
«Καὶ τὸ φῶς βαρεὶ καὶ παίζει,
«Στὸ χορμί σου μοναχό—

«Πέφτω, λέει καθένas, χάμου·
«Καὶ τὴ φτέρνα σου φιλῶ :
«Κλώτσησέ με, βασιλιὰ μου,
«Ἄν ἐπιθυμῇς νά ζῶ.»

Σημ. (α). Ποῦ δὲν εἶναι γιὰ σουγέττα.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΙΣ ΨΕΥΤΗ *

1

Ἦ Μοῦς' ἀλαφροπάτησε, καὶ ἐστάθηκ' ὀμπροστά μου,
Καὶ μῶδειξε τῇ μῦτι του γιὰ τὴ σχορδομουτιά μου.

2

Μοῦσα, καὶ πῶς νὰ τόνε πῶ γιὰ νὰ βαλθῇ σὲ μέτρο ;
—Βάλε του ἀλλικὸν ὄνομα, καὶ πές τονε Κυρ Πέτρο.

3

Στρέψε, Σιρ Πίτερ, κατὰ μὲ τὸ γαληνό σου βλέμμα,
Κι' ἂν ἠμπορῇς βγάλε πνοή, ποῦ νὰ μὴν εἶναι ψέμα,

ΕΙΣ ΑΡΠΑΓΑ *

Τέτοιο φίλο γὼ νὰ χάσω !
Γιὰ τρεῖς μέραις θὰ περάσω
Μὲ ψωμάκι μὲ τυρί.
Καὶ σύ, κόκκορε τ'ς αὐλῆς μου,
Γιὰ τὸ φίλο τῆς ψυχῆς μου
Μαῦρο βάψε τὸ λειρί.

ΣΧΕΣΙΣ ΠΟΛΥΠΛΟΚΗ *

Ἄργα πάει πέρα
Νὰ βρῇ τὸ φῶς του,
Τῇ θυγατέρα

Τῆς γυναικὸς του,
Ποῦ χε δικό της
Φῶς τὸ γαμπρὸ της.

ΤΟ ΨΙΧΑΛΟ *

Σὲ βλέπω πάντα ποῦ κυλᾷς·
Γιὰ πές μου ψίχαλο, ποῦ πᾶς;
Ποῦ πᾶς ὀμπρὸς ὀπίσω;
—Τὸν κόσμον νὰ φωτίσω.

ΞΕΡΗ ΠΟΛΥΜΑΘΕΙΑ *

Δὼ μιὰ φορὰ ἦταν ἄνθρωπος, κ' ἐκεῖ ἦταν ἓνας τόπος.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΥΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Δυστυχισμένε μου λαέ, καλὲ καὶ ἀγαπημένε,
Πάντοτ' εὐκολοπίστευτε καὶ πάντα προδομένε.

ΑΙΝΙΓΜΑ *

Τὸ πρῶτο μου εἶν' ἀναίσθητο, τὸ δεῦτερο δὲν εἶναι·
Δίχως τὸ πᾶν ἂν λειτουργᾷς, καλὲ παπᾶ μου, κρίνε.

(Πετρα-χεῖλι.)

ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΚΙ ΝΕΟΓΕΝΝΗΤΟ

"Οπου ἀπέθανε ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς μάνας του.

Ἦλθε δὴ κάτου ἀφ' τσούρανοῦς
 Νὰ δείξῃ τὸ κοράσι
 Πόσο εἶν' πιτήδειος ὁ Θεός
 Καὶ τι μπορεῖ νὰ πλάσῃ.
 Μὰ σὰ δὲν ἦδρε τ' ὄρφανό
 Καρδιά νὰ τὸ ἀγαπήσῃ
 Ἀπλώσε πάλι τὰ φτερά
 Στὰ οὐράνια νὰ γυρίσῃ.

ΕΙΣ ΤΑ ΣΑΤΥΡΙΚΑ

Σημειώματα I. Πολυλά.

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

(1) Καπίτολα). Οἱ εἰς Κέρκυρα, μ' ἄλλο ὄνομα ὁμοίως ἰταλικό, λεγόμεναις σκόλαις. Εἶναι στῦλος ὅπου βαστάει ἓνα παννὶ ἀγιογραφισμένο καὶ εἰς ταῖς δύο μεριαῖς.

(2) Λιρῶνα). Βενετικὸ νόμισμα ἐδῶ σημαίνει τὴν πλερωμὴ τῶν ἱερῶν.

(3) Βατσέλια) Συνεπιθίζεται εἰς τὴ Ζάκυνθο, εἰς τὰ ξόδια νὰ προπορεύωνται παιδιὰ μὲ δίσκους (βατσέλια), καὶ εἰς τὴ μέση τοῦ δίσκου ἓνα λιβανιστήρι ἀναμμένο.

(4) Κουτούζης). Παπᾶς, ποιητὴς σατυρικός, καὶ ζωγράφος. Ἡ μεγάλη πικρία καὶ ἡ αἰσχροτης τῆς ὁμιλίας του καὶ τῶν σατυρικῶν ποιημάτων τὸν ἐχθρεψαν μὲ πολλοὺς, ὅθεν αὐτὸς ἔλεγεν ὅτι μόνος του φίλος καὶ σύντροφος ἦταν ἡ γάτα του. Ἡ ἀγαπημένη του γάτα ἐφαίνετο καὶ εἰς ταῖς σάτυραις καὶ εἰς τὰ ζωγραφήματά του, κάποτε

καὶ εἰς τὰ εἰκονίσματα. Κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα εἰσάγματα ἀνάρμοστα εἰς τὸν ἱερόν χαρακτήρα του εἶχε καὶ τὴ συνήθεια νὰ δειχνηται κοσμικὸς λεβέντης· ὅσα μικρινὰ ὡς ταῖς φτέρναις· σκαλτσούνια κόκκινα μεταξοτά, παπούτσια μὲ γάζονς· στραβὸ ἔβαστοῦσε τὸ χαμηλὸ καὶ πλατόγυρο καπέλλο, τὸ ὁποῖον ἐσυνειθούσαν νὰ φοροῦν εἰς τὴ Ζάκυνθο οἱ παπάδες.— Ἐθάφτηκε εἰς τὸν ναὸ τῆς Φανερωμένης, ὅπου μετὰ ταῦτα καὶ ὁ σατυριζόμενος

(5) Ἴδε τὴν προηγούμενη σημείωσιν.

(6) Ὁ σατυριζόμενος μετὰ τὸν ἀδελφόν του· ἀτεκνοὶ καὶ οἱ δύο.

(7) Πλεξοναῖς). Τὰ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ὀνομαζόμενα χειμωνιά, ἢ καρπούζια.

(8) Εἰς τὴν κάμαρὰ τοῦ Σκλίβα). Ὁ Σκλίβας, πλούσιος ἔμπορος, ἦταν στενὸς συγγενὴς τοῦ σατυριζομένου. Λέγεται ὅτι τοῦτος τὸν ἐγύμνωσε, ὥστε ὁ Σκλίβας ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν ἔχασε τὸ λογικόν. Ἐννοεῖ ὁ ποιητής, ὅτι ἡ Θεία δίκη ἐφύλαξε εἰς τὸν ἀπάνθρωπον ἄρπαγα κατὰ χειρότερον παρὰ ἡ φτώχεια· νὰ πεθάνῃ, δηλαδή, καὶ αὐτὸς τρελλὸς εἰς τὸ σπῖτι τοῦ ἀνθρώπου τὸν ποῖον ἀδίκησε.—Τὸ παλιὸ τὸ σπῖτι ἀφίνοντας). Ὁ σατυριζόμενος, πρὶν κληρονομίῃ τὸν Σκλίβα, ἐκατοικοῦσε εἰς τὴν οἰκίαν Καπνίσση· αὐτοῦ, λέγεται, ἐδέχτηκε ἕναν πλούσιον ξένον, τὸν ἔκλεψε, τὸν ἐφόνεψε καὶ τὸν ἔθαψε εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ σπῖτι αὐτοῦ τοῦ Καπνίσση τὸ ἐκληρονόμησε ὁ Κόμης Ρώμας. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπουν οἱ στίχοι, Σ κ ά ψ ε , Ρ ώ μ α κ τ λ.

(9) Ὁ σατυριζόμενος εἰς τὴν τρέλλα του ἐφυσσοῦσε μετὰ τὴν μήτη.

(10) Τσάφοι) Κλέφταις· δηλαδή, ὅσοι τὸν ἐτριγύριζαν νὰ τὸν κληρονομήσουν.

Η ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

(1) Διονύσιος ὁ Ροῖδης, τὸν ὁποῖον πιστὰ ζωγραφίζουν τὰ ἐξῆς δύο σατυρικά αὐτοσχεδιάσματα, ἦταν Ζακύνθιος καλὰ γεννημένος. Εἶχε σπουδάζῃ εἰς τὸ Πατάμιον, ὅπου ἀκολούθησε τὰ φιλολογικὰ μαθήματα τοῦ Καισαρώτη, καὶ ἔλαβε καὶ τὸν στέφανόν τῆς Ἱατρικῆς. Τὸ πολὺν τὸ διά-

βασμα ἔκαμεν ὥστε εἰς τὸ μικρὸ του κεφάλι ἐγεννήθηκε ἡ ἰδέα ὅτι ἦταν ἓνας μέγας νοῦς, καὶ ἐβλήθηκε νὰ συγγραφῇ ἐπιστημονικὰ καὶ ποιητικὰ κάθε λογῆς. Μὲ τοῦτο τὸ φρόνημα ἐγύρισε εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἡ οἰκονομικὴ του κατάστασις τὸν ἀνάγκασε νὰ καμῇ τὸ δάσκαλόν· ἐπειδὴ, ὡς ἱατρός, δὲν ἐπιτύχαινε εἰς καμμίαν θεραπείαν, εἰς τρόπον ὥστε ἐγελοῦσεν ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην. Εἰς τὴν πατρίδα του ἐπερνοῦσε ὡς σοφός, ἀλλὰ ἰδιότροπος, ἄνθρωπος. "Ἀρα ὁ Σολωμὸς ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἐπρωτογνώρισε τὸν Ροῖδην, ἐκατάλαβε ὅτι ἦταν ἓνα ἄτομο μοναδικὸ εἰς τὸ εἶδος του, καὶ ὅτι ἔως τότε τοῦ εἶχε λείπῃ μόνον ἡ ἀφορμὴ νὰ φανερώσῃ ὅλα τὰ ἀξιογέλαστα ἰδιώματά του. Ὁ Σολωμὸς ἄρχισε νὰ τοῦ δείχνεται ἄκρος θαυμαστής του, καὶ νὰ τοῦ ἀνάβῃ τὴ δοξομανίαν του μὲ τοὺς πλέον καλακευτικὰς τραστους· μὴ ὅλον ὅτι δὲν ἠμποροῦσε, οὔτε τὸν ἔμελε, νὰ βασιτάξῃ τὰ γέλοια ὅταν ὁ Ροῖδης τοῦ ἐδιάβαζε τὰ συγγράμματά του· ἀλλὰ τοῦτος τυφλωμένος ἀπὸ τὴ φιλαυτίαν ἐλογάριαζε μοναχὰ τὰ παινέσματα. Αὐτὰ, καὶ ἡ γενναιότης τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐβοηθοῦσε ἀδιάστατα εἰς ταῖς χρεαίαις του, (α) ἔκαμαν ὥστε ὁ Ροῖδης ἐμακάριζε τὸν ἑαυτό του ὅτι εὐρηκε τέλος τὸν ἄνθρωπον, ὅπου ἐνόησε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν προκοπὴν του· τὸν ἔλεγε ἡ mio Name (ὁ Θεὸς μου). Σιμὰ εἰς τὴν ἀναποδιά τοῦ λογικοῦ ὁ Ροῖδης εἶχε μίαν ἄκρα ἠθικὴ ἀναισθησίαν· δὲν ἦταν ὅμως ὅλως δι' ὅλου γυμνὸς ἀπὸ κάθε χάρισμα· ἦταν καρδιογνώστης καὶ εἶχε ζωντανή, ἂν καὶ παράξενη, φαντασίαν.—Ἡ φιλία καὶ οἱ κολακείαις τοῦ Σολωμοῦ τὸν ἔκαμαν νὰ ξεσκεπάσῃ τολμῆρά ὅλη τὴ φιλαυτίαν του καὶ τὴν καταφρόνησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνετο κατάκαρδα γιὰ τοὺς πλέον πνευματώδεις καὶ προκομμένους συμπολίταις του, καὶ νὰ πεθάνῃ

(α) Ὁ Σολωμὸς εἶχε τὰ χρήματά του εἰς ἓνα συρτάρι ἀκλειδωτό. Ὅταν ὁ Ροῖδης εἶχε χρεία, ἐπήγαινε νὰ τὸν εὕρῃ τὸ πρωί, ἐνῷ ἦταν ἀκόμη εἰς τὸ κρεβάτι, καὶ ὀμπροστά του ἀνοίγει τὸ συρτάρι καὶ ἐπαιρνε χρήματα. Ὁ Σολωμὸς τοῦ ἔλεγε· Ἀγαπητὲ Δοτόρο, μὴ τὰ πάρῃς ὅλα, τί δὲν καρτερῶ ἄλλα γιὰ τοῦταις ταῖς ἡμέραις.—Μὴ φοβᾶσαι, τοῦ ἁπαντοῦσε ὁ Ροῖδης, θέλει πάρῃς ἓνα μέρος μοναχά.—Κ' ἔτσι ἔκανε, ἐπειδὴ ἦτανε μέτριος.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

με τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἦταν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς ἐπο-
χῆς του.

(2) Ὁ Ροῖδης πηγαίνει νὰ εὔρῃ τὸν ποιητὴ τὴν πρώτην
τοῦ χρόνου 1824· τὸν βλέπει ὁποῦ γράφει, καὶ ἀπ' αὐτὸ
παίρνει ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ, καθὼς ἔκανε πάντα γιὰ τὸν
ἑαυτὸ του. Φαίνεται ὅτι ἐκείνῃ τὴν ἡμέραν ὁ Ροῖδης εἰς
τὴν ὁμιλίαν του ἐσυγκεφαλαίωσε ὅλα του τὰ παράξενα
ιδιώματα· ὅθεν ἡ φαντασίᾳ τοῦ Σολωμοῦ ἔλαβε ζωντανὴν
ἐντύπωσιν, καὶ ἐμόρφωσε τούτῃ τὴ σάτυρον, ἣ ὁποία εἶναι
μία συνοπτικὴ εἰκόνα τοῦ Ροῖδου.

(3) Χαρτὶ μὲ μπαρούτι ὁποῦ φτειάνουν τὰ παιδιὰ ἔς
ταῖς ἐορταῖς.

(4) Νέος Ζακύνθιος στιχουργός, (Ἐκχυότανε πῶς εἴ-
ταν παλληκαρᾶς, καὶ ὅταν ἐπῆγε στὴ Ζάκυνθο ὁ Καλ-
λέργης καὶ ὁ ἀρμολογὴς Νουγεντ, ἔγραψε στίχους καὶ τοὺς
ἐτοιχοκόλλησε. Τὸν Ταβουλῆον αὐτὸν ἐσατύρισε ἄλλος
ἀντίζηλος του στιχουργός μετὰ τὴν ἀκόλουθον σάτυρον ποῦ
περιέσωσε ὁ Λεὼν Ζωῆς :

Μωρὲ γειά σου Ταβουλῆον !
Καὶ ποῖός ἐχει τέτοια χάρι,
Νὰ συνθέτῃ τέτοιους στίχους
Καὶ νὰ τοῖι καλλῆν τοῖι τοίχους.

Ὅλοι σου οἱ συμπατριῶτες
Θάρρουν νὰ σ' εὐχαριστήσουν,
Μὲ τυριά, φελλιά μπομπότες
Θέ νὰ σὲ συναπαντήσουν.

Καὶ χτυπώντας τὸ τυγάνι,
Μὲ σφουριγματιές καὶ κλάσα
Θά σοῦ πλέξουνε στεφάνι
Ἀπὸ σκόρδα καὶ ἀπὸ πρύσα.

(5) Ὁ γνωστός ποιητὴς Κύρ. Γεώργιος Τερτσέττης,
συμπολίτης καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ· ὁ τῶρα Βιβλιοφύλα-
κας τῆς Βουλῆς εἰς Ἀθήνας. Ὅταν στὴ συναναστροφὴν
τοῦ Σολωμοῦ ὁ Ροῖδης ἐκφωνῶντας τὰ συγγράμματά του
ἐκυλοκάρδιζε τοὺς πλεον σοβαροὺς, τὰ δυνατὰ γέλια δὲν
τὸν ἐπέριζαν πάρα πολὺ ἀγαποῦσε νὰ πᾶρῃ ὡς ἀτα-
ξίας τῆς νεότητος· ἔλεγε· «Μωρὲς διαολόπουλα, ἡσυχάστε,
γιὰ ν' ἀδράξετε τὸ νῆμν». Ἀλλὰ τὸ κρυφὸ γέλιο, ἡ

κρυφή ματιά τὸν ἔκανεν νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ ὅρια, νὰ βροῖν μὲ βροσίαις παράξενες, πρωτότυπα γεννήματα τῆς φαντασίας του λ.χ. Λέγα τὰυ παντός.

(3) Γαστίνος Γρασσέττης, ἰταλὸς διδάσκαλος τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς Φιλολογίας. Εἶχε νυμφευθῇ γυναῖκα Ζακυνθινή. Ἐγνώριζε καλὰ τὴν ὁμιλουμένη μὲ γλῶσσαι καὶ ἐμετάφρασεν ἰταλικά τὸν Ὑμνον στὴν Ἑλευθερίᾳ εἰς τὰ σημειώματά του ἔδειξε χρίσιν ὁρθή, καὶ γνώση τῆς ποιητικῆς. Μετὰ τὸν θάνατό του ἐτυπώθη μία ἀπλοῆ ληνικὴ Γραμματικὴ του. Ὁ Γρασσέττης δὲν ἐγελοῦσε εὐκολὰ κάποιον κάποιον ὁμοίως, ἐνθ' ὁ Ροῖδης ἐδιαβάζε τὰ συνθέματά του, ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ σαβανὸν τοῦ ἥθους μὲ ἓνα μισόλογον, ὁποῦ ἐπίσμωνε πολὺ τὸν Ροῖδην.

(7) Ἦταν ἡ ἀλήθεια· οἱ διωγμοὶ τοῦ Ροῖδην ἦσαν ἀπέρανταις, καὶ ταῖς ἐρτζιτάριζε μεγαλοφώνως· εἰς τοῦτο ἦταν ἀκούσιτος, καθὼς δὲν ἐβαρύνουν ποτε νὰ ἀντιγράψῃ καὶ νὰ ξανααντιγράψῃ τὰ συγγράμματά του. Ὁ Ροῖδης ἐξερόβηξε συχνά. Ἀλλὰ ταῖς περισσότεραις φορές δίχως καμμίαν ἀνάγκη, εἰρήνῃ γιὰ νὰ σέβῃ τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων στὸν ἑαυτοῦ.

(8) Ἐνταῦς ἰταλὸς ἱερεὺς ὁποῦ εὗρίσκετο εἰς τὴ Ζάκυνθο. Ὁ Σολωμὸς ἔκανε ἐναντίον τοῦ Ροῖδην σάτυρας ἰταλικαῖς καὶ ταῖς ἔδινε τοῦ Μαρώνη γιὰ νὰ ταῖς περνᾷ γιὰ δικαίαις του. Ὁ Ροῖδης ἀπαντοῦσε μὲ ἄλλαις σάτυραις. Τότε ὁ Σολωμὸς ὑπερσπαινοῦσε τοὺς στίχους τοῦ Ροῖδην, καὶ ἔφανε τὴν αὐθάδεια τοῦ Μαρώνη.

(9) Ἀδελφὸς τοῦ Ροῖδην.

(10) Ἰδ. τὴν Σημ. 1.

(11) Ἐδειχνε καὶ τὴ λατινικὴ γλῶσσα· ἀλλὰ εἶχε καὶ εἰς αὐτὸ μέθοδον τόσον ἀλλόκοτη, ὥστε κἀνέναν δὲν ἐμάθαινε τίποτε ἀπὸ αὐτόν. Ἰδοὺ ὁ ὀρισμὸς τῆς Γραμματικῆς, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπροσοίμαζε τὸ μῦθμά του. «Παιδί μου, ἡ Γραμματικὴ εἶναι ἓνα ἄρμαζο μὲ πολλὰ παρακάσελα· σήμερον τραβοῦμε τὸ παρακάσελο, ὅπου εὗρίσκεται τὸ ρήμα».

(12) Τσάρης). Ὄνομα κύριο, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ τὸ ἰδίωμα τοῦ ἀνθρώπου ὁποῦ τὸ ἔφανε, ἐξατάνησε, εἰς τὴ Ζάκυνθο, συνόνυμον τοῦ μωροῦ.

(13) Τὸ Βζίτ· δηλαδὴ μία, ὥσάν σφουριξιά, τὴν ὁποίαν ἄκουε καθὼς ἔλεγε ὁ ἴδιος, μέσ' ἔς τὰ μυζλά του, ἦταν ἡ Μαῦσα τοῦ Ροῖδην.

(14) Ἐπίθετα... ἀπὸ καὶ 1) Ἀπὸ τῶν τὰ πλέον παρὰ

ξένα, τὰ πλέον ἀνάρμιστα, τὰ πλέον ἀσυνήθιστα, ὅπου ἤμπορεῖ νοῦς ἀνθρώπου νὰ φαντασθῇ· μὲ αὐτὰ ὁ Ροῖδης ἐστοχάζεται νὰ ξαφνίσῃ τὸν κόσμον.

(15) Ὁλοστροφύλλῃ) Εἶχε γράψιμο στρογγυλό.

(16) Νιόνιος). Χαϊδευτικὸ τοῦ «Διονύσιος» ἐννοεῖ τὸν Σολωμό.

(17) Λόγος εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· τὸ κυριώτερον ἀπὸ τὰ περὶ τοῦ συγγράμματος. Εἰς αὐτὸ εἶχε σωρεύσῃ ὅ,τι καὶ ἂν ἤξερε, φιλολογικά, μαθηματικά, ἱστορικά, ἱατρικά, μὲ ἓνα πλῆθος ὀνόματα συγγραφέων, στρατηγῶν κ. τ. λ.

(18) Ἕνα ἐπικὸ ποίημά του.

(19) Ὅλο τὸ ἐνάντιον· μάλιστα ἐδυσκολεύετο πολὺ εἰς τὴ στιχουργίαν, ὡς ὅλον ὅτι εἶχε κάμῃ χιλιάδες κακοὺς στίχους. Κάποτε ὅμως τοῦ ἐτόχευε νὰ κάμῃ δύο τρεῖς καλοὺς. Αὐτοὶ δὲν ἐξέφευγαν τοῦ Σολωμοῦ· καὶ μόλις τοὺς ἄκουε, ἔπαινε τὰ γέλια κ' ἔτρεχε καὶ τὸν ἐφίλειε.

ΤΟ ΙΑΤΡΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

(1) Ἡ Νοβένα). Ἕνα ποίημά του.

(2) Παίζει μὲ τὸ ὄνομα Tagliapietra=πετροκόπος. Ταγιαπιέτρας τοῦ κακοῦ=πελεκητῆς τῆς ἀρρώστιας.

(3) Ὁ Ταγιαπιέτρας εἶχεν ἀναθραφῇ εἰς τὴ Γαλλίαν, καὶ ἐσυνειθούσε νὰ ὁμιλῇ γαλλικά.

(4) Ὁ ἱατρὸς Καντιότος ἔλεγε εἰς ὅλα· Va benissimo =πολὺ καλά.

(5) Ρήγας Φαρμακοπώλης. (Εἶχε τὸ φαρμακεῖο του στὴν ὁδὸ Κοντούζη. Καὶ εἶταν πολυτελέστατα ἐπιπλωμένο, μὲ καναπέδες, πολτρόνες, κ.λ.π., ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Δὲ Βιάζης).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΙΑΛΟΓΟΣ (α)

A voce più ch' al ver drizzan li volti
E così ferman lore opinione.
Prima ch' arte o ragion per lor s'ascolti.
Dante Purg. C XXVI

ΠΟΙΗΤΗΣ—ΦΙΛΟΣ—ΣΟΦΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΦΙΛ. "Επειτα ἀπὸ τόσαις ὁμιλίαις, ἐξέχασες κυττάζον-
τας κατὰ τὸ Μοριά.

ΠΟΙΗΤ. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐξέχασες καὶ σύ, γιατί δὲν
μοῦ ὠμιλοῦσες παντελῶς εἶναι πιθανὸ νὰ ἐστοχαζόμασθε
τὰ ἴδια πράγματα καὶ οἱ δύο ἤμπορεῖ νὰ ἐπέρασαν τρεῖς
ὥραις ἀφοῦ ὁ ἥλιος ἐμεσουράνησε, θέλουν ἀκόμη τέσσα-
ρες γιὰ νὰ θολώσουν τὰ νερά, καὶ ἂν θέλῃς ἤμποροῦμε
νὰ καθίσουμε εἰς τούτη τὴν πέτρα καὶ νὰ ξαναρχινήσουμε.

ΦΙΛ. "Ας καθίσουμε· γλυκεῖα ἡ μυρωδιὰ τοῦ πελάγου,
γλυκὸς ὁ ἀέρας, καὶ ὁ οὐρανὸς ἀσυνγέφιαστος.

ΠΟΙΗΤ. Τὸ πέλαγο εἶναι ὅλο στρωτό, καὶ ὁ ἀέρας
λεπτότατος, καὶ ὁποῖος ἤθελε νὰ κινήσῃ γιὰ τὸ Μοριά,
δὲν ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ ταξίδι χωρὶς νὰ δουλέψουν ἀκα-
τάπαντα τὰ κουπιὰ.

Σημ. (α). Τὸ διάλογο τὸν ἔγραψε ὁ Δ. Σολωμὸς στὴ
Ζάκυνθο τὸ 1824, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Τερτσέτης. Τὸ κεί-
μενο ὅμως ποῦ ἔχουμε, ἀνήκει σ' ἐν' ἀντίγραφο ποῦ ἐκρά-
τησε ὁ φίλος τοῦ ποιητῆ Πήλικας, καὶ τὸ ὁποῖο ἐσώθηκε
ἀτελές.

ΦΙΛ. Τί σοῦ ἀρέσει περισσότερο, ἡ ἡσυχία τῆς θάλασσας, ἢ ἡ ταραχή;

ΠΟΙΗΤ. Νά σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, μοῦ ἄρεσε πάντα ἡ γαλήνη, ὅπου ἀπλώνεται καθαρῶτατ' τὴν ἐθεωροῦσα σὰν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἀπομακρίνει ἀπὸ ταῖς ἀνησυχίαις τοῦ κόσμου, καὶ μὲ εἰλικρίνεια φανερῶνει ὅσα ἔχει μέσα του. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐπέρρασαν τὰ καράβια μας γὰρ νὰ πάνε ὡς τὸ Μεσολόγγι, μ' ἀρέσει περισσότερο ἡ ταραχή· ἐφαίνονταν δύο δύο, τρία τρία, καὶ ἐξάνοιγες λευκὰ τὰ κατάρτια ἀπὸ τὰ φουσκωμένα πανιά, λευκὰ ἀπὸ τοὺς διασκορπισμένους ἀφρούς τὰ κύματα, τὰ ὅποια μὲ μία βουή, ὅπου λές καὶ ἦταν χαρῆς, ἀναγύλλιαζαν εἰς τὸ πέλαιον τοῦ Ἰονίου, καὶ ἐσυνετρίβονταν εἰς τὸ γαλὸ τῆς Ζακύνθου.

ΦΙΛ. Τὸ θυμοῦμαι καλὰ καὶ τόσος ἦταν ὁ κρότος, καὶ τόση ἡ ἀνακαίωσις τοῦ πέλαιου, ὅπου σὲ ἐπαρμήρισα, γὰρ ν' ἀποφύγουμε τὸ ράτισμα, ὅπου ἀσπάνου μας σταλοβολοῦσε ἡ θάλασσα.

ΠΟΙΗΤ. Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ πέρα οἱ δικοὶ μας δὲν ἔχουν τόση δυσκολία νὰ βοέχωνται μὲ τὸ αἷμα τους, ὅσων ἔχουμε ἐμεῖς νὰ νοτισθοῦμε ἀπὸ ὀλίγαις σταλαγματιαῖς θαλασσιναῖς.

ΦΙΛ. Ἐτοιμάζεσαι πάλι νὰ ξανακυττάξῃς κατὰ τὸ Μορί, καὶ νὰ ξανασπατήσῃς... ἀγκαλιὰ ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπο νὰ σὲ κάμω νὰ ὁμιλῇς ὅποτε θέλω.

ΠΟΙΗΤ. Ἐκατάλαβα· θέλεις νὰ ὁμιλήσουμε γὰρ τῇ γλῶσσᾳ; μὴγαρὶς ἔχω ἄλλο ὥς τὸ νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία καὶ γλῶσσα; Ἐξείνη ἀρχισε νὰ πατῇ τὰ κεφάλια τὰ Τοῦρκικα, τοῦτη θέλει πατήσῃ ὀγλήγορα τὰ σοφολογιωτατιστά καὶ ἔπειτα ἀγκυλιωμέναις καὶ οἱ δύο θέλει προχωρήσουν εἰς τὸ δρόμο τῆς δόξας, χωρὶς ποτὲ νὰ γυρίσουν ὀπίσω, ἂν κἀνένας Σοφολογιώτατος κρόξῃ, ἢ κἀνένας Τοῦρκος βανίξῃ, γιὰτὶ γὰρ μὲ εἶναι ὅμοιοι καὶ οἱ δύο.

ΦΙΛ. Βέβαια εἶναι ἐχθροὶ μας καὶ οἱ δύο· μὲ κάνεις νὰ θυμηθῶ τὰ λόγια τοῦ Λόζ. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἓνα μεγάλο ποτάμι, εἰς τὸ ὅποιον ἔχουν ἀνταπόκρισιν τὰ ὅσα γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅποιος δὲν τὴν μεταχειρίζεται καθῶς πρέπει κάνει ὅτι τοῦ βολέσῃ, γὰρ νὰ κόψῃ ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς δρόμους, μὲ τὸ μέσον τῶν ὁποίων τρέχει ἡ πολυμάθεια. Ὅποιος κάνει λοιπὸν αὐτὸ μὲ ἀπόφαση θέλημα

τική, πρέπει οἱ ἄλλοι νὰ τὸν στοχάζωνται ἐχθρόν τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πολυμάθειας.

ΠΟΙΗΤ. Τί λές; ὡς ποτε θὰ πηγαίνῃ ὁμπρὸς αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις; ἓνας λαὸς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ ὁμιλῇ ἔς ἓναν τρόπον, ὅλγοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ ἐλπίζουν νὰ κάμουν τὸν λαὸν νὰ ὁμιλῇ μὲν γλῶσσαν δικήν τους;

ΦΙΛ. Γιὰ κάποιον καιρὸ ἡ ὑπόθεσις θέλει ἀναλωθῇ ἢ ἀλλῆθεια εἶναι καὶ Θεὸς, ἀλλὰ τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου σηματοῖται τὴν τουτίζον ἐχθρόν. Κάποιοι γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ γράφοντας εἰς ἐκείνον τὸν τρόπον τὸν σωτηριὸν ἀπόκτησιν κάποια φήμη σοφίας, τὸν ἀκολουθοῦν, καὶ ὅς εἶναι σφαλές.

ΠΟΙΗΤ. Αὐτοὶ εἶναι ἀξιοπαρόμοιοι με τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι γὰ νὰ ζήσουν πλουτοὺν ψαρεύει.

ΦΙΛ. Περιγράφει τὸ ἐργαστήρι ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς ὁ Σέλιγκερ ἐξέλεξα, καὶ θέλω νὰ σοῦ ξαναθυμώσω τὰ λόγια του, γιατί, τῇ ἀλήθειᾳ, μοῦ ξαναθυμῶν τὸν τρόπον, εἰς τὸν ὅποιον εἶναι γραμμένα τὰ βιβλία τῶν Σοφολογιστῶν. Ἐξέμελλον ἀπὸ τὸ πατέρα τοῦ πρωτότατου ἐργαστηρίου μὲ ξερὰ ξύλα, ἕνας κροκοδείλιος ἀγερομέσος, καὶ ἄλλα δευρία ἀσχημον ψαλῶν ἦσαν τριγύρου πολλὰ στυάκια ἀδυνατὰ με σκιερὰ καὶ, ἀγγεῖα ἀπὸ χοντρό πηλο ποτίζον, ἦσαν φούσκες, ἦσαν βαυρόμορφα παλιωμένα, κακομοιρισμένα, δευρία βούδια, παλιά κομμάτια ἀπὸ διαφόρων λογίων λαοικί, ἀριὰ σπαρμένα ἐδὼ καὶ ἐκεῖ, γὰ νὰ προσκαλέσουν τὸν ἀγοραστή.

ΠΟΙΗΤ. Βλέπω ἀπὸ μακριὰ ἓναν Σοφολογιστῆν ἐπιθυμῶ γὰ τὴν ἡσυχίαν μου καὶ γὰ τὴ δική σου, καὶ τὴ δική του, νὰ μὴν εἶδῃ κανεὶς μας.

ΦΙΛ. Τὸ εἰδυμένον πολὺ ἐστὶ θυμώεις πάρα πολὺ.

ΠΟΙΗΤ. Θυμῶναι γιατί εἰμι στενεμένος νὰ ξαναπῶ τὰ πράγματα, ὅπου εἶπ' ἐν τόσῃς φοραῖς τὰ ἄλλα ἔδην, καὶ οἷχως ὀφέλεια νὰ τὰ ξαναπῶ. Οἱ Γάλλοι ἔλαβαν φιλονεικίαν γὰ τὴ γλῶσσα, καὶ ἐτελείωσε εἰς τὴν εποχὴ τοῦ Δελφινέρη τὴν ἔλαβαν οἱ Γερμανοί, καὶ ὁ Ὅστις ἔδωσε τὸ παράδειγμα τῆς ἀλήθειας τὴν ἔλαβαν οἱ Ἰταλίδι, καὶ με τόσο πείσμα, ὅπου μῆτε τὸ παράδειγμα τοῦ Ὑψηλῆτου Ποιητῆ εἶχε φθάσῃ γὰ τότε νὰ τοὺς καταπείσῃ. Ἠσώχασαν τέλος πάντων, γράφοντας τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ τους, τὰ σαφὰ ἔδην καὶ ἀπὸ ἐκείναις οἱ ἐλεσινεῖς ἀνησυχίας νὰ μῆς εἶναι παράδειγμα γὰ νὰ ταῖς ἀποφύγουμε, ἐπέσαμε εἰς χειρότερα σφάλματα. Τέλος πάντων οἱ Σο-

φολογιώτατοι ἐκείνων τῶν ἐθνῶν ἤθελαν νὰ γράφεται μὴ γλῶσσα, ὅπου ἦταν μία φορά ζωντανή εἰς τὰ χεῖρά τῶν ἀνθρώπων καὶ πρᾶγμα βέβαιον, καὶ ἂν ἦταν ἀληθινὰ δυνατόν· γιατί δυσκολεύει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς σοφίας· ἀλλ' οἱ δικοὶ μας θέλουν νὰ γράψουμε μία γλῶσσα, ἡ ὁποία μήτε ὀμιλεῖται, μήτε ἀλλοίς φοραῖς ὀμιληθῆκε, μήτε θέλει ποτὲ ὀμιληθῇ.

ΦΙΛ. Ὁ Σοφολογιώτατος ἐρχεται κατὰ μᾶς.

ΠΟΙΗΤ. Καλῶς τὰ δέχθηκε μὲ τὴν ὑπομονή σου! ἐγὼ δὲν θέλω λόγια μ' αὐτόν. Κόττα πῶς τρέχει! Τὸ πηχοῦνι του σηκώνει τὴν ἄκρην, ὥσάν νὰ ἤθελε νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴ μύτη. Ὡ νὰ ἐγένονταν ἡ ἐνωσις, καὶ τόσο σφιχτῇ, ποὺ νὰ μὴν μπορῇ ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, γιὰ νὰ φωνάξῃ τὸ γένος!

ΣΟΦ. Ἐφαγα τὸν κόσμον, φίλτατε, γιὰ νὰ σ' εὐχαρῶ εἰρεῖα, ὅπως εἶναι τὸ χρέος ἐνὸς πατρὸς τοῦ πατριώτη νὰ τρέχῃ, ὅταν εἶναι εἰς κίνδυνον ἡ δόξα τοῦ γένους· ἓνα βιβλίον θέλει τυπωθῇ γρήγορα, γραμμένο εἰς τὴ γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδας, ὅπου λέγει κατὰ γὰ μᾶς τοὺς σοφοὺς, καὶ μὴ κακοφαίνεται.

ΦΙΛ. Γιατί σοὺ κακοφαίνεται;

ΣΟΦ. Γιατί πολλὰ μισαλὰ εἶναι σωστά, καὶ πολλὰ ὄχι· καὶ ὅσα δὲν εἶναι σωστά, ἡμπορεῖ νὰ ἀπατηθοῦν. Εἶναι τόσοι χρόνοι ὅπου οὐδὲν ἔχω γιὰ τὸ κοινὸν ὄφελος τῆς πατρίδος μου, καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐβγῶν ἄλλοι νὰ μοὺ τυφλώσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἦλθα ἔς ἐσέ, ὅπου εἶσαι σοφός καὶ σό, γιὰ νὰ ἐνωθῶμε μὲ ὅσους συλλογίζονται καλὰ, καὶ νὰ καταπλακώσουμε αὐτὸν τὸν βάρβαρον συγγραφέα.

ΦΙΛ. Καὶ ποῖος εἶναι ὁ συγγραφέας;

ΣΟΦ. Δὲν μοὺ εἶπαν τ' ὄνομά του· μοὺ εἶπαν, πῶς εἶναι ἓνας νέος ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν κοινὴ γλῶσσαν βαστάει πάντα τὸ σπαθί ἔς τὸ χέρι, καὶ ἀπὸ τῆς μάχης τῆς μεγάλης ἡμποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἐκαταστήθηκε ἄλλος Αἴας ματιγοφόρος.

ΠΟΙΗΤ. Λοιπὸν πάρε τὰ μέτρα σου, μὴ λάχῃ καὶ ἔς τὸν θυμὸν τοῦ σκοτώσῃ πρόβατα καὶ αὐτὸς, καὶ ἐντροπιασθῇ.

ΣΟΦ. Ἄς ἐντροπιασθῇ γι' αὐτόν δὲν μὲ μέλει γιὰ τὸ κοινὸν ὄφελος.

ΠΟΙΗΤ. Καὶ τί ὄφελος;

ΣΟΦ. Ἡ γλῶσσα σοὺ φαίνεται λίγη ὀφέλεια; μὲ τὴν

γλώσσα θά διδάξῃς τὸ κάθε πρόγραμμα· λοιπὸν πρέπει νὰ διδάξῃς πρὸς ταῖς ὁρθαῖς λέξαις.

ΠΟΙΗΤ. Σοφολογιώτατε, τίς λέξαις ὁ συγγραφεὺς δὲν ταῖς διδάσκει, μάλιστα ταῖς μαθίνει ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα· αὐτὸ τὸ ξέρουν καὶ τὰ παιδιά.

ΣΟΦ. (Μὲ μεγάλη φωνή). Γνωρίζεις τὰ Ἑλληνικά, Κύριε; τὰ γνωρίζεις, τὰ ἐμπούδαζες ἀπὸ μικρὸς;

ΠΟΙΗΤ. (Μὲ μεγαλότερη). Γνωρίζεις τοὺς Ἑλλήνας Κύριε; τοὺς γνωρίζεις, τοὺς ἐμπούδαζες ἀπὸ μικρὸς;

ΦΙΛ. Ἀδελφίμα, μὴν ἀρχινῇτε νὰ φωνάζετε, γιατί βοισκοῦντο εἰς τὸ δρόμο, καὶ ἡ ἀληθινὴ σοφία λέει τὸ δικαίον της μὲ μεγαλοπρέπεια, καὶ χωρὶς θυμοῦς.

ΣΟΦ. (Χαμηλώνοντας τὴ φωνή καὶ προσπαθώντας νὰ φανῇ μεγαλόπρεπος). Ἀλήθεια, φίλε, ἔτσι ἔκανε καὶ ὁ Σοκράτης.

ΠΟΙΗΤ. Ἀπαρίλλαχτι! Θυμήσου τὸ ὄνομα, γιατί ἤμπορεῖ νὰ χρεωσθῇ. Ὅποσο σοῦ ξαναλέγω ὅτι ὁ διδάσκαλος τὸν λέξων εἶναι ὁ λαός.

ΣΟΦ. Τοῦτο μοῦ φάνεται πολὺ παράξενο· ἕνας ἀπὸ τοὺς σοφώτερους τοῦ ἔθνους μετ' ἐργαζομενὸν ὅτι γιὰ νὰ γράψωμε μὲ τὰ λόγια τοῦ λαοῦ, πρέπει καὶ μὲ τοὺς στοχασμοὺς τοῦ λαοῦ νὰ συλλογισώμεσθε.

ΠΟΙΗΤ. Αὐτὰ εἶναι τέσνει στραβόκαρμα ἐνὸς πατέρα εὐμορφίαται. Ὁ Κονδιλιάκ εἶχε πῇ πῶς ἡ λέξη εἶναι τὸ σημεῖο τῆς ἰδέας· δὲν ἐφαντάσθηκε ὅμως ποτὲ πῶς ὅσοι ἔχουν ταῖς ἰδίαις λέξαις ἔχουν τοὺς ἰδίους στοχασμοὺς. Τὰ νοήματα εἰς τὸν τῶπον, εἰς τὸν ὅποιον ζῆς, ἔχουν τὴν ἰδίαν τιμὴν· μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὰ χέρια μου δὲν ἀξίζουν, γιατί δὲν ἤξερω νὰ τὰ ἐξοδιάζω, εἰς τὰ χέρια σου ἀξίζουν λίγο περισσότερα, γιατί ἤξερεῖς καὶ τὰ οικονομεῖς, καὶ εἰς τὰ χέρια ἐνὸς τρίτου εἰς ὀλίγον καιρὸ πληθαίνουν. Ἀν ἦταν αὐτὸ ἀληθινόν, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐνὸς τόπου ἔπρεπε νὰ ἔχουν τοὺς ἰδίους στοχασμοὺς· διαφέρουν ὅμως εἰς αὐτοὺς, ὅπως διαφέρουν εἰς ταῖς φυσιογνωμίαις· καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν τοῦ γένους κἀνένας Σοφολογιώτατος ἐτρολλαινότου, εἶναι πιθανὸ νὰ ἐξεθάρμινε τὴν τρέλλα του μὲ τὰ ἴδια λόγια, ὅπου ἦτο συνεθισμένος νὰ λαλῇ· καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι σωστὸ πρόγραμμα νὰ πῶ, ὅτι συλλογίζεται ὡπὸν καὶ ἐσένα;

ΣΟΦ. Σ' τοῦτο τὸ στεγνόν, φρόνιμα ὁμίλησας· ταῖς λέξαις ὅμως τοῦ λαοῦ νὰ μεταχειρίζομασθε εἶναι ἀγνωστο πρόγραμμα.

ρει όλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ταῖς γλώσσαις ἀκόμα, καὶ ἡσυχάσε.

ΣΟΦ. Τί εὐγένεια ἡμποροῦν νὰ ἔξουν οἱ λέξαις μας, ἂν ἦναι διεφθαρμέναις;

ΠΟΙΗΤ. Τὴν εὐγένειαν, ὅπου εἶχαν αἱ ἀγγλικάις, πρὶν γράψῃ ὁ Σέϊκσπηρ, ὅπου εἶχαν οἱ γαλλικάις, πρὶν γράψῃ ὁ Ρασίν, ὅπου εἶχαν οἱ ἐλλήνικαῖς πρὶν γράψῃ ὁ Ὅμηρος, καὶ ὅλοι τοὺς ἔγραψαν ταῖς λέξαις τοῦ καιροῦ τοὺς. Κάθε γλώσσα πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἔχῃ λέξαις ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις καὶ ἡ εὐγένεια τῶν γλωσσῶν εἶναι ὥσάν τὴν εὐγένειαν τῶν ἀνθρώπων· εὐγενὴς ἐσὶ, εὐγενὴς ὁ πατήρας σου, ὁ πάππος σου· εὐγενὴς, ἀλλὰ πηγαίνοντας ἐμπρὸς βρίσκεις βέβαια τὸν ἀνθρώπον, ὅπου ἔπαιξε τὴ φιλογένην βόσκοντα πρὸβατα.

ΣΟΦ. Ἐγὼ δὲν λέγω νὰ γράφουμε καθαυτὰ ἐλληνικά, ἀγχαλὰ ἐπρεπε νὰ κάνουμε χίλιας εὐχαῖς γιὰ νὰ ξαναζήσουν ἐκεῖνα τὰ λόγια.

ΠΟΙΗΤ. Ἐγὼ δὲν κάνω κάμμία, γιὰ νὰ μὴν χάσῃ καιρὸ· καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Ματοουάλα νὰ ἤμουν βέβαιος πὼς θὰ ζήσῃ, δὲν ἀνοίγα στόμα γιὰ τέτοιαις εὐχαῖς, οἱ ὅποιαι φέρονται τὸ ἴδιον ὄφελος, ὅπου φέρονται τὰ κακάματα ἔς τὰ σώματα τῶν νεκρῶν. Οἱ εὐχαῖς, ὅπου κάνω εἶναι γιὰ νὰ ξαναζήσῃ ἡ σοφία, καὶ ἡ σοφία δὲν θέλει ξαναζήσῃ ποτέ, ὅσο γράφετε μὲ τὸν τρόπον τὸν ἐδικὸν σας. Ἐλαβα πάντα τὴ δύστηνιαν νὰ στοχάζωμαι μὲ τὸν Σωκράτη ταῖς λέξαις ὥσάν ταῖς σφυριαῖς· τὸ αὐτὶ σου πυθαγορίζει ἔς ταῖς παλαιαῖς, τὸ δικὸ μου καὶ τοῦ γένους ἔς ταῖς τωριναῖς.

ΣΟΦ. Καὶ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ νὰ διορθώσῃ, καθὼς θέλει ὁ Κοραῆς, ταῖς λέξαις μας μὲ τὰ σχήματα τῆς παλαιᾶς;

ΠΟΙΗΤ. Γιὰ ποῖο δίκαιο θέλεις νὰ κάμῃς τέτοια διορθωσῇ;

ΣΟΦ. Γιατὶ ἡ διορθωσὴ μιᾶς γλώσσας νέας πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀδηγίαν τῆς μητρὸς τῆς ὅλη ἡ Ἑλλάδα λέγει μάτι, ἐμεῖς πρέπει νὰ διορθώσουμε, καὶ νὰ ποῦμε ὁρμάτιον· λέγει κρεβάτι, πρέπει νὰ ποῦμε κρεβάτιον.

ΠΟΙΗΤ. Ἡ πρότασις αὐτὴ ὁμοιάζει τὴν τρεῖλλα κάποιων ἀνθρώπων, ὅπου ἔχουν τὰ φαινόμενα τῆς φρονιμάδας.

ΣΟΦ. Τί ἐννοεῖς νὰ πῇς;

ΠΟΙΗΤ. Ἐννοῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι μ' ὅλον ποῦ ἡ πρότασις

φιίνεται πῶς περιέχει κάποιο δικαίωμα, ἂν τὴν ἐξέταξης καλὰ, δὲν περιέχει κανένα, καὶ εἶναι ἐνάντια εἰς τὰ παροδείγματα τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

ΣΟΦ. Τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ μοῦ ἀποδείξῃς.

ΠΟΙΗΤ. Μετὰ χαρᾶς καὶ τόσο προθυμότερα σοῦ τὸ ἀποδείχνω, ὅσο συλλογίζομαι πῶς τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτο θεμέλιο, εἰς τὸ ὅποιο ὑψώνεται τὸ μεγάλο χτίσιον τῆς γλώσσας σας, ἡ ὁποία, μὲ τὸ θέλημά σου, εἶναι βαρβαρώτατη, ὅπως θέλει σοῦ τὸ ἀποδείξω εἰς τὸ ἑξῆς. Ἡ διαφθορά τῆς μορφῆς τῶν λέξεων, λέγει ὁ Γιβελέν, εἶναι τριῶν λογίων ἢ ἀλλάχνουν τὰ φωνήεντα, ἢ ἀλλάχνουν τὰ σύμφωνα, ἢ ἀλλάχνουν τοποθεσία τὰ ψηφία, ὅπου συνθέτουν μίαν λέξη. Τοῦτο γίνεται εἰς κάθε γλῶσσα, ὅπου γενεῖται ἀπὸ ἄλλην. Παρατήρησε τὴ γλῶσσα τῶν Λατίνων, τὴ γλῶσσα τῶν Ἰσπανῶν, τὴ γλῶσσα τῶν Γάλλων, τὴ γλῶσσα τῶν Ἰταλῶν. Συγκρίνεταίς μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ ταῖς ἐγέννησε, καὶ θέλει ἰδῆς φανερώτατην τὴν ἀλήθειαν, ὅπου σοῦ λέγω. Τώρα ἄς πάρουμε τὸν πρῶτον στίχον τοῦ Δάντη, καὶ ἄς τὸν διορθώσουμε κατὰ τρόπο, ὅπου σεῖς ἀποφασίσετε νὰ μεταχειρισθῆτε. Nel mezzo del cammin di nostra vita. Ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι καθ'αυτὴ θυγατέρα τῆς Λατινικῆς, εἶναι ἑγγονή της· ἄς κάμουμε τὴ διορθοῦσιν μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιδειξιότητα, μὲ τὴν ὁποία τὴν κανετε ἐσεῖς εἰς τὴ γλῶσσα σας. Nel, εἶναι βαρβαρό, πρέπει νὰ ποῦμε in. mezzo, κεῖνα τὰ δύο zz εἶναι βάρβαρα, πρέπει νὰ ποῦμε medio. —Del, τίποτες. Cammin, κάθου γύρευε πόθεν ἐρχεται! ἄλλα θέλει μεγαλοφυχία· ἄς τὸ λατινίσουμε cammini. nostra, πρέπει νὰ ποῦμε nostrae —vita, πρέπει νὰ ποῦμε vitae. Νά, διορθωμένος ὁ στίχος καὶ φωτισμένο τὸ γένος! In medio cammini nostrae vitae.

ΣΟΦ. Τοῦτο εἶναι γελοῖον.

ΠΟΙΗΤ. Καὶ τὰ δικὰ σας τάχα ἀλλοιώτικα εἶναι; Εἰναι ἀπαράλλαχτα τὰ ἴδια. Καὶ τὸσον ἀνόητος ἦταν ὁ Δάντης νὰ μὴν εἰξεύρῃ καὶ αὐτὸς κατ' ἀναλογία νὰ κάμῃ ἑς τὴ γλῶσσαν του τέτοια διορθοῦσι; Οἱ στίχοι του οἱ λατινικοὶ δὲν εἶναι βέβαια εὐμορφοί, ὅμως μὲ τὸν Βιργίλιο, ὅπου ὅλον τὸν εἶχε ἑς τὸν νοῦν του, δὲν ἠθέλεε πολὺ τέτοιαις διορθοῦσαις νὰ ταῖς κάμῃ. Γιατὶ δὲν ταῖς ἔκαμαν οἱ Γάλλοι; γιατί δὲν ταῖς ἔκαμαν οἱ Λατίνοι; Καὶ πῶς ἠμποροῦσαν νὰ ταῖς κάμουν; Ἀς πάρουμε τὴν ὕστερον λέξιν, καὶ ἄς ἰδοῦμε ἂν ἠμπορῇ ποτὲ νὰ ἐβαρβαρωθῇ.

Εἶπαμε vitae, ἀντί γὰρ vita· ἀλλὰ ἐξεβαρβαρώθηκε εἰς τέτοιον τρόπο; Ὅχι, Σοφολογιώτατε· ἡ μορφή τῆς λέξης ἔπεσε ἀπὸ μίαν βαρβαρότητα εἰς ἄλλην· τὸ vitae εἶναι διεφθαρμένον καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ θυμασμοῦ σου βίος, τὸ ἐλληνικὸν τὸ βίος λοιπὸν εἶναι ἡ πρωτότυπη μορφή, καὶ ἡ ἀληθινὰ εὐγενικὴ; Ποῖος τὸ εἶπε; Ποῖος ξενεῖ νὰ σοῦ τὸ πῆ; Τὸ ὄφρις, τὸ ὁποῖον βέβαια τὸ στοχάζεσαι εὐγενικώτερον ἀπὸ τὸ φίδι, τὸ ὄφρις λέγω, μὲ τόσαις ἄλλαις λέξεσι, δὲν εἶναι μῆτε ἐλληνικόν, γιὰτὶ τὸ σφ εἶναι ξένον, καὶ μοναχὰ ἡ κατάληξις του εἶναι ἐλληνικὴ καὶ ἔτσι καθὼς βλέπεις, Σοφολογιώτατε, ἀγάμια, ἀγάμια, ἐγὼ σὲ στενεύω νὰ ὁμιλήσῃς τοῦ Ἀδάμ τῇ γλώσσᾳ, καὶ ἡμπορεῖς νὰ μοῦ ψάλλῃς μὲ τὸν Δάντη· La lingua ch' ei parlò fu tutta spenta· γιὰτὶ ἐγὼ σοῦ ἀποκραίνομαι. Ὁμῶς με τὰ νοήματα, γὰρ νὰ μὴ βαρβαρίζῃς!

ΣΟΦ. ...Λοιπὸν;

ΠΟΙΗΤ. Λοιπὸν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδας ὅλαις ταῖς λέξεσι...

ΣΟΦ. (Κοκκινίζοντας). Πάντα τὸν λαὸ μοῦ βγάνεις ἔξω γιὰ διδάσκαλο! ποῖος τὸ εἶπε ποτὲ!

ΠΟΙΗΤ. Πολλοὶ τὸ εἶπαν, πολλοί. Ὁ Βάκων λέγει, δὲν θυμοῦμαι εἰς τί μέρος, ὅτι εἶναι καποιοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι στοχάζονται πὺς τὰ πράγματα εἰπώθησαν ὅλα, καὶ εὐὸ στοχάζεσαι πὺς δὲν εἰπώθηκε τίποτε.

ΣΟΦ. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ πῇς ποῖος τὸ εἶπε;

ΠΟΙΗΤ. Ἀκούε, Σοφολογιώτατε, καὶ τρώμαζε· Is qui, omnium eruditorum testimonio, lotiusque iudicio Graeciae, cum prudentia et acumine et venustate, et subtilitate, tum vero eloquentiae (ἀκούς, Σοφολογιώτατε; eloquentiae), varietate, copia, quam se cumque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps.

ΣΟΦ. Ποῖος; πές μου ποῖος, νὰ ἡσυχάσουμε.

ΠΟΙΗΤ. Θυμήσου τὸ ὄνομα, ὁποῦ ἐμελέτησας πρότερον, γιὰτὶ τώρα χρειάζεται.

ΣΟΦ. Ποῖος; ὁ Σωκράτης;

ΠΟΙΗΤ. Ὁ ἴδιος καὶ ἐπειδὴ σὲ βλέπω καὶ ἀχνίζεις εἰς τ' ὄνομά του, νὰ σὲ θερίσω καὶ μὲ τὰ λόγια του.

Ἄ λ κ. Οἶμαι ἔγωγε· ἀλλὰ γοῦν πολλὰ οἶοι τ' εἶσιν οἱ πολλοὶ διδάσκειν σπουδαιότερα τοῦ πετεῦναι. Σ ο ζ. Ποῖα ταῦτα; — Ἄ λ κ. Οἶον καὶ τὸ ἐλληνίζειν παρὰ τούτων ἔγωγε ἔμαθον· καὶ οὐκ ἂν ἔχοιμι ἐμῆς τοῦ εἰπεῖν

διδάσκαλον, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἀναφέρω, οὓς σὺ ἦες οὐ σπουδαίους εἶναι διδασκάλους. - Σ ω κ. Ἀλλ', ὦ γενναῖε, τοῦτου μὲν ἀγαθοὶ διδασκαλοὶ οἱ πολλοί, καὶ δικαίως ἐπαινοῦντ' ἂν αὐτῶν εἰς διδασκαλίαν. - Ἀ λ κ. Τί δὴ; - Σ ω κ. Ὅτι ἔχουσιν περὶ αὐτά, ἃ χεῖρ τοῦς ἀγαθοῦς διδασκάλους ἔχειν.

ΣΟΦ.... Μὴ λύχη καὶ ἐννοεῖ τίποτε ἄλλο;

ΠΟΙΗΤ. Ἐσὺ, ὅπου εἶσαι ἐλληνιστὴς, μὲν κάνεις ἐμὲ τέτοια ἐρωτήματα; εἶναι δουλειὰ δική σου.

ΣΟΦ. Δὲν σοῦ λέγω τὸ ἐναντίο... Εὐμορφότατα λόγια!

ΠΟΙΗΤ. Εὐμορφότατο νόημα! Ναι, εὐμορφότατο νόημα! Ἀμμή τί ἠθελες; νὰ γράψῃ ταῖς λέξεσι τῆς κεφαλῆς του καθέννας; μὲ ποῖο δικαίωμα, μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ δίνει τὸ πνεῦμα καὶ ἡ μίθρησι; Καλὸ, λοιπόν, ἕνας, ὅπου ἔχει πνεῦμα καὶ μάθησι, φτενέει μορφῆς λέξεων καθὼς θελήσῃ, ἕνας ἄλλος κάνει τὰ ἴδια, ἕνας τρίτος κάνει χειρότερα, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸ δὲν ἔχομε παρὰ σκοτάδια πυκνότερα. Γιὰ τοῦτο ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἠθέλησε νὰ γεννιοῦνται τὰ λόγια ἀπὸ τὸ στόμα ὄχι δύο καὶ τριῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα καὶ ἡ φιλοσοφία ἀγροῖσθησε αὐτὴν τὴν θέλησίν της καὶ τὴν ἐκφύρξε ἕως τοῦς ἀνθρώπους. Ὅσο μὲν γι' αὐτό, ποῦ ὑποπτεύεσαι, πῶς νὰ εἶναι ἄλλο τι ἢ τὸ σημαίνον τὰ λόγια, γιὰ ν' ἀφήσῃς κάθε ἀμφιβολία, νὰ σοῦ πῶ πῶσοι Κλασσικοὶ ἐξανείπαν τὸ ἴδιο πρᾶγμα.

ΣΟΦ. Ὅχι, ὄχι, μὴ μελετήσῃς κάνέναν, γιατί ὁ Πλάτων ἀξίζει γιὰ ὅλους τοὺς, καὶ γιὰ ὅσους γεννηθῶν.

ΠΟΙΗΤ. Δίκαια κρίσῃ ἄλλὰ ἡ προφητεία τὴν ὑπερβαίνει.

ΣΟΦ. Ἐγὼ πιστεύω τοῦ Πλάτωνος, περισσότερο ἀπὸ ὅσα δικαιώματα ἡμπορεῖ κάνεις νὰ προβάλλῃ παρὰ νὰ ἀμφιβάλλω ἕως τὰ λόγια του καὶ νὰ τρελλαθῶ, καὶ ἠθελε τῶντι τρελλαθῶ, ἂν ἀμφιβάλλω. Ἀγαθὰ... τέτοιο πρᾶγμα μὲν κάνει μεγάλην ἀγανάκτησιν ἕως τὴν ψυχὴ μου... Εἶσαι γενναῖος;

ΠΟΙΗΤ. Καὶ δὲν εἶμαι, ἀκολουθώντας τὰ παραδείγματα τόσων ἄλλων, προσπαθῶ νὰ φαίνομαι τέτοιος.

ΣΟΦ. ὦ! εἶσαι τέτοιος βέβαια, εἶσαι τέτοιος.

ΠΟΙΗΤ. Εὐχαριστῶ, καὶ ἄς εἶναι ἡ πρώτη φορὰ τοῦ μὲ βλέπεις.

ΣΟΦ. (Ὁμιλῶντας ἀγαλινά). Πιστεύεις πῶς ὁ Πλάτων

(Θεέ μου, συγχώρεσέ με!) ὁ Πλάτων. λέγω, ὁ ἴδιος, ὁποῦ τὸ εἶπε, πιστεύεις πῶς ἔγραφε καθὼς ὁμιλεῖ ὁ λαός;

ΠΟΙΗΤ. Δὲν τὸ πιστεύω· καὶ ποῖος τὸ πιστεύει;

ΣΟΦ. Τὸ πιστεύουν ὅσοι εἶναι τῆς χυδαῖζης φαιδρίας.

ΠΟΙΗΤ. Στρεβλὸ πρᾶγμα.

ΣΟΦ. Τί ἔλγες ἕως τώρα σὺ ὁ ἴδιος;

ΠΟΙΗΤ. Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ἐμεῖς δὲν εἶπαμεν ἀζόμεν πῶς πρέπει νὰ γράψουμε τῇ γλώσσᾳ· εἰς πόρα εἶπα, καὶ σοὺ ἀπόδειξα, πῶς οἱ μορφαὶ τῶν λέξεων, ὅταν εἶναι κοιναῖς, δὲν εἶναι υποκειμένης νὰ ἀλλάζωνται ἀπὸ κἀνέναν, μὲ πρόφασιν διόρθωσης· καὶ τίποτε ἄλλο.

ΣΟΦ. Καὶ τὰ λόγια τοῦ Πλάτωνος γιατί τοῦ τὰ ἀνέφερες;

ΠΟΙΗΤ. Γιὰ νὰ καταπεισθῇς πῶς τῇ σημασίᾳ τῶν λέξεων ὁ λαὸς τὴν διδάσκει τοῦ συγγραμμένου.

ΣΟΦ. Τὸ σύγγραμμα λοιπὸν θὰ εἶναι καθεῖς ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὴν ὁμιλίαν.

ΠΟΙΗΤ. Ὅχι καθεῖς ἄλλο πρᾶγμα ἐκείνο, ὁποῦ λέγει ὁ Βάζων γιὰ τὴ φύση, δηλαδή, πῶς ὁ φιλόσοφος, γιὰ νὰ τὴν κυριεύῃ, πρέπει πρῶτα νὰ τῆς ὑποταχθῇ, ἡμπορεῖ κἀνεὶς νὰ τὸ πῇ γιὰ τῇ γλώσσᾳ· ὑποτάξουν πρῶτα ἔς τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, καὶ ἂν εἰσὶν ἀρετοὶς, κυριεύει τὴν.

ΣΟΦ. Αὐτὸ δὲν τὸ καταλαμβάνει πῶς γίνεται.

ΠΟΙΗΤ. Νά, πῶς γίνεται. Ἀπὸ τὰ παραδείγματα, ποῦ θέλει σοὺ ἀναφέρειν, θέλει φανερωθῇ πῶς ὁ συγγραφεὺς τότε ἔς τὰς φράσαις του ἀκολουθεῖ τὸν λαόν, ποτε ὅχι· πῶς ἡ μορφή τῶν λέξεων, ὁποῦ μεταχειρίζεται ὁ λαός, δὲν ἀλλάσσεται ἀπὸ τὸν συγγραφεῖν· πῶς καθεῖς λέξις γιὰ νὰ λάβῃ εὐγένειαν, δὲν χρειάζεται ἄλλο παρὰ ἡ τέχνη τοῦ συγγραφεῖν· ἂν παίρνῃ τὰ παραδείγματα ἀπὸ τοὺς ξένους μὴ μὲ ἐλέγχῃς· γιατί τὸ ψαλίσμα δὲν εἶναι δικό μου·
Quam? io fui desto innanzi la dimane-Pianger sentii fra 'l sonno i miei figliu-oli-Ch' eran con meco, e domandar del pane. Παραινέσησε, σὲ παρακαλῶ· - τὸ θυμάσαι ὅλο ἐκείνο τὸ μεγάλο θαῆμα τῆς Τέχνης, τὸν Οὐγγόλινο, ταῦτα τὰ λόγια τοῦ ἐγγίζουσιν τὴν ψυχὴν;

ΣΟΦ. Μάλιστα.

ΠΟΙΗΤ. Ἐδῶ δὲν εἶναι μεταφορὰ καμμία, ἐδῶ δὲν εἶναι καμμία φράσις δευρὴ, καὶ εἰς τοὺτους τοὺς τρεῖς στίχους ὁ Ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὸν λαόν· μάλιστα εἶναι καλὸ νὰ παρατηρήσῃς πῶς ἐκεῖνο τὸ con meco, ὁποῦ

ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐκφράζεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὡς ἐν τῇ ἑλληνικῇ

οἱ Ἰταλοὶ τὸ βρίσκουν σαφέστατον, δὲν ἡμπορεῖ νὰ προσέχεται ἀπὸ τὸν καινὸ λαὸ, γιὰτὶ ὁ συγγραφεὺς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦ δὲν τολμᾷ νὰ τὸ κάμῃ καὶ ὡς πρὸς τοῦτο, θυμῆσαι, τὸ δ' ὦ τοῦ Ὀμήρου, τὸ κα' τοῦ Δάντη, καὶ ἄλλα τέτοια πλῆθος καὶ γιὰ νὰ πληροφορηθῇς πῶς ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου τὰ πιάττει, βάλε καὶ ἐσὺ κατὰ μίμησιν, ἀντὶ γὰρ πτωχὲ, πτωχὲ νὰ ἰδοῦμε τι ἀπόκριση λαβαίνεις ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

ΣΟΦ. Εἰς ποίαις περιστάσεσι ἡ ποιητὴς δὲν ἀκολουθεῖ τὰς ταῖς φράσαις τοῦ τὸν λαὸ;

ΠΟΙΗΤ. Εἰς πολλὰς ὁμῶς καὶ εἰς αὐταῖς πρέπει οἱ φράσαις τοῦ νὰ ἔχουν κάποιαν ἀναλογίαν μετὰ ταῖς ἄλλαις, ὅπου ὑπάρχουν· *E questa e l'altre mossero a sua danza-E quasi velocissime faville-Mi si velar di subito distanza*. Ὡς τοὺς πρώτους δύο στίχους οἱ φράσαις τοῦ ποιητῆ εἶναι φράσαις τοῦ λαοῦ, ὡς τὸν τρίτον ὄχι, καὶ ἔχει τέχνην καλὴν ἢ μορφὴν τῶν λέξεων, μ' ὅλον τοῦτο εἶναι πάντως ἡ ἴδια. *I' venni in loco d' ogni luce muto*· αὕτη ἡ φράσις δὲν εἶναι τοῦ λαοῦ, τὰ λόγια ὁμῶς τὰ καταλαμβάνει διότι εἶναι δικὰ του.

ΣΟΦ. Δὲς μου κανένα παραδειγμα, γιὰ νὰ καταλάβω εἰς τὴν τρόπον οἱ λέξεις, ὅπου φαίνονται χυδαῖα, ἡμποροῦν νὰ εὐγενισθοῦν.

ΠΟΙΗΤ. Εὐθὺς ὄχι ποτὲ ἀλλοιζοντας μορφῇ. Ἀλλὰ πρὸς μου ἐσὺ πρώτα, *sollevò, peccator, capo, torbento, cappelli*, αὐτὰ τὰ λόγια σοῦ φαίνονται εὐγενικά;

ΣΟΦ. Τὰ τρία τὰ στεγνά μὲν φαίνονται πολὺ χυδαῖα.

ΠΟΙΗΤ. *La bocca sollevò, dal fiero pasto-Quei peccator, forhendola a' cappelli-Del capo ch' egli avea diretto quasto*· Ἰώρα ἐκεῖνο τὸ *forbento*, ἐκεῖνο τὸ *pasto* σοῦ φέρουν φωνὴν ἢ ὄχι;

ΣΟΦ.—

ΠΟΙΗΤ. Νά, λοιπόν, ἂν ἔχῃς ψυχὴν, αἰσθάνεσαι πῶς ἔτσι μεταχειρισμένα τὰ λόγια δὲν εἶναι χυδαῖα· ἂν δὲν ἔχῃς μήτε τὰ φαντάσματα τῆς ποιήσεως βλέπεις, μήτε τὰ πάθη αἰσθάνεσαι καὶ μετὰ τὴν πρόληψιν, ποῦ εἶχες, τὰ λόγια σοῦ φαίνονται χυδαῖα.

ΣΟΦ. Ἡ βάση λοιπόν, εἰς τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ καλωπίσουμε τὴν γλῶσσαν μας, ἀντὶ νὰ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ, θέλει νὰ εἶναι ἡ τωρινή;

ΠΟΙΗΤ. Ἐξ ἀποφάσεως.

ΣΟΦ. Καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό; Εἶναι τόσαις

διάλεκτοι ἔς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν ἀκούμασθε ἀνάνεσό
μας.

ΠΟΙΗΤ. Πόσαις διαλέκτοι ; πόσαις ; Κῦρτα καλέ, μὴ
σὲ ἀπατήσῃ ἡ διαφορὰ τῆς προφορᾶς, ἐνθ' κρίνεις ταῖς
διαλέκτους τῆς Ἑλλάδας; δέκα λόγια, ὅπου ἔμεις ἔχουμε
ἁλλοιώτικα ἀπὸ κεῖνα ὅπου ἔχουν εἰς τὸ Μοριά, τί πε-
ρᾶζουν; Ἐπειτα ποῖαις εἶναι τούταις οἱ μεγάλαις διαφο-
ραῖς; Ἐρεῖς λέμε πατερό, καὶ ἄλλοι λένε πάτερο,
ἐμεῖς λέμε ματί α, καὶ ἄλλοι λένε ματιά, ἐμεῖς λέμε
ἀέρας, καὶ ἄλλοι λένε ἀγέρας, ἐμεῖς ἡμποροῦνε
καὶ ἄλλοι λένε ἡμποροῦν· τί διαφοραῖς εἶναι τού-
ταις; δὲν ἀκούμεθα ἀνάνεσό μας; ἄφασε νὰ τὸ λέγουν
οἱ Ἰταλοὶ, οἱ ὅποιοι ἀληθινὰ δὲν ἀκούονται. Ἐλαβες
ξένον δοῦλον ποτέ ;

ΣΟΦ. Τοὺς δούλους μου βγάνεις ἔξω ;

ΠΟΙΗΤ. Ἀποκρίσου, γιατί δὲν ἤξερες παῦ ἀποβλέ-
πει ἡ ἐρώτησή μου.

ΣΟΦ. Ἐλαβα.

ΠΟΙΗΤ. Ὅταν ὀμιλοῦσαν τοὺς ἐκαταλάβαινες;

ΣΟΦ. —

ΠΟΙΗΤ. Ἀποκρίνομαι ἐγὼ ἐγὼ ἔλαβα δούλους ξέ-
νους, ἕναν ἀπὸ τὴ Μάνη, καὶ τὸν ἐκαταλάβαινα ἐξαιρετα,
ἕναν ἀπὸ τὸ Γαστιοῦνι, ἕναν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, ἕναν ἀπὸ
τὴ Χιό, ἕναν ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολη, καὶ τοὺς ἐκαταλά-
βαινα ἐξαιρετα· ἄκουσα νὰ ὀμιλοῦν ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ
Μεσολόγγι, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ τὰ λοιπὰ,
καὶ τοὺς ἐκαταλάβαινα τόσο, ὅπου σχεδὸν ἔλεγα ὁπὸς εἶ-
ναι ἀπὸ τὸν τόπο μου.

ΣΟΦ. Ἀμὴ αὐτοὶ ἦταν ἀμαθέστατοι ὅλοι.

ΠΟΙΗΤ. Ἦταν καὶ ὁ Χριστόπουλος, ὅπου εἶναι κάθε
ἄλλο παρὰ ἀμαθέστατος, γράφει μὲ ταῖς λέξαις αὐτῶν.

ΣΟΦ. Καὶ αὐταῖς οἱ λέξαις . . .

ΠΟΙΗΤ. Καὶ αὐταῖς οἱ λέξαις εἶναι οἱ ἴδιαις, μὲ ταῖς
ὁποῖαις βρίσκεις γραμμένη τὴ Β ο σ κ ο π ο ὕ λ α, ποῖημα
ὅπου δὲν εἶναι γυναικα νὰ μὴ γνωρίζῃ, καὶ ἔχει ἔς τὴ ρά-
χην του χρόνους διακόσιους. Εἶδαμε τὰ κλέφτικα τυπωμένα,
καὶ γνωρίζουμε καὶ ἄλλα ἀπ' αὐτά, καὶ ἐπαρρηγήσαμε
πὼς δὲν ἔχουν μία λέξη, ποῦ νὰ μὴ σώζεται ἔς τὴ Ζά-
κυνθο.

ΣΟΦ. Καὶ ἡ φτώχεια τῆς γλώσσας δὲν σοῦ φέρνει σύγ-
χυση καμμία ;

ΠΟΙΗΤ. Πρῶτον μὲν, δὲν ἄκουσα ποτέ πὼς ἡ φτώ-

χεια μᾶς γλώσσας εἶναι ἀρεστό διζαιολόγημα, γὰρ νὰ τὴν ἀλλάξουν οἱ σπουδαῖοι· δευτέρον δέ, ποῖος ἀποφάσισε πῶς εἶναι φτωχή;

ΣΟΦ. Ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ ἔθνους.

ΠΟΙΗΤ. Σοφοί; ἄς εἶναι· καὶ οἱ σοφοὶ δὲν σοὺ φαίνονται πῶς ἡμποροῦν νὰ πάρουν λῆθος;

ΣΟΦ. Εἶναι εὐκολώτερον νὰ λανθάνεσθε σεῖς.

ΠΟΙΗΤ. Νὰ ἦταν τοῦτο ζήτημα σκοτεινὸ καὶ καινούριο, ἴσως· ἀλλὰ εἶναι καινούριο; εἰς τὴν ἐποχὴ τοῦ Δάντη δὲν ἐκινήθηκε κατὰ παρόμοιο; ὅλοι οἱ σοφοί, καθὼς τοὺς κραῖεις ἐσὺ, ἐκείνου τοῦ καιροῦ, δὲν ἐκατάτρεξαν τὸν Δάντη; δὲν τοῦ ἔλεγον πῶς ἡ γλῶσσα εἶναι διεφθαρμένη, δυστυχισμένη, φτωχή, καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄξια νὰ τὴ γράφῃ ἄνθρωπος, ὅπου ἔχει σοφία; Δὲν αὐθάδισαν φρονίζον πῶς ἔπρεπε νὰ διπλώσουν μὲ τὰ συγγράμματά του τὰ πιτέρ; Τί λοιπὸν μοῦ φέρνεις ἔξω τοὺς σοφοὺς γὰρ νὰ μὲ τρομάξῃς; Δὲν εἶχαν εἰς τοῦτο περισσότερην γνώσιν ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους οἱ χυδαῖοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐτραγουδοῦσαν ἔς τοὺς δρόμους τοὺς στίχους του; Εἶναι τώρα ἔναι; ἔς τὴν Ἰταλίᾳ σου νὰ μὴ σπουδάξῃ, γὰρ νὰ μάθῃ τὴ γλῶσσα, τὸν Δάντη;

(^{*)})

ΣΟΦ. Ἐγὼ σὲ βεβαιῶναι ὅτι ποιεῖς γὰρ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄχι γὰρ τίποτε ἄλλο.

ΠΟΙΗΤ. (Πιάνοντας τὸ χέρι τοῦ Σοφ.) Τίμια λόγια σοὺ ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ στόμα· καὶ ἐγὼ καὶ ἐπὶ πολέμου γὰρ τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ σὺλλογίσου καλά, μήπως κνηγώντας τὴν ἀλήθειαν εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπο, ἀπατήθῃς, σπῆγοντας εἰς τὸν κόρφο σου τὸ φάντασμά της. Ἐλεῖ ἔς τὸ νοῦ σου, στοχάσιν πόσο κακὸ κάνει ἡ γλῶσσα, ποῦ γράφεται ὡς πότε θὰ ἀκολουθοῦν νὰ μᾶς κλαίγουν οἱ ξένοι, καὶ νὰ μᾶς ξαναθυμῶν ταῖς δόξαις τῶν παλαιῶν μας, γὰρ νὰ μᾶς ἀδῇσιν τὴν ἐντροπήν; Ἡ δάφνη κατεμαράνθη, ἐφώνησε ὁ γενναῖος· πικρότατα καὶ ἀληθινὰ λόγια! Ναί! (Ἀλμυρον! ἡ δάφνη κατεμαράνθη! Ἐρχεται ὁ ξένος καὶ βρίσκει ἀκόμη ζωνταναῖς πολλὰς συνήθειαις τῆς

(^{*)} Ἔως ἐδῶ (σημειώνει ὁ Τερτσέτης), τελειῶνουν τὸ πρῶτο, δευτέρο, καὶ τρίτο τετράδιον· δὲν εὐρέθη τὸ τέταρτο, ἴσως λείπει καὶ τὸ πέμπτο· τὸ ἀκόλουθον εἶναι τὸ ὑστερίνον.

Ἰλιάδος ἀκόμη οἱ γυναῖκες λέγουν τὰ μυρολόγια εἰς τὰ λείψανα, καὶ τὰ φιλοῦν ἀκόμη ὁ γέρος ἔς τὴ δυστοχίαν του χτυπάει μὲ τὸ μέτωπό του μὲ τὰ δυνά του χέρι, καὶ τὰ σηκώνει ἔς τὸν οὐρανόν, σάν νά ἤθελε νά τὸν ἐρωτήσῃ, γιατί ἔπεσε τέτοια συμφορὰ ἔς τὸ κεφάλι του ἀκόμη γυμνώνει τὸ βυζὶ της ἡ μάνα καὶ ξαναθυμᾷ τοῦ παιδιοῦ της τὸ γάλα ποῦ τοῦ ἔδωσε ἀκόμη ὁ δοῦλος κάνει ὄρκον εἰς τὸ πορὶ ποῦ τὸν ἔθρεψε. Ὅμως ὁ ξένος δὲν ἔχει ἄλλα δικὰ μας νὰ μουρμουρίσῃ ἔς τὰ χεῖλα του παρὰ Μῆνιν αἶεide Θεά, γιατί ἡ δάφνη κατεμαρῶνθη. Καὶ τώρα, ποῦ ξαναγίνεται νίκη ἔς τὸ Μαραθῶνα, δὲν σώζεται φωνὴ ἀνθρώπου νὰ ξανακάμῃ ἔς τὴ γλώσσα μας ὄρκον. Μὰ ταῖς ψυχαῖς ποῦ χάθηκαν πολεμῶντας! γιατί ἡ δάφνη κατεμαρῶνθη (ὁ ποιητὴς κλαίει).

ΣΟΦ. (Γελαίει). Σὲ παρακαλῶ νὰ θυμῇς τὰ λόγια τὰ πικρὰ ποῦ μοῦ εἶπες.

ΠΟΙΗΤ. Συγχώρεσέ με· ἔχω εὐκόλο τὸ χεῖλο καὶ δὲν ἔχω κακὴ τὴν καρδίαν· συγχώρεσέ με, σοῦ λέγω.

ΣΟΦ. Πῶς πῶς τὰ ξεστομάσα ὅλα.

ΠΟΙΗΤ. Ὅχι ὅλα, ἀδελφε· ἡγλημῆνε, μὰ τὴ μνήμη τοῦ Μπότσαρη, μὴ τὰ ξεστομάσῃς ὅλα! Τόσοι πατέρες ἔχουν εἰς τὴ διδασκαλίαν σου τὰ παιδιά τους, καὶ ἐλπίζουν νὰ τὰ κάμῃς ἀσπίδες τῆς πατρίδας, καὶ μὴν θέλῃς νὰ πάρῃς τὸ κρῖμα ἔς τὸ λαίμα σου. Δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ φανερώσῃ ἀνθρώπος πῶς ἐσφαλε, μάλιστα θέλει σ' ἐπαινέσῃ κάθε γενναῖος, καὶ ἐγὼ σοῦ δίνω ἔς τὸ μέτωπο τὸ φίλι τῆς εἰρήνης.

ΣΟΦ. Ἐμεῖς, ἐμεῖς, θέλει σηκώσουμε τοὺς στόλους τῆς γλώσσας, τώρα ποῦ ἡ ἐλευθερία...

ΠΟΙΗΤ. Δὲν ὑποφέρεσαι πλέον! Ἐσεῖς ἐσεῖς θέλει σηκώστε τοὺς ἴδιους στόλους, ὅπου ἔστησε περνώντας ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ὁ Σέσωτρις! Δὲν ὑποφέρεσαι πλέον! Ἐσὺ ὀμιλεῖς γιὰ ἐλευθερίαν; ἔσθ, ὅπου ἔχεις ἀλυσωμένον τὸν νοῦν σου ἀπὸ ὅσας περιστοιχισμέναις ἐγχορήξαν ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσι τῆς δοθιογραφίας ἔως τώρα, ἐσὺ ὀμιλεῖς γιὰ ἐλευθερίαν; Εἶδαμε τὸ ὄφελος, ὅπου ἐκάματε μὲ τὰ φῶτα σας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδας· ἀκούσαμε ποιητάδες ἀνόητους, ποῦ ἤθελαν νὰ ἀθανατίσουν τοὺς Ἥρωες καὶ οἱ παινεμένοι Ἥρωες δὲν ἐκαταλάβαιναν λέξιν· ἀκούσαμε πεζοὺς σκοτεινόμυαλους, οἱ ὅποιοι ἐπροσπαθοῦσαν νὰ ἀνάψουν φλόγα πολέμου εἰς τὸν λαόν, καὶ ἀρχινοῦσαν μὲ τὴ λέξιν Πρὸς τὸ π ή. Καὶ πῶς; ὁ λαὸς

τῆς Ρώμης ἔτρεχε ν' ἀκούσῃ τὸν Κικέρωνα, γιατί δὲν ἐκαταλάβαινε τίποτε; γιατί δὲν ἐκαταλάβαινε τίποτε, ἐδιόρθωνε ὁ λαὸς τὸν Δημοσθένη, ὃ ὁποῖος ἔπαιξε ἐπιτακτοῦ μὲ τὴ λέξιν σφαλμένη; γιατί δὲν ἐκαταλάβαινε τίποτε ἐθαύμασε, ὅταν ἐδιάρθασε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὁρόδοτος, καὶ ἔκλαιγε ὥσπου ἀκούοντάς τιν Ὁ θονυκιδίης, ὅπου ἦταν δεκατρίων χρόνων; καὶ γιατί δὲν ἐκαταλάβαιναν τίποτε ἐκφωνοῦσαν οἱ Σπαρτιάτες, τρέχοντας εἰς τὴ μάχην, τὰ πολεμικὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου, καὶ αἰσθάνονταν τραγουδώντας καὶ ἄλλην ψυχὴν μέσ' ἑς τὰ στήθια τοὺς; Ὁ νέος συμμαθητάδες μου, πῶς ἡμπορεῖτε νὰ λάβετε ποτὲ ἐλπίδα νὰ τραγουδήσουν καὶ τὰ δικὰ σας, εἴν σας τρυποῦν τ' αὐτιά οἱ διδάσκαλοι σας μὲ βρώματα, μὲ θούριον, καὶ μὲ παρόμοια; Ὁ Σοφολογιώτατοι! αὐτὰ εἶναι τὰ μαθήματα, ὅπου τοὺς δίνετε, καὶ θέλετε νὰ τοὺς φωτίσετε! τόσο κάνει νὰ τοὺς φωτίσετε καὶ μὲ μιὰ φουχτα στάχτη ἑς τὰ μάτια! Σὰς δίνω ὅμως τὴν εἰδησίαν ὅτι ἐτελείωσε τὸ βασίλειόν σας εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τῶν Τούρκων τὸ βασίλειον. Ἐτελείωσε καὶ ἴσως ἀναθεματίστε τὴν ὥρην τῆς Ἐπαναστάσεως ὅχι, ὅχι, ἡ Εὐρώπη, ὅπου ἔχει προσηλωμένα εἰς ἑμᾶς τὰ μάτια της, γιὰ νὰ ἰδῇ τί κάνουμε τώρα, ὅπου συντρίβουμε ταῖς ἄλυσαις τῆς σκλαβιάς, δὲν θέλει μᾶς ἰδῇ ποτὲ νὰ ὑποταχθῶμε εἰς τοιάντα τυράννους ξύλινους!

ΦΙΛ. Σόπα γιατί, μαζώνεται ὁ λαός.

ΠΟΙΗΤ. Δὲν μὲ μέλει, ἄς μαζωχθῇ! μάλιστα ἄς μαζωχθῇ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδας ὅλης, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσῃ ὁ Σοφολογιώτατος πῶς ὁμιλεῖ! ἄς μαζωχθῇ, γιὰ νὰ τοῦ φωνάξω ὅσα δύναμαι δυνατότερα πόσο εἶναι ἀδικημένος εἰς τὸ σκήπτρον τῆς γλώσσας, τὸ ὅποιον τοῦ ἔδωκε ἡ φύσις. Ἐγνώρισε τὴ δύναμιν αὐτοῦ τοῦ σκήπτρου ὁ Σωκράτης, τὴν ἐγνώρισε ὁ Κικέρων, τὴν ἐγνώρισε ὁ Σπερόνης, τὴν ἐγνώρισαν ὅλοι οἱ σοφὶ κάθε ἔθνους, καὶ κάθε καιροῦ, καὶ τοῦτος θέλει νὰ τὸ ἀδράξῃ ἀπὸ τὰ χέρια του, νὰ τὸ τσακίσῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ἄλλο βορικολακίστικο!

ΣΟΦ. Ἀλλά, Κύριε...

ΠΟΙΗΤ. Ἀλλά, Κύριε, δὲν θέλει τὸ τσακίστε ποτὲ οἱ ἄνδρες! θέλει τὸ μεταχειρισθῶν εἰς τὴν πλάτῃ σας, καθὼς ὁ Ὀδυσσεύς ἐμεταχειρίσθηκε τὸ δικό του εἰς τὴν πλάτῃ τοῦ Θεοσίτη.

ΣΟΦ. Ἀλλά, Κύριε...

ΠΟΙΗΤ. Ἀλλά, Κύριε, δὲν ἤξερες τί συλλογίζεσαι.

Νὰ ἀλλάξης τὴ γλῶσσα ἑνὸς λαοῦ. Σὺρε, λοιπόν, τριγύρισε τὴν Ἑλλάδα, σὺρε νάβρης τὴν κόρη, καὶ πὲς τῆς μὲ τί λόγια πρέπει νὰ λέγῃ ὅτι ἡ εὐμορφότερη εὐμορφία τοῦ κορμιοῦ τῆς εἶναι ἡ τιμὴ ἅμε νάβρης τοὺς πολεμάρχους, ψηλάφησέ τους ταῖς λαβωματιαῖς καὶ πὲς τους ὅτι πρέπει νὰ ταῖς λέν τραύματα ἅμε νάβρης τὸν ἀσπρομάλλη, ὁ ὁποῖος θημᾶται πόσον αἶμα μᾶς ἐροῦφηξεν ὁ Ἄλῃς, καὶ πὲς του μὲ τί λόγια πρέπει νὰ παρασταίνη βρόφη, παρθέναις, γέροντες ἀδικοσκοτωμένους ἐξήντα χιλιάδες ἅμε νάβρης τοὺς δυστηγέστατους Χιώταις, οἱ ὅποιοι παραδέρνουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ ὅταν κουρασθοῦν κάθονται, ἴσως, εἰς κανένα ἔρημο ἀκρογιάλι, καὶ ψάλλουν μὲ λόγια διὰ τους, «ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαρυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσταμε καὶ ἐκλαύσαμε».

ΣΟΦ. Ἀλλά, Κύριε...

ΠΟΙΗΤ. Ἀλλά, Κύριε, δὲν σ' ἀφίνοι νὰ ὁμιλῇς πλέον. Ἄλλην ἔγνοια δὲν ἔχετε παρὰ νὰ διακονεύετε λέξαις μὲ τὰ κεφάλια σας καὶ τὰ κεφάλια σας εἶναι ἄλλα καὶ ξερά, ὥσάν τὰ κρονία, τοῦ κοιμοῦνται ἔς τὰ χῶματα. Θέλει ἄλλο παρὰ λέξαις διακονεμέναις γιὰ νὰ ὠφελήσῃς ἕναν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος πλερμαίνει γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔχασε ἀπὸ αἰῶνες, καὶ κάνει τέρατα! Εἶναι δύο φλόγες, διδάσκει, μία ἔς τὸ νοῦ, ἄλλη ἔς τὴν καρδιά, ἀναμμέναις ἀπὸ τὴ φύση εἰς κάποιους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἰς διάφοραῖς εποχαῖς διαφορετικὰ μέσα μεταχειρίζονται γιὰ ν' ἀπολαύσουν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα καὶ ἀπὸ τὴ γῆ πετριοῦνται ἔς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν πετριοῦνται ἔς τὸν Ἄδη, καὶ ζωγραφίζουν εἰκόνες καὶ πάθη, παρόμοια μ' ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι σπαρμένα ἀπὸ τὴ φύση ἔς τὸν κόσμον καὶ ἡγαποῦν καὶ σέβονται, καὶ λατρεύουν τὴν τέχνη τους, ὥσπερ τὸ πλέον ἀκριβὸν πρᾶγμα τῆς ζωῆς, καὶ ὁμοιώνονται μὲ τὰ συμβεβηκότα, τοῦ περιγράφουν, καὶ κάνουν τοὺς ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ κλαῖουν, καὶ ἐλπίζουν, καὶ φοβοῦνται, καὶ δειλιάζουν, καὶ ἀνατριχιάζουν, καὶ δὲν ἀφίνοιν ἀναίσθηταις παρὰ ταῖς πέτραις καὶ σέ.

ΣΟΦ. (Ὁμιλῶντας γλήγορα). Καλά, καλὰ, ἀλλὰ λίγοι γνωρίζουν τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν.

ΠΟΙΗΤ. Χαίρετε, λοιπόν, θεῖοι τόνοι, ὀξείαις, βαρεῖαις, περισπωμέναις! χαίρετε, ψιλαῖς, δασείαις, στιγμαῖς, μεσοστιγμαῖς, ἐρωτηματικαῖς, χαίρετε! Ὁ κόσμος τρέμει τῇ δυνάμει σας καὶ οὐδὲ ποιητῆς, οὐδὲ λογογράφος

ἡμπορεῖ νά γράψῃ λέξη χωρίς πρῶτα νά σᾶς ὑποταχθῇ. Ἐσεῖς ἐμπνεύσατε, πρὶν γεννηθῆτε, τὸν Ὅμηρον, ὅταν ἐτραγουδοῦσε τὴν Ἰλιάδα, τὴν Ὀδύσσεια, τοὺς Ὕμνους καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδας τὸν ἐπερικύκλωνε καὶ τὸν ἐκατάλαβαινε· ἐσεῖς τὸν ἐμπνεύσατε, ὅταν περιγράψῃ τὸν ἀποχαιρετισμὸ τοῦ Ἐκτορος εἰς τὴν Ἀνδρομάχη, καὶ τὸ τέκνον τὸν τὸν φοβᾶται καὶ κρύβεται· ἐσεῖς τὸν ἐμπνεύσατε, ὅταν περιγράψῃ τὸν δυστυχισμένον βασιλέα τῆς Τρωάδας, ποῦ πηγαίνει ᾗς τὸν Ἀχιλλεῦς, καὶ πέφτει ᾗς τὰ πόδια του, καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ χεῖρια, ὅπου τοῦ εἶχαν ὀλίγο προτιότερα σκοτώσῃ τὸ ἀκριβώτερό του παιδί· ἐσεῖς ἐμπνεύσατε τὸν Δάντη, ὅταν ἐτραγουδοῦσε τὸν Οὐγόλινο μὲ μιαν δύναμη, ποῦ δὲν βρίσκω παρόμοιαν εἰς ὅλη τὴν ποίησιν τῶν παλαιῶν· ἐσεῖς τὸν Σέϊκαππο, ὅταν ἐπαράστασε τὸν Λέαρ, τὸν Ἄρλετ, τὸν Ὅτελλο, τὸν Μάκβεθ, καὶ ἀνατριχίαζεν ὅλος ὁ κόσμος τῆς Ἀγγλίας· ἐσεῖς τὸν Γόσεθ, ἐσεῖς τὸν Πίνδαρο, ὅπου ἦταν στενοχωρημένος ἀπὸ τοὺς σοφολογιώτατους τοῦ καιροῦ του νά τοὺς κράξῃ κορακοὺς. Κοράκοι, ὅλοι κοράκοι ἀληθινοί, καὶ χειρότεροι ἀπὸ τὸν κόρακα, ὅπου ἐβγήκε ἀπὸ τὴν Κιβωτὸν, καὶ ἐθρεφότουν ἀπὸ τὰ λείψανα, ὅπου εἶχε ἀφήσῃ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Κόσμου.

ΣΟΦ..... (Κυττάζει ᾗς τὰ μάτια τὸν ποιητὴ καὶ φεύγει).

ΦΙΛ. Εἰμαι βέβαιος ὅτι τοῦ φαίνεται πῶς σ' ἐχαιρέτησε, τόσο εἶναι καταζαλισμένος! Δὲν ἤξερε τί ν' ἀποκριθῇ, ὅμως δὲν τὸν ἐκατάπεισε. Τρέχει νά ξαναπῇ ἄλλοι ὅτι εἶναι γλωσσο διεφθαρμένη.

ΠΟΙΗΤ. (Κυττάζοντας κατὰ τὸ Μοριά). Ὁ ἥλιος ἔχει συναγμέναις ταῖς ὑστεριναῖς ἀχτίνες ἐκεῖ.

ΦΙΛ. Θυμήσου τὰ λόγια τῆς Θείας Γραφῆς· νά μὴ σ' εὕρῃ θυμωμένον ὁ ἥλιος ὅπου πέφτει.

ΠΟΙΗΤ. Ἀγιώτατα λόγια! καὶ προσπαθῶ, ᾗς τὴ ζωῇ μου, νά τὰ θυμῶμαι, ὅσον δυνατόν περισσότερο· ἀλλὰ κάθε φορά, ποῦ φιλονεικῶ με τοὺς σοφολογιώτατους, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νά τυφλώσουν τὸ γένος, τέτοια λόγια μοῦ βγαίνουν ὁλότελα ἀπὸ τὸ νοῦ.

ΦΙΛ. Ἐχεις προσηλωμένα τὰ μάτια σου, ἐκεῖ, καὶ τόσο ἀναμμένος εἶσαι ᾗς τὸ πρόσωπο, καὶ τόσο σου τρέ-

μουν τὰ μέλη, ὅπου φαίνεται πῶς ἐτοιμάζεσαι νὰ πᾶς
ἐκεῖ πέρα νὰ πολεμήσης.

ΠΟΙΗΤ. Μοῦ πονεῖ ἡ ψυχὴ μου· οἱ δικοί μας χύνουν
τὸ αἷμα τους ἀποκάτου ἀπὸ τὸ Σταυρό, γιὰ νὰ μᾶς
πάμουν ἐλεύθερους, καὶ τοῦτος, καὶ ὅσοι τοῦ ὁμοιάζουν,
πολεμοῦν, γι' ἀνταμοιβή, νὰ τοὺς σηκώσουν τὴ γλῶσσα

Τ Ε Λ Ο Σ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα Ι. Πολυλᾶ. Σελ. α'.

ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΡΟΣ Α'.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰς κόρην ἣ ὁποία ἀνεθρέφετο μέσα εἰς μοναστήρι	Σελ. 3
Ἀνθοῦλα	3
Ἀνάμνησις	4
Τὸ ὄνειρο	4
Ἡ Ἀγνώριστη	6
Δέ μ' ἀγαπᾷς	8
Τὸ κοιμητήρι	8
Γαλήνη	8
Ἡ Ξανθοῦλα	9
Πρὸς τὸν Κύριον Λουδοβίκον Στράνη	10
Κάκιωμα	10
Εἰς φίλον ψυχορραγοῦντα	11
Ὁ θάνατος τῆς ὀρφανῆς	12
Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ	13
Ἡ Εὐρυκόμη	15
Ἡ ψυχούλα	15
Πρὸς τὸν Κύριον Γεώργιον Δέ Ρώσση	16
Στὸ θάνατο τῆς μικρῆς Ἀνεψιάς	16
Πόθος	17
Ὡδὴ εἰς τὴν Σελήνη	18
Ἡ Σκιὰ τοῦ Ὁμήρου	18
Ἡ Φαρμακωμένη	20
Νεκρικὴ ὥδή	21

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν	Σελ.	25
Σημειώσεις τοῦ ποιητῆ	»	50
Εἰς τὸ θάνατο τοῦ Λόρδου Μπάϊρον	»	53
Σημειώσεις τοῦ ποιητῆ	»	82
Εἰς Μάρκον Μπότσαρη	»	85
Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν	»	87

ΚΕΡΚΥΡΑ·Ι·ΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Εἰς Μοναχὴν	»	91
Ἡ Φαρμακωμένη στὸν Ἄδην	»	94
Νεκρική ὠδή	»	97
Ὁ Κρητιζὸς	»	98
Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (Ἀποσπάσματα)		
Ἐπὶ θέσῃ	»	107
Τὸ παράπονο τῆς Μαρίας	»	109
Τὸ ὄνειρο τῆς Μαρίας	»	110
Ὁ Μάρτυρας	»	112
Ὁ Λάμπρος μετὰ τὴν θυγατέρα του	»	113
Τὰ δύο ἀδελφία	»	115
Ἡ τρελλὴ μάννα ἢ τὸ κοιμητήριον	»	121
Τὸ ξεμυστήριον	»	127
Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς	»	128
Ἡ δέσῃς τῆς Μαρίας καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Λάμπρου	»	129
Ἡ τρέλλα τῆς Μαρίας	»	134
Ὁ θάνατος τοῦ Λάμπρου καὶ τῆς Μα- ρίας	»	135
Ἀποσπάσματα διάφορα	»	137
Ὀχτάστιχα ἀγνώστων ποιημάτων	»	138
Σχεδιάσμα	»	139
Πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος	»	140

ΜΕΡΟΣ Β.

Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι		
Στοχασμοὶ τοῦ ποιητῆ	»	143

Σχεδιάσμα Α'	* 147
Σχεδιάσμα Β'	* 150
Σχεδιάσμα Γ'	* 168
Ἀγνώστου ποιήματος ἀποσπάσματα	* 181
Ἀγνώστων ποιημάτων ἀποσπάσματα	* 182
Νικηφόρος ὁ Βρονέννιος	* 181
Ὁ Ἀνατολικὸς πόλεμος	* 183
Εἰς τὸ θάνατο τῆς Κυρίας Ἀγγελίδας	* 186
Εἰς τὸ θάνατο Αἰμιλίας Ροδόσταμο	* 187
Εἰς Φραγκίσκαν Φραΐζερ	* 188
Ὁ Πόρφυρας	* 189
Εἰς τὸν θάνατον τῆς ἀνεψιάς μου	* 193

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ἡ ὥδῃ τοῦ Πετράρχη	* 197
Μίμητι τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Δεσδεμόνας	* 199
Ἡ ἀνοιξὴ τοῦ Μεταστασίου	* 201
Τὸ κίλον αἶν τοῦ Μεταστασίου	* 203
Ἀπελπισία τοῦ Μεταστασίου	* 205
Ἀμουσία τοῦ Σίλλερ	* 205
Ἀποσπάσματα τῆς μετάφρασης τῆς Σ Ραφωδίας τῆς Ἰλιάδος	* 203

ΣΑΤΥΡΙΚΑ

Τὸ ὄνειρο	* 211
Ἡ πρωτοχρονιά	* 217
Τὸ ἱατροσυμβόλιον	* 225
Εἰς Μεγιστάνο	* 233
Ἐπιγράμματα	* 234
Πρὸς τοὺς Ἑλλανησίους	* 235
Αἶνιγμα	* 235
Εἰς παιδάκι νεογέννητο κ.λ.π.	* 236
Σημειώματα Ἰακ. Πολυλά	* 236
ΔΙΔΛΟΓΟΣ	* 245

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Ημερομηνία έπιστροφής

~~190~~ 200

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερολίνου